בעלא שאגאל

ברענענדיקע ליכט

צייכענונגען פון

מארק שאגאל

פאלקס־פארלאג

ביים אידישן פראטעראנאלן פאלקס־ארדן

ניו־יארק 1945

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

BRENENDICKE LICHT

By BELLA CHAGALL

Drawings by
MARC CHAGALL

Copyright, 1945

Published by
Book League of the Jewish Peoples Fraternal Order, IWO
80 Fifth Avenue, New York 11, N. Y.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

Printed in the U.S.A.

בעלאַ שאַגאַל (בעלאַטשקאַ) איז געבאָרן געוואָרן דעם 15טן דעצעמבער, 1895, אין ווִיטעבסק, אין אַ פאַרמעגלעך הויז פון ליובאַוויטשער חסידים.

איר פאָטער — ר׳ שמואל נח ראַזענפעלד, די מוטער — אַלטע (פון דער היים — לעוואַנט).

בעלאַ איז געווען די אינגסטע פון זיבן קינדער. זי האָט געענדיקט די ווִיטעבסקער פרויען־גימנאַזיע. אין 1912 איז זי אַנגעקומען אין מאָסקווער אוניווערסיטעט אויפן היסטאָריש־ליטעראַטור־פילאָסאָפישן פאַקולטעט. ביים פאַרענדיקן האָט זי אַנגעשריבן צווִיי דיסערטאַציעס: 1) „די באַפרייאונג פון רוסישע פויערים", און 2) „דאָסטאָיעווסקי".

אין אירע סטודענטן־יאָרן האָט זי אויך מיטגעאַרבעט אין דער מאָסקווער צייטונג „אוטראָ ראָסיאי".

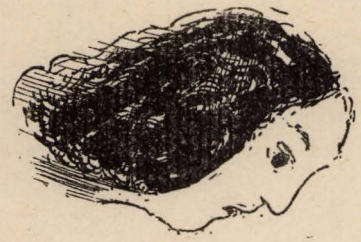
אין 1914 קומט מאָרק שאַגאַל אַהיים פון פאַריז קיין ווִיטעבסק. מאָרק און בעלאַ, פריינט פון דער פריסטער יוגנט, האָבן חתונה געהאַט אין ווִיטעבסק דעם 25טן יולי, 1915.

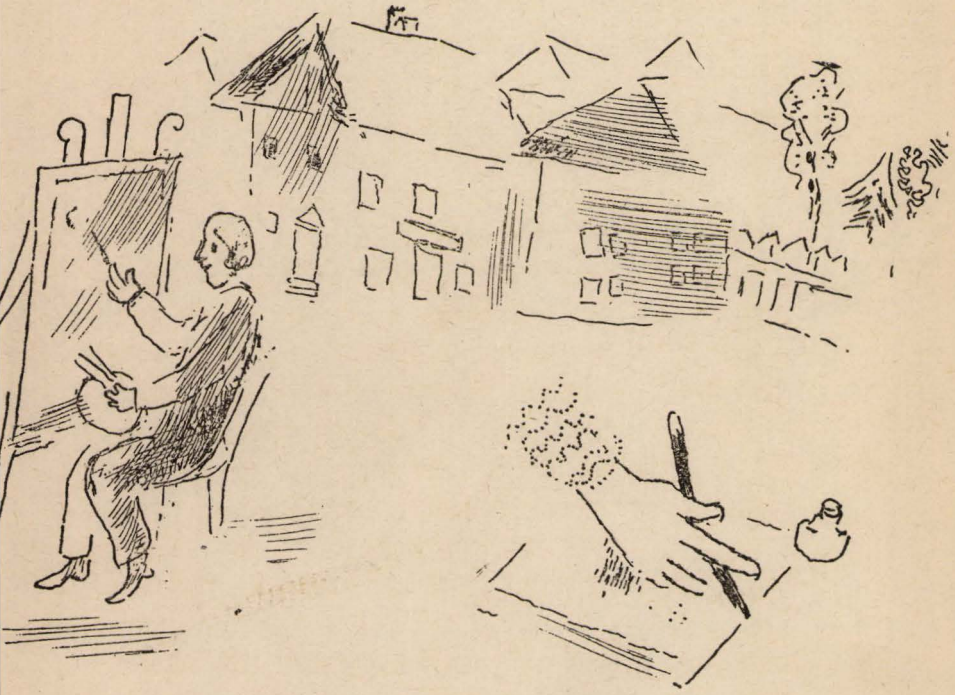
אין 1922 באַזעצט זיך די פאַמיליע שאַגאַל אין פאַריז. בעלאַ איבערזעצט און רעדאַגירט אין פראַנצויזיש שאַגאַלס אויטאָביאָגראַפיע „מיין לעבן".

בעלאַס רייזע קיין ארץ־ישראל אין 1931, איר רייזע קיין ווילנע אין 1935 — דאָס אידישע לעבן ווירקט אויף איר אַזוי, אַז זי נעמט שרייבן אידיש.

בעלאַ איז געשטאָרבן דעם 2טן סעפטעמבער, 1944, אין דעם זומער־אָרט „קרעמבערי לעיק", אין די אַדיראָנדאַק־בערג, ניו־יאָרק.

ברענענדיקע ליכט

ירושה

אַ מאַדנע זאַך, מיר האָט זיך פּאַרוואָלט שרייבן. און שרייבן גאָר אויף מיין שטאַמלדיק מאַמע־לשון, וואָס אויף אים, זינט איך האָב פּאַרלאָזן מיין טאַטע־מאַמע היים, איז מיר כמעט נישט אויסגעקומען צו רעדן.

אַזוי ווייט ווי מיינע קינדער־יאָרן האָבן זיך אָפּגערוקט פון מיר, אַזוי נעענטער און נעענטער האָבן זיי זיך מיטאַמאָל צו מיר צוגערוקט, ווי זיי אַליין וואָלטן מיר אָטעמען אין מויל אַריין.

איך זע זיך אַזוי קלאָר, — אַ גראָבינקע, אַ קליין מיידעלע, וואָס לויפט אַרום איבער דער שטוב, שטופּנדיק זיך פון איין טיר אין דער אַנדערער, באַהאַלט זיך, ווי אַ פּאַרדרייט ווערעמל, מיט די פּים אַרויף אויף אונדזערע בריייטע אונטערפּענצטער.

דער טאַטע, די מאַמע, די ביידע באָבעס, דער שיינער זיידע, אייגענע און פרעמדע משפּחות, באַלעבאָטים און קבצנים, חתונות און לוויות, אונדזערע גאַסן און גערטנער, — אַלץ שווימט פּאַר מיינע אויגן, ווי די טיפּע וואַסערן פון אונדזער דווינע.

מיין אַלטע היים איז שוין מער נישטאַ. אַלץ איז פּאַר־שוואונדן און אָפּילו — טויט.

דער טאַטע, זאָל זיין אַ גוטער בעטער פּאַר אונדז, איז גע־שטאָרבן. די מאַמע לעבט — און גאָט וויסט, צי זי לעבט נאָך — אין אַ גאָר, פּאַר איר, פרעמדער גויאישער שטאָט.

די קינדער — צעשפּרייט איבער דער און יענער וועלט, וואו — ווער.

אָבער יעדער, ווי אַ שטיקל תכריכים פון דעם טאַטן, האָט מיטגענומען, אָנשטאָט די פּאַרשוואונדענע ירושה, דעם אָטעם פון די עלטערנס הויז.

איך וויקל פאנאנדער מיין שטיקל ירושה, און צו דער נאָז הייבט זיך גלייך אויף דער ריח פון מיין אלטער היים.

אין די אויערן נעמען קלינגען די געשרייען פון דער קראָם און דעם רבינס ניגונים פון די יום־טובדיקע טעג. פון יעדער לאָך שטעקט ארויס א שאָטן, און ווי איך רירן אים נאָר אָן, פאר־שלעפט ער מיך, ווי אין א כאַאוואָד, מיט אַנדערע שאָטנס.

זיי שטופן זיך, גיבן מיר א שטויס אין די פלייצעס, טאָפן מיך אָן פאָר די הענט, פאָר די פים, ביז אלע צוזאמען פאלן זיי אויף מיר אָן, ווי א מחנה זשומענדיקע פליגן אין א היציקן טאָג.

איך וויים נישט, וואו אהינצוטאָן זיך פון זיי. האָט זיך מיר איין מאל טאקע זייער פארווּאלט ארויסרייסן פון דער פינצטער־קייט א טאָג, א שעה, א מאָמענט פון דער פארשוואונדענער היים.

אָבער ווי לעבט מען אויף אָט דעם מאָמענט?

גאָט מיינער, ס׳איז דאָך אזוי שווער ארויסצוציען פון די אויסגעדארטע זכרונות א שטיקל פון אמאליקן לעבן! און ווי, אז זיי לעשן זיך גאָר אוים, מיינע מאָגערע זכרונות, און שטארבן אפילו אינגאַנצן אָפּ מיט מיר אינאיינעם?

פארווילט זיך מיר זיי אפראטעווען.

דערמאָן איך זיך, אז דו, מיין געטרייער פריינט, האָסט מיך אפטמאל גוטמוטיק געבעטן דערציילן דיר מיין לעבן פון דער צייט, ווען דו האָסט מיך נאָך נישט געקענט.

שרייב איך עס טאקע פאר דיר.

אונדזער שטאָט איז דיר נאָך טייערער, ווי מיר. און דו, מיט דיין פולן האַרץ, וועסט שוין פארשטיין אפילו דאָס, וואָס מיר וועט נישט געלינגען צו דערציילן.

אָבער איין זאָך פיניקט מיך — מיין זים טעכטערל, וואָס האָט פארבראכט (אמת, אלס איין־יאריק קינד) נאָר איין איינצל יאָר פון איר לעבן אין מיין טאטע־מאמע היים, וועט זי מיך פארשטיין? לאָמיר האָפן, אז יא.

סענט־דיע, פראַנקרייך, 1939.

דער הויף

ביטאג, נאכן וואַרעמעם, בלייבט די שטוב אליין. אלע צעגייען זיך.

א גרויסע שטוב, און קיינער איז נישטא.

כאטש נעם און לאז אריין די ציג פון הויף, צי די הינער פונעם פאפליטש.

בלויז פון קיך הערט זיך א קלאפעריי פון טעלערם, וואס מע וואשט דארטן איבער.

— 'סט אויסגעקערט דאס עם־צימער?

ס'קול פון קיך שטופט ארויס סאשען מיט א לאנגער בארשט אין האנט.

— וואס טוסטו דא? — פאלט זי אויף מיר אן.

— גארנישט! — ענטפער איך, ווי אלע מאל.

— גיי אוועק, כ'דארף אויסקערן די שטוב.

— ווער לאזט דיר נישט? קער!

זי קערט אוים דעם דיל, און מיטן מיסט קערט זי אוים די לעצטע קולות, וואס האבן זיך געהערט אין צימער. דאס עם־צימער קילט זיך אפ.

די וועגט ווערן מיטאמאל אלט, זיי קריכן אין די אויגן מיט זייער אפגעבליכט פאפיר. דער לוידיקער טיש בלייבט שטיין, ווי אן איבעריקער אין מיטן צימער.

ס'דוכט זיך, איך אליין בין דא אויך אן איבעריקע.

וואוהין זאל איך זיך אהינטאן?

בלאנדזשע איך איבער דער שטוב.

איך קום אריין אין שלאף־צימער. די בעטלעך, צוגעבעטע, שטייען ווי פארשלאסענע.

— ווער וועט זיך אויף זיי אנידערלייגן אינמיטן טאג?

דעם טאטנס־מאמעס הויכע בעטן שרעקן אפ מיט זייער בלישטשענדיקן ניקל.

די ניקלנע שטענגלעך פון פּאַרנט, פון הינטן, די גראָבע קוגלען היטן זיי, ווי סאָלדאָטן אויף א וואַך.

גייט מען צו נעענטער צו זיי, שיסט אוים דער ניקל מיט זיין גלאַנץ. איך גיב אין אים א קוק — מיין צורה איז צעקרימט, מיין נאָז צעשפּאַלטן.

איך לויף פון אים אַוועק און שטויס זיך אַן אַ פּאַר־מאַכטער טיר.

איך האָב גאָר פּאַרגעסן, אַז ס'איז דאָ א זאַל.

די טיר — שטענדיק צוגעמאַכט. כ'האָב אַפילו פּאַר אים מורא. זייט מיין ברודערס חתונה, ווען צוליב די מחותנים האָט מען איבערגעביטן די אַלטע „ווינער" שטולן אויף ניי ווייך מעבל, — איז דער זאַל פּרעמד געוואָרן, ווי ער וואַלט זיך אַפּגעטיילט פון אונדזער דירה.

אין זאַל איז פינצטער, אויף דער קאַנאַפּע ליגט א געדיכטער מאַך — א דיקער גרינער פּליוש.

זעצט מען זיך אויף זיי אַנידער, זאַל דאָס זיין בלויז די קאַץ, גיבן זייערע שטאַלענע פּרוזשינעס א קרעכץ, ווי זיי וואַלטן שטענדיק זיין קראַנק און נישט קאַנען אַריבערטראָגן, אַז ווער עס איז זאַל זיי א קוועטש טאָן.

דער טעפּיך — אויך א גרינער, ווי ס'וואַלט וואַקסן גראָז אויף אים. און די פּאַר ראָזע בלומען, אויסגעשטעפּטע אין מיטן טעפּיך, שטופּן יעדערן פון זיך אַפּ, ווי ס'וואַלט אויף אים שטיין א שאָטן פון עמעצנס פּיס, וואָס לאָזט קיינעם נישט אַרויפּטרעטן אויף אים.

אַפילו דער הויכער, לאַנגער שפּיגל איז אויך געוואָרן גרין. טעג און נעכט שפּיגלט זיך אין אים אַפּ דער גרינער מעבל־גאַרניטור.

אַן אַלטע פּאַלמע שטייט עלנט לעבן פענצטער און טריקנט זיך פון אומעט אין דער גרינער לופט.

ס׳פענצטער — שטענדיק פארמאכט, פארהאנגען, זעט די פאלמע קיינמאל נישט די זון.

אנשטאט דער זון, לויכטן איר א פאר בראנזענע קאנדעליאברעם, וואס שטייען אין דיווינקלען אויף הויכע טישלעך. פון די קאנדעליאברעם שטעקן ארויס קורצע, ווייסע ליכט, וואס מע צינדט זיי קיינמאל נישט אן. פונעם באלקן העננט אראפ א „ליוסטרע" אויך פון בראנז, בלויז די צוגעטשעפעטע שטענגלעך פון ווייסן קרישטאל מאכן זי לעבעדיק.

ביינאכט מיינט די פאלמע, עס לויכט איר וואס פונעם באלקן־הימל און אז פון די קרישטאל־העננלעך בלישטשען שטערנדלעך אראפ.

איז זי שטארקער פון אייזן, וועו זי האלט אוים א טאג נאך א טאג, חדשים, יארן.

קיינער פארהאלט זיך נישט אין זאל. איטלעכער לויפט נאר אים דורך, ווי א בריק, וואס פירט פון איין צימער צום אנדערן.

אמת, דער טאטע דאוונט דארטן אין דער פרי אין טלית און תפילין. מסתמא מיינט ער, ער איז ארוים דאוונען אויף א גרינעם פעלד.

און וועו ער גייט אהין ארויס אין מיטן טאג אויפזוכן א ספר אינעם ספרים־אלמער, גיט ער אויף דעם מעבל אפילו נישט קיין קוק.

דער ספרים־אלמער איז דאס אייניציקע אלט מעבל, וואס איז איבערגעבליבן אין זאל. ער איז געבליבן שטיין, וואו ער איז אלעמאל געשטאנען, אין א ווינקל לעבן טיר.

אוודאי דערפאר, וואס אן אנגעפאקטער מיט ספרים, האט מען אים נישט געקאנט רירן פון ארט.

פארטיפט אין זיינע ספרים, שטייט שטיל דער אלמער, ווי ער וואלט נישט האבן קיין שייכות צו דעם גאנצן לעבן פון דער שטוב.

איך גיי צו אים צו ווי צו אן אלטן קרוב, גיב אים א טאפ,

זיינע קורצע פיסלעך צעקרעכצן זיך. זיי איז שווער אויסצוהאלטן אויף זיך דעם גאנצן ספרים־אלמער.

איך גיב א קוק אין זיינע גלעזערנע טירן.

א פאליצע אויף א פאליצע. יעדע, ווי א קלויז פאר זיך. דא, אין שוואַרצע טאוולען, האַרט איינם לעבן דעם אַנדערן, שטייען מיטן רוקן צום גלאז הויכע, דארע גמרות, ווי אלטע אידן, אויסגעשטעלטע ביי א וואנט צו שמונה־עשרה.

אויף אן אַנדער פאליצע בלאזן זיך דיקע חומשים און מחזורים, סידורים, תהילימס. קרבן־מנחהס זיינען אזוי פיל אַנ־געוואַרפן אויף די גאר נידעריקסטע פאליצעס, אז מע הערט, כמעט, פון דארטן א מורמל.

מיר דוכט, די אלע ספרים האבן זיך צערודערט, וואס איך קוק אויף זיי. איך לויף אַוועק, זיי שרייען מיר נאך אין רוקן, ווי מיין אלטער זיידע האט געשריען אויף דער מאמען, פארוואס מען לערנט מיך רוסיש, פארוואס נעמט מען נישט בעסער א גוטן מלמד, וואס זאל מיך לערנען אידיש.

— אוי! — דערמאן איך זיך. — ס'דארף טאקע באלד קומען מיין קליינטשיקער רבי, מיט וועלכן איך ווער אַנטשלאפן אויפן אלף־בית.

איך מוז זיך ראטעוון פון אים.

— וואוהין לויפסטו, ווי א משוגענע, באשקע? — שטעלט מיך אף סאשע.

— וואס איז דיר פאר א דאגה? — וואַרף איך איר אף. — ערגעץ נישט!

איך לויף אויפן הויף ארוים.

דער גאניק, כאטש פון אייזן, בויגט זיך אונטער די פים. די שפאלטן — דין און שיטער. אין די לעכער פארשטעקן זיך די קאַרקעס.

דער מויער — הויך. פון אונטן, פון אויבן לויפן טרעף ארויף, אראף. איינם שלענגלט זיך איבער דעם אַנדערן.

די פֿאַרענטשעס האַלטן זיי אונטער, ווי מיט קייטן.

די סאַמע אויבערשטע טרעפֿ לויפֿן ארויף צו דעם גלעזערנעם בוידעם, ווו עס ווואוינט א פֿאַטאַגראַף.

די נידעריקסטע טרעפֿ גליטשן זיך ארונטער, שטעלן זיך אפֿ, כמעט, אין מיטן הויף.

דאַרטן, אונטער דעם גאַר־אונטערשטן שטאַפּל, בין איך ביי זיך. דאַ שפּיל איך זיך. דאַ איז מיין קראַם. דאַ טריקענען זיך מיינע באַבקעס פון נאַסן זאַמד. עס ליגן בלעכענע שאַכטלעך פון אונטער קילקעס, אַנגעשאַטן מיט גרויפֿן, מיט האַבער, מיט אַלערליי שטיינדלעך, שערבלעך, שטיקלעך פֿארביקע גלאַז. אַלץ, ווואַס איך געפֿין אויפֿן הויף און ווואַס איך באַהאַלט פון א פרעמדן פוס, ער זאַל עס נישט צעטרעטן.

דער הויף — קליין, פירעקיק, ווי א קאַסטן איינגעמויערט אין הויכע וועגט. עס ווואוינט דאַרטן א וועלט מיט מענטשן. די זון קומט אַהער נישט צו. פון אויבן לויכט א שטיקל הימל. פון די וועגט פֿאַלן שאַטנס ליכט אראַפּ.

רונד אַרום — פענצטער, טירן פון דעם גרויסן האַטעל „בראַזי". יעדער פענצטער — א באַזונדערע דירה. פון יעדן שטעקט אַרויס אַן אַנדער קאָפּ. און יעדן טאָג אַן אַנדערער. ווי נאָר עס קומט צופֿאַרן א נייער מענטש, לאָזט זיך אַראָפּ דער פֿארהאַנג פון דעם פענצטער.

— דו זעסט, פֿאַנענעטשקע, נייע געסט געקומען! — ווייזט מיר אויף דעם פֿארהאַנגענעם פענצטער דער בעקער, ווואַס איז אַרויס זיך אַפּקילן אויפֿן הויף. — מסתמא, ערשט פון באַן, רוען זיי זיך אויס. וועסט נישט ליאַרעמען, מיידעלע אויפֿן הויף, הא? — גיט ער מיר א זאַג, טוט א שלונג פרישע לופט און גייט שטיל צוריק אין קיך אַריין.

איך ליאַרעם?

איך האָב נישט געהאַט קיין צייט אים עס פרעגן. ער וואָלט

מיר כאטש זאגן, פארוואס זיינען אלע מיד, די וואס קומען צו פארן? די באן לויפט דאך, נישט זיי.

דער אלטער בעקער ווייסט, אז איך האב מורא פאר אים. מורא פאר זיין מיט מעל פארשאטענער צורה, פאר זיין הויך, וויים היטל און ווייסן באלאכאן.

איך ליארעם?

איך זיץ דאך רואיק אויף די טרעפ. עס ליארעמט גענוג אן מיר אויפן הויף.

די באדינער פון האטעל טראגן זיך דארטן, ווי מייז ארום. אהין, אהער, איינער גייט ארויס, דער אנדערער אריין. דער שלעפט וואס, יענער לייגט וואס אן, לוידיקט אויס.

אידענעם פון גאס קומען פארקויפן אייער, הינער, סמעטענע. ווערט א הו־הא.

די הינער קוואקטשען. די קאץ קריכט אונטער די פיס, זוכט וואס א נאש טאן.

דער הונט לויפט ארויין, די צונג אויסגעצויגן, דער עק פאר־רוסן. דערשרעקט דעם האן, וואס רייסט זיך פון די הענט. די קאץ באהאלט זיך אין א ווינקל.

דער הונט לויפט ארום איבערן גאנצן הויף, שמעקט אומעטום אויס, ווי ער וואלט דא געווען דער הויפט־אנגעשטעל־טער, וואס דארף אפגעבן וועגן אלץ א חשבון דעם באלעבאס. די באדינער שטופן, זידלען זיך.

— קויף דעם האן! — בעט זיך ביי זיי די טרעגערין.

— גיי מיט דיין האן צו אלדע שווארצע יאר! ער איז עלטער פאר תרחן!

— גאט איז מיט דיר! זאלן אפדארן מיינע הענט און פיס, ווען איך נאר דיך אויס!

— טראג זיך פון דאנען שווק, אלטע מכשפה! הערסט, וואס מע זאגט דיר? אניט . . .

די אַלטע אידענע אינאיינעם מיטן האַן אין האַנט, ווערן אַנטשוויגן.

זי בלייבט וואַרטן. אפשר וועט ביי דעם גוי אַפּגיין דער כעס. אַט איז ער איצט אַנגעפאַלן אויף אַן אַנדערן.

— וואוהין קריכסטו, „טשאַרט" דו איינער? ס'ט מיר אריינגעקאַטעוועט דעם פּעסל גלייך אין בלאַטע אריין!

— ווער, וואַם? ס'ט זיך, אַוודאי, אַנגעטרונקען, הינטישע מאַרדע דיינע. טשעפּעסט זיך צו יעדן. וואַרט, איך וועל דיך...

— היי, פּיאַטר, סטעפּאַן! — שרייט מען צו זיי פון דער קיך אַרויס. — פּאַרברענט זאַלט איר ביידע ווערן! איר'ט שוין אַפּגעשיילט די בולבע? די קעכין וואַרט...

די ביידע גויים זיך פּאַנאַנדערגענומען, לויפן צוריק אַוועק.

— פּיאַטר, נעם דעם האַן מיט זיך! — לויפט זיי נאַך די טרעגערין. — וויי אים דאַרטן אויפן קיך! לאַז אים נאָר א בראַט טאַן, וועט איר זען, איר וועט לעקן די פינגער!

קיינער הערט זי נישט. זי שרייט אוים איר האַרץ.

מיט אַן אַראַפּגעלאַזטן קאָפּ, שפּאַרט זי צוריק דעם האַן אין קערבל אריין.

— גלאַ—אַשע...ע, וואו ביסטו .. או? — ציט זיך פּלוצים אוים פון א פענצטער א לאַנגער רוף, ווי א סוויסטש פון א פייפל.

— גלאַ—אַשע...ע, קום אַהער! וואו ביסטו פאַרפאַלן געוואָרן? די באַריניע פון נומער איינס רופט דיך...

בלויז די וועשערקעס פון האַטעל, וואַם פלעטן וועש ביי די אַפענע פענצטער, זידלען זיך נישט. זיי זינגען, ווי די היץ פון זייערע אייזנס וואַלט צעווארעמען זייער הארץ. אמאל דוכט זיך, זיי שלוכצן. זייער טרויעריקער ניגון ציט זיך, ציט זיך, ווי עס וועלט נישט קלענער דער בארג וועש, וואַם מע וואַרפט זיי אַן צו פלעטן.

מיט אמאל לויפן אין הויף אריין דעם באַלעבאַס' צוויי יונגע

טעכטער. זיי קוויטשען פון געלעכטער.

איך גיב אַ שפּרונג צו זיי, שפּרינג גלייך אַפּ.

די מיידלעך שפּריצן, ווי מיט בלוט זיי קנאַקן מיט די ציין פּריש־אַפּגעקאַכטע רויטע רעקעס.

— וואָס טוט איר? פּע!

עס דוכט זיך מיר, זיי שלינגען בלוטיקע מייז אַראָפּ.

— איוואַן! — גיבן זיי ביידע אַ געשריי אין דעם אַפּענעם שטאַל אַריין. — פּיר אַרויס די פּערד, מיר ווילן באַלד פּאָרן שפּאַצירן!

אינעם שטאַל צעהירשען זיך צוויי הויכע פּערד, ווי מע וואַלט זיי רופן.

זייערע שוואַרצע פּעטע רוקנס גלאַנצן, ווי אויסגעשמירטע מיט וואַקס. טערערלעך שוויים קייקלען זיך איבער זייער פּעל. צעפּאַרעטע, בריקען זיי זיך מיט די פּיס, טריימלען מיט די ווייעס. ווי בלינדע, זוכן זיי דעם זאָק האָבער, וואָס דער קוטשער האָט אויפגעהאַנגען אויף דער וואַנט.

זיי קריכן מיטן קאָפּ אין זאָק אַריין און ווערן דאָרט אַנטשלאָפן. בלויז דער לאַנגער האַלדז אַטעמט, בויגט זיך, ווי אַן אויסגעצויגענער טראָמפּייט.

דעם קוטשערס האָר און שטיוול גלאַנצן אויך פון פּעטס. ער שטייט לעבן די פּערד, גלעט זיי.

— איוואַן! — רופֿ איך זיך צו אים אַן — ביסט דאָך ערשט געקומען צו פּאָרן פון שטאָט?

— „סלוזשבא ניע דרוזשבא", אַ, מיין פּערד? — גיט איוואַן דעם פּערד אַ שטאַרקן טאַפּ אַן אַ זייט.

די ביידע פּערד שטעקן אַרויס פּונעם זאָק אַן אויג און גיבן אַ וואַרפֿ אַ קוק אויפן קוטשער: וואָס לאָזט ער זיי נישט עסן? זיי לאָזן אוים דעם כעס אויף די פליגן, וועלכע זיי פּאַרשמייסן מיט די עקן.

זייערע צעהיצטע פּיס שטייען נישט איין. די קני בויגן זיך

אונטער, גלייכן זיך אויס. די קאפיטעס קראצן דעם באדן, ווילן אויספרואוון, וואס ליגט אונטער זייערע פיס.

אט ערשט זיך געטראגן איבער דער שטאט, אין איין פלינק אויג דורכגעלאפן א גאס נאך א גאס, און דא, אין שטאל, ווי זיי גיבן זיך נאר א ריר פון ארט, שלענגלט זיך נאך זיי א שווערע אייזערנע קייט, מיט וועלכער זיי זיינען צוגעבונדן צו דער באלקע.

— הרררר... — צעהירזשען זיי זיך אין מיטן עסן.

— ממו... ממו... — דערהערט זיי די בהמה פון איר שטאל און הויבט אן מוקען.

איך קאן זיך נישט איינהאלטן. כ'לויף צו איר צו.

די פערדס שטאל איז כאטש אפן, זיי האבן שטענדיק פרישע לופט. די בהמה אבער איז פארשפארט, ווי א גנבטע אין א תפיסה.

א שיינע, רויטע בהמה, און מע שעמט זיך מיט איר. איר שטאל איז פינצטער, קויטיק, ליגט אויפן עק הויף, לעבן דעם מיסט-קאסטן. די וועגטלעך דין. דער קלענסטער ווינט בלאזט זיי אדורך. עס שפריצט ארויין דער רעגן דורך די לעכלעך.

א גרוים לאך פון טיר דינט איר פאר א פענצטערל. דורך אים קוק איך זי אן.

זי ליגט אן כוחות, איינגעזונקען מיטן בויך און פים אינעם קויטיקן שטרוי. א ראיע פליגן ביסן זי.

די בהמה רירט זיך נישט פון ארט, ווי זי וואלט זיין א קופע מיסט.

איז זי טאקע אזא פויליאטשקע?

זי הערט דאך דעם זשומען פון די פליגן און זעלטן, נישט-ווילנדיק, גיט זי א הויב איר דינעם, לאנגן עק, וואס איז געוואקסן האלט פון קויט און שמייסט מיט אים די פליגן אפ. פון איר גאנצן גוף לעבט בלויז איר קאפ.

דא, איין אויער גיט זיך א הויב, דא אן אנדערער לאזט

זיך אראפ.

די בהמה כאפט אויף יעדן גערויש, וואס לאזט זיך הערן פונעם הויף. אין איר שטילן אומעט פאר א גאנצן טאג, צעקייט זי לאנגזאם יעדן קלאנג באזונדער.

איר נאסע מארדע — א פארווייגטע. די אויגן — אנגעאסן מיט טרערן, וואס בלייבן שטיין אין אירע וויסלעך. נאר וועג-ניט-וועג קייקלט זיך א טרער איבער איר לאנגער נאז אראפ. איך קאן נישט אויסהאלטן איר קוק. ווי א שווערער שטיין לייגט ער זיך אויפן הארצן, ווי איך וואלט זיין שולדיק, וואס זי איז פארשפארט.

— ממו... ממו... — פליסטער איך אין דעם פינצטערן לאך ארײן.

— ממו... ממו... — ענטפערט זי מיר שווער און לאנג, און קוקט שוין אויף מיר מיט א שטילער פרייד, וואס עמעצער האט זיך דערמאנט אן איר.

זי וויסט אבער, נישט איך וועל זי באפרייען, נישט איך וועל איר עפענען דאס טירל פונעם שטאל.

לאזט זי וויטער אומעטיק אראפ דעם קאפ און בלייבט ליגן, ביז עס קומט די צייט פון מעלקן.

ווי נאר זי דערהערט דעם ריח פון קלייען, וואס מע פארגיסט מיט זודיק וואסער, קלייבט זי גלייך צונויף איר הענגענדיקן בויך, אירע פים, אירע אייטער און שטעלט זיך אוועק ביי דער טיר.

זי שטייט, סאפעט מיטן נאז און ווארט. הערט זיך צו צו יעדן טראט.

זי הערט, ווי סאשע בראקט אריין אין איר קאדקע גראבע שטיקער בורעקעס מיט לאנגע בלעטער, געקאכטע בולבע, מערן. זי הערט, ווי די דינסט גיסט-צו זודיק וואסער, מישט אוים די „פאילע", אז זי, די בהמה, זאל זיך נישט אפבריען. עס קריכט איר שוין די צונג ארויס. מיט די הערנער קלאפט זי אן דער טיר.

און ווי נאָר סאָשע עפנט אויף די שטאָל, לויפט די בהמה ארויס, א פלינקע, א לעבעדיקע, טופעט מיט די פים, דרייט מיט די זייטן.

שטיקער פּאַרטריקנטע קויט פּאַלן פון איר אַראָפּ.

זי קוקט אויף קיינעם נישט. מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ, גייט זי דורך דעם הויף, ווי זי זאָל זיין אויף אַלעמען אין כעס. נאָר ווען זי גייט פאַרבי די דראָזשקע, וואָס שטייט אויסגעשפאַנט אין מיטן הויף, גיט די בהמה זי צופעליק א שטופּ. דאָס וויל זי א שטאָך טאָן די פערד, מיט וועלכע מע צאַצקעט זיך פיל מער, ווי מיט איר.

זי פאַרקריכט אין איר פּאַילע ביזן האַלדז אריין, זופט דאָס וואַסער, קייט דאָס גרינס. פון איר מויל רינט און פליוכעט. די באַקן הויבן זיך ארויף, אַראָפּ. דער בויך פּאַקט זיך אָן, ווי א פולער בלאָז־זאַק. צום סוף, נאָך א הונגעריקע, לעקט זי אוים די פוסטע קאַדקע מיט איר מוראדיקן צונג.

גייט צו איר דעמאָלט צו די דינסט און גיט איר א טאָפּ אין בויך.

די בהמה טשוכעט זיך אוים פון סאָשעס וואַרעמער האַנט און לאָזט זיך מעלקן.

— וואַרט, באַשוטקע, גיי נישט אַוועק, — זאָגט צו מיר סאָשע, — ס'ט באַלד אויסטרינקען א גלאָז „סיראָדאָי".

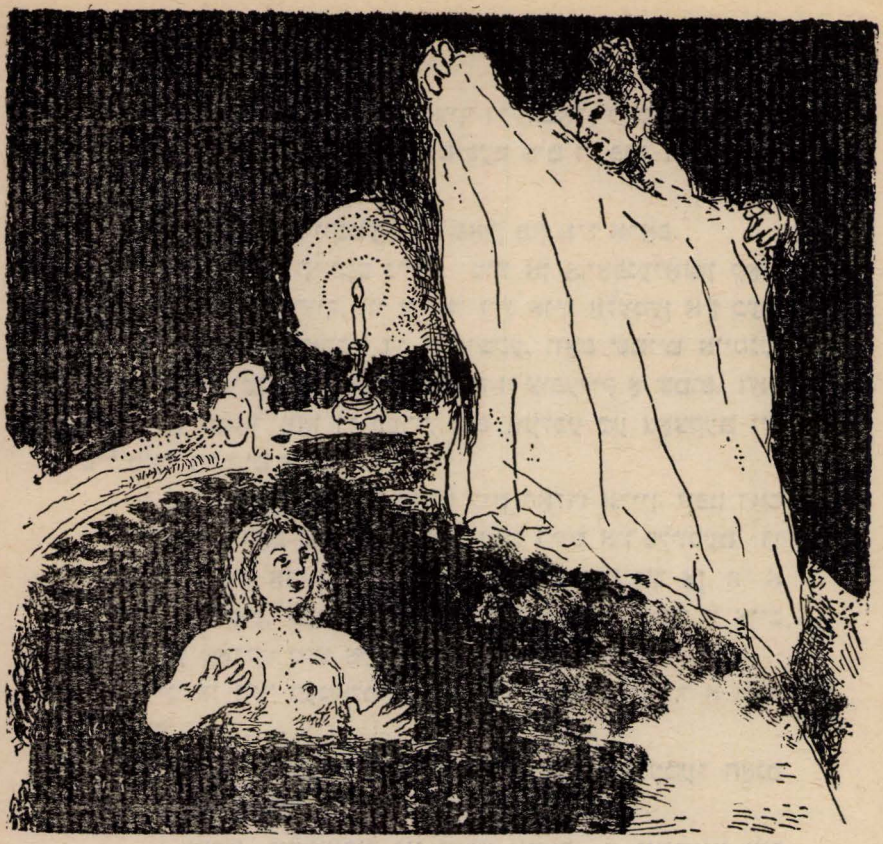
סאָשע וויים, אַז איך קאָן ניט הערן, ווי עס קוויטשען דער בהמהס אייטערס, ווי עס שפּריצט פון זיי די מילך, וואָס לויפט אָן, ווי אָן אָנגעזייפטע, מיט א שוים אין עמער אריין. מיר דוכט זיך, די מילך שמעקט מיט שווייס.

— ניין, סאָשע, כ'האָב קיין צייט נישט! אַט גייט שוין דער רבי. כ'דאַרף זיך לערנען!

— נעם כאָטש א פּאָר טראָפּנס!

— מאָרגן, וועל איך נעמען!...

לויף איך מיט א געלעכטער פון איר אַוועק.

די באָד

בּיי מיר הויבט זיך אָן שבת פון דאָנערשטיק פאַרנאַכט.

שפּעט אין אָוונט לויפט די מאַמע שנעל פון קראָם אַרויס, ווי זי וואָלט וועלן מיט גוואַלט זיך אָפּרייסן פון וואַכעדיקן טומל.

שוין פון הינטער דער קראָם הערט מען ווי זי שרייט:

„באַשקע, וואו ביסטו? — מיר גייען אין באָד. סאַשע, פאַרטיק די וועש? גיכער, גיכער, איך האָב קיין צייט נישט!"

די דינסט וויקלט שנעל אויף דאָס פּעקל וועש, בינדט עס אַרום מיט אַזאַ גראָבן שטריקל, אַזש דאָס פּאַפּיר וועלט צעפלאַצט. זי טוט מיר אָן דעם מאַנטל, די קאַלאָשן, פּאַרציט מיר דעם באַשליק. איך קאָן נישט אָן אָטעם טאָן.

— נאַריטשקע, ווייַן נישט, — ווישט זי מיר אָפּ די אַנ-

געלאָפענע טרערן. — ס׳איז דאָך אַ פראָסט אויף דער גאַס. מער וועט מיר נישט פעלן, דו זאָלסט זיך נאָר, חלילה, פארקילן!

כמעט גנבדיקערהייט לויפן מיר מיט דער מאַמען ארויס פונעם „פאַראַדנעם כאַד" פון דער דירה, ווי עס וואָלט שוין גע־ווען שבת. און די קראָם איז פארשלאָסן. ווייל די מאַמע וואָלט זיך געשעמט דורכגיין די קראָם מיטן פעקל וועש אונטערן אָרעם, כאָטש דאָס פעקל איז געווען איינגעוויקלט אין געל פאַפיר.

די קראָם איז דאָך פול מיט מאַנסבילן און, ווער ווייסט, מ׳קאָן זי דאָרט וויידער פאַרהאַלטן. מיר האָבן זיך געאיילט. ערשטנס, איז שוין שפעט. די מאַמע האָט שוין אזוי אויך אָפגעווארט ביז דער לעצטער רגע. ביי דער טיר ווארט וואודאי אויף אונדז דער שליטן, וואָס דאַרף אונדז אָפפירן אין באָד.

דער פורמאַן, אַלעמאָל דער זעלבער (ער פלעגט סיי־ווי־סיי שטיין אַנטקעגן אונדזער הויז), האָט שוין געוואוסט, אַז יעדן דאָנערשטיק פאַרנאַכט, כמעט אין דער זעלבער שעה, פאַרט די מאַמע אין באָד.

דער קאָלטער שנייאיקער וווּנט וויקלט אונדז גלייך ווי אין אַ פאַרפראָרענעם ליילעך ארויין. אין שליטל, אַן איבערגעדעקטע מיט דער אויסגעקראָכענער פעלץ־דעקע, דערפיל איך דורך דער מאַמעס האַנט, מיט וועלכער זי האַלט מיך אונטער, איך זאָל זיך, חלילה, נישט ארָאָפגליטשן, אַז די מאַמע האָט שוין פאַר־געסן די קראָם, דעם הו־הא, פון וועלכן זי איז ערשט ארויס. זי טראָגט זיך אָפ מיט דעם שליטן צוזאַמען, ערגעץ־וואו אין דער ריינער לופט, ווי זי וואָלט שוין אַנהויבן ציטערן פון די אַלע הייליקע פסוקים, וואָס זי דאַרף זאָגן, ביז אם־ירצה־השם, עס קומט אַן דער שבת.

מיר זיינען לאַנג נישט געפאָרן. דער פורמאַן פירט אונדז דורך אַ פאַרקירצטן וועג, איבערן פינצטערן ברעג פון קליין טייכל, וויטבע, ביי וועלכן ס׳איז געשטאַנען די יידישע באָד.

אונדזער שליטן רייסט שטיל דורך די שימערירנדיקע לופט. פון הויכן ברעג טייכל ווינקען ציטערנדיקע פייערלעך. דאָס

לויכט דער קליינער מארק-פלאץ „פאדלא", וואס ליגט דארט אין דער הויך.

איך קען גוט דעם מארק. כ'קען זיינע קרעמער, זיינע קרעמלעך, באגראבענע אין דער ערד, און באזונדערס — די מילך-קראמען.

איידער מ'גייט ארא̈ף די שטיינערנע טרעפ, צו די מילך-קראמען, האט מען געדארפט רופן דעם רבונו של עולם צו הילף, — אזוי נאס און גליטשיק זיינען זיי געווען. און קאלט איז דארטן ווי אין א גרוב.

פון די גרויע וועגט רינט וואסער. איין-איינציק קליין לעמפל מיט א פאררויכערטער גלאז, באלייכט דעם גאנצן קעלער. זיין קליין פייערל דערגייט קוים צו די הופקעס געלע פוטער, צו דער בריטער שיסל מיט סמעטענע, און נאך וויניקער צו דעם ווינקל, פון וואנען עם פינטלען, ווי קינדערשע קעפלעך, הארטע שפיציקע גאמל-קעז.

נאר די הויכע וואג זעט מען קלאר אן. זי הענגט ווי א טראן-שטול אין מיטן קעלער. אירע אייזערנע קייטן ווינגן זיך אין דער לופט, ווי צוויי לאנגע שוואנצע צעפ, און אירע ביידע מעסערנע שאלן האלטן שטאלץ אונטער א פיצל שטיקל סחורה, ווי זיי וואלטן אויפגעהאלטן די גערעכטיקייט אליין.

די קרעמערקעס, אין דיקע, פארשמאלצענע בגדים, דרייען זיך ארום איבערן קעלער. מיט זייערע שפיץ-פינגער, וואס שטעקן פון די פארקירצטע הענטשקעס ארויס, גיבן זיי א כאפ, א ריס א שטיקל פוטער, גיסן אן קריגלעך מילך, ווארפן זיך מיט טוואנ, ווי מיט קייקלעך שניי.

און בשעת מעשה שרייען זיי, ווי עמעצער וואלט זיי גע-שלאגן פון הינטן. אוודאי דערוואלעמען זיי זיך אזוי.

פון צייט צו צייט שטעכט דורך דעם אנגעאטעמטן קעלער א גראב וואלט. קללות, ווי פייער-צינגלעך, פליען ארויס, צינדן אן איין קרעמל נאך אן אנדערן.

— א כאלערע זאל זי כאפן, וואם פאר א פארסמטע סחורה זי האט!...

— א קלאג צו מיינע יארן, וועו איך זאג א ליגן! א...!

די קרעמערקעס צעקוויטשען זיך, ווי שוואַרצע מייז אין די לעכער. קללות צעבלאזן זיך צוזאמען מיט די טעפ הייסע קוילן, אויף וועלכע עס זיצן אין דרויסן קורצינקע אידענעס, וואס בא־האלטן אונטער זייערע פאטשיילעס קאשאלקעס מיט אפגעבאקטן באב.

די קרעמערקעס זידלען זיך אזוי וואַרעם און געשמאק, אז ס'וועט שוין כמעט פרייליך אין פינצטערן גרוב.

אט די אלע געשרייען באגליטן אונדז פון דער ווייטנס, ביז וואַנען מיר פארן מיט דער מאמען אין באד.

דער ווינט פארוואַרפט צו אונדז א קללה, טרייסלט מיט איר אויף דער לופט. דער שיטנדיקער שניי וואַרפט אראפ די קללה אויף דער ערד.

און אט זיינען מיר שוין אנגעקומען.

— קומט, אם ירצה השם, אין א פאר שעה ארום! — זאגט אן די מאמע דעם פורמאן, כאטש ער ווייסט עס שוין פון יארן לאנג.

אין הילצערנעם פירהויז שטויסן מיר זיך אן אן דער פאר־קויפערין פון די בילעטן, — אן איינגעוויקלטע, ווי א פאק סחורה, גיט זי זיך צוערשט נישט א ריר פון ארט. מען זעט נאר איר שפיץ נאז און שטיקלעך פינגער. לעבן די בילעטן וואלגערט זיך א פארפראַרענער עפל, א באר. א ביסל בלויער קוואס, — בלוי, אוודאי, פון פראסט, — בולקעס אין א פלאש.

די קאסירשע, ווי זי וואלט זיך אנגענומען מיט אונדזער וואַרעמען אטעם, נעמט לאנגזאם פאנאנדער איר האלב־פאר־פראַרענעם מויל און גיט אונדז אפ א קאלטן שמייכל.

— „ס'איז טאקע קאלט צו זיצן א גאנצן טאג! — הויבט זי אן ביסלעכווייז אפצולעבן. — דער ווינט בלאזט פון אלע

זייטן. נאָך אַ ביסל קאָן מען גאָר פאַרפראָרן ווערן, ביז מ'דער־ווארט זיך אויף אַ לעבעדיקן מענטש!"

די מאַמע האַלט זי אונטער מיט אַ שמייכל און נעמט ביי איר אַן עפּל, צי אַ באָר, פאַר מיר.

מיר גיבן אַ שטופּ דאָס טירל אין דער סאַמע באָד. דער ליאַרעם פון דער אויפגעהויבענער קליאַמקע, וועקט אויף אַ פּאָר נאַקעטע ווייבער, איבערגעדעקטע מיט פּאַטשיילעס.

ווי דערשראָקענע פליגן, גיבן זיי זיך אַ רים פון זייערע בענקלעך און צעזשומען זיך אַרום אונדז.

„גוט נ'אָוונט אייך, גוט נ'אָוונט, אַלטינקע! אַזוי שפּעט! וואָס מאַכט איר, אַלטע? אַלע קינדערלעך געזונט? וואָס מאַכסטו, באַשינקע?" — טאָפּן מיך אַן די ווייבער פון אַלע זייטן. — „א, אַן עין־הרע, דו וואַקסט דאָך ווי אויף הויוון!"

זיי האָבן זיך דערוואַרעמט. זיי האָבן נישט אומזיסט געוואַרט.

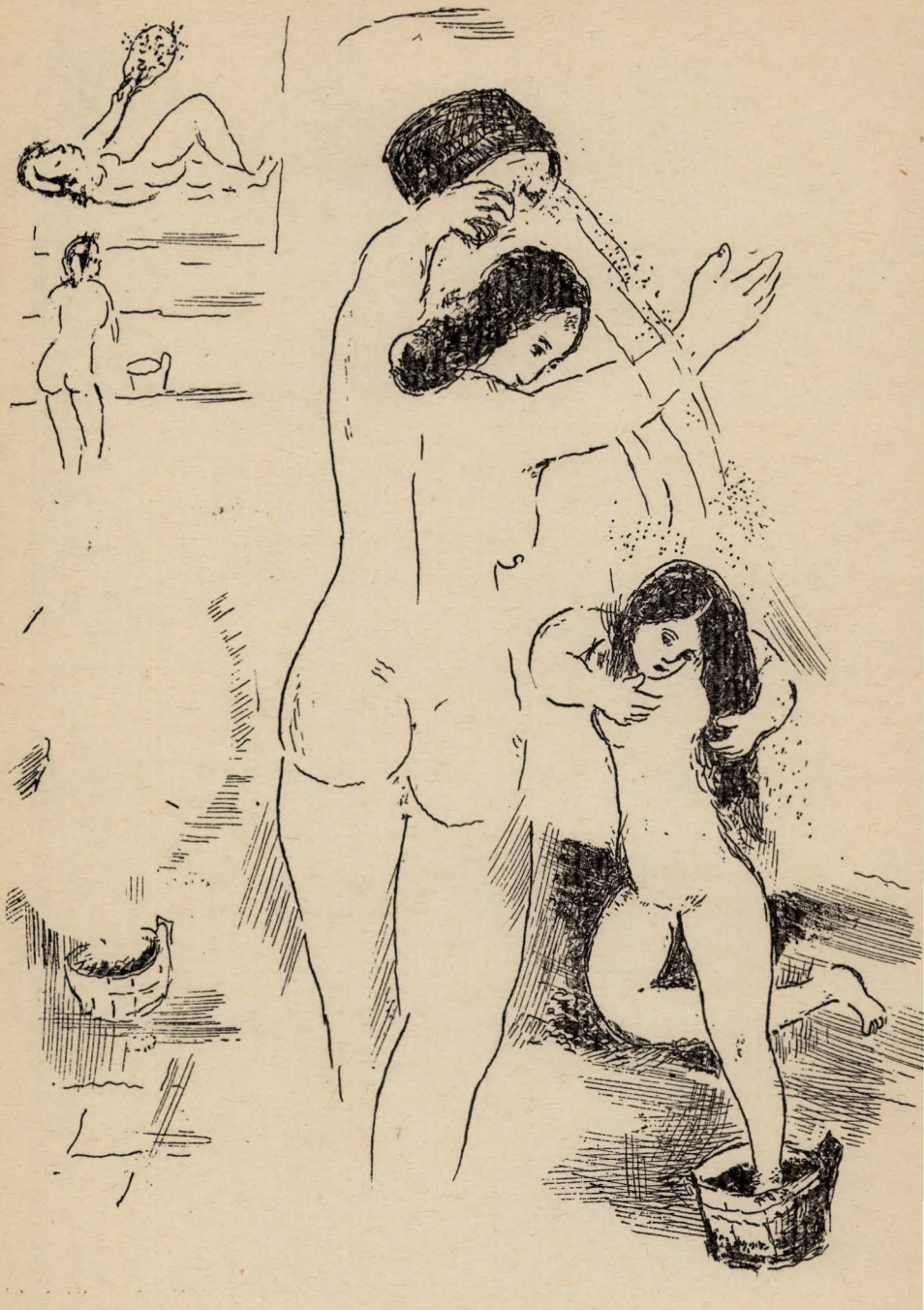
פון זייערע פּליצעס פּאַלן אַראָפּ די פּאַטשיילעס, ווי שוואַרצע פליגלען. עס גיט מיר אַ בליץ דאָס וויסקייט פון די קערפּערס. ס'ווערט ריינער, ליכטיקער אַרום.

אין היסן פּאָר־באָד, צעמישט מיט דער אַריינגעלאָפענער קאַלטער לופט פון דרויסן, דערקען איך קוים די בעדערקעס, כאָטש זיי זיינען געווען שטענדיק די זעלביקע.

מיר האָט זיך געדוכט, אַז מיט יעדן דאָנערשטיק ווערן זיי אַלץ עלטער און מיאוסער.

די אינגערע, פון וועלכער ס'האָט נאָך געשמעקט מיט איר פּאַרשימלטער פּאַטשיילע, כאָפּט מיך גלייך אין אירע ביינער־דיקע הענט.

— ס'איז קאַלט, אמת? נו, אָפּגעשפּיליעט דאָס קליידל? האָסט אַן אַנדערס מיט זיך? נו, וועלן מיר עס אַריינוואַרפן אין קאַסטן. נו, צי אויס דאָס פיסל, נו! — נוקעט זי מיר, ווי צו א פערדל.

און איידער איך קוק מיך נאָך אַרום, שפּיליען זיך שוין אָפּ אַלע קנעפּלעך פון מיינע שיכלעך און די שיכלעך מיט די פּאַר־דרייטע זאָקן פליען אַריין אין דעם שוואַרצן קאַסטן, אויף וועלכן איך זיץ. מיין הינטן הויבט זיך אויף צוזאַמען מיטן דעקל פון קאַסטן און פּאַלט מיט אים צוזאַמען אַראָפּ.

איך האָב אָפּילו נישט געהאַט קיין צייט אַ קוק צו טאָן, וואָס טוט זיך אינעווייניק אין קאַסטן. ווי אין אַ פינצטערן גרוב, פּאַלן אַהין די זאַכן אַריין.

דורך די פּאַרפּאַרענע פענצטער, פּאַרקלעפּטע מיט שניי, ווי אַ פּאָר בלינדע אויגן, בלאָזט אַ ווינט.

איך טרייסל זיך פון קעלט. די בעדערקע גיט אַ כאַפּ מיין לייַלעך און וויקלט מיך אין אים אַריין.

— נו, וואַרט אַ ווייליניקע! אָט, אָט וועט דיר שוין זיין וואַרעם! דו זעסט, אָט גייען מיר שוין אין באָד אַריין!

איך ווער צעטומלט. זי שלעפּט מיך, ווי אַ כּפרה, גלייך צום טירל.

— פּאַל ניט, חס־ושלום, באַשינקע! — ציט זי מיך מיט אירע אייזערנע הענט.

— גיי פּאַמעלעך, ס'איז גליטשיק!

שוין אין טירל פון באָד פּאַרכאַפּט מיך דער אָטעם און, ווי אַ האַלב־פּאַרחלשטע, לאָז איך מיך שלעפּן.

אַ געדיכטער וואָלקן פּאַרשלייערט מיינע אויגן. אַ קליין בלעכן לעמפּל הענגט אויף זיין פּאַרבויגטן אויערל, הויך איבערן טירל. זיין פיצינק גלעזל איז געווען נאָך צו גרויס פּאַר אים. וואָקלט זיך דאָס גלעזל אין אַלע זייטן, ווי מען גיט נאָר אַ שטופּ דאָס טירל.

איך בלייב שטיין אויף אַן אָרט. כ'האָב מורא זיך אַ ריר צו טאָן. דער באָדן איז גליטשיק, פול מיט וואַסער. וואַסער רינט אין די פּיס, רינט פון באָלקן, פון די וועגט. ווי דאָס גאַנץ הייזל וואָלט זיך צעשוויצט פון היץ.

די בעדערקע גיט זיך אַ וואַרף צו די שעפּעלעך און גיסט אַפּ דאָס גליטשיקע בענקל אויף וועלכן איך דאַרף מיך אַוועק־זעצן. זי האָט קיין צייט נישט מיר אַ וואַרט צו זאָגן. איר בלישטשענדיקער, דאַרער הינטן דרייט זיך אַרום, ווי אַן עק ביי אַ קאַץ.

עס גיסט און קאָכט זודיק וואַסער. צוויי־דריי שעפּלעך בלאָזן שוין לעבן מיר זייער פּייער גלייך אין צורה אַריין.

די וואַרעמקייט פון בענקל באַרואיקט מיך, און איך לאָז אַרײַנלייגן מיינע פּים אין אַ שעפּל לעבלעך וואַסער.

די בעדערקע גיט זיך אַ רוק צו מיר. פּאַר מיינע אויגן הענגען אַראָפּ אירע ברוסטן, ווי אויסגעבלאָזענע טראָמפּייטן, און איר שפּיציק בייכל, ווי אַן אָנגעשטאָפּטער באַראַבאַן, קריכט מיר גלייך אין נאָז אַריין.

איך בין, ווי איינגעשפּאַרט צווישן די שעפּלעך און דעם בייכל פון דער בעדערקע. איך קאָן זיך נישט אַ דריי טאָן. קאָן אָפּילו נישט אַ טראַכט טאָן וועגן דעם.

אירע קראַצנדיקע פינגער פּאַרכאָפּן מיינע לאַנגע האָר. מיט איין הויב, גיט זי זיי אַ וואַרף אויפּן קאָפּ און מיט אַ גרויסן שטיק „זשוקאָווס" זייף, הויבט זי זיי אַן רייבן. זי פּירט דעם זייף הין און צוריק, ווי זי וואַלט מיט אים פּלעטן וועש אויף מיין קאָפּ.

אַ פּאַרשאָטענע מיט האָר, דער קאָפּ דרייט זיך, האָב איך נישט קיין צייט זיך פּאַנאַנדערצעוויינען. מיט פּאַרשטיקטע טערן כאָפּ איך אַרויס די הופקעס ביטערע זייף, וואָס שניידן און בייסן מיינע אויגן. זייף פּאַרקריכט מיר אין די אויערן, אין מויל. ווי אַ בלינדע, טונק איך מיינע פינגער אין אַ שעפּל קאַלטע וואַסער, וואָס שטייט לעבן מיר.

איך גיי נאָר אָפּ, וועג מיינע האָר שווענקען זיך אויס. אויף די אויגן פּאַלן אַראָפּ לאַנגע טראָפּנס וואַסער און היילן זיי אויס. איך כאָפּ איבער דעם אָטעם, גלייך אויס דעם רוקן. די אויגן

עפענען זיך אויף.

איך דערהער א סקריפ פון טירל און אויף זיין שוועל דערזע איך מיין ווייס־נאקעטע מאמע.

זי וויקלט זיך גלייך פריין אין דעם וואלקן פון הייסער פארע. צווישן בעדערקעס האלטן זי פון אירע ביידע זייטן. פון זייערע העננענדיקע בייכער און ברוסטן רינען טרערעלעך שווייס. פון די האר, הינטער זייערע אויערן, גיסט זיך אפילו מיט אמאל אויס א שיטערער רעגנדל פון די אנגעזאפטע טראפנס.

שטיל און שעמעודיק שטייט די מאמע ביי דער טיר.

אירע בעדערקעס האבן זיך א רים געטאן צו די שעפלעך. ברייט אויפגעעפנט אלע קראנען. זיי פארען אף דאס בענקל פאר דער מאמען.

די מאמע זעצט זיך רואיק אוועק און פארנעמט מיט איר גוף דעם גאנצן בענקל.

א צעמוטשעטע פון וואשערייי, זע איך זי קוים פון דער־ווייטנס. אפילו פאר מיר שעמט זי זיך און לאזט אראפ די אויגן, ווי איך גיב נאר א קוק אויף אירע האר. אנשטאט איר שטענדיקן געדיכט־געקרייזטן פאריק, דערזע איך אירע אייגענע, קורצע, מאגערע האר. פארשטיקטע יארנלאנג אן לופט אונטער דעם שווערן פאריק, זיינען זיי אויסגעקראכן. מיר ווערט אומעטיק, ווי איך זאל מיט אמאל פארלירן מיינע אייגענע כוחות. און שוין אן ווידערשטאנד לאז איך מיך ווייטער וואשן.

מיין בעדערקע גיט א כאפ מיין גוף, פארכאפט אפילו מיין נשמה. ווי א שטיקל טייג לייגט זי מיך אויס אויפן בענקל און הויבט מיך אן אזוי רייבן און קנייפן, ווי זי וואלט געוואלט אויסקנעטן פון מיר א חלה.

איך דריי זיך אום אויפן בויך, גיט זי מיר אזא שמיץ אין הינטן, אזש איך שפרינג אונטער.

— נו, וואס וועסטו זאגן, באשינקע? ס'איז גוט, אמת? — האט די בעדערקע מיט אמאל געפונען איר לשון. — זע, ווי דו

ביסט רויט געוואָרן! א מחיה דיך א קנייפ צו טאָן!

א צעמאַטערטע וואַרט איך, וועָן וועָר איך פּטור פון איר. מיט אַמאָל דערשרעק איך זיך. פון הינטער מיינע פלייצעס גיט זיך א גאַס אויף מיר א כוואַליע מיט וואַסער. אויף א רגע פאַר־שווינד איך אין דעם שטראָם. דאָס וואַסער הויבט און טראָגט מיך, ווי אין א טייך.

דאָס גיסט מיך אָפּ די בעדערקע. פון הנאה און פון היץ, צעגיי איך, ווי וווייסער וואַקס.

— אוף! — גיט די בעדערקע א זיפּץ און ווישט אָפּ איר נאַז מיט נאַסע הענט. — שיינסט גאָר ווי א ברילאַנטל, באַשינקע! צו רפואה דיר, קינדיטשקע!

זי גיט אויף מיר א קוק מיט אירע גלעזערנע אויגן, אָפּ־געקראַכענע פון וואַסער, און וויקלט מיך שנעל אין א וואַרעמען ליילעך אַריין.

אַוודאי ווילט זיך איר שוין אַליין זיך א ביסל אויסטריקענען. מיט אירע ביידע הענט, רינגלט זי מיך לאַנגזאַם אַרום, ווי איך וואַלט געווען אירע ווייסע, שבתדיקע ליכט, וואָס זי דאַרף בענטשן.

פון דער וויטנס קוק איך צו, ווי מען האָט צו טאָן מיט דער מאַמען.

אַוודאי האָט מען זי אויך געזייפט און געריבן, ווי מיך, און אַוודאי האָט זי זיך אויך מחיה געווען פון די שעפּלעך לעבלעך וואַסער. אָבער זי איז נאָך נישט געווען אַזוי שנעל פּאַרטיק.

נאָך דער וואַשעריי, רוקט צו די עלטערע בעדערקע א קליין נידעריק בענקל און זעצט זיך אַוועק צו דער מאַמעס פּיס. אויף א קליין קעסטל, שטעלט זי אַנידער א מעשן לייכטערל און צינדט אָן דאָס שטיקל ליכט, וואָס שטעקט אין אים. זי בלאָזט פאַנאַנ־דער דאָס פייערל און הויבט זיך אָן קלאָגן פאַר דער מאַמען אויף איר שוועָר לעבן. ווי אַלע אירע צרות זאָלן זיך אַריינ־שטופּן אין אים, פאַלט איר רוקן שוועָר אַרונטער מיט איר קאָפּ

צוזאמען צו דער מאמע פים.

— גאָט זאָל שוין אויף אונדז רחמנות האָבן און אויסלייזן פון אַלע יסורים! — הויבט זי אויף אירע אויגן פון דר'ערד. — הלוואי, רבונו של עולם!

ווי צו פֿאַרגעסן זיך, הויבט זי אָן קאָלופּען אין דער מאמע פינגער.

דאָס ליכטל ברענט זיך פֿאַנאַנדער פון יעדער ברכה, וואָס זי זשוזשעט אָן אין די נעגל, פֿריער ווי זי שניידט זיי אָפּ. מיט יעדער ברכה לויטערט זיך, דאָכט זיך, אויס איר האַרץ.

די מאמע, מיט אַראָפּגעלאָזענע אויגן, קוקט וואָס די בעדערקע טוט מיט אירע פים און הערט זיך צו צו אירע רייד.

הינטער דעם ברענעדיקן לייכטערל זיינען זיי ביידע, ווי מיט אַ ליכטיקער קרוין אָפּגעצאָמט פון פינצטערן באַד־צימער.

קאָפּ צו קאָפּ, לויכטן זייערע ביידנס וויסע צורות, ווי אויסגעשרטע פּאַר אַ קרבן.

אויסגעפוצט דער מאמע פינגער, גיט די אַלטע בעדערקע אַ הויב דעם קאָפּ און גיט שטיל אַ זאָג דער מאמען:

— אַלטע, מיר גייען איצט אין מקווה אַריין!

די מאמע שלינגט אַראָפּ איר אָטעם, ווי די בעדערקע וואָלט איר אָנגעזאָגט אַ סוד.

ביידע שטייען זיי לאַנגזאַם אויף, גלייכן אויס די רוקנס, גיבן טיף אַ זיפֿץ, אָטעמען זיך אָן, ווי זיי וואָלטן זיך געקליבן אַריבערגיין די שוועל פון קדשי־קדשים אַליין. זייערע וויסע שאָטנס פֿאַרשווינדן אין דער פינצטער.

איך האָב מורא געהאַט אַהין צו גיין. מען האָט געדאַרפט דורכגיין אַ היסן צימער, וואו אויף לאַנגע בענקלעך ליגן און מוטשען זיך אויסגעדרייטע נפשות. אָנגעפֿאַרעטע בעזעמס שמייסן זיי אין דער לופֿטן, באַשפּריצן מיט טראָפּנס זודיק וואַסער. שווערע אָטעמס פֿאַרלויפֿן פון אונטער די בענקלעך, ווי זיי אַלע וואָלטן געברענט אויף היסע קוילן.

די הײַן פֿאַרקריכט מיר אין מויל, טוט אַ נעם פֿאַרן האַרץ.

„עס איז אַוודאי אַ גיהנום פֿאַר די, וואָס האָבן אַ פּולע עבֿרות!" — טראַכט איך אָן לויף שנעל נאָך דער מאַמען אין מקוה.

איך פֿאַל ווי אין אַ תּפֿיסה, אין אַ שוואַרצן קאַמער אַריין.

אויפֿן בריקל שטייט די אַלטע בעדערקע. אין איין האַנט האַלט זי דאָס ברענענדיק לייכטערל, אויף דער אַנדערער וויגט זיך ביי איר אַ גרויסער, וויסער לייַלעך.

די מאַמע (איך האָב אַזוי מורא געהאַט פֿאַר איר!) גייט שטילערהייט אַראָפּ די פּיר גליטשיקע טרעפּלעך אָן גייט ביזן האַלדז אין וואַסער אַריין.

וועג די אידענע שרייט אויס אַ ברכה, דערשרעקט זיך די מאַמע. ווי אַ פּאַראָרטיילטע, קוועטשט זי צו איר נאָז, מאַכט צו די אויגן אָן טוקט זיך אין וואַסער ווי אויף אייביק, חלילה, אַריין.

„ק . . . א . . . א . . . שער!" — שרייט די אידענע מיט אַ קול פֿון אַ נביא.

איך דערשרעק זיך ווי פֿון אַ דונער. אַ פּאַרציטערטע, וואַרט איך — אַט וועט אַוודאי זיך אַרויסרייסן פֿון שוואַרצן באַלקן אַ בליץ אָן וועט אונדז אַלעמען הרגענען אויפֿן אָרט. צי אפֿשר אַ מבול וועט זיך אויסגיסן פֿון דער שטיינערנער וואַנט אָן דער־טרינקען אונדז אין דער פּינצטערער מקוה.

„ק . . . א . . . א . . . שער!" — שרייט ווייטער די אידענע.

וואו איז די מאַמע? עס פֿליושקעט נישט מער דאָס וואַסער.

אַבער מיט אַמאָל, ווי דאָס טייכל זאָל זיך צעשפּאַלטן, קריכט פֿון אים אַרויס דער מאַמעס קאָפּ. זי טרייסלט פֿון זיך אַפּ דאָס וואַסער, ווי זי וואַלט אַרויס פֿון סאַמע גרונט ים.

דריי מאָל גיט די אידענע אַ געשריי, און דריי מאָל פֿאַר־זינקט די מאַמע אין שוואַרצן וואַסער אַריין.

איך חלש שוין זיך דערוואַרטן, וועג וועט אויפֿהערן די

אידענע צו שרייען, און די מאמע זאל מער נישט דארפן פאר־שווינדן אינעם וואסער.

זי איז דאך שוין מיד. איר גיסט זיך וואסער פון די האר, פון די אויערן. אבער זי שמייכלט. א צופרידנקייט צעגיסט זיך איבער איר גאנצן גוף.

זי גייט ארוים פון וואסער, ווי פון פייער, א רייע און א כשרע.

— צו געזונט אייך, אלטינקע! זאל זיין צו רפואה! — שמייכלט אויך די בעדערקע.

אירע לאנגע אויסגעדארטע הענט גיבן א הויב אין דער הויך דעם ליילעך. די מאמע וויקלט זיך אין אים ארײן, ווי אין צוויי גרויסע וווייסע פליגלען, און שמייכלט צו מיר, ווי א וווייסער מלאך.

* * *

אן אנגעטאנענע, א צעפארעטע, קיי איך מיין געפארענעם עפל, וואס איז שוין אליין צעגאנגען פון הינ, און ווארט אויף דער מאמען.

גלייך הויבט זיך די מאמע אן צו אויילן, ווי זי וואלט מיט אמאל זיך דערמאנען, אז עס איז דאך אין מיטנוואך, און די קראם איז נאך אפן.

די היליקייט און די ווארעמקייט פון באד רייסט זיך פון איר אפ. זי אויילט זיך אנטאן. די וויבער דערציילן איר זייערע לעצטע צרות, ביז וואנען זיי דערלאנגען איר, ווער א קלייד, ווער א שוך. גלייך זיי וואלטן מורא געהאט, ווי די מאמע גייט אוועק, בלייבט זייער הארץ א נישט־אויסגערעדטע ביז דעם קומענדיקן דאנערשטיק.

מיט ציטערנדיקע הענט וויקלען זיי איין אונדזער פעקל וועש און וויקלען אויך מיך איין ווי א פעקל.

אן אנגעבלאזענע פון ווארעמקייט, קאן איך זיך קוים א ריר טאן.

די מאמע צעטיילט דאם טרינק־נעלט און הערט נאך אוים

די לאנגע ברכות, מיט וועלכע די ווייבער באגליטן אונדז.

— זאל זיין צו געזונט, אלטינקע! ביזן קומענדיקן דאנער־שטיק, אם ירצה השם! פארט געזונטערהייט! זיי געזונט, באשינקע! צו רפואה דיר!

איין ווייבל שרייט איבער די אנדערע, און אלע דעקן זיי זיך שנעל איבער מיט זייערע פאטשוילעס.

דאס טירל שטופט זיך ווי אליין אפ. אויף א רגע פאר־האלטן מיר זיך אויפן שוועל. אזא קעלט!

פון שווארצן הימל שיט שניי. עס בליצן שטערנדלעך, שנייעלעך.

וואס איז עס — נאכט צי טאג? אין די אויגן — וויים און קאלט.

דער פורמאן און זיין פערדל זיינען אויסגעוואקסן אין א הויכן ווייסן בארג.

שוין־זשע זיינען זיי פארפראָרן געווארן?

— צו געזונט! — גיט א שמייכל דער פורמאן. זיינע נאסע וואנצעס קלעפן זיך ווי אפ פון מויל. פון זיינע דיקע ברעמען פאלן אראפ קייקעלעך שניי.

עס צעהירזשעט זיך דאס אפגעלעבטע פערדל.

— פארט געזונטערהייט! — שרייט מען נאך פון באד־טיר.

דאס שליטל גיט זיך א גליטש. „האפ־האפ!" — בייטשט דער פורמאן זיין מאגער פערדל.

נאך שנעלער, ווי פארן צוועקפארן, לויפט דורך די מאמע דעם „פראדנעם כאד", לאזט דארט איבער דאס פעקל וועש.

דער ריח פון שטוב, פון קראם גיט איר א שמיץ אין פנים.

„גאט וויסט, וואס ס'האט זיך דא אפגעטאן אן מיר!"

ווי א שולדיקע, לויפט זי אפוואשן איר פארוויטלטע צורה און אנטלויפט ווידער אין קראם אריין.

מיר פארדריסט, וואס ס'האט זיך אזוי גיך געענדיקט די וואראמע באד.

שבת

שוין פון אין דער פרי הויבט זיך אן דער פרייטיק אנדערש, ווי יעדער אנדער טאג.

צו דעם אנבייסן געפינען מיר אויף די ברייטע אונטער־פענצטערם, לעבן די פלאדנס, פלעצלעך, סוכארעם נאך א בארג מיט אנגעשטאפטע ציבולניקעם.

פרייטיק קאכט מען נישט קיין ווארמעם. אנשטאט ווארעם געקאכץ שטופט מען יעדערן א ציבולניק אין האנט אריין. א גרויסער, ווי אן אויוון מיט רויטע קוילן, געדיכט אנגעפילט מיט געפרעגלטע ציבעלע, האלט זיך דער ציבולניק קוים איין אין האנט. מיטן ערשטן בים פארקלעפט זיך דאס מויל און דער טייג בלייבט שטיין אין בויך, ביז מע שטופט אים נישט דורך מיט א גלאז קאלטער מילך.

— נישקשה, קאנסט אים אויפעסן, וועסט זיך נאך אויס־הונגערן ביז דער וועטשערע! — מונטערט מיך סאשע, די דינסט.

ערב שבת טומלט זיך די שטוב א גאנצן טאג. פון אין דער פרי אן האקט מען ציבעלע. די קיך איז ווי א מיל. דער אויוון ברענט. חוה קאכט. דא — באקט זי חלה, דא — פליקט זי הינער. ווייכע פעדערן ווארפן זיך אן אין איר פארטוך, פליען ארום איר קאפ, ווי די הינדעלעך אליין וואלטן זיך צעפלויגן מיט זייערע פליגלען. אין א קליין מולטערל צעהאקט חוה דאס בערגל אפגעשיילטע ציבעלע, ביז פון זיי ווערט א הופקע נאסע קאשע.

חוהם אויגן ווערן נאס. ס'דוכט זיך, פון אונדז אלעמען שמעקט שוין מיט ציבעלע. ריחות, איינער שארפער פון דעם אנדערן, טראגן זיך איבער דער שטוב.

ס'צאפלט זיך אין אן עמער וואסער א גראבער, לאנגער פיש. שווער פארכאפט ער מיט די אויסגעשפרייטע נעזלעך די טראפנס וואסער. זיינע לעצטע כוחות לאזן זיך ביי אים אראפ אין עק.

ער צעשמייסט מיט אים דעם גאנצן עמער. אויסגעשפריצט דאס וואסער, אויסגעבלאזן דעם לעצטן אטעם, בלייבט דער פיש ליגן מיט אן אפענעם מויל. זיינע שפיציקע זשאברעס שטעכן די אויגן.

ס'דוכט זיך, נישט איין פיש, א גאנצע נעץ מיט פיש האט זיך אויסגעשאטן אויפן דיל פון קיך און יעדער פון זיי וויל א כאפ טאן, א ביים טאן אונדזערע אייגענע פיס. די קעכין שטעלט זיך אוועק, ווי א גזלן, איבער דעם אויסגעצויגענעם העכט. זיין הויט גלאנצט נאך מיט טראפנס וואסער. חוה האלט דעם פיש פארן עק. ער גליטשט זיך אויפן נאסן ברעטל. גיט די קעכין א כאפ דאס האקמעסער און שטופט אים אריין אין דעם גראבן בייכל פונעם פיש.

שטיקלעך בלוט פאלן ארויס. דער פיש צעפלאצט זיך. אן רחמנות צעשניידט אים די קעכין אויף שטיקער. זי נעמט ארויס דאס פלייש, וואשפט אפ די הויט.

ווי מיט ניי בלוט פילט זיך אן דער פיש מיט די צעהאקטע ציבעלע און אנגעווייקטע חלה. די שטיקלעך אנגעשטאפטע פיש, באשפריצט מיט וואסער, זעען אוים, כמעט ווי לעבעדיקע. זיי ווארפן זיך ווי אליין אריין אינעם קופערנעם פאן און קאכן זיך לאנגזאם אונטער א קליין פייערל, ביז זיי ווערן געל און רויט. דער ריח רייצט, קיצלט די נאז. ער ברענגט אונדז דעם ערשטן שבתדיקן טעם.

קיינער זיצט נישט מער איין אויף זיין ארט. דער רבי מיט די קלענערע בריידער אנטלויפן אין באד. סאשע דרייט זיך אין עס-צימער, זוכט אויף די אלמערס, רייצט זיך מיט א פאר-שפעטיקטן ברודער.

— גיי, געגנוג דיר צו טרינקען טיי! כ'דארף אויספוצן דעם סאמאווער, ס'איז דאך באלד שבת!

— וואס איז עס נאך פאר א צרה! זי לאזט גארנישט אוים-טרינקען א גלעזל טיי! א נייע רביצין געווארן!

פון יאָרן לאַנג אין שטוב, היט סאַשע שטאַרק אַפּ ס'מיל־כיקס, ס'פליישיקס און דעם שבת, ווי איר אייגענעם זונטיק. אַן א וואַרט, גיט זי זיך א קער מיטן רוקן צום ברודער, און שלעפּט אַראָפּ דעם סאַמאָוואַר פונעם טיש. פאַרכאַפּט נאָך אונטער איר אַרעם דעם לאַנגן טאָפּ, דאָס שווענק־שיסעלע, וואָס איז פול גע־וען מיט אָנגעקאָפּעטע טראָפּנס, כאָפּט אַרויס פון דער האַנט די צוקער־פּושקע, דאָס לעפּעלע. אָנגעלאָדן, ווי אַן אייזל, טראָגט זי עס אַוועק פּוצן און רייבן אין דער קיך.

איר אַנטקעגן טראָגט זיך חוה, טאָפּטשעט מיט אירע גראָבע פּים. מיט ביידע הענט האַלט זי אונטער א גרויס ברעט, גלייך זי וואָלט אויפגעהויבן דעם דיל אַליין און אים געטראָגן אויף זיך. אויף דעם ברעט, באַשאָטן מיט מעל, ליגן, ווי קיסערינעס, צוויי־דריי גענאָכטענע, אויסגעלאָקירטע קיטקעס. קלענערע חלות רינגלען זיי ארום. אויף אַלע זייערע קעפּלעך, אויסגעלייגט דין, געפּלאָכטענע צעפּלעך.

אויף דעם סאַמע שפּיץ ברעט האַלט זיך קוים א קליין פּיצל חלה, וואָס די קעכין האָט אויסגעקניקלט פאַר מיר פון אַן איבער־געבליבענעם שטיקל טייג. ערשט פון אויוון, בלישטשען די אַלע חלות מיט זייערע פאַרוויטלטע באַקן, ווי פאַרברענטע פון זון.

די קעכין קוקט אויף זיי און קלייבט נחת. איר ווילט זיך נישט אַרויסלאָזן זיי פון די הענט.

— גאָט צו דאַנקען, געראָטענע חלה! — שמייכלט זי צו.

די חלות גליטשט זי פאַמעלעך אַראָפּ פונעם ברעט אויפן פענצטער. זי לייגט אונטער א האַנטוך, מיט אַן אַנדער האַנטוך דעקט זי זיי איבער, ווי זי וואָלט מורא האָבן פאַר א בייז אויג, וואָס קאָן זיי קאַליע מאַכן.

אָנגעבלאָזענע פון היץ, פאַרשטיקן זיך די חלות פון זייער אייגענער פּאַרע און קילן זיך לאַנגזאַם אַפּ. דער טאַטע גייט פּלוצים אין שטוב אַריין. זעצט זיך צו צום טיש, נעמט אַרויס

פון קעשענע א קליין מעסערל (ווי קומט צו דעם טאטן א מעסערל?) און נעמט פאנאנדער א שטיקל פלים-פאפיר.

ער לייגט אוים זיינע הענט אויפן טיש, הויבט אן אפשניידן די נעגל. שניידט פאמעלעך, רונד ארום, אין האלב-לבנהלעך. די נעגל פאלן, קלאפן זיך אפ אן דעם פאפיר. וויקלט זיי דער טאטע איין אין א פעקעלע, און מיט א ברכה אויף די ליפן, ווארפט ער זיי אינעם אויוון אריין. ער קוקט נאך צו, ווי ס'פארברענט זיך דאס פעקעלע און גייט וויטער צוועק אין קראם.

— חוה, גיט א שטיקל ברויט! — שטופט זיך אריין אין קיך אן ארעמע אידענע.

זי איז פארהאנגען מיט שמאטעס. איין אויסגעקראכענע פאטשיילע אויפן קאפ, די אנדערע — אויף די פלייצעס. דאס קליינע פנים — צעקנייטשט, ווי די פאלדן פון איר קליידל. דער קורצער שטערן פארדרוקט אונטער דער פאטשיילע, פון וועלכער עס שיטן זיך, ווי שטויב, פארפלאנטערטע קאלטנס גרויע האר. בלויז אירע אויגן קריכן פון דעם גרוי ארויס, ווי לעצטע שטיקלעך אפגעברענטע קוילן פון אונטער א בערגל אש. די בעטלערין בלייבט שטיין ביי דער טיר און פארשטעלט מיט זיך דאס גאנצע ליכט פון דרויסן. זי ווייס, זי האט פארשפעטיקט, האט זי מורא פאר דער קעכין. זי גיט שטיל א זיפץ.

חוה פארקעט זיך אין אויוון און מיט אמאל טוט זי א צי מיט דער נאז: ס'האט איר א שמעק געטאן מיט א זויערן שימל. קערט זי זיך אום.

— אויסגעשלאפן זיך! גאט צו דאנקען, נאך איינע! ווער קאן זיך אננעמען אויף אייך אלעמען? וואס איז היינט, ערב ראש-חודש, וואס? די גאנצע שטאט מיט ארעמעלייט איז דא איבערגעווען!

די בעטלערין שטייט, ווי א שולדיקע, מיט אראפגעלאזענע אויגן. חוהם קול האט זיך געביטן:

— נישט געקאנט קומען פריער? באלד דארף מען דאך

ליכט בענטשן. נא, סיי־ווי־סיי וועט עס זיך פאטריקענען ביז שלש־סעודות, — בורטשעט חוה און שטעקט אריין דער בעט־לערין אין בוזעם א האלבן לעבל ברויט.

— איר ווייסט, — זאג איך אן דער אידענע, ווי א סוד, — ביי דער טיר פון קראם שטייט אונדזערס א אינגל און טיילט נדבות!

זי גיט אויף מיר וואַרעם א קוק — אוודאי איז זי שוין דאַרטן געווען, זי קומט דאך יעדן פרייטיק אריין — און אן א וואַרט גייט זי שטיל פון קיך ארויס.

סאשע טוט א כאפ אן עמער וואסער, ווי נאך דער ארעמער אידענע האט זי געמוזט אויסוואשן דעם דיל.

צוערשט לויפט זי אין עס־צימער אריין, וואַרפט פון זיך אראפ אירע אויסגעטראטענע פאנטאפל, בלייבט שטיין באַרוועם אין מיטן שטוב. א קוק אהין, א קוק אהער. פארקאשערט אירע קליידלעך, איינס נאך אן אנדערן, ווי זי וואלט זיי אויפגעהאנגען אויף זיך, א שמיר געטאן מיטן נאסן טיכל און איז זיך צעלאפן איבערן דיל. וואסער פליוכעט פונעם עמער, רינט פונעם טיכל, פארשמירט סאשעס ווייסע פיס.

— סאשע, וואַרט א ווילע! וואס שפריצסטו ווי א פאנטאן? כ'ווייל ארויפקריכן אויף דיין רוקן און אזוי איבערשווימען דעם טייך וואסער.

— באשקע, משוגענע, שפרינג גיכער אראפ! פארשמירסט מיר דעם גאנצן בריק. דו הערסט? אניט, גיב איך דיר אזא פאטש אין הינטן... אוי, וואס טוסטו? קיצל מיך נישט אזוי! קראצסט זיך גאר, ווי א קאץ!

זי גלייכט מיט אמאל אויס איר רוקן און איך גליטש זיך אויפן נאסן באדן אראפ.

— אהא, געקראגן? קום בעסער, העלף מיר אויסציען דעם טיש. זעסט, עס ווערט שוין פינצטער.

מיר נעמען פאנאנדער דעם גרויסן עס־טיש, לייגן אהין אריין

ברעטער. דער טיש ווערט אזוי לאנג, אז ווי איך זאל נישט אויסציען מיינע הענט, קאן איך נישט דערלאנגען דעם אנדער עק טיש. א ווייס, גלאנצענדיק טישטוך גיט א סוויסטש און פאר־לויפט איבער דעם גאנצן טיש. אין איין רגע פארשווינדן די פיסלעך פונעם טיש. די עקן פון דעם טישטוך פאלן ארא אן לייגן זיך אויס אין פאלדן, ווי אין א שלייף. סאשע יאגט מיך.

— באשוטקע, וואו ביסטו? נא, צעהענג די האנטיכער, יעדן אויף זיין טשוואק.

— דא זיינען נאך דא סערוועטקעס, וואס טאן מיט זיי?

— איינע לייג ארויף אויף דעם טאטנס קיטקעס.

איך גיי צו צום טאטנס ארט און דעק איבער די קיטקעס, ווי א כלה מיט א שלייער.

אויף דעם אנדערן עק טיש שטייט שוין דער מאמעס גרוי־סער זילבערנער לייכטער פון פינף רערלעך. אוודאי, צוליב א מזלדיקער צאל, שטעלט מען צו נאך צוויי אינצעלנע לייכטער. אין אלע זיבן רערלעך שאקלען זיך ווייסע, לאנגע ליכט. לעבן דער מאמעס לייכטער האלט זיך קוים אויף זיינע קורצע פים מיין קליין לייכטערל. דער טאטע האט עס מיר געבראכט א מתנה. זיין אויסגעקריצטער זילבער איז ווי א דורכזיכטיקער שפינוועב אויסגעשניצט. דאס קליינע בעכערל שטעקט אין מיטן פון א בריקל, וואו שפעטער וועט אויסגיין טראפנווייז מיין ליכטל. דער גאנצער טיש, ווי א פארחלומטער וווייסער פאלאץ, בלייבט שטיין רואיק, ווי ער זאל אויף עפעס ווארטן. מיט אמאל ציטערן אויף ערגעץ וואו די פראנדזן פונעם טישטוך, ס'דערגייט צו מיר א ווייטער גערויש... ס'הערט זיך, ווי עס לאזן זיך ארא־פ די לאדנס פון דער קראם. דאס אפגעשרויפטע אייזן סקריפעט. גאט צו דאנקען, מען מאכט שוין צו די קראם! ס'הערן זיך די קולות פון די אנגעשטעלטע, וואס איילן זיך אהיים.

— גיי שוין אווק, לאז אלץ איבער! דו וועסט דאך נישט קאנען מער נעמען דעם טראמוואי! — יאגט די מאמע די קא־

סירשע, וואָס האָט געוואוינט אויפן עק שטאָט און פלעגט כסדר זיך פּאַרהאַלטן אין קראָם שפּעטער פון אַלעמען.

אָט קומט דער טאַטע אין שטוב אַריין. איך שטיי און וואַרט אויף אים, ווי אויף א גאַסט.

— באַשקע, דו ווייסט נישט, וואו קריג איך א ריינעם קאַלנער, א פּאָר מאַנושעטן?

— נא, טאַטע, אָט ליגן זיי דאָך אויפן שפּיגל-טיש.

דער טאַטע גייט דורך דעם שפּיגל, קערט אָפּ דעם קאָפּ: ער דערזעט אין דעם שפּיגל זיין געזיכט.

— וואָס איז עס נאָך פּאָר אַן אַנשיקעניש! פּאַרוואָס פּאָר-וואַשט מען אזוי די לעכלעך, אז מען קאָן גאָרנישט אַהין אַריין-שטעקן א קנעפּל?

דער טאַטע שוויצט און שטיקט זיך מיט דעם נייעם קאַלנער.

— טאַטע, ווילסט, כ'וועל בעטן ביי סאַשען אַן אַנדער קאַלנער?

— ווער האָט צייט אויף דעם? באַלד דאַרף מען דאָך גיין אין שול.

סאַשע טראָגט אַריין דעם סאַמאָווער, צינדט אַן דעם לאָמפּ. דער אויסגעפּוצטער סאַמאָווער קאָכט און זידט, גלייך א גאַנצער „פּאַראָווא". דער ענגלאַמפּ שפּריצט מיט פייער. ס'וועט וואַרעם און ליכטיק ארום. דער טאַטע זעצט זיך צו צום טיש און טרינקט רואיק זיסן טיי מיט וואַרעניעם.

די לעצטע פּאַרלאָזט די קראָם די מאַמע. זי פּרואַווט נאָך אוים אַלע טירן, צי זיי זיינען פּאַרשלאָסן. אָט הער איך שוין אירע דראָבנע טריט. אָט שפּאַרט זי צו די בלעכענע טיר פון דער הינטער-קראָם. אָט שורשעט איר קלייד. אָט גליטשן זיך שוין אירע וויכע שיכלעך אין עס-צימער אַריין. אויפן שוועל שטעלט זי זיך אויף א רגע אָפּ, ווי דער וויסער טיש מיט די זילבערנע לייכטער וואַלטן איר פּאַרבלענדן די אויגן. גלייך הויבט זי זיך אַן איילן. וואַשט שנעל אָפּ דאָס פּנים, די הענט, ציט

איבער א ריין וויים שפיצן־קעלנערל, וואָס זי פלעגט תמיד טראָגן אויפן האַלדז און, ווי גאָר א נייע מאַמע, גייט זי צו די לייכטער צו. מיט א שוועבעלע אין האַנט, צינדט זי אָן איין ליכט נאָכן אַנדערן. אָלע זיבן ליכט ציטערן אויף. דאָס פייער צעברענט זיך דער מאַמען אין פּנים אַריין. ווי א פּאַרכישופּטע, לאָזט זי אַראָפּ די אויגן. לאַנגזאַם, דריי מאָל נאָכאַנאַנד, רינגלט זי אַרום די ליכט מיט אירע ביידע הענט, גלייך זי וואָלט מיט זיי אַרומ־געהרינגלט איר האַרץ. און מיט די ליכט אינאיינעם צעשמעלצן זיך אירע וואָכעדיקע דאגות.

זי בענטשט ליכט. שטילע ברכות פליסטערן דורך אירע פינגער און גיבן צו דעם פייער נאָך מער היץ. עס לויכטן דער מאַמעס הענט איבער די ליכט, ווי ס'לויכטן די לוחות איבערן אַרון־קודש.

איך שטופּ זיך צו נעענטער צו איר. מיר ווילט זיך אַליין פּאַרקריכן אונטער אירע בענטשנדיקע הענט. איך זוך איר פּנים. כ'וויל איר אַריינקוקן אין די אויגן. זיי באַהאַלטן זיך הינטער אירע אויסגעשפּרייטע פינגער.

איך צינד אָן מיין ליכטל אָן דער מאַמעס ליכט, הויב אויך אויף, ווי זי, די הענט און, ווי דורך א טויערל, זשוזשע איך אַריין אין מיין קליין ליכטל די ברכות, וואָס איך כאַפּ איבער פון דער מאַמען.

מיין ליכטל, נאָר־וואָס אַנגעצונדן, קאַפּעט שוין מיט טראָפּנס. מיינע הענט דרייען זיך אַרום אים, ווי צו פּאַרהאַלטן זיינע טערערן.

איך דערהער, די מאַמע אין איר בענטשן דערמאָנט דאָ איין נאָמען, דאָ אָן אַנדערן. דערמאָנט דעם טאַטן, די קינדער, איר אייגענעם פּאַטער, מוטער. אָט איז מיין נאָמען אויך אַריינ־געפאַלן אין דעם פייער פון די ליכט. מיר ווערט היים אין האַלדז.

— זאָל דער אויבערשטער זיי בענטשן! — לאָזט די מאַמע ענדלעך אירע הענט אַראָפּ.

— אָמן! — פּאַרשטיק איך זיך הינטער מיינע פּינגער.

— גוט שבת! — שרייט אויס די מאַמע אויפן קול.

איר פּנים, אויפגעפּנט, איז ווי אויסגעלייטערט געוואָרן, ווי אין זיך אַריינגענומען די ליכטיקייט פון די שבת־ליכט.

— גוט שבת! — ענטפערט דער טאַטע פון דעם אַנדער עק טיש און הויבט זיך אויף, גיין אין שול אַריין.

— גוט שבת! — שרייט די קעכין פון דער קיך.

חוה האָט אויך אַראָפּגענומען פון די פּאָליצעס אירע צוויי מעשענע לייכטער, אַהין אַריינגעשטעקט א פּאָר קורצע ליכט. דעם אָפּגעריבענעם טיש איבערגעדעקט מיט א קליין וויים טיש־טיכל — נישט צו דערקענען די פּאַרהאַרעוועטע קיך. דאָס וויסע טישטוך מיט די צוויי וויסע ליכט האָבן זי איינגעשטילט.

יעדע זאַך אַוועקגעשטעלט, אויפגעהאַנגען אויף אַן אָרט. אָפּילו דער אויוון האָט זיך פּאַרמאַכט מיט א שוואַרצער בלעך. דער פּריפּעטשאָק זיך אָפּגעלידיקט פון טעפּ און שפּענד־לער. די וועגט געוואָרן וויסער, זיך אויסגעטריקנט פונעם שוויים. אומעטום — אויסגעקערט, אויסגעוואַשן — שבת.

חוה זיצט ביים טיש, וויסט נישט וואָס צו טאָן מיט אירע לויזיקע הענט. מיט אַמאָל איז אויף איר אָנגעפּאַלן אַן אומעט. איר האָט זיך פּאַרוואָלט זיין אַליין, כאָטש אויף א רגע וועלן א שטיקל באַלעבאָסטע.

— סאָשע, גיי אַרויס אויף א וויילע! — וויזט זי דער קריסטין מיט די אויגן אויף דער טיר.

חוה — איבערגעבליבן אַליין, צינדט אָן די ליכט. פון יאָרנלאַנג ביי פּרעמדע, אויסגעוואָקסן אין דער פּרעמד, דער־מאָנט זי זיך איצט. אָז זי האָט אויך אַמאָל געהאַט א טאַטן, א מאַמען, אַן אייגענע היים.

— ברוך השם, גאָט האָט נישט געוואָלט מיך בענטשן מיט מיין אייגן באַלעבאַטישקייט, וואוהאי געזינדיקט... — לאָזט זי אַראָפּ א טרער. אירע אויגן שמעלצן זיך מיט די ליכט אינאיינעם.

— אבער געלויבט דעם אויבערשטן, וואס מען וואוינט נאך צווישן באלעבאטים, אין א אידיש הויז. מען איז דאך אידן. אך! — טוט זי א זיפץ. — איך האב דאך ערגעץ וואו געהאט א סידור. וואו האב איך אים פארשטעקט?

— אן א חיליק ווארט, טאג און נאכט מיט דער שיקסע, מען קאן דאך נאר פארגרעבט ווערן! — זי געפינט איר פאר־שמאלצענעם סידור, מישט אים אויף און בענטשט ליכט אויפן קול.

* * *

אלע זיינען שוועק אין שול. איך מיט דער מאמען בלייבן אליין אין שטוב. דער ווייסער טיש מיט די ליכט ברענען, ווי פאר אונדז אליין. ס'דוכט זיך, דער הימל האט זיך אויך אנ־געוואלעמט פון די ליכט און קוקט אין פענצטער ארײן. די מאמע זיצט אונטער דעם בליצנדיקן הענגלאמפ און דאוונט שטיל. עס זשומען אירע ברכות. אמאל גיט א קרעכץ א ליכט. מיין ליכטעלע איז שוין כמעט אינגאנצן אויסגעגאנגען. איך שטופ זיך צו נאר נאענט צו דער וואנט און שטעל זיך שמונה־עשרה.

ס'אטעמט די וואנט, אטעמט ווי א לעבעדיקע. כ'וויל ווי ארײנוואקסן אין איר. כ'האב מורא זי אנצורירן אפילו מיטן סידור. אט הערן זיך שוין קולות פון פירהויז. דאס זיינען גע־קומען די ברידער פון שול צוריק. זיי שטופן זיך ביי דער טיר, שרייען איבער איינער דעם אנדערן.

— א, ווי געפעלט דיר דער חזן? זיך געיאגט, ווי אויף א שרפה!

— און דו ביסט כאטש אויסגעשטאנען שמונה־עשרה?

— איך? כ'בין געשטאנען לעבן פעטער בערע... האט ער אנגעהויבן שפייען...

— א, ביסט א גראבער יונג, ישראל! העלף מיר בעסער ארויסשלעפן דעם ארבל, ס'אונטערשלאג האט זיך מיט אמאל פארדרייט, ווי א טערקישער בייגל.

— גיי, גיי, האסט אליין א פארדריטן מוח!
זיי וואַרפן זיך מיט די מאַנטלען.
מענדל חלומט אַן א זייט:
— אז מיר וואלט מען מארגן געבן אַן עליה...
— וואלסטו זיך טרייסלען, ווי א בעזים... — ענטפערט פאר אים אַבראשקע.
— שא! — פאלט אויף זיי אַן דער רבי, וואס גייט אין שטוב אריין. — נאר אויסלאכן פון דער גאנצער וועלט קאנט איר... זאגט כאטש גוט שבת, שקצים!
דער רבי וואַרטשעט שטיל, גלאסן, ווי לכבוד שבת וואלט זיך איינגעשטילט זיין וואכעדיקער פיבער.
פארוואס קומען זיי, די בריידער, פון שול תמיד צעקאכטע? גיין אהין מוז מען זיי טרייבן: ס'איז דאך שפעט, גייט שוין אין שול אריין! קומען זיי צוריק, הערן זיי נישט אויף צו לאכן. ס'קלעקט זיי מעשיות אויף א גאנצער וואך. וואס קומט דארטן פאר אין שול? און וואס טוט דער טאטע אזוי לאנג אין שול? ער קומט פון דארט אלע מאל דער לעצטער. מסתמא, שטערן אים די אידן, וואס דאוונען הויך אויפן קול. שטעלט זיך דער טאטע שמונה-עשרה, וועט אלע קלייבן זיך שוין גיין אהיים. אפילו פרייטיק פארנאכט בלייבט ער לאנג אין שול. אלע זיך צעגאַנגען, איז דארטן שטיל. א פאר פליגן זשומען נאר ארום די ברענענדיקע לאמפן.
דער טאטע אליין אויף זיין ארט, אין מזרח, שאקלט זיך פון איין זייט אין דער אַנדערער, ווי דער בוים פון שול-הויף דורכן פענצטער. ער דאוונט שטיל, מיט פארמאכטע אויגן, ווי אפ-געריסן פון דער וועלט. זיינע פסוקים פליסטערן, זיי פליגלען זיך ארום אים. פון דערווייטנס קוקט אויף אים דער שמש. א קליינער, דארער איד, דארער פון די גראבע ספרים, וואס זיינען אַנגעוואַרפן אויף דעם טישל, לעבן אים.
אליין האט דער שמש שוין לאנג אפגעדאוונט. ער דאוונט

אַף דער ערשטער, די באַלעבאַטים זאָלן אויף אים נישט דאַרפן וואַרטן. זיצט ער שטיל, ווי די וואַנט, און וואַרט אויפן טאַטן. דער טאַטע שאָקלט זיך, גיט זיך אַ שאָקל אויך דער שמש אין זייןווינקל. דער טאַטע גיט אַ קרעכץ, טוט אויך אַ זיפץ דער שמש. דערהערט דער שמש, ווי דער טאַטע שאַרט מיט די פּיס, שטעלט ער זיך גלייך אַוועק. רוקט זיך דער טאַטע אַף פון דער וואַנט, גיט זיך דער שמש אַ רים פון זיין בענקל.

— גוט שבת, גוט שבת, ר' שמואל־נח! — לויפט ער צו אַ צופרידענער, וואָס דער טאַטע איז אוים שמונה־עשרה און מען וועט זיך אָפרוען אַ ווייַלע.

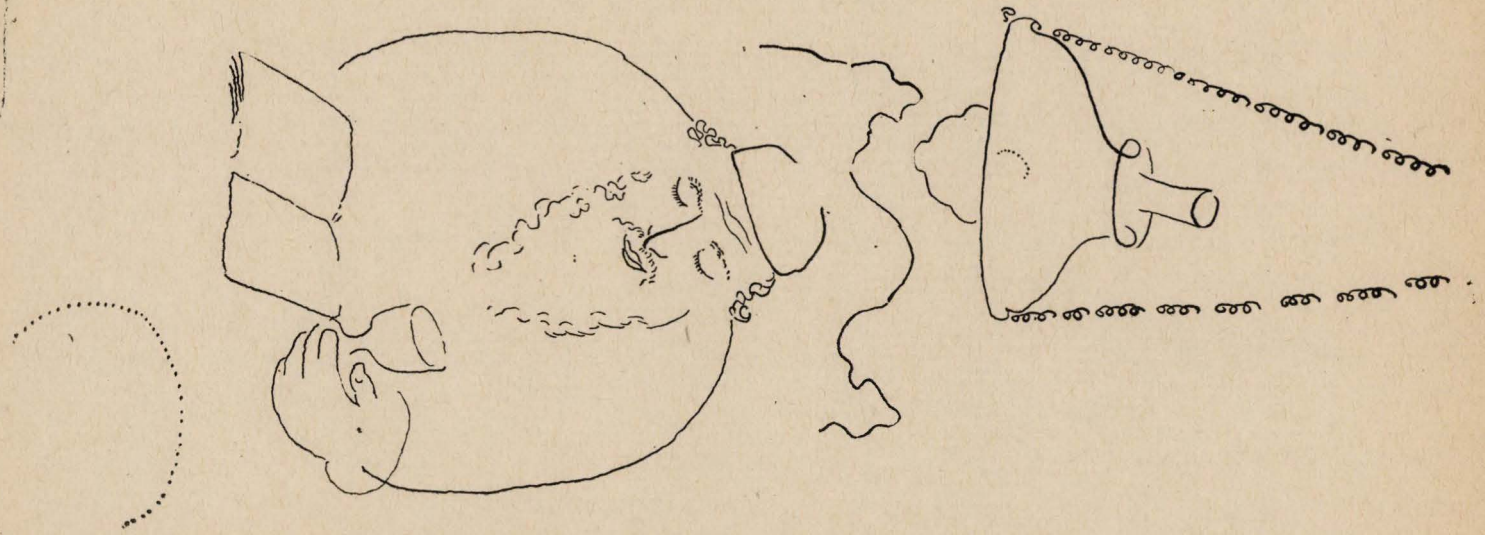
— גוט שבת! — ענטפערט דער טאַטע, ווי נאָך אין חלום, און שפּייט אוים אין אַלע דריי זייטן. דער שמש העלפט אים אָנטאָן דעם מאַנטל.

ר' שמואל־נח! — גיט דער שמש שטיל אַ זאָג. — אויפן שול־הויף זיינען איבערגעבליבן אַ פּאָר זעלנער, באַלעבאַטישע קינדער, ברוך־השם אין דער פּרעמד...

— וואָס רעדסטו? — לעבט זיך אויף דער טאַטע. — גיי גיכער זאָג זיי אָן, זיי זאָלן נישט אַוועק, חלילה, זאָלן זיי גיין מיט מיר.... אַ אידיש קינד, שבת אָן אַ וועטשערע! גאָט זאָל אויסהיטן!

— גוט שבת! — פּאַרשעמט, וואָס ער האָט פּאַרשפּעטיקט, גייט דער טאַטע גיך אין שטוב אַריין. — אַלטע, ס'זיינען דאָ אַנשטענדיקע, באַלעבאַטישע קינדער, בעט זיי צום טיש! — רופט ער זיך אָן צו דער מאַמען און וויזט איר אויף צוויי זעלנער, וואָס זיינען געבליבן שעמעוודיק שטיין אין טיר.

די בריידער וועלן אַנטשוויגן, קוקן אָן די גאַסט. אַבראַשקע האַלט נישט אוים און גיט אַ שפּרונג צו זיי. די בלישטשענדע מיליטער־קנעפּלעך פּאַרבלענדן אים די אויגן. ער קאָן נישט איינזיצן, ער מוז אויסטאַפּן יעדע זאַך באַזונדער.

— גיט מיר אַנטאָן אייער רימען, איר ווילט? און וואו איז אייער ביקס?

די ברידער פֿאַרשלעפּן די סאַלדאַטן צו זייער עק טיש. דער טאַטע גיט וואַשן די הענט. דרייַ מאָל גיסט ער אַפּ פון דער שוועכער קופּערנער קוואַרט יעדע האַנט באַזונדער און לאַנגזאַם וישט ער אויס יעדן פינגער. נאָך אים גיבן זיך אַ לאָז צו דעם וואַש-טיש די ברידער. יעדער כאַפּט איבער ביי דעם אַנדערן דאָס טראַפּן וואַסער, וואָס איז איבערגעבליבן אין קוואַרט נאָכן טאַטן. דעם האַנטוך רייסט מען פון די הענט אַרויס.

די שטולן רוקן זיך אַפּ, שטופּן זיך צו. יעדער פֿאַרכאַפּט, ווי מיט גוואַלד, זיין אָרט.

— שא! — גיט דער טאַטע אַ געשריי. — וואָס איז עס פֿאַר אַ שלאַגעריי אום שבת? איר וואָלט זיך געדאַרפט שעמען פֿאַר פֿרעמדע מענטשן! נו, גענוג, — קידוש! — ווייזט ער אויפֿן בעכער, פּול מיט ווין.

אָלע שטעלן זיך אויף. ס'וועט שטיל. אין טיר שטעלט זיך אַוועק די קעכין. דער טאַטע וואַרט אַפּ אַ ווייל, ווי ער זאָל זיך אַננעמען מיט כוח. דער זילבערנער בעכער, אינגאַנצן אויסגע-קריצט מיט שווערצע קווייטעלעך, וויגט זיך, ווי אַ פּולער עמערל אין זיין האַנט. דער ווין גיסט זיך אים איבער די פינגער, באַ-שפּריצט דאָס ווייסע טישטוך. דער טאַטע שטעקט טיפֿער אַריין דעם בעכער אין האַנט, האַלט אים צו מיט אָלע פינף פינגער. אַ שאָקל אין איין זייט, אין דער אַנדערער. ער הויבט אָן דעם קידוש. די אויגן פֿאַרמאַכט, שעפּט דער טאַטע די ברכות, ווי פון דעם בעכער אַרויס. זיין גרויסער שטערן קנייטשט זיך. זיין קול פֿאַרגייט אין אַ ניגון, וואָס זאַפּט זיך אָן אַליין מיט דעם ווין, און, ווי דער ניגון, ווערט דער ווין נאָך טיפֿער, רויטער. דער ניגון וויגט אונדז אויך שטיל איין.

— אָמן! — דער טאַטע טראָגט צו דעם בעכער צום מויל און מיט נאָך אַראָפּגעלאָזטע אויגן טרינקט ער אַ ביסל אַפּ.

GRATZ COLLEGE LIBRARY
PHILADELPHIA, PA.

— אמן! — ענטפערן מיר אלע צוזאמען אויפן קול.

— אמן! — רופט זיך אפ די קעכין פון טיר און אנטלויפט צוריק אין קיך.

די מאמע שלינגט שטיל ארײַן א פאָר טראָפנס ווײַן און שפּעטשעט: — דערלעבט שבת, אלע געזונט, גלויבט דעם אויבערשטן!

— מאך א ברכה, באשענקע! — כאפט זי זיך אויף און גיט מיר א זופ טאָן פונעם בעכער.

דער ווײַן גיט מיר ווי א בים אין מויל. איך זיץ אין מיין ווינקל, ווי אלע מאָל, צווישן דעם טאטן און דער מאמען. זייער אטעם בלאזט מיר אין פּנים. דעם טאטנס בארד גיט אמאָל א גלעט מיין פּלייצע. אויף זיינע וואנצעס איז געבליבן הענגען א טראָפן ווײַן, ווי דער ווײַן פון קידוש וואלט אים צעקוועטשט די ליפּן ביזן בלוט.

— איר ווילט מאכן קידוש? — לייגט דער טאטע פאָר דעם עלטערן סאָלדאט, און דער טראָפן ווײַן פון די וואנצעס שפּרינגט אויף מיר ארײַן.

— ניין, א דאנק! — ווערט רויט דער פּארשעמטער גאסט און טוט א הוסט.

— נו, מאכט המוציא! — מאכט דער טאטע א ברכה אויף די קיטקעס, צעשניידט זיי אויף שטיקלעך.

א טיש מיט הענט גיט זיך א צי צום טאטן. מיט אמאָל, אלעמענס אויגן האָבן זיך אפגעשטעלט אויף דער דינסטמיידל, וואָס איז אין טיר אריין. ס'האט א שמעק געטאָן מיט ציבעלע און פּעפּער.

סאשע, א פּאַרוויטלטע, וואָס אלע וואָרטן אויף איר, טראָגט פאמעלעך צו דער מאמען דעם פּאָלומיסעק פיש. ווי א שיפל וויגט ער זיך אין אירע הענט. די שטיקלעך פיש זיינען אויף אים אזוי געדיכט אָנגעלייגט, אז ס'איז שווער זיי איבערצוקערן. איין חלק שטופט זיך צו דעם צווייטן, איינס האלט דעם אנדערן

צו. זיי שטייען, ווי פֿאַרפֿאַרענע אינעם טייכל פֿאַרקילטע יויך, וואָס נעצט זיי קוים אונטער.

— מאָמע, מיר גיב דאָס קייקעלע, אַט ליגט עס דאָ, אויפן ברעג!

די מאָמע גראָבט אויס איין שטיקל פיש נאָכן אַנדערן, צע־לייגט עס אויף טעלערלעך. איר האַנט לאָזט זיך נישט אַראָפּ. די קעפּ, ביים טיש, בייגן זיך איבער די טעלערס. מען קייט, מען שמאָטשקעט. ביי עטלעכע שטעקן שוין אַרויס הוילע ביינער פון די פיש. און די מאָמע טיילט און טיילט. פּלוצים, ווישט אָפּ זיין מויל דער טאַטע און גיט אַ פּרעג די סאָלדאַטן:

— פון וואַנען זייט איר? האָט איר עלטערן? וואָס איז זייער פּרנסה?

די אונטערגעבויגענע קעפּ פון די סאָלדאַטן, — זיי האָבן געקאָלופּעט די ביינדלעך, — טוען זיך דערשראָקענע אַ הויב, ווי מען וואָלט זיי געכאַפּט אויפן אָרט. מיטן ביסן אין מויל שטאַמ־לען זיי.

הויבן אָן די ברידער:

— הערט, וואָס הייסט מען אייך טאָן אין קאַזאַרמע? די אָפּיצערן זיינען גוט צו אייך? מען שלאָגט אייך נישט? און וואו שלאָפט איר? איר קאָנט האַלטן אַ ביקס?

די ביידע סאָלדאַטן, ווי מען וואָלט אין זיי געשאָסן פון אַלע זייטן, רוקן פון זיך אָפּ די טעלערס, ווייסן נישט וואָס צו טאָן, וועמען ענטפֿערן פריער, אָדער זיך גאָר וויטער נעמען פֿאַרן עסן, מען זאָל נישט דאַרפן אויף זיי וואַרטן.

— קינדער, לאָזט צו רו אַ מענטשן! וואָס האָט איר זיך אויף זיי אָנגעזעצט? מען וועט דאָך אָזוי נישט פֿאַרטיק וועלן מיט דער וועטשערע ביז האַלבער נאַכט!

מ'טראָגט אַריין אַ שיסל זופּ. פון דער שיסל זופּ גייט אַ פּאַרע. אין איר גילדט זיך הינער־יויך, ס'שוויימען רויטע אָדער־

לעך זאפראן, ס׳בלאנדזשען קערנדלעך רייז און, ווי לעבעדיקע, ליגן דארטן צוויי ווייסע געקאכטע הינער.

— מאמע, מיר די פופיקעס, א? — שפרינגט אונטער דער ערשטער אבראשקע.

די מאמע גיט אויף אים א קוק:

— נו, יא, דער פארגעסט זיך נישט. נא דיר, מיין קינד, די פאלקע, — גיט זי זיך א דריי צו מיר, — און אט איז נאך א ביסל צימעס. דו האסט דאך האלט זיסן צימעס.

רויטע פייערדיקע מערעלעך שמייכלען מיר פונעם טעלער.

— און ווער וויל א פליגל?

די פליגל שטעקן ארויס פון דער מאמעס הענט, ווי א פייגעלע, וואס איז גרייט צו אנטלויפן. די מאמע צעריסט די הון אויף שטיקלעך. וועמען א העלדזל, וועמען א פליגל. קוים האט זי צייט זיך נעמען פאר איר אייגענעם חלק.

מיר זיינען אלע אן כחות. די אויגן קלעפן זיך. דאס טישטוך — פול מיט פליאמעס.

די וועטשערע גייט אוים מיט די ליכט אינאיינעם.

* * *

שבת נאך וואכמעס. די שטוב איז איינגעשלאפן. בלויז חוה, די קעכין, איז וואך. די גאנצע וואך וואכט זי אויפן שבת. און אז ער קומט אן, מיינט זי—ער וועט זיך נישט ענדיקן, זי וועט האבן צייט איבערצוקוקן אלע אירע קליידער, זיך באריימען מיט אירע מתנות, זיך אנטאן, איבערטאן און ארויסגיין שפאצירן, שפאצירן אן א סוף... עפנט זי אויף דעם קאסטן, ווערט זי דארט פארפאלן. לופטערט, טאפט אן, קלייבט איבער דעם פאק קליידער, ווי א פאק פון אירע יארן.

— דו זעסט, דאס איז א מתנה פון פאראיארן פסח... דער הוט איז נאך פון דער פריערדיקער באלעבאסטע, דאס . . .

— געגנג צו פארען זיך! אלע שפאצירן שוין לאנג אין גאס! — לאכט איר אוים די קריסטלעכע דינסט.

— אזוי לויפט מען עס אין גאַס ארויס? וואָס זאָל איך אַנטאָן?

אַן אויסגעפוצטע, ווי אויף א חתונה, — דריי מאָל דיקער געוואָרן — שטייט קוים איין די קעכין אויף די פיס. די נייע שיך קוועטשן איר. אָבער זי שטייט אָנגעבלאָזן, ווי זי וואָלט שוין פילן אויף זיך די אויגן פון דער גאַס.

— וואָס וועסטו זאָגן, סאַשע, וועט וער דערקענען, אז איך בין א דינסט?

זי דרייט זיך ארום דעם קליינעם, בלעכענעם שפיגל, טאָפּט זיך ארום.

— נא, גיב א קוק, ס'איז אמת זייד!

זי גיט א הייב דאָס קלייד, גלייכט אויס איר הוט, פול אָנ־געפיקעוועט מיט בלומען, און גייט פאַמעלעך אריבער דעם שוועל. גלייך, ווי דעם שוועל אריבער, וואָלט זי אריין אין א נייער וועלט.

אָט וועט א גאַנצע גאַס מיט אויגן זיך אָנשטעלן אויף איר. יעדערער וועט זיך אומקערן א קוק טאָן אויף איר קלייד, אויף איר הוט, און וואָר ווייסט... אפשר, דעם שבת וועט זי ענדלעך טרעפן איר באַשערטן... זי גיט זיך א שאָקל אויפן אָרט און זאָגט שוין צו דער קריסטין מיט א קול פון א באַלעבאָסטע:

— סאַשע, וועו די באַלעבאָטים וועלן אויפשטיין, דערלאָנג זיי דעם ליאָק טיי!

אין א פאָר שעה ארום קומט זי צוריק פון גאַס נאָך מער איינגעמאָטערט, ווי פאָר דער גאַנצער וואָך ארבעט. די שטוב איז שוין פול מיט אידן. געקומען צו שלש־סעודות. מען ברומט דעם רבינס ניגון. איינער טייטשט אויס דעם אַנדערן: ווי שטייט אין פסוק? דער רבי האָט געזאָגט . . .

ס'דוכט זיך, זיי קריגן זיך.

דערלאָנגט מען זיי געפרעגלטע קאַלטע פיש — קילן זיי זיך גלייך אָפּ. דער אָוונט פאַלט צו.

דער טאטע גיט א קוק אין פענצטער, זוכט אויס דאס ערשטע שטערנדל, וואס איז ארויף אויפן בלויען הימל מיט א נייער לבנה. ער גייט ארויס. דער גרויסער טאטע ווערט גאר קליין אונטער דעם הויכן הימלישן לבנה־שיין.

איך שלעפ זיך נאך:

— טאטע, וועסט אנצינדן די הבדלה?

מיר גייען צוריק אריין. איך האלט דאס וואקסענע ליכט. ווי א שווערע קייט איז עס געפלאכטן און אנגעזאפט מיט וואכעדיקן שוויים. זיין פייער איז שווער און דיק. דער טאטע לעשט אויס ס'ליכט אן דעם ברענג טיש, וואס איז באגאסן מיט ווין.

— גוט וואך!

— גוט וואך! — פארטראכט זיך די מאמע.

איר פנים פארציט זיך שוין מיט א וואכעדיקער גרויקייט.

— זאל טאקע זיין א גוטע וואך!

דער מלמד

דער אלטער מלמד, וואָס קומט אונדז לערנען, גייט דורך דעם הויף ווי אַ שאָטן.

ס׳פאַלט מיר גלייך אַף דאָס האַרץ.

אַ קליינער, אַ קורצינקער, רייבט ער זיך ביי די וועגט, ווי ער וואַלט מורא געהאַט וועמען אַנצורירן.

זיין אַפּגעקראָכן בגד, פון שוואַרץ-גרין, נעמט קוים אַרום זיינע שמאָלע פּלייצעס. ס׳קליינע, ציגענע בערדל, אַן אויס-געצופּטס, הענגט אַראָפּ.

— נו, וואָס, באַשינקע? — קוועטשט ער פון זיך אַרויס אַ שמייכל. — ס׳ט אויסגעלערנט אויף אויסנוויניק דעם אלף-

בית? גיי, רופ אברהמלען, מיר וועלן זיך היינט גוט לערנען, אמת?

— אַבראַשקע, אַבראַשקע, דער רבי איז געקומען! — לויפ איך אין שטוב אַריין.

אַבער דער ברודער האָט שוין, מסתמא, פריער דערזען דעם רבין. שעפּטשעט ער מיר פונעם קלייניעם חדרל, וואו ער פּאַר־שפּאַרט זיך אַלע מאָל, ווען עס קומט די שעה פון לערנען: „גיי, גים אים דערווייל אַן א גלאָז טיי מיט וואַרעניע!"

— אַבער ס'ט קומען, יאָ? — שושקע איך אים דורכן שפּאַלט פון טירל. — איך קאָן נישט זיין אַליין מיטן רבין די גאַנצע צייט.

— גיי, טשעפּע זיך אָפּ. כ'גיי באַלד אַרויס. זאָג, אַז מיר טוט וויי דער בויך!

דער רבי גייט צו צום טיש.

— אוף! — אַטעמט ער אָפּ, טוט א זיפּץ, שנייצט אויס די נאָז, ווישט אָפּ די שפּאַקולן און נעמט א שמעק טאַבאַק. אַן אויפגעוועקטער, מישט ער אויף דעם סידור, וואָס ער טראָגט תמיד מיט זיך.

— נו, וואו זייט איר, קינדער? — דרייט ער אויס דעם קאָפּ, נאָר נעמט נישט אַראָפּ זיין פינגער פון דער שורה.

— אַט בין איך, רבי . . . אַט איז א גלאָז טיי . . . איר ווילט, רבי? — שטעל איך אַנידער לעבן דעם סידור א היים גלאָז טיי מיט וואַרעניע.

די פּאַרע פונעם טיי פּאַרוואַלקנט זיינע שפּאַקולן. די זיסע קאַרשן־זאָפט קיצלט די נאָז.

דער רבי גיט א זופ א פּאָר טראָפּן, דערוואַרעמט זיך. ער לאָזט שוין נישט אָפּ דאָס גלאָז, ביז ער טרינקט נישט אויס.

— רבי, איר ווילט נאָך א גלאָז? — כ'וואַרט נישט אויף קיין ענטפער און לויפ צוועק מיטן גלאָז אין האַנט.

— וואו איז אברהמל? ער איז אין דער היים? — און דער

רבי בעט זיך ביי מיר, איך זאל אים אויפהערן טראגן טיי.

— יא, רבי, איך גיי אים רופן. ער האט געזאגט, ער וועט באלד קומען.

— אבראשקע! — קלאפ איך אים אין טירל. — דער רבי ווארט אויף דיר. גיי ארויס!

— ס'ט אים געבראכט טיי? און וואראניע?

— אוודאי, שוין א פאר גלעזער. דעם רבין איז שוין שפל פון די וואראניעס. כ'האב מורא . . . גיי ארויס כאטש אויף א ווילע!

— וואס בין איך שולדיק? כ'קאן נאך נישט ארויס. ס'איז מיר אויף אן אמת געווארן „טוט וויי דער בויך"!

איך וויים, אבראשקע לייגט. אים טוט גארנישט ווי. ער ווייל נאר אזוי אפזיצן די שעה.

איך קער זיך אום צום רבין. ער זיצט א פארשעמטער לעבן זיין לוידיקן גלאז.

— רבי, אפשר ווילט איר נאך א גלאז טיי? כ'האב געזען, מע האט ערשט צוגעלייגט הייסע קוילן אין סאמאווער. — און אויערר דער רבי קומט צו זיך, כאפ איך ביי אים ארויס דאס גלאז פון האנט.

איך שעם זיך עס צוועקשטעלן אויפן טיש. כ'שעם זיך קוקן דעם רבין אין די אויגן. דער הייסער טיי בלאזט אים גלייך אין פנים אריין. זיינע אויגן הויבן אן פינטלען.

ס'פאלט מיט אמאל אויף מיר אן א פחד. דער רבי קאן נאך פון היץ חלשן אויפן ארט. ער זיצט שוין, ווי אן כוחות. די אויגן צוגעמאכט, דער קאפ ארונטערגעלאזן.

איך קוק אויפן רבין און . . . דערקען אים נישט. ער איז מיט אמאל געווארן זייער אלט.

פון זיין גאנצן גוף, וואס איז פארשטעקט הינטערן טיש, זעט מען נאר דעם קליינעם קאפ מיטן ציגענעם בערדל.

נאר איצט דערזע איך, ווי זיין פנים איז אויסגעמאטערט,

דער אַלדז — אויסגעדאַרט. ער איז געלער פונעם גאלן סידור־בלאַט, וואָס איז געבליבן ליגן אַן אָפּענער אויפן טיש. זיינע וואַנצעס, זיינע שפּיץ־פּינגער — אויך גאל, אָפּגעקראַכן פון טאַבאַק.

איז ער טאַקע אַזוי אַלט? שמעקט פון זיין בגד אויך מיט אַלטקייט?

— אפשר, — טראַכט איך, — וועט דער רבי נישט קאַנען אַליין דערגיין אַהיים? אפשר וואָלט מען געדאַרפט אַנזאָגן זיינע אייגענע, זיי זאָלן קומען נאָך אים? ווער וויסט, וואו דער רבי וואוינט? צי האָט ער קינדער? זיינען זיי אויך אַזעלכע שלעכטע, ווי מיר?

ער האָט קיינעם נישט, — האָט מיר א שלאָג געטאָן אין האַרצן. — דער רבי איז אַליין, ווי א שטיין אויף דער וועלט.

איך בין צופרידן, וואָס דער רבי שלאָפט, וואָס ער זעט נישט, ווי איך בין רויט געוואָרן. מיר דוכט זיך, ער איז איינגעשלאָפן נישט פון די גלעזער זיסן טיי, נאָר פון ווייטיק, וואָס מיר ווילן זיך נישט לערנען ביי אים. ער איז אזא שטילער, ויל אונדז אויסלערנען כאַטש דעם אלף־בית, אונדז ברענגען, ווי ער זאָגט, צו א בלאַט חומש.

פאַרוואָס־זשע האָט ער מורא אונדז א וואַרט צו זאָגן? בעסער וועז ער שרייט אויף אונדז! מיר זיינען דאָך נישט טאַטע־מאַמע — זיינע באַלעבאַטים, ווי ער זאָגט.

רשעים זיינען מיר! בלויז וועז דער רבי שלאָפט, האָבן מיר אויף אים רחמנות!

מיר פאַרווילט זיך אים זאָגן, אז פון היינטיקן טאָג אן (איך קאָן עס אים שווערן מיט אַלע שבועות) וועל איך זיך לערנען גוט, כ'וועל אים מער נישט ברענגען אזוי פיל גלעזער טיי. איך האָב מורא, מיינע ליפן שעפּטשען צו שטאַרק — כ'קאָן נאָך אויפוועקן דעם רבין פון שלאָף...

בלייב איך שטיל זיצן אויפן אָרט.

— אוי ! — דערמאָן איך זיך. — אַבראָשקע קאָן דאָך גראָד איצט אַרויסשפּרינגען פון זיין חדרל און אויפוועקן דעם רבין ! זאָל זיך כאָטש דער רבי אויסשלאָפן ביי אודז ! אַוודאי, אין דער נאָכט לערנט ער תורה, שלאָפט ער זיך ניט אוים.

מיטאַמאָל האָט מיר אַ שמעק געטאָן פונעם אָפענעם פענצטער מיט זים קאָכנדיקן שאָקאָלאָד.

דער ריח — אַזאַ שטאַרקער, אַז איך האָב אַ קוק געטאָן אויפן רבין, צי האָט ער זיך פון אים נישט אויפגעכאַפּט. דער ריח — ווי אַ זיסער וואָלקן אַרום מיין קאָפּ. ער צופּט די צונג, קיצלט די נאָז. כ'ווער שיכור.

עס פאַרדריסט מיך, וואָס איך בין גראָד איצט נישט אויפן הויף. איך וויים, דער שאָקאָלאָד קאָכט זיך ביי דעם קאָנדיטער „זשאָן־אַלבערט", וועמעס קיך ליגט אונטער אונדזער קיך. מיט דעם שאָקאָלאָד פאַרגיסן זיי די טאַרטן, וואָס זיי באָקן אוים.

וועז איך וואָלט זיך נאָר איצט באַוויזן, וואָלטן שוין מיך די בעקערס געוויס צו זיך. זיי וואָלטן מיר געבן אויסלעקן דעם גרויסן, הילצערנעם קאָכלעפל, מיט וועלכן זיי מישן אוים דעם שאָקאָלאָד. דער אַלטער בעקער, וואָס שרעקט מיך אַזוי וועז ער איז אין דרויסן, איז אינעווייניק, אין זיין וואַרעמער קיך, זיסער פון די טאַרטן, וואָס ער קינצלט אוים. ער שמייכלט מיט זיינע אויסגעקראָכענע פון צוקער שוואַרצע ציין. זיין וויסער פאַרטוך איינגעטונקען, פאַרשמירט אין אַלע „קרעמען", מיט וועלכע ער פאַרגיסט די טאַרטן.

איך זע, ווי דער בעקער טראָגט צו צום מויל אַן אוים־געדרייטן, לאַנגן האָרנדל. עס גיט אַ בלאָז פון דעם האָרן אַ פאַרביקער געדיכטער קרעם. און אויפן טאָרט, וואָס שטייט אונ־טער אים, דרייט זיך אוים דאָ אַ רויט בלימל, דאָ אַ גרין בלעטל.

דער בעקער טוט אַ בלאָז פון אַן אַנדער האָרנדל און עס שפּרינגט אַרויף אויף דעם סאָמע שפּיץ טאָרט אַ קליין מלאכל מיט פליגעלעך.

מיט א הילצערנער לאפעטקע אין האנט גלייכט ער אויס דאס מלאכל, גלייכט אוים דעם טאָרט פון אלע זייטן. זיסע ברעקלעך פאלן ארא׳ף.

דער בעקער ווייסט, אז איך קוק אויף אים, ווי אויף א כישוף־מאכער.

— אמת, שיין? — שמייכלט ער. — ווילסט דעם אפפאל?

— איך וואָרט טאקע אויפן אפפאל.

ער לייגט מיר אן פולע פויסטן מיט זיסע ברעקלעך...

כ׳נעם פאנאנדער מיין האנט — גאָרנישט דערין. כ׳קוק זיך ארום — דער רבי שלאפט...

— אך! וועט ער זיך שוין אויסשלאפן? איך וועל אזוי פארפעלן די זיסע ברעקלעך. ס׳וועט ווערן שפעט און איך וועל מער נישט קאנען אריינגיין אין דער פינצטערער קיך פונעם קאנדיטער.

ארויסלויפן אויף א רגע?

און ווי, אז דער רבי נעמט און כאפט זיך מיט אמאל אויף?

— ששש!... — הערט זיך פלוצים, ווי א סוויסטש פון א ווינט. וואס איז דאס? פייפט עס נישט דער רבי מיט זיין נאז? איך קוק ארויס פון פענצטער. כ׳פאל שיעור נישט ארויס. עס שיטן זיך ארא׳ף פון אויבן, פון דעם פאטאגראפס דירה, א סך אזעלכע ווייסע בלעטעלעך.

אויסגעבויגענע, פליען זיי, קוליען זיך, צעפאלן זיך אויף די טרעפ, איבערן הויף, ווי עס וואלטן ארויסגעלאפן ווייסע טייבעלער און זיך צעפלויגן איבערן הויף. איך צי אוים די הענט, ווייל פארכאפן א בלעטעלע. כ׳וויים, דאס זיינען קארטלעך, וואס דער פאטאגראף וואָרפט ארויס. גלאָסע, בלאסע, מיט פינטעלעך; ביי וועמען צעלעכערט אן אויג, ביי וועמען צעקנייטשט די באקן, קוים מען קאן דערזען א מענטשן.

דא זיצט א מיידל מיט אויסגעגלאצטע אויגן, ווי זי וואלט זיך ווערגן פון איר הויכן קראגן, וואס קריכט אין די אויערן

אריין. דאָ שטייט אַ סאָלדאַט מיט לאַנגע וואַנצעס, מיט אויגן אַזוינע דערשראָקענע, ווי ער וואָלט דערזען פון דערווייטנס אַ געשפּראָל, וואָס שרייט אויף אים.

אָט פּאָלט מיר אין האַנט אריין אַ קליין קאָרטל. כ'גיב אַ קוק. גאָט צו דאַנקען, וואָס איך האָב עס אונטערגעכאַפּט.

אויף אַ שטיקל ליילעך ליגט אויסגעצויגן אַ נאַקעט עופּהלע. כאָטש אַ גראָבס, ווי אַ יונג חזירל, וואָלט עס זיך צעבראָכן ס'קעפּל, וועט עס פּאָלט אַנידער אויף דער ערד.

— שפּיל זיך מיט מיר... גיב אַ שמייכל... — מיר דוכט זיך, ס'קינד הויבט אָן שמייכלען.

און אָט איז מיר אַריינגעפּאַלן אין האַנט אריין אַ קאָרטל, אַנגעפּאַקט מיט מענטשן. ווי האָט עס גאָר דער פּאַטאָגראַף געהאַט אַ האַרץ זיי אַרויסווארפן אָלע אינאיינעם?

אַ גאַנצע משפּחה אויף איין־אייניציק קאָרטל — אַ זיידע מיט אַ באָבע און נאָך אַ באָבע, אַ פּעטער מיט אַ מומע, אַ טאַטע־מאַמע, זין און טעכטער, אויסגעגעבענע און מיידלעך, קינדער...

ס'האָבן ניט געקלעקט קיין שטולן זיי אָלע צוועקצוזעצן, זיינען די וואָס שטייען פון הינטן — בייז. קינדער האָבן זיך צעזעצט אויפן דיל.

איך האָב געקוקט, געקוקט אויף זיי און נישט אויסגעהאַלטן. צוועקגעגאַנגען פרעגן ביי דער מאַמען, פּאַרוואָס זאָלן מיר זיך אויך נישט אַראָפּנעמען אָלע אויף אזא קאָרטל.

— דער פּאַטאָגראַף וואוינט דאָך ביי אונדז אויפן הויף, — זאָג איך. — און מען קאָן זיך אָנזען פון גאָס אויפן ברעטל פון די אויסגעשטעלטע קאָרטלעך, וואָס הענגט אַנטקעגן אונדזער קראָם.

גיט די מאַמע אויף מיר אַ קוק:

— ביסט משוגע, צי חסר־דעה? האָסט גאָרנישט מער וועגן וואָס צו טראָכטן? גאָר אין „מיטשקע דערינען" זיך גיין אַראָפּ־נעמען, ווי די שיקסעס מיט זייערע סאָלדאַטן?

פֿאַרוואָס שרייט די מאַמע? מע האָט דאָך איינמאָל אַראָפּ־
געגומען דעם זיידן. אמת, מע האָט אים אָפּגענאָרט, אים געזאָגט,
וועָן ער איז רואיק געשטאַנען הינטער דעם צאָלבאָנק, אז ער
זאָל זיך נישט רירן פון אָרט, מע דאַרף אויסמעסטן די קראָם.
פֿאַרוואָס זשע זאָל דער פֿאָטאָגראָף פון הויף נישט קומען אויס־
מעסטן אונדזער קראָם און בשעת מעשה אונדז אַלעמען אַראָפּ־
נעמען?...

— באַשקע! — לויפט ענדלעך ארויס אַבראַשקע פון זיין חדרל מיט א געשריי. — דער רבי איז שוין שוועק?

— סטסס... — מאַך איך אים, א דערשראָקענע, מיט די הענט. — הער אויף צו שרייען, דער רבי שלאָפט!

אָבער אַבראַשקעס געשריי האָט שוין אויפגעוועקט דעם רבין. גאָט צו דאַנקען, דער רבי, דוכט זיך, איז נאָכן שלאָף פרישער געוואָרן.

ער גיט זיך גלייך א כאַפּ, דערזעט אונדז ביידן און נעמט זיך פֿאַרן סידור, ווי ער וואָלט גאָרניט געשלאָפן.

— נו, קינדער, וואו האָלטן מיר? חזר איבער: אלף־בית...

— אלף, בית, גימל, דלד... — שריי איך, א צופרידענע וואָס דער רבי האָט צו אונדז גאָרנישט.

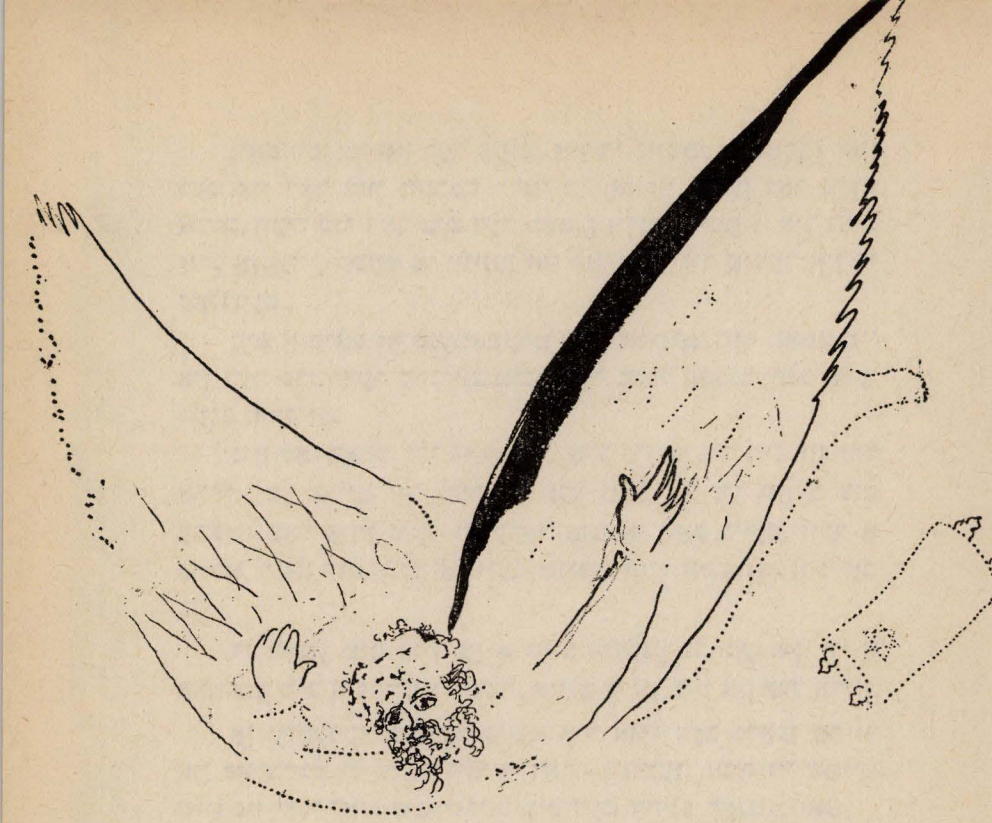
— היי, וואָוו! — שרייט מיך איבער אַבראַשקע.

צום ערשטן מאָל חזרן מיר איבער דעם אלף־בית פון אָנהויב ביזן סוף.

דער רבי שמייכלט פון הנאה:

— איר זייט נישט מיד, קינדערלעך? זיך גוט געלערנט היינט, א? אפשר געגנג פאַר היינט? א?

דער רבי טוט אָן זיין אָלטן בגד און גייט שטיל פון צימער ארויס.

ראש־השנה

קומען אַן ימים־נוראים — פֿאַרטומלט זיך אין גאַנצן אונדזער שטוב. יעדער יום־טוב ברענגט מיט זיך זיין טעם, יעדערער וויקלט זיך אין זיין אייגענער לופט אַריין. אַ לייכטע, שהחיינו־דיקע, אויסגעוואַשענע לופט, ווי נאָך אַ רעגן — די לופט פון ראש־השנה.

נאָך די שוואַרצע סליחות־נעכט שיינט אַרויס צום נייעם יאָר אַ קלאָר זונענדיקער טאָג. די וואָך פון סליחות — די אומ־רואיקסטע וואָך. דער טאַטע כאַפּט זיך אויף אין מיטן נאַכט, וועקט אויף די ברידער און זיי אַלע טוען זיך שטיל אַן און פֿאַר־שווינדן, ווי גנבים, הינטער דער טיר.

וואָס זוכן זיי אין דער קעלט, אין די פינצטערע גאַסן? אין בעט איז דאָך אַזוי וואַרעם! און ווי, אַז זיי קומען גאָר נישט צוריק, וועלן מיר דאָך מיט דער מאַמען זייער וויינען? איך הייב שוין אָן אַליין כמעט צו וויינען און פאַרוויקל זיך טיפער אין די קאַלדערעס.

מיט אַ בלאָס אויסגעמאַטערט פנים טרינקט דער טאַטע טיי אין דער פרי. דער ערב־יום־טובדיקער טומל פאַרטרייבט אַלע־מענם מידקייט.

מען פאַרמאַכט פרי די קראָם. אַלע גרייטן זיך גיין אין שול אַריין. מע גרייט זיך מער ווי אַלע מאָל, ווי מע וואַלט צום ערשטן מאָל אַהין גיין. יעדערער טוט אָן וואָס נייעס, ווער אַ פרישן, העלן הוט, ווער אַ נייעם שניפּס, ווער אינגאַנצן אַ נייעם בגד.

די מאַמע טוט אויך אָן אַ וויים־זיידענע בלוזקע און, ווי אַ באַנייטע מיט אַ פרישער נשמה, איילט זי זיך גיין אין שול אַריין.

אָן עלטערער ברודער מישט איר אויף דעם גראָבן מחזור און פאַרבייגט די זייטן, וואו זי דאַרף דאַוונען. אויף זיי שטייט שוין פון יאָרן לאַנג אָנגעשריבן מיט דעם זיידנס האַנט: זאָג.

דערקענט די מאַמע די שורות, וואָס זי האָט אויסגעווויינט פאַראַיאָרן. אַ ציטער פאַרוואָגלט אירע אויגן. זי אויילט זיך אין שול אַריין זיי וווייטער צו באַווויינען, ווי גאָר פונדאָסנויי.

אַ פּאָק מיט ספרים אָנגעגרייט פאָר איר. זי וויקלט זיי אין אַ גרויס נאַזטיכל אַריין און נעמט זיי אַלע מיט זיך. זי דאַרף דאָך אויסבעטן אַ גוט־יאָר פאָר דער גאַנצער משפּחה.

דעם טאַטנס ספרים און טלית קומט אָפּגעמען בייטאָג דער שמש.

איך בלייב איינע אַליין. די שטוב איז פוסט און איך בין אויך ווי אָן אויסגעלוידיקטע. דאָס אַלטע יאָר, ווי אַ פאַר־לאָרענער, שלעפּט זיך ערגעץ־וואו הינטער די פענצטער. דאָס

קומענדיקע יאָר דאָרף דאָך זיין אַ העלער, אַ ליכטיקער. כ׳וויל גיכער איבערשלאָפן די נאַכט.

צו־מאָרגנס אין דער פרי גיי איך אויך אין שול. איך בין אויך אַנגעטאָן אין נייע קליידער, פון קאָפּ ביז די פים. די זון שיינט. די לופט — קלאָר און לעבעדיק. מיינע נייע שיכלעך קלאַפּן טרוקן אָפּ. איך אייל זיך צו. אַוודאי איז שוין אין שול אַנגעקומען דאָס נייע יאָר. אַוודאי בלאָזט שוין דאָרט דער שופר. ס׳קלינגט מיר שוין אין די אויערן. מיר דוכט זיך, דער הימל אַליין האָט זיך אַראָפּגענידערט און יאָגט זיך צו דער שול מיט מיר אינאיינעם. איך לויף צו דער וויבערשער שול, כ׳גיב אַ שטופּ די טיר. ס׳גיט אַ בלאָז פון דאָרט אַ הין, ווי פון אַ באַק־אויוון. אַ פאַרשטיקטע לופט פאַרכאָפּט דעם אָטעם. די שול איז אָנגעפּאָקט. די הויכע טישלעך פאַרוואָרפן מיט ספרים. אַלטע וויבער זיצן, ווי איינגעזונקענע. מיידלעך שטייען, כמעט אויף די קעפּ פון די אַלטיטשקע. קינדער שטופּן זיך אונטער די פים.

איך וויל זיך צורוקן צו דער מאָמען. אָבער זי זיצט אַזוי וויט, גאָר פון פאָרנט, ביים סאָמע פענצטער פון מאַנסביל־שול. ווי איך גיב מיך נאָר אַ ריר, טוט זיך אַ קער צו מיר אַ וויבערשע פּלייצע, אַ פאַרווייַנט פנים גיט בייז אויף מיר אַ קוק:

— אָה!... אָה!... — בלאָזט זי אוים אויף מיר איר כעס.

מע שטופּט מיך פון הינטן און, ווי אַ באַפרייטע, פאַל איך צו צום פאַרענטש.

די מאָמע גיט מיר אַ וואונק מיט אַן אויג. זי איז צופריידן, וואָס איך בין שוין לעבן איר. אָבער וואו איז דער שופר? וואו איז דאָס נייע יאָר?

איך קוק אויף די וועגט פון מאַנצביל־שול. דער אָרון־קודש — פאַרמאַכט. דאָס פרוכת — פאַרצויגן. שטיל און רואיק היטן אים די צוויי אויסגעגייטע לייבן. אידן טומלען זיך, ווי פאַר־נומען מיט אַנדערש וואָס. בין איך געקומען צו פרי, צו שפּעט? מיט אַמאָל ציט זיך אוים פון אונטער אַ טלית אַ האַנט מיט

א שופר און בלייבט אין דער לופטן. דער שופר גיט א בלאָז. אלע וועקן זיך אויף. מע הערט אויף רעדן צווישן זיך. מע וואַרט. דער שופר גיט וויטער א בלאָז. אַפּגעהאַקט, ווי ס'וואַלט אים אויסגעפעלט אַטעם.

אידן קוקן זיך איבער. דער שופר בלאָזט, א חייזעריקער. א מורמל פֿאַרלויפט איבער דער שול.

— וואָס פֿאר א שופר־בלאָזן? אים פעלט כח... אפשר בעטן אן אַנדערן?...

און מיט אַמאָל, ווי דער בעל־תוקע וואַלט דורכגעשטופט דעם בייזן שטן, וואָס האָט פֿאַרשטאָפּט דעם שופר, הערט זיך א ריינער, לאַנגער שאָל. ווי א רוף, איז ער פֿאַרלאָפן איבער דער גאַנצער שול, פֿאַרבלאָזט אלע ווינקלען. אידן האָבן אַפּגעלעבט. ווער עס גיט א זיפּן, ווער ס'שאָקלט צו. דער שאָל גיט זיך א הויב אין דער הויך. די וועגט — ווי א ריר געטאָן. ער קומט אן צו מיר, צו מיין פֿאַרענטש. ער בלאָזט אין באַלקן אַריין, שטופט די דיקע לופט, פֿאַרשטאָפּט יעדן לוידיקן אָרט. ער פֿאַר־בלאָזט מיינע אויערן, מיין מויל. ס'טוט מיר אפילו ווי אין בויך. וועט זיך אויסבלאָזן דער שופר? וואָס וויל פון אונדז דאָס נייע יאָר?

* * *

איך דערמאָן זיך אן אלע מיינע עבֿירות. גאָט וויים, וואָס וועט זיין מיט מיר? ס'האָט זיך דאָך אזוי פיל אַנגעקליבן פֿאַרן יאָר! דערוואַרט איך זיך קוים אויף דעם נאָכמיטאָג. איך אייל זיך מיט דער מאַמען גיין צום תשליך, אויסטרייסלען די עבֿירות אין אונדזער גרויסן טייך. אויפן וועג אַנדערע וויבער, מענער — אלע גייען אַראָפּ דאָס קליין געסל, וואָס פירט צום ברעג. אלע אַנגעטאָן אין שוואַרץ, ווי זיי וואַלטן, חלילה, גיין צו א לוויה. די לופט איז קאַלטלעך. פון הויכן ברעג טייך, פון גרויסן שטאָט־גאָרטן בלאָזט א ווינט — פליען בלעטלעך אַראָפּ. געלע, רויט־לעכע, ווי שמעטערלינגען, דרייען זיי זיך אין דער לופטן, קוליען

זיך איבער, צעפאלן זיך אויף דר'ערד. פליען אויך אזוי אונדזערע עבירות? די בלעטלעך שורשען, קלעפן זיך צו די שיך. איך פארשלעפ זיי מיט זיך. מיט זיי צוזאמען איז נישט אזוי מוראדיק צו גיין צו תשליך.

— וואס שטעלסטו זיך אלץ אפ? — גיט די מאמע מיך א צי פארן האנט. — לאז צו־רו די בלעטלעך!

באלד שטעלן זיך אלע אפ. די גאס האט זיך ווי אפגעהאקט. טיפע, קילע וואסערן, ווי צוגעשוואומען צו די פים.

אויפן ברעג טייך טונקלען זיך שוואַרצע רעדלעך אידן. זייערע אויסגעצויגענע קעפ מיט בערד וואקלען זיך, טובלען זיך אין וואסער, ווי זיי וואלטן וועלן אנזען דעם אפגרונט אליין. מיט אמאל גיבן די אידן א דריי זייערע קעשענעס; פון אונטער־שלאק רייסן זיך אפ ברעקלעך, קייקלעך. די אידן מאכן א ברכה אויפן קול און וואַרפן די ברעקלעך צוזאמען מיט די עבירות אין וואסער אריין. אבער, ווי וועל איך אויסטרייסלען מיינע עבירות? איך האב נישט קיין ברעקלעך אין די קעשענעס, האב אפילו קיין קעשענעס ניט.

שטיי איך לעבן דער מאמען און טרייסל זיך פון קאלטן ווינט, וואס הויבט אויף אונדזערע קליידלעך. די מאמע זאגט מיר אונטער די ברכות און די ברכות מיט די עבירות צוזאמען פאלן פון מויל גלייך אין וואסער אריין. מיר דוכט זיך, דער טייך איז ווי אנגעשוואלן פון אונדזערע אלעמענס עבירות און קייקלט די מיט אמאל פארשוואַרצטע וואסערן.

אן אויסגעליידיקטע, קער איך זיך אהיים. די מאמע זעצט זיך גלייך זאגן תהילים. זי וויל נאך פארכאפן דעם טאג, ווייל נאך וואס אויסבעטן ביי גאט. א זשומען פארלויפט איבער דער פינצטערער שטוב. די לופט פארוואלקנט זיך ווי דער מאמעס שפאקולן. די מאמע ווינט, שאקלט שטיל מיטן קאפ.

וואס זאל איך טאן?

מיר דוכט זיך, פון די געדיכטע תהילים־שורות גליטשן זיך

וויך אַראָפּ אונדזערע זיידעס, באָבעס. ס'וויגן זיך זייערע שאָטנס, זיי ציען זיך, ווי פעדים, רינגלען מיך אַרום.

איך האָב מורא זיך אַ קער צו טאָן. אפשר שטייט ווער הינטער מיין רוקן און וויל מיך פאַרכאַפּן אין זיינע אַרעמס?

— מאַמע! — האַלט איך נישט אויס און גיב זי אַ טרייסל פּאַרן אַרבל.

זי הייבט אויף דעם קאָפּ, שנייצט אויס די נאָז און הערט אויף צו ווייגען. זי גיט אַ קוש דעם תהילים און מאַכט אים צו.

— באַשקע, — גיט זי מיר אַ זאָג, — איך גיי אין שול אַריין. מיר וועלן באַלד אַלע קומען צוריק. ס'ט צוגרייטן דעם טיש, מיין קינד!

— מאַמע, דאָס איז אויף שהחיינו מאַכן?

ווי זי גייט אַוועק, עפּן איך פּאַנאַנדער די שפּייז-אַלמערס. כ'שלעפּ פון דאָרט אַרויס הויכע פּאַפּירענע זעק, אַנגעפּאַקט מיט פּרוכטן, און שיט זיי אויס אויפן טיש. ווי אין אַ גרויסן גאָרטן, צעקייקלען זיך אויפן טיש גראָבע, גרינע קאָוועס. אַן אַ זייט בלייבן ליגן שטענגלעך וויינטרויבן — ווייסע, רויטע. גרויסע באַרן, זאַפטיקע, האָבן זיך איבערגעקוליעט אויף זייערע קעפּלעך. זיסע געלע עפּל גילדענען זיך, ווי מע וואַלט זיי שוין געהאַט איינגעטונקט אין האָניק. פּלוימען, טונקל-רויטע, צעשיטן זיך איבערן גאַנצן טיש.

אויף וואָס זשע מאַכן שהחיינו? מיר האָבן דאָך פון דעם אַלעם געגעסן אַ גאַנץ יאָר?

איך זע, פון אַן אַנדער זאַק שטעקט אַרויס, ווי אַ סאָסנע-בוימל, אַן אַנאַנאַס. אַ נייער, פּרעמדער פּרוכט.

— סאַשע, וויסטו וואו ס'וואַקסט אַן אַנאַנאַס?

— ווער ווייס? — מאַכט זי מיט די הענט. — כ'האָב אַנדערש וועגן וואָס צו טראַכטן!

קיינער ווייס ניט פון וואַנען ס'קומט דער אַנאַנאַס. מיט זיין דראַפיקער הויט זעט ער אויס, ווי אַ מאַדנער פיש. זיין עק

אבער בלייבט שטיין פון אויבן, ווי א פאנאנדערגעשפרייטער פעכער. איך גיב א ריר זיין אנגעשטאפטן בייכל, ציטערט ער אויף פון אויבן ביז אראפ. ס'איז נישט אזוי גלאט אים אנצורירן. ער האלט זיך עפעס ווי א קייסער. איך צאם פאר אים אף דעם מיטן טיש.

סאשע צעשניידט אים אן רחמנות. ווי א לעבעדיקער פיש, צעקרעכצט זיך דער אנאנאם אונטער איר שארפן מעסער. זיין זאפט, ווי ווייסע בלוט, צעשפריצט זיך איבער די פינגער. איך גיב א לעק. א זים-ביטערער טעם.

איז דאס דער טעם פון נייעם יאר?

— גאט מיינער! — שעפטשע איך אין אוילענויש. — ביז אלע קומען פון שול צוריק, גיב א טראכט וועגן אונדז! טאטע-מאמע בעטן אוים אין שול א גאנצן טאג ביי דיר א גוט יאר. דער טאטע טראכט דאך שטענדיק וועגן דיר! און די מאמע, אויף יעדן טראט דערמאנט זי דאך דיין נאמען! דו ווייסט, ווי זיי זיינען פארחארעוועט, פארזארגט. גאט מיינער, דו קענסט אלץ! מאך, מיר זאלן האבן א זים, גוט יאר!

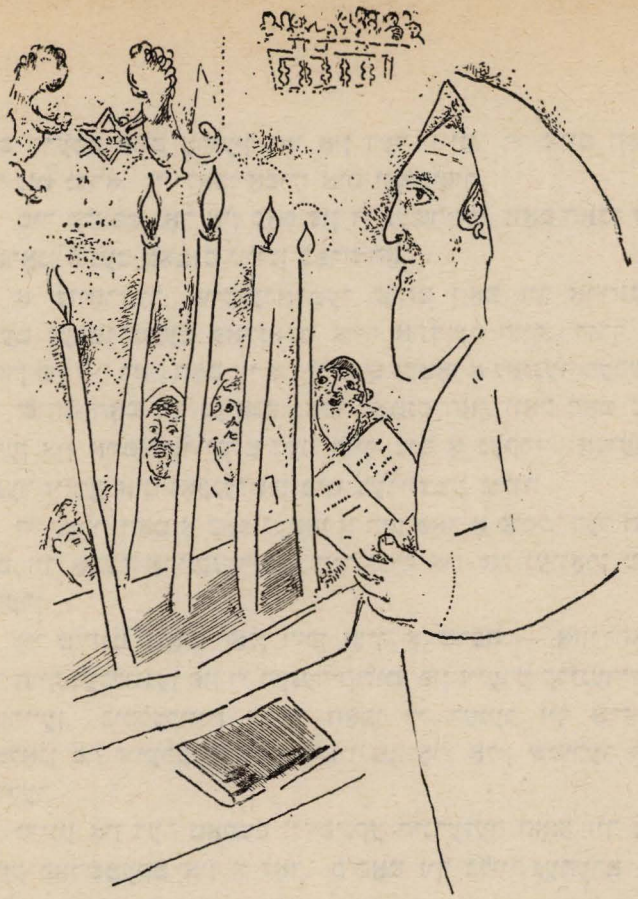
איך באשיט שנעל דעם ביטערן אנאנאם מיט מעל-צוקער.

— גוט יום-טוב! גוט יום-טוב! — שרייען איבער אויינער דעם אנדערן די ארויינגעלאפענע ברידער.

גלייך נאך זיי קומען טאטע-מאמע אריין, בלאסע און אוים-געמאטערטע.

— לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

ס'הארץ האט מיר א שפרונג געטאן. ס'האט זיך געדוכט, גאט אליין רעדט מיט זייער מויל.

יום־כיפור

גאָר אַן אַנדער לופט, אַ שוועָרע, אַ דיקע, שוועבט אין דער נאַכט פון יום־כיפור.

אַלע קראָמען זיינען שוין לאָנג פאַרשלאָסן. זייערע שוואַרצע לאָדנס פאַרהאָקט, ווי אויף אייביק. דער הימל איז אויך שוואַרץ, ווי גאָט אַליין זאָל אים, חלילה, האָבן פאַרלאָזט. ס׳איז מוראדיק צו גיין איבער די גאַסן. אפשר שטראָפט דיך גלייך גאָט און דו לינקסט זיך אויס אַ פום? איך ציטער אויף פון אַ געלעכטער,

וואָס ברעכט אויס ערגעץ־וואו אין דער ווייט. די גויים האָבן גאָר ניט מורא. זיי לאָכן אָפילו אום יום־כיפור.

מיר קלאָפּט נאָך אין קאָפּ פון די געשרייען, וואָס האָבן זיך געטראָגן פונעם טאָטנס ווייסן כפרה־האָן.

א שוואַרצער, אויסגעדאַרטער שוחט האָט זיך אַריינגעגנבעט נעכטן שפּעט פאַרנאַכט אויף אונדזער הויף. דורך די פאַלדן פון זיין רעק האָט ווי א בלישטש געטאָן א לאַנגער מעסער. דער שוחט האָט זיך געיאָגט נאָכן טאָטנס האָן, וואָס האָט געשריען און אויפגעטריסלט דעם הויף מיט א געקריי. אַנדערע הענער זיינען אים נאָכגעלאָפן מיט צערייצטע קולות.

די קעכין האָט א כאַפּ געטאָן א האָן פאַר א פיסל. דער האָן האָט זיך אָבער אַרויסגעריסן. דער הויף איז פול געוואָרן מיט פעדערן.

ווי טויזנט גלאָקן זאָלן רופן אויף א שרפה — אזוי האָט דער הויף געקלונגען פון די הענער־קולות, פון זייערע קריגעריש געשרייען. ביסלעכווייז אָבער האָבן די הענער זיך אַרויס־געשלאָגן פון זייערע כוחות. ס׳איז געוואָרן אַלץ שטילער און שטילער.

מיינע און דער מאַמעס ווייסינקע הינדעלעך האָבן זיך פון שרעק פאַרשטעקט אין א לאָך. ס׳האָט זיך בלויז געהערט ווי זיי קוואָקען שטיל און ווייניק.

די קעכין האָט א כאַפּ געטאָן ביידע הינדעלעך מיט אַמאָל און זיי א לייג געטאָן צום שוחטס פיס. בלוט האָט זיך א גאָס געטאָן איבערן גאַנצן גאַניק. ביז איך בין געקומען צו זיך, זיינען שוין אַלע הענער און הינדעלעך געלעגן אויף דער ערד. פון זייערע העלדזלעך זיינען גערונען שנירלעך בלוט. בלוט האָט פאַרשפּריצט זייערע ווייסע פעדערן. מען האָט זיי געלאָזן אָפּ־קילן זיך אין דער פינצטערער קעלט.

איך דערמאָן זיך ווי מיין הינדעלע האָט זיך געטריסלט אין מיינע הענט, ווען איך האָב מיט איר געשלאָגן כפרות. איך

האָב זיך אויך געטרייסלט. מיין פינגער פלעגט גלייך אָפּ־שפרינגען, ווי נאָר איך האָב אָנגעטאָפּט דעם הינדלס וואָרעם בייכל.

ס׳הינדעלע האָט א קריי געטאָן, געוואָלט א פלי טאָן איבער מיין קאָפּ, ווי א קליינטשיק וויים מלאכל.

איך האָב א הייב געטאָן מיינע אויגן פונעם סידור, געוואָלט א קוק טאָן אויפן הינדעלע. דאָס הינדעלע קרייט און קוואָקעט, ווי עס זאָל ביי מיר בעטן רחמנות. איך הער גאָרנישט די ברכות, וואָס מען זאָגט מיר אונטער. און עס באָפאָלט מיך מיט אמאָל א מורא, ס׳הינדעלע זאָל מיר עפּעס נישט אָנמאָכן אויפן קאָפּ.

די מאָמע רופט מיך. איך זע פון דערווייטנס ווי אירע אויגן בליצן, אירע הענט דרייען זיך שטיל אָרום, ווי זי וואָלט זיך געקליבן עמעצן ארומנעמען. זי הייסט מיר צוהאָלטן די פאָסמעס פעדים פאָר די גרויסע וואָקסענע ליכט, וואָס ווערן ברענען אין שול פאָרן עמוד. זי נעמט פאָנאָנדער דעם ערשטן פאָדעם.

— פאָר מיין האָרציקן מאָן, פאָר שמואל־נחן, זאָל געזונט זיין און לעבן ביז הונדערט און צוואָנציק יאָר.

זי ציט אויס דעם פאָדעם, פלעכט אין אים פאָמעלעך אריין א ברכה, באָשפריצט אים מיט אירע טרערן און פירט איבערן פאָדעם א גרויס שטיק וואָקס, ווי זי זאָל ווערן אים אָנזייפן מיט גוטס.

— האָלט שטאַרק צו דעם עק פונעם פאָדעם, באָשקע, — גיט די מאָמע מיר א זאָג.

— פאָר מיין ליבן זון, פאָר איטשקען, זאָל געזונט זיין און לעבן אין גליק און פרייד ביז הונדערט און צוואָנציק יאָר! — ציט זי אויס דעם צוויטן פאָדעם און זייפט אים אויך שטאַרק אָן מיט וואָקס.

— פאָר מיין עלטסטער טאָכטער, פאָר חנהן . . .

ס׳ציען זיך נעמען, ס׳ציען זיך פעדים, שוין געלע פון וואָקס

און טרערן. איך קאָן קוים האַלטן די אַלע עקלעך, וואָס בלייבן איבער ריין פון וואַקם. זיי גליטשן זיך אַרויס פון מיינע שפּיץ־פינגער. איך האַלט זיי צו מיט אַלע כחות.

די מאַמע בעט לאַנג פאַר יעדן קינד, פאַר יעדן קרוב. איך וויים שוין ניט, וואָס זי זאָגט. מיט יעדן נאָמען פאַלט אַראָפּ א טרער אויפן פּאָדעם און פאַרשמעלצט זיך גלייך אין וואַקס אַריין, ווי א פּערעלע. איין שווער ליכט איז שוין פאַרטיק. די מאַמע נעמט זיך פאַר די אַנדערע.

— פאַר מיין, אונדז אַלעמען צו לאַנגע יאָר, פאַרשטאַרבענעם פאָטער, ברוך־אהרן רייזקעס, זאָל אייביק רוען אין גן־עדן. פאָטער מיינער, זיי פאַר מיר א גוטער בעטער, פאַר מיר און פאַר מיין מאַן און פאַר מיינע קינדערלעך. בעט אויס ביי גאָט פאַר אונדז אַלעמען געזונט און הצלחה.

די מאַמע ווייניט שוין אויפן קול. זי זעט שוין כמעט נישט די פּעדים, וואָס טרייסלען זיך אין אירע הענט.

— אונדז אַלעמען צו לאַנגע יאָר, פאַר מיין פאַרשטאַרבענער מוטער, אייגע, זאָל זיין פאַר אונדז א גוטע בעטערין. מוטער מיינע, פאַרלאָז נישט דיין אייניציקע טאָכטער אַלטע, — בעט זיך די מאַמע ביים אויסגעצויגענעם פאָדעם. זי וואַלט וואָדאי וועלן פאַרבלייבן וואָס לענגער מיט איר מוטער. לאָזט זי נישט אַרויס דעם פאָדעם פון אירע הענט און פירט פאַמעלעך דעם וואַקס איבער אים.

— אונדז אַלעמען צו לאַנגע יאָר, פאַר מיין פאַרשטאַרבן זונעלע, בנימעלע, — הויבט וויטער אָן די מאַמע צו ווייגען. דאָ האַלט איך שוין מער ניט אויס. איך ווייז אַליין איבער מיין פאַרשטאַרבענעם איין־יאָריקן ברודערל, וואָס איך האָב קיינמאָל נישט געזען.

די מאַמע גיט א קוק אויף מיר דורך די טרערן, כאַפּט איבער דעם אָטעם און וויש זיך די נאָז. די פּעדים ווערן אַלץ דיקער און דיקער. ס'קומען, ווי צו־גאַסט, די פאַרשטאַרבענע קרובים

פון נאַענטע און וויטערע משפחות. פאַר יעדן לאָזט די מאַמע אַראָפּ א טרער, ווי זי וואָלט יעדן מיטגעשיקט א גרוס. איך הער שוין נישט מער זייערע נעמען, ווי איך זאָל אַרומגיין איבער א פרעמדן בית־עולם. איך זע בלויז שטיינער, איך זע בלויז פעדים. מיר ווערט אָפילו מוראדיק, וויפיל פאַרשטאַרבענע קרובים האָבן זיך אויסגעצויגן און זיך פאַרפלאָכטן אין דער מאַמעס פעדים. וועלן מיר, לעבעדיקע, אויך אזוי ברענען, ווי די פאַרשטאַרבענע נשמות?

בין איך שוין צופריידן, ווען דער שמש, וואָס וואַרט אויף די ליכט, טראָגט זיי אַוועק אין שול. אָן אויסגעמאַטערטע, גיי איך שלאָפן.

אויף צומאַרגנס יאָגט מען אונדז פון אינדערפרי אָן. מען גיט אונדז איבערצובייסן, צו פאַרשטאַרקן זיך פאַרן תענית, צו זאָגן נאָכאַמאָל א ברכה. מיר זוכן צו טאָן מצוות. די ברידער בעטן איבער איינער דעם אַנדערן.

— אַבראָשקע, ביסט נישט ברוגז אויף מיר? — גיב איך זיך א וואַרף צו מיין ברודער. איך דערמאָן זיך, איך האָב ניט אַלעמאָל געטאָן, וואָס ער פלעגט וועלן.

די מאַמע גייט אַראָפּ אין הויף, וואו עס האָט געוואוינט אונדזערער א שכן, מיט וועמען זי האָט זיך געקריגט. די מאַמע בעט האַרציק, ער זאָל איר מוחל זיין.

די ברידער טוען זיך איבער, גרייטן זיך צו גיין אין שול אַריין. זיי רעדן כמעט נישט צווישן זיך. זיי שטופּן זיך אָפילו נישט, ווי א פּחד וואָלט אויף זיי אָנגעפאָלן.

פון וויטן וואַרטן זיי, ביז די מאַמע בענטשט פּאַמעלעך אָפּ אירע ליכט. גייען זיי דעמאָלט צו, צוערשט צום טאַטן, דערנאָך צו דער מאַמען און ווינטשן זיי א גוט יאָר. אויף יעדערן לייגן די עלטערן אַרויף זייערע הענט און בענטשן יעדן אונטער־געשטעלטן קאָפּ. אָפילו די דערוואַקסענע ברידער זענען אוים ווי קליינע קינדער אונטער די אויסגעצויגענע הענט פון די

עלטערן. איך, די מוזינקע, גיי צו די לעצטע. דער טאטע, מיט ארבעגעלאזטע אויגן, טאפט אן מיין קעפל און איך פארשטיק זיך גלייך אונטער די אנגעלאפענע טרערן. איך הער קוים די ברכות, מיט וועלכע ער בענטשט מיך. זיין קול איז שוין הייזעריק.

מיר דאכט זיך, אז איך ברען שוין אויף דעם גרויסן וואקסענעם ליכט, וואס די מאמע האט אויסגעפלאכטן. ווי אן אויסגעכשרטע גיי איך ארויס פון דעם ברענענדיקן ראד פון זיינע וויסע וואלמע הענט, וואס לייכטן, ווי די ליכט, הינטער די ברכות און טרערן, און כ'פאל אונטער די טרייסלענדיקע הענט פון מיין מוטער.

איך בארואיק זיך א ביסל לעבן איר. מיר איז היימישער צו זען אירע טרערן. איך דערהער אירע פשוטע, הארציקע תפילות. מיר ווילט זיך גארנישט ארויסקריכן פון אונטער אירע הענט. וועלט מיר טאקע גלייך קאלטן, ווי נאר ס'הערט אויף דאס זשומען פון די ברכות איבער מיין קאפ.

מען איילט זיך גיין אין שול ארײן.

— א גוטן יום־טוב! — גייט שטיל צו דער טאטע צו דער מאמען און גיט איר א האנט.

— א גוטן יום־טוב! — ענטפערט די מאמע מיט ארבעגעלאזטע אויגן.

איך בלייב אליין אין שטוב. די ליכט ברענען הייליק און וואלעם. איך שטעל זיך גלייך שמונה־עשרה.

אין די אויערן קלינגען נאך דעם טאטנס ברכות, וואס האבן זיך געטרייסלט איבער מיין קאפ. איך צעקלאפ זיך דאס הארץ מיטן על־חטא. איך האב מורא, איך האב דאך, וואדאי, נאך מער עבירות, וויפיל עם זיינען אפילו אויסגערעכנט אינעם מחזור.

ס'וועלט מיר היים אין קאפ. די לשון־קודשדיקע אותיות נעמען זיך הויבן אין דער הויך, אין דער בריט. ירושלים שאקלט זיך פאר מיינע אויגן. איך וואלט געוואלט אים אונטער־

האלטן מיט מיין גראבן מחזור, וואס איך האלט פעסט מיט מיינע ביידע הענט.

איך שריי צו גאט אליין און גיי נישט אפ פון דער וואנט, ביז כ'וויים שוין נישט וואס צו בעטן.

די קינדער קומען צוריק פון שול. די שטוב — פוסט, דער טיש — לוידיק. בלויז א וויסער טישטוך לייכט אומעטיק אונטער די שטיקלעך אפגעברענטע ליכט. זיי טשאדען. מיר וויסן נישט וואו זיך אהינצוטאן. גייען מיר שלאפן.

צומארגנס אין דער פרי, ווען איך כאפ זיך אויף, זיינען שוין אלע לאנג אוועק אין שול. איך בין ווידער איינע אליין אין שטוב. איך דערמאן זיך אלץ, וואס איך דארף טאן. איך גים מיר נאר אפ די נעגל, וואש זיך אפילו נישט די ציין און מיט א טרוקן מויל הויב איך ווידער אן דאוונען. קריסטלעכע חברטעס קומען אריין און ווילן מיט מיר איבערחזרן די קלאס-אויפגאבעס. איך ריר זיך ניט פון אָרט, ביז איך פארענדיק נישט ס'דאוונען.

איך לויף אוועק צום זיידן. ער איז אלט און קראנק און איז אויך איבערגעבליבן אליין אין שטוב. דער באברויסקער רבי (דער זיידע איז זיינער א חסיד) האט אנגעזאגט, דער זיידע זאל נישט פאסטן. ער מוז יעדע שעה נעמען א לעפעלע מילך. לויף איך צום זיידן, געבן אים די מילך.

דער זיידע דאוונט. ער קוקט מיך אפילו נישט אן און ברעכט אוים אין א וויין געוויין. ס'לעפעלע מילך טרייסלט זיך אין מיינע הענט, צעגיסט זיך איבער מיינע פינגער. דעם זיידנס טרערן פאלן אריין אין לעפעלע, צעמישן זיך מיט דער מילך. קוים באנעצט דער זיידע זיינע וויסע ליפן און צעווייגט זיך נאך שטארקער אונטער מיינע הענט. א צעבראכענע, גיי איך אוועק אהיים.

— באשוטקע, קום וואס איבערבייסן! — בעט זיך ביי מיר אונדזער סאשע איך זאל גיין מיט איר אין קיך אריין עסן צו-זאמען א שטיקל קאלטע הון. — דיך האט דאך שוין אוודאי פארכאפט דאס הארץ!

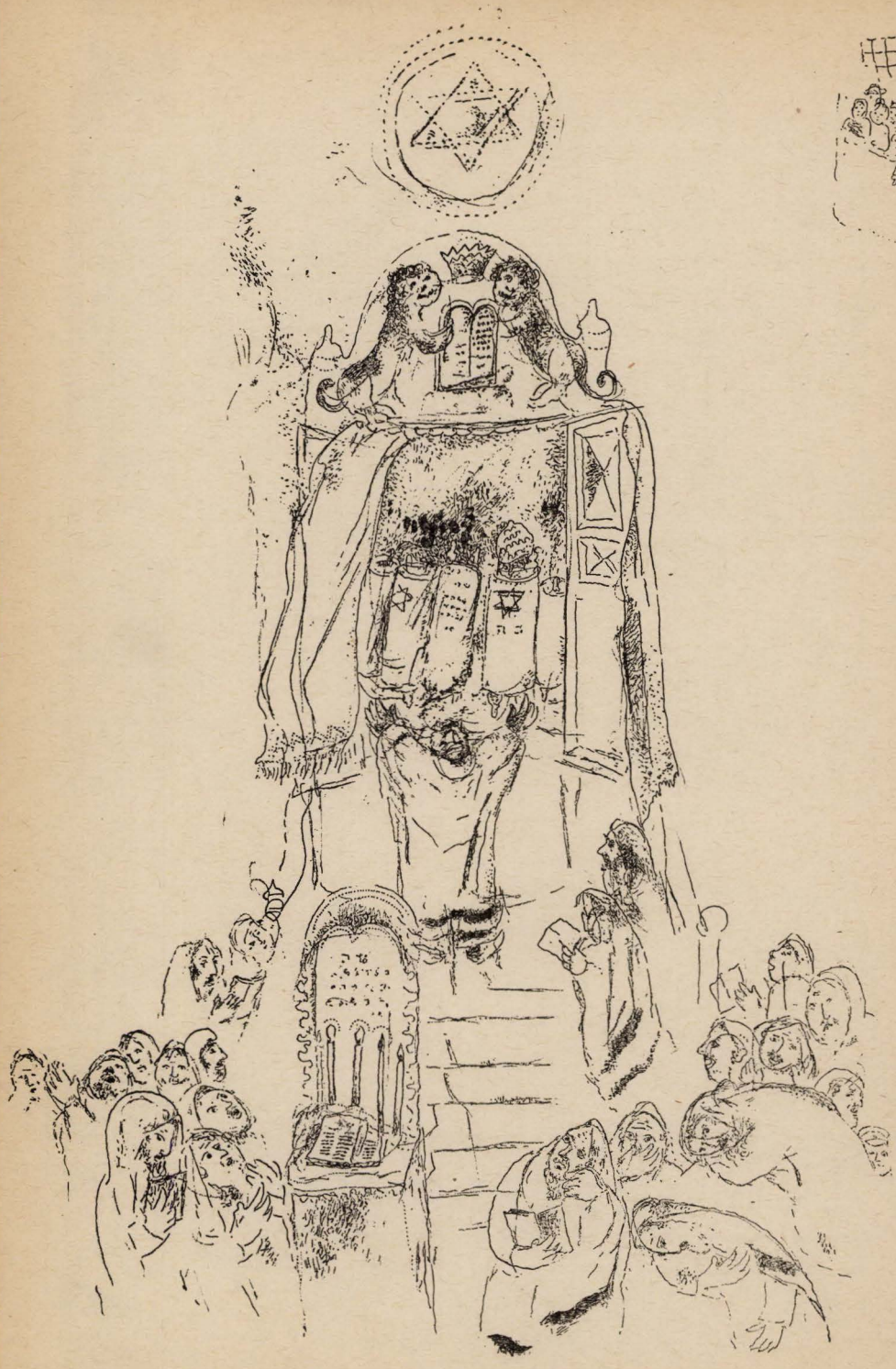
איך בין ברוגז אויף זיך אליין, וואס איך פאסט נאך נישט דעם גאנצן טאג. יעדעס יאר בעט איך זיך ביי דער מאמען, זי זאל מיך לאזן פאסטן. איך קאן נישט עסן נאכן זיידנס טרערן און נאכדעם ווי איך זע דעם טאטן מיט זיין בלאס אויסגעמאטערט פנים ארייגיין אין שטוב. ער קומט פון שול זיך אפצורוען א ביסל. מיט זיינע ווייסע ליפן, זיין וויסן קיטל און זיינע ווייסע זאקן, זעט ער אוים ווי, חלילה, גארנישט קיין לעבעדיקער. מיר דוכט זיך, אז זיין נשמה איז שוין געווארן גאר ריין און לייכט ארויס דורך די ווייסע בגדים זיינע. איך הויב אן נאך שטארקער צו דאוונען. כ'ווייל זיין כאטש א ביסל אזוי פרום, ווי דער טאטע.

די מאמע פארבלייבט אין שול דעם גאנצן טאג. פאר מוסף גיי איך ארויין צו איר געווארן ווערן וואס זי מאכט. מען הערט ניט מער דעם חזן. די מאנצבילשע שול איז האלב-ליידיק. טייל זיינען שוועק אהיים זיך אפרוען, טייל זיצן אויף די בענקלעך און קוקן ארויין אין א ספר. אינגלעך שפילן זיך אויפן שול-הויף. ווער ס'האלט אין מויל אן עפל, ווער א שטיק חלה מיט האניק. די ווייבערשע שול, פארקערט, איז פול מיט א פארשטיקט געווין. אין יעדן ווינקל זיפצט און קלאגט א פרוי.

— רבונו של עולם, רבונו של עולם! — שרייט מען פון אלע זייטן.

די מאמע ווייניט שטיל פאר זיך. זי זעט שוין כמעט ניט די קליינע אותיות פון איר מחזור דורך די פארוואלקנטע שפאקולן.

איך שטיי פון ווייטן און ווארט. די מאמע כאפט איבער דעם אטעם, הויבט אויף ס'פארווויינטע פנים און גיט מיר א שאקל מיטן קאפ, ווי צו זאגן, אז זי פילט זיך גוט, כאטש זי הויבט גלייך ווידער אן צו ווויינען. איך גיי צו נעענטער צו איר. איך ווייס נישט וואס צו טאן צווישן די אלע ווויינענדיקע מאמעס. קוק איך בעסער ארום אין דער מאנצבילשער שול. דעם חזנס ווייסער קיטל און ווייסע יארמלקע באראואיקן מיך. איך זוך

צווישן די רייען הויכע ליכט אויך אונדזערע צווויי. זיי ברענען צווישן אַלע אַנדערע ליכט, ברענען הויך אין דער לופטן פון ביידע זייטן אַרון-קודש.

מיט אַמאָל הויבט זיך אויף איבער דער שול אַ זשום און אַ געוויש. די שול ווערט פול מיט מאַנצבילן. ס'ווערט טומלדיק און היים. מען שטופט זיך אַרום דעם חזן. דאָס שווערע פּרוכת פאַרציט זיך אַן אַ זייט. עס ווערט שטיל, ווי די לופט וואָלט זיך אָפּגעשטעלט. מען הערט בלויז דאָס שורשען פון די טליתים. אידן פאַלן צו צום ארון-קודש. מען טראָגט פון דאָרטן אַרויס די שיינעדיקע ספר-תורהס, ווי אויפגעוועקטע פרינצעסינס. אויף זייערע ווייסע, טונקל-רויטע סאַמעטענע מענטעלעך בליצן, ווי גרויסע שטערן, מגן-דודס, אויסגענייט מיט זילבער און גאָלד. די הענטלעך געקריצט אין זילבער, אויסגעזעצט מיט פערלמוטער און באַהאַנגען מיט קרוינען און גלעקלעך.

עס ווערט ליכטיק אַרום די ספר-תורהס. די גאַנצע שול מאַנצבילן ציט זיך צו זיי. מען רינגלט זיי אַרום, מען באַגלייט זיי. אידן לויפן נאָך די ספר-תורהס, כאַפּן כאַטש אַ בליק, שיקן אַ קוש פון דערווייטנס. און זיי, די שיינע ספר-תורהס, הויבן זיך הויך איבער אַלעמענס קעפּ, איבער אַלע אויסגעשטרעקטע הענט און טראָגן זיך לאַנגזאַם איבער דער שול.

איך קאָן מער נישט איינשטיין הינטער דער פּאַרעטשע פון דער ווייבערשער שול. איך וואָלט אַזוי ווען אַראָפּשפּרינגען פון אויבן, אַריינפאַלן גלייך אין די אַרעמס פון די הייליקע תורות, כאַטש צורוקן זיך צו זיי, צו זייער טריימלענדיקן ליכט, כאַטש אַ טאַפּ טאָן, אַ קוש טאָן זייער ליכטיקן שיין. אָבער מען פירט שוין די ספר-תורהס צוריק, צוריק אין אַרון-קודש אַריין. פון ביידע זייטן ווינקען צו זיי די הויכע ליכט. עס פאַרציט זיך דאָס סאַמעטענע פּרוכת. ס'ווערט פינצטער אין די אויגן.

ווי צו פאַרשרייען דעם אומעט, שטעלט מען זיך גלייך דאָוונען אויפן קול.

איך בלייב שטיין ביים פענצטער. מיך ציט צו די מאַנצ־
בילשע שול, איר שרייענדיקע לופט, אַן אַנגעבלאָזענע פון ווייסע
טליתים, ווי אויפגעהויבענע פליגלען, וואָס לויפן אַן איבער
דער שול און באַדעקן יעדן שוואַרצן פינטל. נאָר ערגעץ־וואו
קוקט אַרויס אַ נאָז, אַן אויג. די טליתים־פאַסן וויגן זיך, ווי
טרעפ, איבער די איבערגעדעקטע קעפ.

אַ טלית בלאָזט זיך אַן, לאָזט פון זיך אַרויס אַ קרעכץ און
פאַרשטיקט אים אונטער זיך. עס ווערט פינצטערלעך אין שול.
מיר ווערט מוראדיק.

טליתים בויגן זיך, שאָקלען זיך, ציען זיך אין דער הויך,
דרייען זיך אין אַלע זייטן. טליתים זיפצן, בעטן, שרייען. מיט
אַמאָל נעמען זיך ביי מיר אַפּ די פים. טליתים פאַרטרייסלען
זיך און פאַלן צו דר'ערד, ווי שווערע זעק. דאָ און דאָרטן שטעקט
אַרויס אַ ווייסער וואָלענער זאָק. קולות רייסן זיך, ווי פון אונטער
דער ערד אַרויס. טליתים צעוויגן זיך, ווי אויף אַ שיף, וואָס זינקט
און גייט אונטער צווישן די אויפגעהויבענע כוואַליעס.

מען הערט גאַרנישט דעם חזן. הייזעריקע קולות שרייען
איבער איינע די אַנדערע. זיי בעטן, זיי רופן, זאָל זיך עפענען
דער באַלקן פאַר זיי. הענט ציען זיך אין דער הויך. פון די גע־
שרייען צעטרייסלען זיך די לאָמפּן. אַט־אַט וועלן אָפּפאַלן די
וועגט און וועלן לאָזן דורכפליען אליהו הנביאן אַליין.

אידן וויינען ווי קינדער. איך קאָן מער נישט אויסהאַלטן.
איך וויין אַליין אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער. איך קום נאָר
צו זיך, ווען איך הערזע ענדלעך הינטער אַן אָפּגעלייגטן טלית
אַ לעבעדיק, פאַרווייגט אויג, ווען איך הערהער ווי ציטערדיקע
שטימען גיבן איבער איינער דעם אַנדערן: — גוט יום־טוב!
גוט יום־טוב!

איך לויף אַהיים. באַלד וועלן דאָך אַלע קומען פון שול.
איך דאַרף דאָך גרייטן דעם טיש.

— סאשע, גיך, גיך שטעל דעם סאמאוואר ! — שריי איך צו דער דינסט.

איך שלעפ ארויס פון אלמער דעם בלעכענעם קאסטן מיט געבעקס. איך שיט אים אויס אויפן טיש — פלעצלעך, טארטן, האניק-לעקעך, פלאדן, אלערליי זעמעלעך. ס'בלייבט אפילו נישט קיין ארט וואו אוועקצושטעלן א גלאז טיי.

סאשע צינדט אן דעם לאמפ און טראגט אריין דעם פרוילעך-זשומענדיקן סאמאוואר. מען האט געקאנט זאגן, אז אפילו ער, דער סאמאוואר, איז געווען צופריידן, וואס ער האט אפגעלעבט, וואס מען האט זיך וויטער אן אים דערמאנט. מען הערט שוין די קולות פון די בריידער. זיי לויפן אריין, ווי הונגעריקע חיות, איינער נאכן אנדערן.

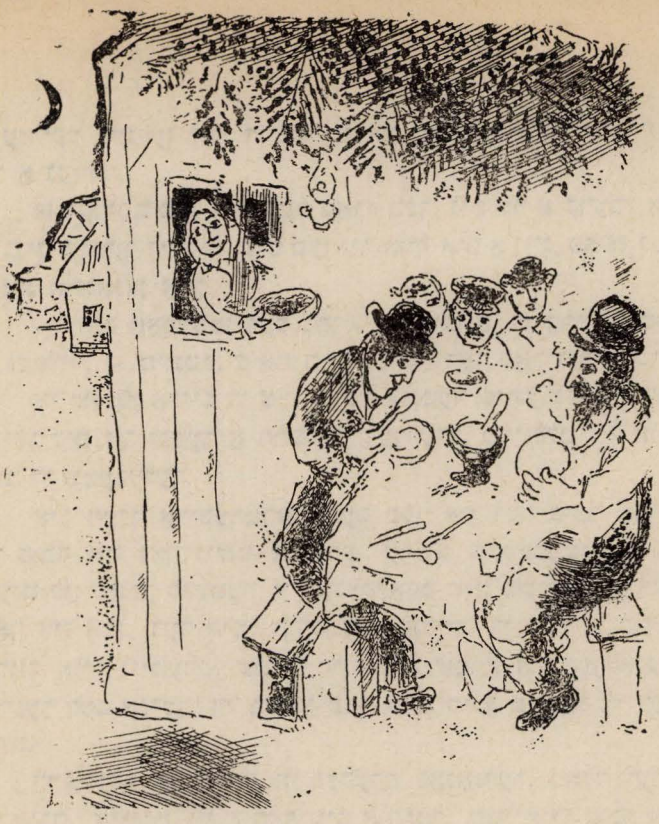
די מאמע, אן אויסגעדארטע, קומט אריין מיט א ווייכן שמייכל אויפן פנים און זאגט אלעמען : — גוט יום-טוב !

— גוט יום-טוב ! — לויפט אריין פון קיך די קעכין און שמייכלט מיט א בלאסן שמייכל.

מען ווארט אויפן טאטן. ער קומט פון שול, ווי אלעמאל, דער לעצטער. פרוילעכע ווארפן מיר זיך אן אויפן עסן. גלעזלעך טיי גיסן זיך אן, טרינקען זיך אויס.

מיר האבן זיך געראטעוועט. מיר זיינען נישט מער הונגעריק. זאל נאר גאט אונדז אלעמען אנחתמענען א גוט יאר.

הלוואי ! אמן !

סוכות

אויף מאָרגן נאָך יום־כיפור וואָרטן מיר אויף א שליח פון גאָט. ער מוז דאָך קומען נאָך אונדזערע נעכטיקע תפילות און טרערן.

פאָרט אַריין אין הויף א פויער מיט א וואָגן סכך. ער קערט איבער דעם וואָגן. שטעכנדיקע צווייגן פאַלן אַנידער, לייגן זיך אַן איינע אויף די אַנדערע.

דער הויף ווערט ווי א וואַלד. ס׳שמעקט מיט סמאַלע, מיט סאָסנע. דער סכך איז פריש, ווי ערשט נאָך א רעגן. ווי גרויסע

רוענדיקע פויגלען ליגן די צווייגן און עס גייט פון זיי אַ ריח, ווי אַ געזאַנג.

פֿאַרקריכט מען אויף דעם בארג סכך, גיט ער אַ קרעכץ און אַ בויג אונטער די פּיס. טוט מען זיך אויף אים אַ וויג, פֿאַלט דער בארג אינגאַנצן איין.

— וואָס טאָפּעסטו דעם סכך? — לויפן אַן די ברידער מיט אַ געשריי. — מיינסט, ס'איז היי? ס'איז דאָך פּאַר דער סוכה!

זיי שלעפּן ארוים די צווייגן פון אונטער מיינע פּיס. יעדער צווייג גיט זיך שוועך אַ הויב פון דער ערד, טרייסלט זיך אויף מיט די שטעכעלעך.

איך העלף אַריבערטראָגן דעם סכך אין דער סוכה אַריין. די סוכה איז נאָך נישט פֿאַרטיק. ערשט צונויפּגעשטעלט די וועגט פון לאַנגע ברעטער, זיי צוגעקלאַפּט מיט טשוועקעס. דער דאָך איז אָפֿן. דער הימל קוקט אַהין אַריין. די ברידער קריכן אַרויף אויף לייטערס, שטעלן זיך אויף שטולן און דערלאַנגען איינער דעם אַנדערן די צווייגן סכך, גיבן זיי אַ טרייסל ווי דעם לולב.

די צווייגן וואַרפן זיך, ווי פעכערס, פֿאַנאַנדער. באַלד ווערט די סוכה באַדעקט, ווי אַ קאָפּ מיט אַ היטל. שטייט די סוכה אין מיטן הויף, רייצט און רופט, ווי אַ שטיבל אין מיטן וואַלד.

דער סכך אויף איר אַנגעלייגט אַזוי געדיכט, אַז קיין שטערנדל פונעם הימל וועט נישט קאָנען דורכלויכטן דאָס טונקל גרינס. איז אין דער סוכה — קיל און פינצטערלעך. נאָר דורך די לעכלעך פון די וועגט קריכן דורך קייקלעך ליכט. און דאָס פּינטל ליכט בליצט טרייסלענדיק, מאַטערט זיך דורכקריכן אין סוכה אַריין. אין דער מיטן פון דער סוכה האָט זיך אויסגעשטעלט אַ לאַנגער טיש מיט בענקלעך. נישטאָ קיין דיל. הוילע ערד אונטער די פּיס. די פּיסלעך פונעם טיש און פון די בענקלעך שטעקן אין דער פייכטער ערד, וואָס קלעפּט זיך צו די פּיס.

מיר גייען נישט אַוועק פון דער סוכה. ס'דוכט זיך אונדז,

מיר זיינען דאָרטן אויף א דאטשע. מיר ציען זיך אוים אויף די בענקלעך, יאָגן זיך, כאַפּן איבער די קייקלעך ליכט, וואָס לויכטן דורך די וועגט, און מיט פּאַרריסענע קעפּ קוקן מיר אויף דעם דאָך מיט סכך, ווי ס'וואָלט געווען א הימל מיט שטערן. מיר ציטערן אויף, ווען ס'פּאַלט אויף אונדז אַראָפּ א טראָפּן טוי.

מיר צעזינגען זיך, ווי מיר וואָלטן אַנזאָגן אַלעמען, אז די סוכה איז שוין פּאַרטיק, דער יום־טוב איז שוין דאָ.

פון דער שטוב שטעקט מען זיך פון די פענצטער ארויס:

— זע, די סוכה איז שוין פּאַרטיק!

מיט אמאָל לאָזט עמעצער ארויס א געשריי:

— קינדער, דער שמש האָט געבראכט דעם לולב פון שול!

מיר גיבן זיך א וואַרף אין שטוב אריין. די שטוב איז אויך אַן אַנדערע געוואָרן. ס'שמעקט מיט הושענות. מיט בלעטלעך איז אָנגעוואָרפן דער דיל און זיי פּאַרשמעקן די גאַנצע שטוב. און וואו איז דער לולב?

אָט שטייט ער אין אווינקל־פענצטער. שטייט אזוי עלנט, זיך צוגעשפּאַרט צו דער שויב. דער קאָפּ איינגעבויגן אַן א זייט, ווי ער וואָלט א קוק טאָן דורכן גלאָז, צי לויכט דאָרט נישט א שטיקל הימל פון זיין לאַנד. זיינע לאַנגע שמאָלע בלעטער האָלטן זיך צוגעפּרעסט איינע צו די אַנדערע. איך גיי צו צו דעם לולב. כ'האָב מורא זיך צורירן צו אים. זיינע שפּיצן — אויסגעשלייפט, ווי א שפּיץ פון א שוווערד.

— גיב מיר א טרייסל טאָן דעם לולב! — בעט איך זיך ביי די בריידער.

— נאָך פּאַר דעם טאָטן?

— כ'וויל נאָר זען, צי ער איז א לעבעדיקער.

דער לולב שאָקלט זיך אין מיינע הענט. איך טרייסל זיך מיט אים אינאיינעם.

ער בלאָזט אויף זיך אַליין א ווינטל. מיר דוכט זיך, כ'בין

אין ארץ־ישראל, אונטער א שארכנדיקן פאלם־בוים. ווי איז געקומען אהער דער לולב?

— אברשקע, ווי מיינסטו? — שטיי איך צו מיין ברודער. — איז דער לולב אהער געקומען גלייך פון ארץ־ישראל? וואם, טראכטסטו, איז ער דארטן געווען — א בוים, צי א צווייג, וואם מע האט אפגעריסן פון א בוים? וועד האט אים אהער אריבערגעבראכט?

— וואם איז היינט, פסח, וואם דו פרעגסט קשיות?

דער ברודער וויים אליין נישט, וויל ער זיך אויסדרייען פון מיר.

— הער, איך מיין, — זאגט ער, — דער לולב האט זיך אליין ארויסגעריסן פון דער ערד. אים האט זיך פארוואלט א קוק טאן, וואם עס טוט זיך אויף דער וועלט. איז ער אנטלאפן פון דער היים און אין איין נאכט, — שטילט איין דער ברודער זיין קול, ווי ער וואלט זיך אליין דערשרעקן, — אין איין נאכט איז ער אויסגעוואקסן אט דא, ביי אונדז אויפן פענצטער.

איך וואלט אים גלויבן, נאר כ'וויל נישט, ער זאל זיין אלע מאל גערעכט.

— מען האט דאך אים ערשט געבראכט פון שול! — דערמאן איך זיך.

— און וואם וועסטו זאגן, אז מען האט דעם לולב אייגנע־וויקלט אין שטרוי, אים איינגעפאקט אין א גרויסן, הילצערנעם קאסטן? איך האב געזען, אויף דער באן פירט מען אזוי אריבער סחורה.

— אי, גיי, דער לולב וועט פארן אינאייענעם מיט אלע טרייפע סחורות? דער רבי וואלט דיר שוין געגעבן א פאטש, ווי דו רעדסט וועגן דעם לולב. און זע, פארוואס איז ער אזוי פריש און גרין? ער וואלט זיך דאך געדארפט דערשטיקן אין זיין קאסטן.

איך גיב נאך אמאל א טאפ דעם לולב. זיינע דינע, גלאטע

בלעטער ציטערן אויף, ווי לאַנגע סטרונעס פון אַן אַנגעריטער האַרפּע.

— וואַרט, לולב, — טרייסט איך אים, — אַט באַלד וועט קומען דער טאַטע, וועט ער דיך נעמען אין די הענט, וועט מאַכן אויף דיר אַ ברכה, וועט נישט זיין דיר אַזוי קאַלט און פּרעמד ביי אונדז.

און וואו איז דער אתרוג?

דער געלער אתרוג, אַ גראַבער, אַ גרויסער האַט זיך פּאַנאַנדערגעלייגט, ווי אַ פּרעה אויף אַ וויכן געלעגער אין דער מיטן פון דער זילבערנער צוקער־פּושקע. אַנשטאַט דעם צוקער, וואָס מע האַט אַרויסגענומען, שמעקט פון דעם אתרוג, ווי פון אַ קייסער אַליין. פון וואַנען האַט ער זיך גענומען? ... אַט גייט שוין דער טאַטע אין שטוב אַריין. די בריידער הינטער אים.

— קומט, לאָמיר גיין בענטשן לולב!

דער טאַטע גיט אַ וואַרף אַ בליק אויף דעם לולב, אויף דעם אתרוג. נעמט דעם אתרוג פון זיין געלעגער אַרויס און לייגט אים צו צום לולב. זיי טוליען זיך איינס צום אַנדערן. זיי זיינען דאָך פון איין לאַנד.

און דער טאַטע, מיט אַראַפּגעלאָזטע אויגן, מיט אַ ברכה אויף אַ קול, ווי ער וואַלט שוועכן אַ שבועה, גיט אַ צי דעם לולב אין דער הויך, לאָזט אים אַראָפּ, לייגט אים צו צום האַרצן, נעמט אים אָפּ, טוט אים אַ שאָקל אין איין זייט, אין דער אַנדערער. דער לולב בויגט זיך, טרייסלט זיך. זיין קאָפּ שאָקלט זיך. זיינע לאַנגע בלעטער ציען זיך ווי אַליין אויס אין בעטנדיקע הענט.

און ווי דער טאַטע שטעלט זיך אָפּ, קלייבט דער לולב גלייך צונויף זיין אויפגעציטערטן גוף.

— נאָ, ווילסט בענטשן לולב? — גיט דער טאַטע אים איבער דעם עלטערן ברודער.

דער לולב גייט אַריבער פון האַנט צו האַנט. אַלע זעקס בריידער האָבן זיך אַנגעווואַרפן אויף אים, טרייסלען, ברעכן אים.

שטעכן זיך מיט אים, ווי מיט א שווערד. קוים א לעבעדיקן, שטעלט מען דעם לולב צוריק אַנידער אויפן פענצטער.

* * *

די פּאַרטיקע סוכה שטייט און וואַרט א גאַנצן טאָג, וועט מען שוין צו איר אַריין עסן.

פּאַר דעם טאָג האָט זי זיך אַנגעזאַפּט מיט סכך, אויסגעטריקנט די וועגט, געטריקנט די פייכטע ערד אונטער די פים. צום אַוונט טוען אַן דער טאַטע מיט די ברידער זייערע מאַנטלען, ווי זיי וואַלטן זיך געקליבן אַוועקגיין פון דער היים. זיי גייען עסן וועטשערע אין דער סוכה.

נישט די מאַמע, נישט איך, נישט די קעכין גייען אַהין אַריין. אַפילו דעם טאַטנס קידוש האָבן מיר, זאַלבעדריט, אויסגעהערט ביי דער טיר פון דער סוכה.

און דאָס עסן דערלאַנגט מען אין סוכה דורך א פענצטערל, ווי דורך א לאָך אַריין, איין טעלער נאָך אַן אַנדערן. די ברידער קאַנען מיינען, אַז די טעלערלעך מיט דעם עסן קומען זיי גלייך פון הימל אַראָפּ.

גיבן זיי גאָר נישט א טראַכט וועגן אונדז, וואָס זיינען איבערגעבליבן אַליין אין שטוב?

אין דער שטוב איז קאַלט. זי איז, ווי א פוסטע, ווי אַן טיר און פענצטער. מיר זיצן זאַלבענאַנד מיט דער מאַמען און עסן אַן הנאה.

— מאַמע, פּאַרוואָס זיינען נאָר מיר אַליין איבערגעבליבן דאָ מיט די דינסטן, ווי מיר וואַלטן אַליין געווען דינסטן? וואָס איז דאָס פּאַר א יום־טוב, מאַמע?

איך שטיי נישט אָפּ פון איר.

— פּאַרוואָס עסן זיי באַזונדער?

— אַך, קינדיטשקע, זיי זיינען דאָך מאַנצבילן, — שלינגט די מאַמע אַליין אומעטיק אַראָפּ איר קאַלטן ביסן פלייש.

פֿלוצים ווערט אַ טומל אין קיך. די דינסטן לויפן הין און קריק פון הויף אין שטוב אַריין.

— באַלעבאָסטע, ס׳האָט זיך אָנגעהויבן אַ רעגן!

— טראָג זיי גלייך אַריין דאָס גאַנצע עסן, זיי זאָלן קאָנען גיכער אָפּבענטשן! — פֿאַרטומלט זיך אויך די מאַמע.

איך בין צופֿרידן, וואָס ס׳רעגנט אין מיטן דער וועטשערע. פֿאַר אונדז מיט דער מאַמען איז דער יום־טוב אַזוי אומעטיק!

מיט אַמאָל — אַ טראָסק, אַ דונער. איך קוק דורכן פֿענצטער, צי האָט זיך נישט צעשאָטן די סוכה. זי פֿאַרגיסט זיך מיט וואַסער.

אין איין רגע האָט זיך דאָס סכך דורכגעוויקט, געוואָרן פּלאַך און מאָגער. ס׳רינט אין דער סוכה אויפן טיש. ס׳רינט פון דעם סכך, ס׳רינט פון די וועגט. די דינסטן לויפן פֿרום מיט איבערגעדעקטע טעלער אין די הענט. דער רעגן קלאַפּט איבער די טעלער, ווי ער וואָלט זיי וועלן אויפֿדעקן.

אין רויש פון דעם רעגן דערהערט זיך דעם טאַטנס בענטשן. די בריידערס הויכע שטימען טוקן זיך אין דעם רעגן אַריין.

און איינע נאָך די אַנדערע, מיט אָנגעשטעלטע קאָלנערס, לויפן זיי פון דער סוכה אַרויס.

מיר קוקן זיי אָן, ווי מע וואָלט זיך לאַנג נישט געזען. זיי פֿאַלן אין שטוב אַריין, ווי אָנגעקומענע פון אַן אַנדער וועלט.

לויפן דורך אַזוי די פֿאַר טעג. אַט נעמט מען שוין אינגאַנצן די סוכה פֿאָנאַנדער. מען שלעפּט אַרויס אַ ברעט נאָך אַ ברעט. די וועגט פֿאַלן אַרײַן. דער סכך פֿאַלט אַראָפּ, צעקריכט זיך אונטער די פֿים. דער הויף וועלט פול מיט שטעכעלעך.

די סוכה פֿאַרשווינדט, ווי קיין מאָל נישט געווען.

דעם לולב נעמט מען פון פֿענצטער אַראָפּ.

— זע, וואָס עס איז מיט אים געוואָרן? — לאַכן אים אויס די בריידער. — ווי אַן אַלטער זקן, אויסגעטריקנט, אַן ציין.

— פלעכט מיר כאטש אויס, — בעט איך זיך, — עפעס א צאצקע פאר מיר, א קערבעלע, צי וואס!

נעמט זיך דער ברודער אראן פאר דער ארבעט. ער האט לאנגע, פלינקע פינגער. רייסט ער אפ פון לולב א בלאט נאך א בלאט. יעדעס בלאט טוט א סוויסטש, גיט זיך א בויג. דעם ברודערס פינגער שפרינגען אונטער, קריצן אויס. דא שניידן זיך אן שמאלע בענדלעך, דא פארפלעכטן זיי זיך אין צעפלעך. איינס אין אנדערן ארויין און פארטיק... אויסגעקינצלט א קערבל, א מולטערל, א טישל, צי א שטול. פון דעם הויכן לולב בלייבט איבער א הוילער שטעקן.

און אויף דעם אתרוג האט מען גאר פארגעסן. די קעכין האט געזומען און אים ארויינגעווארפן אין א פאן זודיקע וואסער, אים אפגעבריט לעבעדיקערהייט. פון אים, דעם גראבן, האט זיך אויסגעקאכט א טעלערל געדיכטע זאפט.

ס'גיט א צי די נשמה. זיך אויסגעקאכט דער יום-טוב. זאל שוין גיכער קומען שמחת-תורה, ווען די גאנצע שטאט, דוכט זיך, וועט קומען צו אונדז צו-גאסט.

שמחת־תורה

אַיין מאָל אין יאָר לאָזט מען אונדז, קינדער, פריי הוליען אין שול. זיינען מיר פון פאָרנאָכט אַן פאַרסאָפּעט, פאַרמאָטערט פון די הקפות.

די שול איז אָנגעפאָקט מיט אידן. פון די אינגלעך איז נישטאָ וואו זיך אָהינצוטאָן. אָפילו קליינע מיידלעך קומען צו הקפות אין דער מאָנצביל־שול אַריין און אינאיינעם מיט די אינגלעך שטופן זיי זיך אונטער די פים. די לאָמפּן ברענען ווי מיט א נייעם פייער. דער אָרון־קודש איז אָפן. מע טראָגט פון אים אָרויס די ספר־תורהס, איינע נאָך דער אַנדערער. אַלע אויסגעפוצטע, אין יום־טובדיקע מענטעלעך.

ווערט די שול דערהויבן, ווי א בית־המקדש. אידן טאַנצן, טופּען מיט די ספר־תורהס אין די הענט. מיר קינדער טאַנצן און טופּען מיט זיי אינאיינעם.

ווי ווילדע חיות לאָזן מיר זיך לויפן אָרום דער בימה, שפּרינגען אָרויף פון איין זייט, שפּרינגען אַראָפּ פון דער אַנדערער. די פאָר הילצערנע טרעפלעך צעטראָסקען זיך אונטער אונדזערע פים.

יעדער שטופט זיך, יאָגט אונטער דעם אַנדערן, וויל וואָס־מער אָרומלויפן די בימה. מע לאָזט נישט א טאָפּ טאָן, א גלעט טאָן איר אויסגעקריצטן פּאַרענטש, אָפילו נישט איבערכאָפּן דעם אָטעם.

די „קלאָפּערס" טרייסלען זיך אין אונדזערע הענט. מיר

פֿאַרטומלען מיט זיי די שול. די פֿאַפּירענע פֿאָנען סוויסטשען, לויפֿן אונדז נאָך און רייסן זיך פון ווינט.

דער שמש פֿאַרשטעקט זיך אין אַ ווינקל. ער האָט מורא, מיר וועלן פֿאָנאַדערשטופֿן די וועגט. אָט, דוכט זיך אויס, אַז ס'האָבן זיך שוין אָנגעהויבן גליטשן די ספֿרים אויף די טישלעך. בעט ער זיך ביי אונדז:

— קינדער, וויפיל אַ שיעור? זאָל זיין געזונ! איר וועט דאָך אַזוי אויפֿטרייסלען די גאַנצע שול!

מיר קאָנען זיך נישט אָפּשטעלן. דער קאָפּ דרייט זיך. מיר פֿאַלן פון די פּיס.

אַן כוחות שלעפּ איך זיך אַהיים, הינטער מיינע ברידער, מיט מיין צעריסענער פֿאָן אין דער האַנט.

צו-מאָרגנס, פון דער אין דער פרי אָן, ווערט אַן אייליגניש אין שטוב. מע גרייט אָן כיבוד. ס'דאַרפן קומען אורחים.

מע איילט זיך אין שול. מע איילט זיך וואָס גיכער אָפּכאַפּן דאָס דאָוונען. נאָך איידער מען האָט אָפּגעדאָוונט, פֿאַרקלייבן זיך די אידן אין רעדלעך און שושקען זיך צווישן זיך:

— נו, מע האָט שוין געפּסקנט, צו וועמען מען גייט צוערשט אויף קידוש?

— ששש.... שא... או... אה...

— ר' שמואל-נח האָט פֿאַררופן די גאַנצע שול! — גיט ווער אַ בלאָז אין די אויערן.

— אָה, וועט שוין זיין משקה איבערן קאָפּ! וואָס מיינט איר, ר' געשל? — פרעגט מען אַ דאָרן אידן מיט אַ רויטער נאָז.

— איר פרעגט מיך? נו גוט, לאָמיר גייען צוערשט צו ר' שמואל-נחן. אַוודאי, אַן אָנשטענדיקער באַלעבאָס!

לאָזט זיך אַרויס די גאַנצע שול אויף דער גאַס.

— וואָס שטייט איר אָפּ? קומט אַ ביסל גיכער, נאָך דאָ אַ פּולע ערטער, וואוהין צו גיין!

— הײנט וועלן זיך די אידן אָנטרינקען! — שמייכלען די קריסטן, וואָס גייען פֿאַרבי.

אָפילו דער גראָבער קלויסטער, וואָס איז געשטאַנען אויפֿן וועג, רוקט זיך אַליין אָפּ אָן א זייט, לאָזט זיי דורך. די גאַנצע שול אידן פּאַלט אין אונדזער שטוב אַריין. ס'וועט ענג און הייס.

— גוט יום־טוב, גוט יום־טוב! גוט יום־טוב, באַלעבאָסטע!

די ווייבער רוקן זיך אָפּ אָן א זייט. דער עולם גיט זיך גלייך א שאַר צו די טישן. „וואָס ליגט דאָרט אָנגעלייגט אויף די טעלערם?"

פון הנאה רייבן זיך די אידן די הענט, רוקן אָפּ די שטולן, קוקן אוים דעם טיש. דער טיש, אָנגעגרייט ווי אויף א חתונה, בויגט זיך אַזש אונטער דעם אָנגעשטעלטן כיבוד.

שטיקלעך טאָרט, טייגלעך, לעקעך מיט האָניק, טעלער מיט מאַרינירטע הערינג, מיט געהאַקטע לעבער, אייער מיט שמאַלץ, קאַלטע פּעטשע, געפּרעגלטע אייטער. און בוטלען וויין מיט בראָנפן שטייען אויסגעשטעלט ווי סאָלדאַטן.

— וואָס שפּאַרט איר זיך אַזוי? גיט דעם אָנדערן אויך אָן אָרט! — וועט אָרום דעם טיש א גערודער.

— למאי נאָר תמיד זיין דער ערשטער? ס'איז דאָך נישט צו אָן עליה . . .

— דווקא צו דער משקה האָט ער מער שייכות פון אַלעמען, לאָזט אים דורך, — לאָכן די אָנדערע.

— שא, אָט גייט ר' שמואל־נח! לחיים, ר' שמואל־נח! לחיים, רבותים! — דער טאַטע, ווי אַלע מאָל, קומט פון שול דער לעצטער. אין זיין לאָנגן יום־טובדיקן בגד, מיטן קאַפּעליוש אויפן קאָפּ, זעט ער אוים העכער, בריידער.

— לחיים, לחיים, גוט יום־טוב! — שאָקלט זיך אויף זיין קאָפּ דער הויכער הוט. דער טאַטע נעמט אים אָראָפּ און בלייבט מיט דער יאַרמלקע אויפן קאָפּ.

— רבותי, געמאַכט קידוש?

— און איר, באלעבאטים?

עטלעכע אידן שטעלן זיך מאכן קידוש מיט אמאל.

— בורא פרי הגפן . . . — צעשאקלען זיי זיך. מע זופט דעם ווײן. מע כאפט זיך פאר דעם בראנפן. מע פארבייסט, מע פאר־זוכט פון יעדן טעלער.

— לחיים, באלעבאסטע! אייער הערינג איז שוין איינמאל א הערינג!

— און די פעטשע איז גאר א דימענט!

דער מאמעס פנים שיינט פון הנאה.

מיט אמאל, ווי א מארשאלעק אויף א חתונה, גיט זיך פון טיש א הויב דער שמש.

ווער ווייל מאכן מי־שברך? ווער הויבט אן? — שטייט אויף א איד מיט א לאנגער ווייסער בארד, גיט א הוסט, גיט א גלעט די בארד, נעמט פאנאנדער די געדיכטע וואנצעם, ווי די בארד מיט די וואנצעם וואלטן אים שטארן עפענען דאס מויל.

— מי שברך . . . — צעשאקלט ער זיך מיט א ניגון.

— איר האט געהערט? וויפיל גיט ער, וויפיל האט ער צוגעזאגט?

שפרינגט דער שמש ארום פון איינעם צום אנדערן, און גלייך ווי ער וואלט אונטערגעטראגן א דרשה־געשאנק א חתן־כלה, זינגט ער אוים אויפן קול דעם נאמען און דאס צוגעזאגטע געלט.

— וואס לייגט ער אונדז קאלטע באנקעס אויפן קאפ? וואו איז עפעס נאך משקה? גיט אקארשט אהער די דאזיקע בוטל! וואס האלט איר זי דארטן אויבן־אן? — לוידיקע בוטלען קאטע־ווען זיך צווישן. ס'עפענען זיך אויף נייע, ווי מע וואלט ערשט אנגעהויבן צו טרינקען.

קעלישקעס, בעכערס גיסן זיך אן, גיסן זיך איבער אויפן טישטוך. מיט אמאל גיט דער איד מיט דער ווייסער בארד א קלאפ איבערן טיש. שא!

ער מאכט צו די אויגן און גיט אזוי טיף א זיפץ, ווי ער וואלט ארויסגעריסן פון זיך א שטיקל האַרץ און פארוואַרפן עס ווייט. ווי א ציטער פארלויפט זיין זיפץ איבערן טיש. און פלוצים — ווי ער וואלט אַנגעקומען פון דערווייטנס, ווי ער וואלט זיך ארויסגעצויגן פון דעם זיפץ, הויבט זיך שטיל אַן דעם רבינס ניגון.

מע הערט א ברומען. עס שאקלט זיך זיין קאפ. זיין שטערן קנייטשט זיך. עס צאפלען זיינע ליפן מיט די וואַנצעס.

ביסעלכווייז פארשלייערט ער אלעמען די קעפ.

בלאסע פנימער צעפלאקערן זיך. אויגן מאכן זיך צו. אין איין אטעם כאפן אלע אונטער דעם ניגון. א קול נאך א קול, אלץ העכער און העכער.

דער ניגון צעגיסט זיך, ציט זיך אוים אין דער לענג, אין דער בריט, צעבלאזט זיך, ווי א פייער.

די אידן שווימען אין געזאנג.

מיט פארמאכטע אויגן שאקלען זיי זיך, קלאפן איבערן טיש, ווי זיי וואלטן וועלן מאכן זינגען דעם טיש אליין און זיך אפרייסן פון דער ערד.

וועג שרייט פון שרעק, וועג פארגייט אין א געווין. וועג בעט, וועג קלאגט.

דער ניגון זאפט זיך אַן מיט טרערן, וואס פאלן נישט ארויס. אידן קנאקן מיט די פינגער. הענט ציען זיך אוים. אויינער פאר־כאפט זיין באַרד אין דער האַנט אריין און האלט זי שטארק אונטער, ווי ער וואלט מיט איר אונטערגעהאלטן זיין אויפ־געשפרונגען האַרץ.

פלוצים שטעלט זיך אַף דאס געווין. ס'ברעכט אוים א פרייד.

— אה, אידן, ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט! — פאר־רייסט דער וויסער איד זיין קאפ אין דער הויך, ווי פון אויבן וואלט אים א שיין געטאן דער אויבערשטער אליין.

— וואָס זיצט איר, אידן? היינט איז דאָך שמחת־תורה, דער רבי האָט געהייסן הוליען, טאַנצן!

שטופּט זיך אַרויס אַ האַנט, אַ פוס, רייסן זיך ווי אַפּ פון גוף און לאָזן זיך טראָגן.

מע גיט אַ שטויס דעם טיש אַן אַ זייט, מע גיט אַ שליידער די שטולן. ס׳דוכט זיך, די וועלט אַליין האָבן זיך אַ שאָקל געטאָן. דער טישטוך טוט זיך אַ גליטש. שטיקלעך טאָרט, קעלישקעס צעפאַלן זיך אויפן דיל. אידן צעהוליען זיך, טופען אויף אַן אָרט, דרייען מיט די פּאַלעס, פאַרדרייען זיך אין רעדלעך.

פּלייצעס אויסגעבויגן, העלט פאַרפלאָכטן ווי צוגעבונדן אייגער צו דעם אַנדערן. אַ פּלייצע אויף אַ פּלייצע, איינע העלגט אויף דער צווייטער. זיי לאָזן זיך נישט אַפּ, ווי זיי וואָלטן מורא האָבן, וועלן זיי בלייבן אַליין, צעפאַלן זיי זיך אויף שטיקלעך.

קיינער זעט נישט דעם אַנדערן. קיינער זעט נישט זיך אַליין. אויסגעבויגענע שטיוול קריכן אין דער הויך. אידן פאַלן פון די פיס.

גלייכט זיך אויס אַ פרישער רוקן און מיט פרישע כוחות וואַרפט ער זיך, ווי אין אַ פייער, אין דעם קאָכעדיקן טאַנץ אַריין.

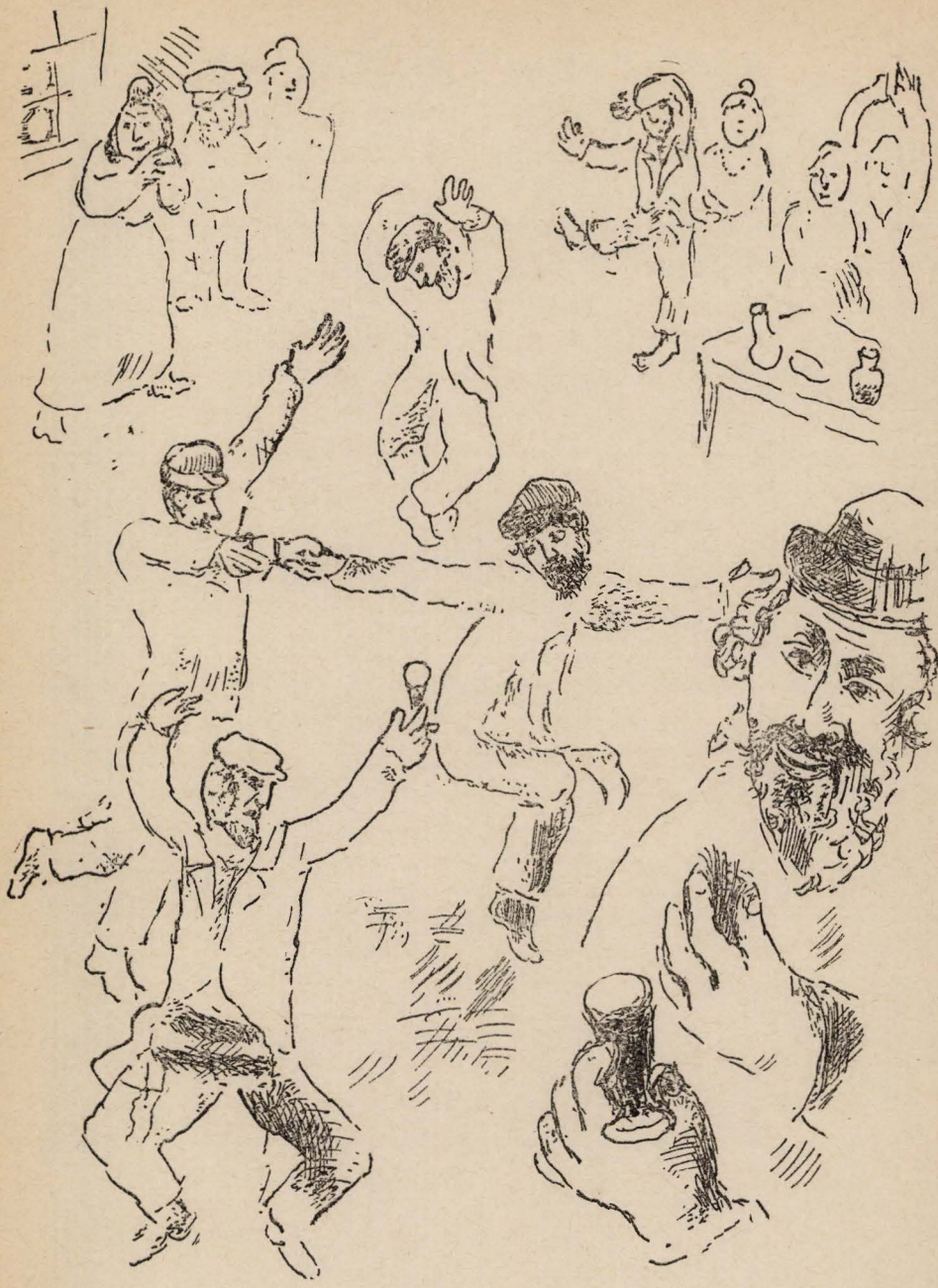
ס׳נאַנצע רעדל גיט זיך פונדאָסנייי אַ שלעפּ נאָך אים. ביים טיש זיצט שוין קיינער נישט. דער טיש אַליין רוקט זיך אַפּ און שטופּט זיך צו צו די הוליענדיקע.

—ר׳ שמואל־נח, באַלעבאָס, אויף וואָס וואַרט איר? הויבט זיך אויף!

און דער טאַטע, אַלע מאָל אַזא געלאַסענער, אַזא שטילער, גיט זיך אַ רוק פון אָרט, שטופּט זיך צו צו די טאַנצנדיקע, און פאַלט אין דעם דרייענדיקן רעדל אַריין.

די קייט מיט אידן גיט זיך אַ צי און פאַרשלינגט אים.

פון מיין ווינקל קוק איך אויפן טאַטן. איך זוך אים צווישן די טאַנצנדיקע. אָט איז זיין קאָפּ אַ ביסל איינגעבויגן אַן אַ זייט, זיינע אויגן — אַראָפּגעלאָזן, זיין לאַנגע באָרד שווימט. אָט

דרייט ער זיך, ווי אין אַ זיסן חלום, זיין גאַנצער גוף צעגייט זיך פון הנאה.

מיין טאַטע טאַנצט!

איך קאָן מער נישט איינשטיין אויפן אָרט.

— מאַמע, איך מעג?

די ווייבער אין די ווינקלען קוועלן פון נחת. זייערע מענער פרייען זיך כאַטש איין מאָל אין יאָר.

— מאַמע, קום, לאָז מיך! איך וויל אויך אַ טאַנץ טאָן, זיך אַ דריי טאָן מיטן טאַטן! — שלעפּ איך זי פּאַרן אַרבל.

— וואָס רעדסטו, קינד מיינס, מע וועט דאָך דיך צעטרעטן אויפן אָרט! דו זעסט . . .

מיט אַ געשריי קייקלט זיך אַריין אין שטוב אַ הויכער, דאַרער איד. זיך איבערגעקוליעט מיטן קאָפּ אַראָפּ און וויטער אויפגעשטאַנען אויף די פּיס. ווי אַ וואָרעם, דרייט ער זיך איבער דעם דיל און מיט איין שפּרונג לאָזט ער זיך אין קיך אַריין.

— איידן, אַן אַ זייט!

— אוי, ווויי איז מיר! — דערשרעקט זיך די קעכין. — ר' לייזער, האַט רחמנות! וואָס ווילסט איר דאָ טאָן אין קיך?

זי האַט דערקענט אין אים אונדזער שכן פון הויף. אָבער דער דאַרער איד, ווי נישט אים האַט זי געמיינט, הערט זיך גאַרנישט צו. ער גיט אַ כאַפּ דעם לאַנגן גאַפּל און שלעפּט פון אויוון אַרויס אַ גרויסן לייַמענעם טאָפּ, פול מיט אַ מאכל, מיט דער שוואַרץ-קלעפּיקער „קולאַיע". דער טאָפּ גיט זיך אַ קער, ער גיסט זיך אויס אויף דעם איידן. דער איד וועט שוואַרץ, ווי אַ נעגער, לויפט אַזוי אַריין צוריק אין שטוב און צעזודערט נאָך מער די פּאַרשיכורטע איידן.

אָלע דרייען זיך, האַלטן זיך קוים אויף די פּיס. אויסגע-מאַטערטע, צעפּאַלן זיי זיך אויף די שטולן. מיט די קעפּ אַן אַ זייט, ליגן זיי אַ רגע ווי פּאַרהלשטע.

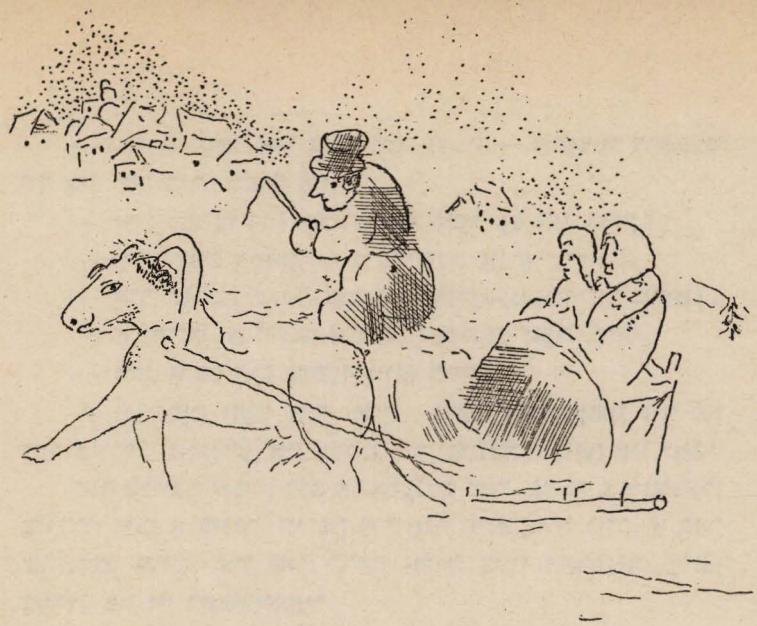
— רבותים, מיר דאַרפן נאָך גיין צו ר' מענדלען! — כאַפּט זיך אייַנער אויף מיט אַ געשריי.

אלע גיבן זיך אַ רים פון די שטולן, ווי מע וואַלט זיי געגעבן אַ שמיץ, און אַנטלויפן אויף די אויסגעבויגענע פים אויפן גאַס.

דער טאַטע לויפט מיט זיי אינאיינעם.

מיט די ערשטע שטערן באַווייזט זיך דער טאַטע אין דער טיר, אַ ביסל אַ שיכורער, אַ וואַקלדיקער. ער שעמט זיך אַריינ־גיין אין שטוב. ווי אַ סנאַפּ, פאַלט ער אין בעט אַריין.

מיר פאַרשעמען זיך מיט אים אינאיינעם.

דער ערשטער שניי

נאָך ימים-נוראים ציען זיך די שטומע, וואַכעדיקע טעג. טעג אָן זון, אָן טעם. קורצע, גרויע טעג.

אין דרויסן הערט נישט אויף צו רעגענען, ווי דער רעגן וואַלט געהאַט פֿאַרגעסן זיך אָפּצושטעלן. די שויבן זיינען אויס-געפֿאַטשט, פֿאַרשפּריצט, ווי זיי וואַלטן וויינען; קייקלען זיך טרערעלעך פון בלישטשענדיקע טראָפּנס.

אין שטוב איז אָפּילו בייטאָג פינצטערלעך.

ווי נאָר ס'הויבט זיך אויף דער טאָג, גייט ער גלייך אויס. אָפּילו דער וואַנט-זייגער טיקעט שטיל, פֿאַוואַליע, ציט די שעהן און שלאָגט זיי הייזעריק אָפּ. וויים מען נישט וואוהין זיך אַהינ-צוטאָן פון אומעט. ס'דוכט זיך, מען הערט אין דעם רויש פון רעגן אַ דערשטיקטן געוויין.

— הוה, — שטיי איך צו צו דער קעכין, — עמעצער דראָפּעט זיך אין דער טיר. עפּנט אויף!

— אוי, לאָז צו רו! הלוואי זאָל ווער עס איז אַריין!

— ווער וועט קומען, אז ס'פֿליכט אַן א שיעור?

— איר הערט נישט? עמעצער שליאָפּעט אין דער בלאָטע!

— א חידוש, א ווינט, א רעגן גאָנצענע מעת-לעת!

— ניין, א סך פּים טופּען אויפן הויף!

— נו, וואָס וועט איר זאָגן... נישט אָפּטשעפּען זיך פון דער מיידל! נאַרעלע, אָט וועסטו זען, קיינער... וואָס איז דאָס?

חוה בלייבט שטיין מיט אַן אָפּענעם מויל. פון דעם פינצטערן פירהויז גיבן א פינקל, ווי פון א וואָלף הינטער א בוים, א פּאָר שוואַרצע אויגן. אין טיר קריכן אַריין צוויי פֿאַרפֿלאָנטערטע בערד. פון זיי רינט וואַסער.

— גזלנים! — גיב איך א צי חוהן פֿאַרן אַרבל.

— וואָס איז דאָס נאָך פֿאַר אַן אָנשיקעניש? — חוה, אַליין דערשראָקן, ווערט אין כעס.

— קרויט, באַרינקע, געבראָכט פֿרישע קרויט! — טוען א שאָקל די בערד און בלאָזן אויף אונדז מיט א שווערן אָטעם. צוויי הויכע פּויערים, אין גאָנצן דורכגענעצטע, שלעפּן הינטער זיך שווערע, נאַסע זעק.

פון זיי ביידן רינט, ווי פון שטרעכעס. זייערע שטיוול קוויטשען מיט וואַסער.

אין פירהויז שטעלן זיי זיך אָפּ. גיבן זיך א קראַץ אין קאָפּ און שטייען א ווייל, ווי פֿאַרלאָרענע. זיי האָבן דערפילט א טרוקענעם באָדן.

— וואָס שטייסטו, הינטישע נשמה דיינע? זעסט נישט די טיר? — שטופּן זיי זיך אונטער איינס דעם אַנדערן און טאָפּטשען זיך אויף איין אָרט.

— טפּו אויף דיין קאָפּ! — גיט א שפּיי דער צווייטער. די זעק זיינען שווער, ווי אָנגעשטאָפּט מיט שטיינער. די פּויערים

סאָפען. ס׳גייט אַ פּאַרע פון זייער אָטעם, ווי דער פירהויז וואָלט געווען אָנגעהויכערט.

— אָהערצוצו, פּאַוואָליע! אי, סאָרא בלאָטע, סאָרא קויט! — פּאָלט אויף זיי אַן די קעכין. — אָנגעפּליוכעט, ווי חזירים. גייט נישט ווייטער מיט אייערע קויטיקע שטיוואָלעס. אָט־דאָ וואַרפט אַן, אָט־דאָ, אין ווינקל! — און חוה האָט זיך אַוועק־געשטעלט אין מיטן קיך, לאָזט נישט די פּויערים מאָכן אַן איבעריקן טראָט.

— אויסגעקליבן אַ צייט! נישט געקאָנט קומען אין אַ טרוקענעם טאָג? ס׳גאָנצע דאָרף מיט קויט אָהער אריבער־געבראָכט... ערשט אויסגעוואַשען די קיך... און וואָס איז מיט דער קרויט, אַוודאי אין גאָנצן צעפוילט!

פון די זעק פּאָלן אַרויס וווייסע קיילעכדיקע קעפּלעך קרויט. אַזעלכע געקרייזלטע, ריינע, ווי יעדעס קעפּל וואָלט געווען איבערגעצויגן אין אַ וויים שפּיצן־ציכעלע. ווי האָבן זיי זיך נישט אייגנעשמירט אין די קויטיקע זעק? אַ קעפּל נאָך אַ קעפּל, איינס פּליט נאָך דעם אַנדערן. יעדער קוליעט זיך איבער מיטן קאָפּ אַראָפּ, שפּרינגט אַרויף אויף די בעקלעך פון דעם צווייטן, טוליעט זיך צו אים, שפּאָרט זיך אַן אים אָן.

עס האָט זיך אָנגעוואָרפן אַ גאָנצער בארג מיט קרויט. ס׳האָט אַ שמעק געגעבן אַ פּרישער, שטאַרקער ריח, ווי אין מיטן קיך וואָלט זיך, פּלוצים, צעפּלאָנצט אַ גאַנץ פעלד מיט קרויט. די קיך האָט אָפּגעלעבט און מיר מיט איר אינאיינעם. חוה נעמט זיך גלייך פּאָר דער ארבעט. פּארקאָשערט די ארבל, אַריינ־געטראָגן קאָדקעס, עמערס.

— קינדער, קריכט נישט אויף דער קרויט! — קאָמאַנדע־וועט זי. — סאָשע, ברענג אַריין פון קעלער דאָס טישל, וואָש אים אָפּ!

צום בארג קרויט האָט זיך צוגערוקט אַ שמאָל לאַנג טישל מיט אַן אייזערנעם האַק אין דער מיטן. ס׳האָט אַ שניט געגעבן

אין האַרצן, ווי ס׳וואָלט זיך אַוועקגעשטעלט אין מיטן קיך דער הענקער אליין.

מע וואַרפט אַרויף אַ קעפּל קרויט אויף דעם טיש, ס׳קעפּל גיט זיך אַ גליטש אונטער די ציין פונעם האַק, און אין איין רגע צעשניידט עם זיך אויף שטיקלעך. אַן אַנדער קעפּל שטופט זיך צו. די האַק הויבט זיך. אַרויף, אַראָפּ. שטורצעם קרויט פליען, ווי פעדערן, און פאַלן אין די אונטערגעשטעלטע קאַדקעם אַריין.

דאָס אַנגעבראָקטע קרויט פאַרגיסט זיך מיט וואַסער, פאַר־וואַרפט זיך מיט קערלעך פעפער. ס׳וואַסער פליוכעט, שוויימט פון אויבן, פאַרקאַכט זיך מיטן קרויט, וואָס האַלט אין איין לויפן פונעם טיש אַראָפּ.

די עמערס, די פעסער — פול מיט קרויט. רייפלעך רויטע מערעלעך פאַרשיינען זייער בלאַסקייט. ס׳קרויט באַגראָבט זיך אונטער אַ דעקל מיט אַ גרויסן שטיין פון אויבן, נישט אַרויס־צוראָטעוועט זיך פון אונטער אים.

איך באַגלייט די קאַדקעם ביז דעם פינצטערן קעלער אַריין. דאָרט, אין דער טוכלער לופט, וועט זיך גיך פאַרזויערן און אויס־וועקן דאָס ערשט־לעבעדיקע וועיסע, האַרטע קרויט. מיר קינדער וואַרפן זיך אַן אויף די איבערגעבליבענע זיסע הערצלעך און קאַלופּען זיי אויס שוין מיט אונדזערע ציין.

דעם טאָג, וועלן מען זויערט איין אוגערקעס, לאָזן מיר אויך נישט דורך.

— חוה, איר׳ט אונדז געבן אַן אוגערקע, וועלן מיר אייך העלפן זיי אויסווישן.

— איר האָט שוין אויסגעשמעקט די אוגערקעס אויך? איך קאָן אייערע שטיק!

די קעכין מאַנט אַלין, אַז אויף קיין אוגערקע זאָל נישט איבערבלייבן קיין שוואַרץ פינטעלע. רייבן מיר זיי, די אוגערקעס, פוצן זיי וויי שיך, ביז זייער גרינע הויט הויבט אַוועק אַן גלאַנצן.

איז עס ממש שווער צו קוקן, ווי די אויסגעפוצטע אוגערקעס לייגן זיך אוים אין א דייזשקע, און מע פארשיט זיי מיט געלע בלימלעך אוקראפ און מיט אנדערע שארפע, ביטערע געווירצן, און די אוגערקעס נעצן זיך, ווי אין א פייכטן קברל.

זוכן מיר אוים א באזונדער גלאנצנדיקע אוגערקע, גיבן זי א כאפ פון דער דייזשקע און צעקנאקן זי, ווי א ניסל, אונטער די ציין.

— ממזרים! — שרייט די קעכין. — וואס האב איך געזאגט! איר וועט דאך אזוי אויפעסן אלע אוגערקעס!

און מיר מיט פארשטאפטע מיילער שרייען איר נאך:

— או, מכשפה! אלץ ווילט איר אויסווייקן, פארשימלען מיט אייער זויערן ראסל! ווער וועט זיך קאנען אפילו דערמאנען אנעם טעם פון א פריש גרינער אוגערקע? — און מיט א זויערן טעם אויפן צונג שלעפן מיר זיך אוועק פון קיך. דער רעגן גיסט. ס'דוכט זיך, מיר אליין זיינען שוין פארשימלט.

פלוצים, איין פרימארגן כאפ איך זיך אויף — א נס! א ליכט אין די אויגן! עס רעגנט נישט מער, די גאנצע שטוב איז ליכטיק! די פענצטער גלאנצן, די שויבן זיך אויסגעטריקנט פון רעגן. דורך זיי קריכן ווייסע סנאפעם ליכט ארויין.

— א שניי, א שניי ארויסגעפאלן!

מיר קלעפן זיך נישט אפ פון די פענצטער.

דער הויף — ווי נישט אונדזער הויף. נעכטן א פארחושכטער, א גרויער, — שטייט ער איצט אויסגעפוצט אין ווייסן. דער שניי פאלט אויף אים פון אויבן, ווי א שימערנדיקער שלייער אראפ. אוודאי האט א גאנצע נאכט געשנייט.

אויף די דעכער, אויף די באלקאנען ליגן שוין הויך אנגעבלאזענע פערענעס שניי. קופעס שניי — ביי די טירן. אויף די טרעפלעך זיך אויסגעלייגט א דיקער, ווייסער טעפיך. און עס פאלט נאך אלץ פון הימל, דער ווייס-זילבערנער שניי, בליצט מיט שנייעלעך, ווי דער הימל אין מיטן טאג וואלט האלטן אין

איין אויסשפרייטן זיינע שטערנדלעך אויף דער ערד. די אויגן וואשן זיך אויס אינעם ערשטן קלאַרן שניי. און אפשר האָב איך גאָר געקראָגן א פּאָר נייע וויסע אויגן?

די פייגעלעך זיינען מיט אמאָל אַוועקגעפלויגן. און פון די ביימער קוקן ערויס, ווי פּאַרפּאַרענע פייגעלעך, אַפּגעזעסענע הופקעס שניי.

— וואַרט, לאָמיר א קוק טאָן, ווער ווען דער ערשטער א טראַט טאָן אוף דעם שניי, — פּאַלט צו אַבראַשקע מיטן נאָז צו דער שויב. זיין צעפּלאַצטע נאָז קלעפּט זיך צום גלאָז.

— זע, אין פענצטער איז אויך אַריינגעפאַלן שניי!

א לאַנגער שמאַלער וועג פון וויסער וואַטע האָט זיך אויסגעלייגט צווישן די טאַפּלטע פענצטער און בליצט, ווי אַן אמתער שניי מיט זילבערנע פעדעם, אויסגעצויגענע אויף אים. און פון דער וואַטע קריכן שעמעוודיק ערויס א פּאָר רויטע, ראָזע פּאַפּירן-בלימלעך, וואָס וואונדערן זיך אַליין, ווי אַזוי זיי זיינען דאָ אויסגעוואקסן.

דער ברודער אַטעמט אינעם גלאָז, גיט אים א שמיר מיטן פינגער און מאַלט אויס א מוראדיקן קאַפּ מיט האָר. מיר שיסן אויס אין א געלעכטער. די בלימלעך טרייסלען זיך אויף.

אַבראַשקע דער שטיפער האָט הנאה, ווען ער שרעקט וועמען איבער, זאָל עס כאַטש זיין א פּאַפּירן בלימל.

— אַוועק, שקצים, פון פענצטער! מער וועט נישט פעלן, אויסברעכן א שויב אין אזא קאַליעלע! — טרייבט מען אונדז פון פענצטער אַפּ.

אונדז דוכט זיך, דער וויסער שניי פאַלט הינטער אונדז אויף אונדזערע רוקנס.

אַ חנוכה־לאָמפּ

— קינדער, וואו זייט איר אַלע? מענדל, אַוורעמל, באַשקע — וואו זייט איר אַלע פֿאַרפֿאַלן געוואָרן? — הערט זיך פון קראָם דער מאַמעס הויך קול. — וואו לויפט מען עס ערום גאַנצענע טעג? קומט, דער טאַטע וואַרט מיט די חנוכה־ליכט!

וואו זאָלן מיר זיין? מיר שטייען און וואַרעמען זיך ביים אויוון. שוין באַלד אוים טאָג. ס'איז געוואָרן פינצטערלעך. וואַרטן מיר, וועט זיך שוין פֿאַרמאַכן די קראָם.

ווי אַ שולדיקע לויפט די מאַמע פון דער קראָם ערויס, פֿאַרענטפֿערט זיך פֿאַר זיך אַליין:

— היינט איז דאָך אַ שטיקל יום־טוב און איך בין נאָך אַלץ פֿאַרדרייט אין קראָם. לאָמיך כאַטש צונויפּקלייבן די קינדער און אָפּבענטשן חנוכה־ליכט.

אַלע צוזאַמען גייען מיר אינעם גרויסן חדר אַריין, וואו ס'וואַרט אויף אונדז דער טאַטע.

דער חדר, כאַטש גרויס, האָט נאָר איין קליין פענצטערל. דער טאַטע שטייט מיטן רוקן צום פענצטער, איז דאָס ביסל ליכט פון דרויסן אויך פֿאַרשטעלט.

שטייען מיר אַלע אין דער פינצטער און וואַרטן, וועט וועט זיך אָנצינדן דאָס שטיקל ליכט.

דעם טאַטנס קאָפּ איז אויסגעבויגן איבערן חנוכה־לאָמפּ.

אויף דער טונקעלער וואנט דרייט זיך אום דעם טאטנס שאטן, ווי נאך א טאטע וואלט בלאנדזשען און וואס זוכן אויף דער וואנט. וועו זיין קאפ גיט זיך א קער אן א זייט, טוט א בלישטש דאס טונקעלע זילבער פון חנוכה-לאמפ. ווי א פארשלאפענע לבנה אנטפלעקט ער זיך, וואו ער איז געווען פארשטעקט אין זיין ווינקל, פון אלעמען באהאלטן.

דער חנוכה-לאמפ איז קליין, כמעט ווי א צאצקע. אבער, וואס איז נישט אויסגעקריצט אויף זיין קליינטשיק זילבער-ווענטל?

אין מיטן — צווישן לייבן מיט צעהיצטע קעפ, אפענע מיילער און מיט די פים ארויף האלטן זיי אונטער די אויסגעשפרייטע לוחות.

הוילע לוחות, אן איין אות, אבער ס'גייט פון זיי א ליכט, ווי זיי וואלטן געווען פון אינעווייניק אנגעפאקט מיט תורה.

ארום די לייבן — פלאנצן. בליען ווי אין אן אמתן גן-עדן. בוימלעך מיט ווינטרויבן און גלאט אזוי פירות אפגעריסענע פון בוים. א פאר פייגל קוקן פון די צווייגן ארויס. און אפילו א גרויסע שלאנג פויזעט.

פון ביידע זייטן גן-עדן האלטן זיך, ווי אויף דער וואך, צוויי זילבערנע קריגלען, אויך קליינטשיקע, נאר מיט דיקע אנגע-פילטע בייכלעך, אז ס'זאל ניט אויספעלן אין גן-עדן קיין בוימל. און אז ס'זאל זיין ליכטיק אין די אויגן די לייבן, די פייגלען — ליגט אונטער זיי א בריקל, צעשפאלטן אין אכט בעכערלעך, וואס וואלטן בלויז ס'זאל שוין ארויסגיין פון זיי א פייערל. דעם טאטנס וווייסע הענט דרייען זיך ארום די בעכערלעך. פון איינעם, — דער טאטע הויבט אן פונעם ערשטן, — ציט ער א פיטשינק קנייטל ארויס, גיט א קער דאס קריגל און גיסט אין בעכערל א טראפן בוימל ארויף. דאס איינגעטונקטע קנויטל זופט זיך אן מיט בוימל, ווערט וויך און וויים, כמעט ווי א ליכטל.

דער טאטע מאכט א ברכה און צינדט דאס ליכטל אן. איין

אייגציק ליכטל. צו די אַנדערע בעכערלעך רירט זיך דער טאַטע גאָר נישט צו. בלייבן זיי אַלע זיבן שטיין, ווי זיי זאָלן זיין איבעריקע, פוסט און קאַלט.

ס'איז גאָר נישט יום־טובדיק פונעם איין־אייגציקן ברענענ־דיקן ליכטל. ס'פֿאַרכאַפּט דאָס האַרץ, ווי ס'וואַלט, חלילה, ברענען אַ יאָרצייט־ליכטל.

זיין פייערל אַזוי קליין, אַז מען האָט עס געקאָנט אויסלעשן מיט איין אָטעם־בלאָז. קיין אָפּשיין פאַלט נישט אַראָפּ פון ליכטל אויפן פינצטערן דיל. אָפּילו דאָס וועגטל פון גן־עדן איז נישט אינגאַנצן באַלויכטן. פון די ביידע לייבן האָט נאָר איינער געקראָגן אַ ביסל היץ פון אונטן, דער אַנדערער וויים אָפּילו נישט, אַז ס'ברענט וואָס לעבן אים.

די עלטערן, די ברידער זיינען זיך צעגאַנגען. גיי איך צו צום ליכטל, וויל עס אויסגלייכן, אויסציען זיין קנייטל, אפשר וועט זיך אויסלויטערן זיין פלאַם. נאָר ס'נישטאָ פאַר וואָס אַ כאַפּ טאָן מיט די הענט. כ'ברען זיך אָפּ די פינגער. ס'פייערל ברענט פאַרחלשט, פינקלט, האַלט אין איין ציטערן. אָט לעשט עס זיך אוים. עס מאַטערט זיך כאַטש איין מאָל זיך אַ הויב טאָן אין דער הויך, געבן אַ לעק אַ וויינטרויב פונעם זילבערנעם וועגטל, צי אַ וואַרעם טאָן איין פוס פונעם אויסגעקריצטן לייב.

און מיט אַמאָל פאַלן פון ליכטל אַראָפּ, איינס נאָכן אַנדערן, געדיכטע טראָפּנס חלב, פאַרשטאָפּן ס'לעכל פונעם בעכערל און פאַרשטיקן נאָך מער דאָס קליין פייערל. ס'ליכטל הייבט אָן רויכערן, שמירט אוים מיטן רויך דאָס האַלץ פון פענצטער.

אַ פרישע, גרויע פליאַמע לייגט זיך אויף די פלעקן, וואָס זיינען איבערגעבליבן אויפן פענצטער נאָך פון פאַראַיאָרן חנוכה. לויכטן די אַלע פלעקן איבערן קאָפּ פונעם יתום־ליכטל, לויכטן שיעור נישט מער ווי דאָס ליכטל אַליין. און וועט מען צינדט אָן דעם גרויסן הענג־לאָמפּ, פאַרבלאָזט דער לאָמפּ מיט זיין גרויס פייער דעם לעצטן אָטעם פון דעם ליכטל.

פֿאַרוואָס זיינען דער מאַמע שבתדיקע ליכט הויך און גרויס? און דער גרויסער טאַטע בענטשט אַזא קליינטשיק חנוכה-ליכטל?

דאָס פינפטע ליכטל

אַ ליכטל נאָך אַ ליכטל. אין חנוכה-לאָמפּ ברענען שוין גאַנצע פינף ליכטלעך. אָלע פינף מיט אַין מאָל אָנגעצונדן. אַ ליכט אין די אויגן. אַיין ליכטל בלאָזט דאָס אַנדערע פאַנאַנדער און דאָס פּייערל פון אָלע פינף, פּאַרשפּרייט פון רעכטס אויף לינקס איבערן חנוכה-לאָמפּ, דערוואַרעמט שוין דעם גאַנצן זילבערנעם גן-עדן. אָרום דעם עס-טיש האָבן זיך צונויפגעקליבן אָלע קינ-דער, גרויס און קליין. דער ענג-לאָמפּ ברענט מיט אַ פולן יום-טובדיקן פּייער. פון קיך לאָזט זיך הערן איין שמעקעדיקער ריח נאָכן אַנדערן.

דער אויסגעקאָכטער סענדאָק קילט זיך דאָרטן אָפּ אונטער אַ קליין טייכל פּיש-וויך. רעדלעך ציבעלע, וואָס האָבן זיך גע-קאָכט אינאיינעם מיטן סענדאָק, זיינען געבליבן שטיין אין דעם וויך ווי פאַרפאָרענע אין אייז.

די אויסגעפּרעגלטע גריבענעס שוין שוואַרץ און האָרט געוואָרן, כאָטש זייערע אויערלעך זיינען פאַרגאָסן מיט שמאַלץ. אַ שיסל שמאַלץ הערט ניט אויף צו זידן אויף די הייסע קוילן.

אין קיך אליין איז א היץ. אויף חוהן דער קעכין פלאמען די באקן. זי שטייט אנטקעגן דעם אפענעם אויוון און מיט אייזערנע צוואנגען אין די הענט יאגט זי זיך נאך די פענדלעך. דאָ וואַרעמט זי איינם אן, דאָ גיט זי א שמיר דאָס אנדערע מיט א שטיקל אייגעשמאלצטן פאפיר, דאָ טוט זי א גאָס א לעפל שיטערן טייג און דאָ נעמט זי א פריש-אויסגעבאקענע לאטקע פון פענדל אראפ.

היסינקע, גראבינקע בלישטשען זיי, די לאטקעס, מיט פערעלעך שמאלץ און שפרינגען אונטער פון אונטערן פייער, ווי ערשט-געבאָרענע עופהלעך אונטער א פאטש פון א האנט.

מיר קוקן אויף דער קעכין, ווי אויף א כישוף-מאכערין.

— חוה, די גראבע לאטקע וועט זיין פאר מיר, אמת? — שטעלט אונטער אבראשקע זיינע אנגעשטאפטע באקן, וואס אט, דוכט זיך, וועלן זיי פלאצן.

— דו וועסט דאך קריגן בויך-וויטיק! וויפיל איז דער שיעור צו פרעסן לאטקעס? דער ממזר לאזט גאר ניט איבער-כאפן דעם אטעם! — בורטשעט חוה און אליין האלט זי אין איין באקן און אנלייגן טעלערס מיט פרישע, הייסע לאטקעס.

מיר לאכן, קוועלן און לעקן די פינגער. די לאטקעס גליטשן זיך אין שמאלץ. מיר קנאקן די גריבענעס.

פאר וואס זיך פריער כאפן?

און דאָ, מיט אמאל — וואַרפט זיך אן דער טיש, ווי מיט אנגעהאקטע שטיקלעך האלץ, קליינטשיקע קלעצלעך, פעסלעך, אויסגעשאטענע פון א קעסטל — א לאטא-שפיל.

מע צעטיילט אונדז וויסע האַרטע טעוועלעך. אויף די טעוועלעך פון אויבן ביז אראפ — שוואַרצע ציפערן. וואו-וואס פאר א ציפער. א „צוויי" צעמישט מיט א „נויין", מיט א „זיבן", מיט א „דריי" — א צעדרייטער חשבון. און דאָס שפיל קומט צום סוף, וועַן עמעצן גליקט אפ און זיין גאנצע ציפערדיקע זייטל דעקט זיך איבער מיט די הילצערנע קלעצלעך, אויף וועלכע עס

זיינען אויסגעמאלן די זעלבע ציפערן. איז דאס שפיל — א מזל־זאך. און יעדעם מאל, וועז ס'שפרינגט ארויס א קלעצל מיט א נומער, ציטערט יעדער אויף, ווי מיטן נומער וואלט א פלאטער טאן זיין מזל:

— עלף! פיר! זיבן!

— דער פיר איז דא. אט נא דיר דעם פיר!

— ווער האט דעם זיבן? מען זעט ניט דעם זיבן?

דאס הילצערנע קלעצל דרייט זיך אין דעם ברודערס האנט, גיט זיך א שאר איבערן טיש.

דער נומער זיבן קייקלט זיך אונטער דעם בלישטשענדיקן לאמפ, ווי א שווארצער טייוול. אויף איין פיסל. ס'קלעצל מיטן ציפער מישן זיך אוים אינאיינעם, שווינדלען אין די אויגן.

— פרא אדם דו איינער! דו האסט דאך דעם זיבן? וואס שווייגסטו? מע דארף דיר אלץ אונטערטראגן צו דער נאז? — קוויטשעט אבראשקע הינטער מיינע פלייצעס.

— וועל איך געווינען?

— נארישער קאפ! אזוי גיך געווינסטו?

יעדער לאזט פאלן א ווערטל.

— טו עפעס מיט איר! זי חלומט דאך, איז זי אנטשלאפן געוואָרן!

— פשוט, זיך איבערגעגעסן מיט לאטקעס! זעסט נישט אירע אויגן?

— און וואס נאך? גיי, שווייג שוין! זאג בעסער, זי וויים אפילו נישט, ווי מען שרייבט א זיבן!

— טאקע?

דא האלט איך שוין נישט אויס:

— דער לערער זאגט, כ'לערן זיך בעסער פאר דיר! א זיבן קען איך זייער גוט, ס'איז א מזל־נומער!

— האסט דאך שיער נישט פארשלאפן דיין מזל!

— זע, ווי זי ציטערט, ווי א בלאט!

פון שרעק לאז איך נישט מער די קלעצלעך פון די אויגן ארויס. מיט אמאל שפרינג איך אונטער:

— זעט, כ'האב געוואונען, געוואונען, אייך אויף צו־להכעיס געוואונען!

אלע גיבן זיך א קער צו מיר און איך קוק אליין מיט אלעמען אינאיינעם, ווי אויף א וואונדער, וואס מיין קארטל האט זיך אינגאנצן איבערגעדעקט מיט קלעצלעך.

— א נאר גליקט אפ! — שיסט אוים אברשקע.

אלע זיינען מיך מקנא. אפילו דער גוטער מענדל גיט א קלאפ איבערן טיש מיט זיינע אויסגעשפילטע טאוועלעך, ווי ער וואלט וועלן מיר געבן איבער די הענט.

— איין נומער, איין אינציקער נומער האט מיר אויסגע־פעלט, אז איך זאל געווינען! — עסט ער זיך אפ דאס הארץ.

— איי, ס'ט געווינען אן אנדערש מאל! ביי איר זיינען די געוואונענע פאר קאפיקעס א גאנצע מעשה! — גיט א וואלף אן אויג אברשקע אין מיין זייט.

מיר פארשטערט מיין שמחה. ס'גע־וואונענע גע־לט בריט אין מיינע פינגער.

— טו בעסער א קוק, ווי ס'וועט פליען דער „נאר"! — גיט אברשקע א דריי איבערן טיש מיט דעם בלייענעם דריידל. ס'איינציקע פיסל פונעם דריידל האט נאר א שמיר געטאן די גליטשיקע צערעטע און זיך פארדרייט, אויף וואס די וועלט שטייט. שיפעט, סווימטשעט, ווי א ווינט, ווי עס וואלט זיך דרייען אין דער לופטן אליין.

אלעמענס אויגן האבן זיך אנגעשטעלט, יאגן זיך נאכן „נאר". וואו איז זיין בייכל? וואו זיינען זיינע פיר אותיות? פון דרייערי זיינען די זיטלעך פון דריידל ווי איינגעפאלן. דער „ג" און דער „נ" האבן נאר איינמאל א שימער געטאן און זיך צעבלאזן. אבער אט ווי דעם „נאר" וואלט אויסגעפעלט אטעם, שטילט זיך איין דאס ווינטל, דאס פיסל דרייט זיך אלץ פא־

מעלעכער. ס׳באווייזן זיך די בלייענע וועגטלעך מיט די אויס־
געטאַקטע אותיות. דער „ג", דער „ש", דער „ה", דער „נ"
ווינקען צו אונדז מיט די קעפלעך, ווי זיי וואַלטן אַנגעקומען
פון דערווייטנס.

— לאַמיר זיך וועטן, אין וואַס דו ווילסט, אַז דער „גאַר"
וועט זיך אַפּשטעלן אויפן „ג".

— ווי אַנדערש, אַז דו ווילסט עס!

אַלע קוקן אויפן „ג", ווילן ווי מיט די אויגן אים פּאַרכאַפּן,
אים אַפּשטעלן אין מיטן וועג. און אַט, דוכט זיך, שטעלט ער
זיך אַפּ, דער „ג", וואַס הייסט גוט. לויפט אים נאָך דער „ש",
וואַס הייסט שלעכט, און שטעלט אים ווי אונטער אַ פּיסל.

דער „ג" גיט אַ פּאַל אויף אַ זייט און דער „ש" גיט זיך
אַ שטעל אין מיטן טיש.

— נו, וועסט זיך וועטן נאָך אַמאָל?

— מילא, וואַס איז דאָ פון וואַס צו רעדן? ס׳איז דאָך יום־
טוב! לאַמיר אַ שפּיל טאָן אין קאָרטן, אַ?

מיט אַ נייעם ברען וואַרפט מען זיך אַן אויף די קאָרטן.
און די קאָרטן אַליין וואַרפן זיך אין די אויגן מיט זייערע אוים־
געמאַלענע צורות.

בלויז אַ מלכה־קאָרט האָט אַ וויים גלאַטן פנים, אַ שלאַנק
געשטאַלט. אַ מלך פּאַרנעמט מיט זיין פולן גוף די גאַנצע קאָרט,
ווי מיט זיין גראָבקייט וואַלט ער זיך וועלן צוגעבן מער וואָג.

די אינגערע קיסאָרים ווילן זיך אויסצייכענען מיט זייערע
קונציק־אויסגעדרייטע וואַנצעס. אַמאָל קומען ערויס אויף איין
קאָרט צוויי קיסאָרים אינאיינעם, שטופן זיי זיך מיט זייערע
אַפּגעהאַקטע פּיס. יעדער פון זיי וויל זיין אין דער מיטן.

ס׳איז אַ גאַנצע תורה, וויסן וואַס פּאַר אַ וועלט האָט יעדע
קאָרט.

— מיר שפּילן אין איין־און־צוואַנציק, אַ?

די בריידער צעקאַכן זיך. ווידער אַמאָל און נאָך אַמאָל

טאשט איינער אויף די קאַרטן, בלעטלט זיי, ווי ער וואַלט זיי דורכלופטערן. טוט א בלאַז, א שפּיי אין די פּינגער, שטופּט די קאַרטן פון איין האַנט אַרויס, שטופּט זיי אין דער אַנדערער אריין. פּלוצים, גיט ער א געשריי: נעם אַראָפּ! — נעמט אַן אַנדערער א הופּטל קאַרטן אַראָפּ און לייגט זי צו צו די איבער־געבליבענע.

— קלאַפּ צו!

— וואָס קאַמאַנדעוועסטו אַזוי? געגנוג צו מישן די קאַרטן! וואָס ווילסטו פון זיי אויסבאַקן — נייע? ס'איז דאָך נישט קיין לאַטקעס!

— איינס, צוויי... נא דיר א קאַרט... נא דיר... איינס, צוויי, דריי... — וואַרפן זיך אַרויס די קאַרטן, ווי אויף א שלאַכט־פעלד.

מיט א פּאַרכאַפּטן אָטעם קוקן אַלע צו, ווי ס'קוועטשן זיך אָפּ די קאַרטן פון דעם ברודערס גראָבן פּינגער.

מע זיצט, ווי אויף נאַדלען. מורא א קוק צו טאָן, וואָס פּאַר א קאַרט איז אַרויס.

— דער אַנדערער האָט אַוודאי א בעסערע קאַרט! — קלערט יעדער פּאַר זיך און פּאַרשטעקט זיינע אייגענע קאַרטן נאָך טיפּער אין האַנט אַריין, אַזש צעקנייטשט זיי אינאַנצן, ווי דאָס געווינם וואַלט אָפּהענגען נאָר פון דעם, אז דער אַנדערער זאָל נישט זען זיין קאַרט. ס'איז א סוד.

דער גרעסטער קונץ איז — לאָזן לייגן די קאַרטן אויפן טיש און אין זיי נישט אַריינקוקן, זיי האַלטן אין קאָפּ.

לייגן זיך אויס די קאַרטן, איבערגעדעקטע מיטן פּנים אַראָפּ אין שורות אויפן טיש, און יעדער זיצט און וואַרט אויף א נס. אפשר וועט ער געווינען.

בייגט זיך ביי וועמען אָפּ א קאַרט פון א קייסער, גיט עס ווי א שניט אין האַרצן: פּאַרטיק, נישט ער, יענער וועט גע־ווינען!

— האלט זיך ניט אזוי גרוים! — הייבט אן איינער זיך טשעפען צו דעם אנדערן. — אמאל א קליין קערטל איז בעסער, ווי א גרויסער קייסער.

— וואו האסטו ביי מיר געזען קיסארים?

— וואס מיינסטו, מיט דיין שווייגן האסטו שטום געמאכט דיינע קארטן?

— כ'דארף זיי אויף כפרות, דיינע קיסארים! ביי מיר איז ארוים א קערטל, שענער פון א מלכה!

— אדרבא, ווייז! — וואלפן זיך אלע אן אויף דעם בעל־גאוה, אבראשקען.

— גיי, גלויב אים, דעם גנב! איז פאר וואס בריקעסטו זיך הינטער אלע שטולן? אט, זע, צוליב דיר איז ביי מיר ארוים־געפאלן א קארט פון האנט.

— צוליב מיר? — קרימט אים איבער אבראשקע. — שוטה דו איינער, וואס פלאפלסטו? זיי פאלן ביי דיר פון שרעק אליין פון האנט ארוים.

— גראבער יונג, גיב אהער מיין קארט צוריק, אדער דו גייסט ארוים פון שפיל...

— טאקע? וואלט א ווייל! — קייקלט זיך אבראשקע איבערן דיל. — און אט האב איך אייך אלעמען אין מיין לינקער פאה! אט ליגט זי, די מלכה, מיטן פנים ארויף!

אבראשקע הירזשעט פון התפעלות, וואס ער, דער ערשטער, האט דערזען א לעבעדיקע, פרעמדע קארט.

— גיב אוועק, ס'מיין קארט! מיט אזעלכע גנבישע הוויות שפילט מען נישט! אזא שפיל רעכנט זיך נישט!

— און פון וואנען ווייסטו, וואס מען טאר און וואס מען טאר נישט? א נייער צדיק!

— סארא ממזר! אז ער קערט איבער די וועלט!

די ברידער וואלפן זיך אן איינער אויף דעם אנדערן. עס וואלט א גערודער ארום טיש. די קארטן גיבן זיך א שאר, די

שטולן — א רוק אהין, אהער. דער שטופט זיך, יענער שלאגט זיך. איינער גיט א פאטש, פליען פעטש אנטקעגן. א גאנצע מלחמה אויסגעבראכן, ווי מע וואלט זיך שיסן מיט ביקסן.

— סיי-ווי-סיי, ס'נישט דיין מלכה!

— פארוואס? — נעמט זיך נישט איין אבראשקע. — פון דער ערד צי פון טיש, ס'איז פארט א קארט און נישט א פייג!

— נא, נא דיר, הונט דו אינער! היינטיקס מאל וועלן דיר נישט העלפן אלע דיינע מאכערייקעס!

— שא, קינדער, וויפיל איז דער שיעור צו קאכן זיך? מע קאן גאר נישט איינשלאפן! ס'איז שוין האלבע נאכט!

די בריידער שטעלן זיך אפ, קוקן זיך איבער. דעם טאטנס קול פון שלאפצימער גיסט אלעמען אפ, ווי מיט קאלטע וואסער.

איך שאר שטיל צונויף די קארטן. דער קאפ, ווי אנגע-שוואלן, ווי אלע קארטן וואלטן זיך געשלאגן אין מיין קאפ. מיינע געוואונענע קאפיקעס לאזן מיך נישט איינשלאפן. זיי ליגן אונטערן קישן, אבער קריכן ווי אונטער די פעדערן ארויס, זשומען, שטעכן אין די אויערן. כ'האב מורא זיי אנצורירן, ווי ס'וואלט געווען געגנבעט געלט.

דערווארט איך זיך קוים אויפן פרימארגן, און גיב זיי אוועק דעם ערשטן ארעמאן, וואס קומט אין שטוב אריין.

חנוכה־געלט

די מאמע האָט מיר אמאל אַ זאָג געטאָן, אַז איך בין געבאָרן געוואָרן חנוכה, צו דעם פינפטן ליכטל.

אָבער וואָר ווייסט עס ביי אונדז אין שטוב? קיינער פון די ברידער גיט אפילו נישט קיין טראָכט וואָן ער איז געקומען אויף דער וועלט.

— נו, גוט, געבאָרן געוואָרן! אַ נייס אין שטעטל! נו, איז וואָס? — לאָכן זיך אויס די ברידער. — וואָס ווילסטו, נאָך אַ מאָל געבאָרן וואָרן?

און דער טאָטע גיט אַ געשריי:

— וואָס איז עס אין „מיטשקע דערינען" פאָר אַ יום־טוב? נאָר אַ גויאישער קאָפּ קאָן עס אויסטראָכטן!

האָב איך מיך געפרייט מיט חנוכה גאָר צוליב די צוויי מאָל צען קאָפּיקעס, חנוכה־געלט, וואָס מיר, קלענערע קינדער, קריגן פון טאָטן און פון זיידן.

פאָר דעם געלט וועלן מיר דינגען אַ שליטל און פאָרן שפּאַצירן. פאָרן מיט אַן אמת פערדל זיינען מיר געווען בעלנים יעדן טאָג. האָבן די צוויי זילבערנע צען־קאָפּיקעס געזונגען און געקלונגען אין די אויערן, ווי די גלעקעלעך פון שליטל, וואָס וועט אונדז פירן איבערן שטאָט. באַזונדערס אַ גלאַנציקע איז געווען דעם זיידנס מטבע, גלייך ווי צוליב חנוכה וואָלט ער זי פאָר אונדז לאָזן אויסשייערן.

לויפן מיר פּוועק, זאָלבענאָנד מיט אַבראָשקען, ערב חנוכה אין דער פרי, צום זיידן אהיים.

טאָמער שלאָפט נאָך דער אלטער זיידע, וועלן מיר אים אויפוועקן. אפשר האָט ער גאָר אין גאַנצן פאַרגעסן, אַז ס'איז חנוכה אויף דער וועלט?

וואוינען וואוינט דער זיידע (ווי קומט עס צו אים?) גאָר אין אַ גויאישער גאַס. זי רופט זיך „אַפּיצערסקאַיאַ". אַוודאי וואוינט ער אויף דער גאַס, ווייל נישט וויט שטייט דער גרויסער שול־הויף מיט די שולן.

אַ גאַס מיט ווייסע שטיבלעך — איז די גאַנצע גאַס אַ ווייסע. ס'איז די שטילסטע גאַס פון שטאָט. קיין קראָמען, קיין טאַרג־ראַם. קען מען טאָקע דאָרט אַנטשלאָפן ווערן. אַפילו הויך אַ לאַך טאָן אין מיטן גאַס טאָר מען אויך נישט. גלייך שטעקן אַרויס פון הינטער די בלומען־טעפּ, וואָס פֿאַרשטעלן די פענצטער, געבלימלטע הייבלעך פון אַלטע באָבעס און זיי גיבן אַ שאָקל מיטן קאָפּ: — „שקצים, הערט אויף צו לאַכן!"

ווי אין אַלע שטיבלעך וואָלטן ליגן קראַנקע זיידעס.

און די שטיבלעך זיינען אַזוי נידעריק, אַז אפשר קאָן מען דאָרט נאָר בלייבן ליגן. און ווי, אַז עס שטעלט זיך דאָרט אַוועק אַ הויכער מענטש? ווּעט ער זיך דאָרפן איינבויגן אין צוויין. דערפאַר, מסתמא, ווערן אויך מיט יעדן יאָר נידעריקער מיין זיידע און מיין באָבע.

אַנדערע שטיבלעך — גאָר איינגעפאַלן. ס'דוכט זיך, אַז די אַלטיטשקע, וואָס וואוינען דאָרט, וואַקסן אין דר'ערד אַריין און מע ווייסט ניט, צי די בלומען־טעפּ שטייען דאָרט אויף די פענצטער, צי זיי שטייען און וואַקסן אויפן גאַס.

פון אינעווייניק, — נישט מע זעט, נישט מע הערט עפּעס. די שטיבלעך זיינען איינגעהילט אין שניי, ווי אין דיקע, וואַרעמע קאַלדרעס. זייערע וועגט זיינען פֿאַרשטאָפּט, ווי טויבע. דער ווינט בלאָזט דעם שניי אין די פענצטער, ער פאַרבלאָזט די שפּאַלטן, אָבער די אַלטע שפּיצן־פּאַרהאַנגען גיבן זיך אַפּילו נישט קיין שאָקל. איבער די דעכער לויפט פריי אַרום, ווי אַ שיכורער גוי, דער רויך פון די קוימענס. ווי אים זאָל זיין צו־וואַרעם אין די אַנגעהייצטע הייזלעך, שטופט זיך דער רויך, ציט זיך אין דער בריט, אין דער לענג, און קריכט מיט גוואַלד פון די קוימענס

ארויס. די שטיבלעך שוויצן אונטערן שניי, ווי אונטער א ווייסן שוויים.

— נא, נא דיר, פארחלומטע עין־הרע! וואס קוקסטו אלץ אויף אלע זייטן? — שיסט אבראשקע פלוצלונג אויס א הילכיקן געלעכטער, פון אנדער עק גאס, און פארוואנדרפט מיך מיט קייקעלעך שניי.

— משוגענער, הער אויף צו שרייען! מען וועט דאך ארויס־לויפן פון אלע טירן!

— אין אזא פראסט? לאמיר זיך וועטן! אין וואס ווילסטו?

הינטער א פלויט שטעקט א ווייסער בוים ארויס. אפנים, אן אלטער בוים. דער שניי האט זיך אויף אים אנגעלייגט, ווי א צענדליק קישנס אויף דער באבעס בעט. די צווייגן האלטן עס קוים אויס. אבראשקע טוט זיך א דראפ ארויף אויפן פלויט, קלעטערט אויפן בוים ארויף און טוט אים א טרייסל.

דער גאנצער בוים ציטערט אויף. שטיקער שניי פאלן אראפ, ווי שטיינער. א נאקעטער צווייג טוט א קנאק און ברעכט זיך איבער.

— חיה רעה! וואס, ס'דיר נישט גענוג שניי אויפן גאס? וואס ארט דיך, אז ס'ליגט אויפן בוים?

— דער בוים איז אזוי מיינער, ווי דיינער! וואס ביסטו פאר א מחותנתטע מיט אים!

ס'וועלט זיך מיר אריינלויפן אין א שטיבל, אלץ איינס אין וועמענס. טאמער שטייט הינטער דער טיר אן אלטינקע באבע און מע קאן זיך פארשטעקן פון אבראשקען אין אירע אנגע־שטאפטע וואלעמע קליידלעך?

דעם זיידנס שטוב ליגט אויפן סאמע עק גאס. א שטיבל, ווי אלע אנדערע. די זעלבע טעפ מיט בלומען, די זעלבע אויס־געקריצטע לאדנס, אויסגעשניצט אין צוקערלעקער און שניי פארשטאפט אין זייערע לעכלעך; דער זעלבער רויך אויפן דאך,

דאָס שטיבל אַבער זעט אויס נאָך ווייסער און ווארעמער פון אַלע אַנדערע.

אַבראַשקע, קוים צוגעלאָפן צו דער טיר, גיט אַ צי דאָס הענג-גלעקל. דאָס גלעקל טוט הייזעריק אַ הוסט און ווערט אַנטשווינגן.

— אַזוי, איר זייט שוין דאָ, קינדער? איך קלייב זיך ערשט אין מארק, און זיי קומען שוין נאָך חנוכה-גלעלט! — דאָס איז פרעידע, דער באָבעס אַלטע קעכין. זי עפנט אויף די טיר, זי איז מיט אַ פאַטשיילע אויף די פלייצעס.

— בררר. סאָרא קעלט איר האָט אַנגעבראַכט! גייט שוין אַריין! ס'איז טאַקע אַזוי קאַלט אויפן גאַס? זאָל איך מיך ארומבינדן מיט נאָך אַ טיכל, ווי דו, באַשענקע?

זי טופּעט מיט די פּיס, און מיט אירע פּים שפּרינגען אונטער אירע זומערשפּרענקלעך אויף איר צורה. ווינטער זענען זיי ביי איר אוים ווי פּאַרטריקנטע טראַפּנס פעטס, וואָס זי האָט פּאַר-געסן אָפּצוואַשן. שטענדיק אויילט זי זיך, שטענדיק איז זי אַ צעטומלטע. זי זאָגט, אַז זי גייט ערשט אין מארק. אַבער דער ווארעמער איז ביי איר שוין פּאַרטיק. מיר הערן דאָך, ווי ס'בראַט זיך עפּעס אין קיך.

— פרעידע, דו וועסט אונדז געבן פּאַרזוכן אַ געבראַטענע בולבע?

— פון וואַנען ווייסטו, אַז עס פּרעגלט זיך ביי מיר בולבעס?

— פרעידע, דער זיידע שלאָפט נאָך?

— וואָס שלאָפן, ווען שלאָפן? ער האָלט דאָך אין איין לערנען תורה. פּסיק!... — שטופּט זי ארויס די קאַץ פון איר מארק-קערבל.

— אַ נייע מאָדע אויסגעטראַכט! קריכט אין קערבל אַריין!

פון די קולות וועקט זיך אויף די קאַץ, טוט אַ פינקל מיט אירע צעקניטשטע אויגן; זי דערזעט דעם שניי, וואָס איז געבליבן אויף אונדזערע פּים, טוט זי אַ הויב דעם עק, שטעלט

אן די וואנצעם און גיט זיך א צי צו אונדז, א לעק טאן דעם טראפן קאלטן שניי. דער שניי צעגייט פאר איר נאז, און די קאץ הויבט אן צו ניסן.

— קעצענער מוח! — שלעפט זי אבראשקע פארן עק. — גיי בעסער, זאג אן דער באבען, אז מיר זיינען דא.

— וואס דארפסטו נאך מטריח זיין די קאץ? זי איז דאך א פוליאטשקע! איך גיי שוין א סך גיכער פון איר!

עם קומט אריין די באבע. זי איז אזוי שטיל אריין, ווי איר וויכער שמייכל וואלט אויך וויך געמאכט אירע טריט.

— אין אזא קעלט, קינדערלעך? אוודאי א וויכטיקע נסיעה,

— טוט זי א שמייכל.

— איז טו זשע זיך גיכער אויס, באשענקע! וואלעם זיך אן אן דער הרובקע, אבער זע, ברי זיך נישט אפ, ערשט פארמאכט דעם קוימען!

די באבע שטייט א צעטומלטע לעבן אונדז.

— ווילסט א הייסע גלאז מילך? אזוי פרי, מיט וואס קאן איך אייך מכבד זיין?

זי וויסט נישט, וואס פריער צו טאן, — צי העלפן אונדז זיך אויסטאן, אדער גיין זוכן פאר אונדז כיבוד. איר וויים פנים און אירע וויסע האר לויכטן. די בלימעלעך אויפן הייבל בליען, ווי אין מיטן זומער. אליין איז זי א וויכע, א דיקע, א וואלעמע, ווי דער אנגעהייצטער וויים-קאכעלנער אויוון.

אין שטוב איז נישטא וואו זיך א קער טאן. אומעטום אנ-געשטעלט, אנגעהאנגען, ווי די באבע, אין איר שטענדיקן ציטער זיך צו פארקילן, וואלט מורא האבן פאר יעדן שטיקל פריי ארט, ווי פאר א צוג-ווינט.

— באבע, היינט איז יום-טוב, חנוכה! — פאלט אויף איר גלייך אן אבראשקע.

— וואס רעדסטו? אבער שא, אין מיטן חנוכה דארפסטו דאך נישט אנידערוואלפן דיין באבע אויף דר'ערד! קיין עין-

הרע, ביסט אויסגעוואקסן פאר דער לעצטער צייט! — גיט זיך די באבע א שאקל אויף אירע קורצע פיס.

אברשקע דערשרעקט זיך: מער פעלט נישט, די באבע זאל ווערן ברוגז!

— ביסט פארט א גוט אינגל, אוורעמל! — שמייכלט די באבע.—געקומען פון אין דער פרי אן אנזאגן די בשורה! כ'האב טאקע געוואלט זיך נאכפרעגן ביים זיידן! אן דיר וואלט איך עס גארנישט געוואוסט, גנב דו איינער! נו, גיי צו און גיב צו־ערשט א קוש די מזוזה. דער רבי האט דאך דיר עס אוודאי אנגעזאגט.

— באבע, און איך? איך וויל אויך א קוש טאן!

— וואוהין קריכסטו, קורצע שטופקע? ביסט דאך א מיידל! — שטופט מיך אפ אברשקע אינאיינעם מיט דער קאץ, וואס פלאנטערט זיך צווישן די פיס.

אים איז גוט. ער איז א אינגל, קען ער זיך האלטן גרויס. אפשר טאקע שוין בעסער זיין א קאץ, ווי א קורץ, קליין מיידל, וועלכע ער לאכט שטענדיק אויס.

— הער אויף זיך רייצן מיט דער קליינער!

פלוצים כאפט זיך די באבע פארן קאפ, ווי זי וואלט זיך וואס דערמאנען.

— ביסט נישט, חלילה, פארקילט? קום, כ'וויל דיר וואס געבן, באשענקע!

— מאלינעס, באבע? — לויף איך איר נאך. איך וויים, וועז די באבע זאגט „פארקילט", וועט זי שוין אויפזוכן א גלאז מאלינעס, וואס איז פארשטעקט ביי איר אויפן קליידער־אלמער, צווישן אלע אנדערע „וואראניעס".

— נא, באשענקע, וועסט עס נעמען מיט זיך. און זאג אן דער מאמען, זי זאל דיר געבן פארן שלאף א היים גלאז טיי מיט מאלינעס. זאג איר, ס'איז א סגולה פאר אלץ און פאר קעלט איז עס די בעסטע רפואה.

— באָבע, און וואו איז דער זיידע? מען זעט אים נישט.

— גייט, אָט שטייט ער דאָך ביים אויוון!

דורך דער האַלב־אָפענער טיר פון עס־צימער זעען מיר, ס'גלאָנצט ווי אַ וויסער שפיגל אַ גרויסער וויים־קאָכל אויוון און לעבן אויוון שאָקלט זיך, ווי אַ שווארצער שאָטן, דער זיידע. אין מיר האָבן געמיינט, ער שלאָפט נאָך! וואָס־וועג שלאָפן! מיר דוכט זיך, אַז פון פּאַראַכטאָגן ערב שבת, וועט מיר האָבן אים געזען, שטייט ער נאָך אַזוי ביים אויוון און האָט זיך אָפילו נישט אַוועקגעלייגט שלאָפן. אויף אים דער זעלבער בגד. אַ לאַנגער, פון דינעם, שוואַרצן ליוסטרין, און פול מיט קנייטשן, ווי זיין שטערן. דער זעלבער בגד סיי זומער, סייווינטער. און פון אונטער דעם בגד זעט מען נישט זיין דאַרן גוף, ווי ער וואָלט גאָרנישט האָבן קיין גוף.

ס'פנים לויכט. די אויגן — פּאַרטראַכט. מיט איין האַנט גלעט ער אַ הערעלע פון באָרד, מיט דער אַנדערער בינדט ער אוים ווי אַ קניפּל אין דער לופטן און שאָקלט זיך. גלייך ער וואָלט פּאַר זיך אַליין וואָס אויסטייטשן פון אַ ספר, וואָס איז געבליבן ליגן אויפן טיש, און דאָס אויסגעטייטשטע איבערלייגן פון איין זייט קאָפּ אין דער אַנדערער.

אונדז ביידן זעט ער נישט. די שפּאַקולן — זיך אַרויפגע־דראַפעט אויפן שטערן און זיינע געדיכטע, שטעכנדיקע ברעמען פּאַרשטעלן זיינע אויגן. די וויסע באָרד פּאַלט אַרונטער, ווי אַ „הופקע" שניי. און די שטיקלעך באָקן, וואָס שטעקן פון די פּיאות אַרויס, זיינען אויך ווייס. אויפצולע אַדערן רויטלען זיך אַרויס פון הינטער דער צאַרטער הויט, ווי אַנגעוואַרעמטע פון אויוון.

מיר האָבן מורא צוגיין צום זיידן. זיין שאָטן וויגט זיך אויפן וויסן קאָכל. ס'דוכט זיך, דער זיידע שטייט ווייט פון אונדז, ווי מיט איין פּוס אויף יענער וועלט.

— באַשקע, טו אַ קוק! — גיט מיר אַ שלעפּ דער ברודער

פֿאַרן אַרבל. — זע, אַט ליגן אויפֿן טיש די צען קאָפּיקעס!

טייערער זיידע! אָפּילו וועגן דערויף א טראַכט געטאָן! און איך האָב געמיינט, ער טראַכט גאָר וועגן גאָטס זאכן. אָבער דער זיידע קערט נישט אָפּ זיין קאָפּ פון פענצטער. די זון לייכט און שיינט אָפּ אין זיינע אויגן, ווי זיי וואָלטן אויסגעשעפּט דאָס גאַנצע ליכט פון הימל. אַט, דוכט זיך, בליצן זיי אויף. אויפֿן פענצטער הענגט דער חנוכה-לאָמפּ פון אָלטן, טונקעלן זילבער, מיט נאָך הוילע רערלעך אָנשטאָט ליכטלעך. אָבער דעם זיידנס אויגן צינדן אָן, ווי מיט א שוועבעלע, די אַלע אַכט רערלעך מיט אמאָל.

— זיידע! — האָלטן מיר ניט אויס און שטעלן זיך אָפּ, דערשראָקן פֿאַר אונדזער אייגן קול.

— הא? וואָס איז? — כאָפּט זיך אויף דער זיידע, ווי פון שלאָפֿ. — אייגע, דוכט זיך, עמיצער איז אין שטוב אַריין. זיי זיך מטריח, גיב א קוק!

— דאָס זיינען דאָך אַלטעס קינדער, אַוועמל מיט דער קליינער באַשקע! — שרייט אים די באָבע פון איר חדר.

גיט א קער צו אונדז דער זיידע זיין ווייסן קאָפּ. אונדז דערזען, האָט ער א שמייכל געטאָן. זיין פּנים האָט זיך צונויפֿ-געקאַרטשעט. און מיטן שמייכל האָט זיך דער זיידע איבער-געביטן, איז געוואָרן אָן אַנדערער. זיין פּנים איז זיך צעגאַנגען, ווי וואַרעמער וואָקס.

— און איך האָב געמיינט, — לאָזט דער זיידע פון זיין שטערן די ברילן אַראָפּ און טוט א קוק פון אונטער די גלעזער אויפֿן ברודער, — איך האָב געמיינט, אַוועמל ווערט דאָך, אם-ירצה-שם, אין א יאָר אַרום בר-מצווה, טראַכט ער נישט מער וועגן חנוכה-געלט. א, אמת, אַוועמל? — גיט דער זיידע אים לייכט א קניפּ אין באַק.

— אַנו, קום אַקאַרשט אַהער, זאָל איך דיך פֿאַרהערן? זאָג מיר, — זיין ווייך קול ברעכט זיך איבער, — וואו האָלטסטו

עפּעס אין חומש? אָט, ס׳איז שוין גוטע עטלעכע זמנים, ווי דו לערנסט זיך ביים רבין.

פון טיש לויכטן די צען קאָפּיקעס. ביי אבראשקען פאר־דרייט זיך דער קאָפּ. די זילבערנע מטבע שטעכט אים די אויגן. זי ליגט אזוי נאָענט, שוין גאָר נאָענט פון אים. ער קאָן זי כמעט א טאָפּ טאָן, א גלעט טאָן מיט זיין האַנט. ער חלשט א קוק טאָן, וואָס איז אַנגעמאַלט אויף דער אַנדער זייט — דער זעלבער אָדלער ווי אַלע מאָל, צי נישט?

אין די אויערן הודיעט דעם זיידנס קול, אָבער ביי אב־רַאשקען קראַצט זיך די האַנט כאָטש אַיין מאָל א קייקל צו טאָן די צען קאָפּיקעס איבערן טיש. די צעראַטע איז א גליטשיקע, וועט די מטבע פליען, ווי א רעדל. זי קאָן זיך אָפּילו אַראָפּ־גליטשן פון טיש אויך, און פּאַרטיק! גיי זוך זי דעמאָלט אין אַלע לעכער פונעם דיל!

פון שרעק, קייקלען זיך אבראשקעס קיילעכדיקע אויגן שוין אַליין פון קאָפּ ארוים.

ער, אבראשקע, רעדט צו זיך אַליין: ער מוז א כאָפּ טאָן די צען קאָפּיקעס. א כאָפּ טאָן, איידער דער זיידע וועט אַנהויבן אים אויספרעגן און פּאַרהערן יעדן פּסוק, וואָס ער האָט געלערנט און וואָס ער האָט שוין פאַרגעסן.

און ווי, אז דעם זיידן פאַרווילט זיך נאָך ארויסנעמען פון ספרים־אַלמער דעם חומש, און גיי הויב אָן זינגען, ווי אין חדר מיטן רבין? ס׳וועט דאָך אזוי פאַרבייגיין דער גאַנצער טאָג! ס׳וועט דאָך ווערן פינצטער! איז וואו וועט מען קריגן א פורמאַן, וואו א פערד? ווער וועט אויף אים ווארטן?

אַלע אינגלעך פאָרן שוין ארום, איינגעפאַקט אין שליטלעך, און ער?...

ביי אבראשקען פאַרקוועטשט זיך דאָס האַרץ.

— ער וועט דאָ איינשלאָפן מיטן זיידן אינאיינעם, לעבן דער וואַרעמער הרובקע.

אַבראַשקען וואַרפט שוין אין הויף, ווי נישט דאָס האָלץ, נאָר ער אַליין וואָלט געבראַנט אינעם הייסן אויוון. ס'איז אַפילו אַ רחמנות אויף אים צו קוקן. זיינע פינגער ציטערן. דער קאָפּ — ווי אָנגעשוואָלן. אין די אויגן — פונקען, ווי די זילבערנע צעז קאָפּיקעס וואָלטן שוין אַהין אַריינגעקראָכן.

— אַזעלכע צעז קאָפּיקעס! — מאָלט זיך אַלץ אויס אַבראַשקע. — און וועז ער קריגט נאָך צעז קאָפּיקעס פונעם טאַטן, קאָן ער דאָך אויספאָרן די גאַנצע שטאָט! וועלכער פורמאַן וועט אים נישט מיטנעמען? ער, אַבראַשקע, דאַרף נאָר האָבן די זילבערנע מטבע אין זיין האַנט. וועז ער שטעקט אַרויס כאָטש איין עקל פונעם זילבער און ווייזט איוואַנען, דעם פורמאַן — וועלן ביי יענעם אַרויסקריכן די אויגן פון קאָפּ. ער וועט זיך גלייך צעקאָכן, דער גראָבער יונג. ער וועט אָנהויבן אויפרעדן אַבראַשקען, אַז צו זיין פערדל, צו זיין שליטל איז נאָר קיין גלייכן נישטאָ. ער האָט זיי דאָך געירשנט פון אַ פריץ!

אויף דעם שליטל ליגט דאָ, זאָגט איוואַן, אַ שוואַרצע פוטער-דעקע. מאַכט נישט, אַז ס'זעט אויס ווי אַ געפּגרטע אַלטע ציג. מיט דעם פוטער האָבן זיך איבערגעדעקט דעם פּריצס קינדער!

און זיין פערדל — וועט איוואַן אַזש אַ פּייף טאַן פון התּפּעלות — דאַרף מען בלויז גוט אָנבייטשן, וועט עס פליען ווי אַן אָדלער! — אַ קלייניקייט, די פּריצטע אַליין איז אויף אים אַרומגעפאָרן!

און וואָס וועסטו זאָגן פון מיינע גלעקעלעך? זיי קלינגען דאָך, ווי אַלע קלויסטערס מיט אַמאָל! נאָר זעץ זיך אַניידער, נאָר זאָל זיך דאָס פערדל אַ ריר טאָן פון אָרט . . .

איוואַנס דיקער קול טרובעט אין דעם ברודערס אויערן. אַבראַשקע האָלט נישט אויס, גיט זיך אַ רים פון אָרט, טוט אַ צי די מטבע . . .

— שאַ, כאָפּ נישט! האָב צייט! וואָס יאָגסטו זיך אַזוי? דו וואָלסט זיך אַזוי איילן אויסלערנען דיין דרשה!

אַבראַשקע הייבט אויף זיין קאָפּ.

— וואָר רעדט עס? נישט איוואַן.

אויף זיינע אויפגעשפּרונגענע פּינגער ליגט דעם זיידנס דאַרע האַנט.

— ברוך, גיב זיי שוין אַוועק די צען קאָפּיקעס. א קאָפּיטשקע פּרייד פּאַר די קינדער! דו זעסט דאָך — זאָגט די באָבע צום זיידן — ס'ברענט אויף אים די הויט! דאָס אינגל זיצט דאָך נישט איין אויף איין אָרט. און די קליינע שטייט ווי אַן איינגעטשאַדעטע!

מיט א פּאַרכאַפּטן אָטעם לויפן מיר אַרויס מיט די צען קאָפּיקעס אין די הענט, פון זיידנס אָנגעהייצטן שטיבל.

* * *

דער ברודער גיט זיך א יאָג איבער די גאַסן. דער שניי ברענט אַזש אונטער זיינע פּיס. מיט די הענט הערט ער נישט אויף צו דרייען, ווי ער וואַלט וועלן זיי מאַכן קלינגען אין די הענטשקעס, די זילבערנע צען קאָפּיקעס.

ס'קלאַפּט ביי אים אין קאָפּ: איז נאָך פּאַראַן א שליטל? פּאַראַן א פערדל?

איך שטעל זיך אָפּ אויף א ווייליקע — ביי מיר האָט זיך אויסגעטאָן אין קאַלאָש.

— אַז מען הויבט אָן מיט א מיידל! שלים-מזליצע! — גיט אויף מיר אַבראַשקע א געשריי, אָנשטאָט מיר העלפן. — ס'ט אויפהערן צו פּאַרקען זיך? אָפּריער דער זיידע, און דערנאָך דו מיט דיינע קאַלאָשן! אָלע שליטלעך וועלן דאָך זיין פּאַר־נומען!

— וואָס בין איך שולדיק? נייע קאַלאָשן, זיי פּאַלן מיר פון די פּיס אַראָפּ.

איך וויל אים אויך א שטאָך טאָן.

— דער זיידע איז אַוודאי ברוגז אויף דיר, האָסט זיך נישט געלאָזט פאַרהערן.

— נאָך וואָס! וואָס דורעסטו מיר דעם קאָפּ? זאָג בעסער, מיט וועמען זאָלן מיר פאָרן, מיט איוואַנען צי מיטן קרומען בערל? ער הינקט דאָך, בערל, אויף איין פוס!

— ווער זעט, אז ער הינקט? ער זיצט דאָך אויף איין אָרט און זיין פערדל האָט דאָך גלייכע פיס.

— פאַרוואָס נישט אויסקרימען די פים אויך דעם פערדל? אויף אים איז אַלץ צו גלויבן, אַזא שיסער! כאַ-כאַ-כאַ!....

— פאַניטשאָק! אַוועקמל! פאַניענעטשקע! — דערזעען אונדז די פורמאַנעס.

זיי קענען אונדז. זיי שטייען שטענדיק אויפן עק גאָס. פון קעלט, פון אומעט בלאָזן זיי און פאַטשן מיט די הענט.

— געקראָגן ס'חנוכה-געלט? וויפיל האָט מען דיר געגעבן? נו, ווייז! נו, גוט, קריכט אַרויף! קריך, מיידעלע! — די פורמאַנעס שטופן אונטער איינס דעם אַנדערן.

איין עלטערער פורמאַן — אים איז אַפּנים געווען זייער קאַלט — בלאָזט פון זיין מויל אַרוים א דיקע פּאַרע, ווי ער זאָל וועלן אַן איר זיך אַנוואַרעמען. און וען ער רעדט, הויבט זיך זיין פאַרפאָרן שפּיציק בערדל אַרויף און אַראָפּ, ווי א האָק, מיט וועלכער ער וואָלט אויסגעהאַקט יעדעם וואָרט, וואָס גייט ביי אים פון מויל אַרוים.

— קום בעסער מיט מיר! נישט געדאַכט זאָל ער וועלן! זעסט נישט? זיין פערד איז אַן אַלטער סוס ווי ער אַליין!

— ער וועט נאָך פאַרשטעקן אין זיין בוזעם צען אזעלכע פערד, ווי דיינער! א מלאך-המות זאָל דיך כאַפּן! א . . .

די פורמאַנעס, רק זיי שילטן זיך.

— גיי, זיי נאָרן דיך אַלע אוים, פאַניטשאָק! פאַרסט דאָך אַלע מאָל מיט מיר! טו א קוק, פאַניענעטשקע, ווי ס'וועט דיר

זיין וואַרעם אונטער דעם שוואַרצן פעלץ! — פֿאַרלויפֿט איוואַן הינטער אַלע שליטלעך און גליטשט זיך אוים צו אונדזערע פֿיס.

דוכט זיך, אַז אַנגעפֿאַקטער, ווי אַ פּולער זאַק, אַבער ער גיט זיך לייכט אַ בייג אַן אַ זייט, און גלייך מיר וואַלטן געווען זיינע פּריערדיקע פּריצים, שפּיליעט ער אַפֿ זיין אַפּגעקראַכענע שעפּסענע קאַלדרע און פֿאַרטיק... מיר זיינען שוין אין שליטל אריין.

— טפּו, טשאַרט! — גיבן אַ שפּיי די אַנדערע פֿורמאַנעס.

— גיי, האַב צו טאַן מיט אַ טייוול!

איוואַן טוט אַ סוויסטש מיטן בייטש. נאָר אַ שמיים געטאַן אין דער לופֿטן, אַבער דאָס פֿערדל האָט גלייך אַ ציטער געגעבן, אויפֿגעהויבן דעם עק, ווי אַ קאַץ וואָס מע גיסט אַפֿ מיט קאַלטע וואַסער.

— הו, אַלטע קליאַטשע, הו! — צעהיצט זיך איוואַן, גיט זיך אַזש אַ הויב פֿון געזעס.

די גלעקעלעך טוען אַ קלונג און הערן נישט אויף צו צימבלען.

— האַפּ, האַפּ!

קולות, שמיץ פֿליען, בריען אַפּ, ווי מיט זודיקע וואַסער דעם פֿערדלס קאַלטן רוקן. און דאָס צעפֿאַרעטע פֿערדל, ווי עס וואַלט וועלן אַנטלויפֿן פֿון איוואַנען, ציט זיך אוים, דרייט מיט די זייטן. זיין אייגענער עק שמייסט אים שטאַרקער פֿונעם בייטש. די הויכע ביינער קלאַפּן זיך אַפּ פֿון די אַנלאַבלעס, ווי זיי וואַלטן וועלן פֿון זיך אַפּריסן די פּעל.

אינאיינעם מיטן פֿערדל דרייען מיר זיך אין שליטל אום. דאָ זינקען מיר אין שניי אריין, דאָ שפּרינגען מיר אונטער. קיין צייט איבערכאַפּן דעם אָטעם. ס'טראָגט אונדז, ווי מיר אַליין וואַלטן האָבן אויף זיך פֿליגלען.

— נאָ, כאַלעריע, ננא! הו! הא! האַפּ, האַפּ!

איוואן שרייט שוין, ווי אַ משוגענער. ער פייפט, ער קנאַקט, ער הוקעט, הויבט זיך אויף, דרייט מיטן הינטן. פון זיין רוקן פאַלט אויף אונדז אַראָפּ אַ בארג מיט שניי. אַ וואַלקן שניי יאָגט זיך אין די זייטן, יאָגט זיך הינטער אונדז.

שניי שפּריצט דעם פערדל אין מאַרדע. זיינע אויגן רינען מיט שניי. שניי פאַרשיט אים דעם קאָפּ, דעם רוקן. שניי בלאָזט אים פון די נאָזלעכער ארויס, גייט אַ געדיכטע פּאַרע פון מויל. דאָס פערדל, ווי אַ שיכורער, טרייסלט מיט דער גריווע, טרייסלט מיט די גלעקעלעך.

מיר שווימען הינטער אים, ווי אין לויפנדער וואַסער. פון ביידע זייטן פליט די שטאָט, איין גאַס פאַרשמירט זיך, שפּרינגט אין דער אַנדערער ארויס. אַ געדיכטער שניי דרייט זיך אין די געסלעך, ווי אויסגעשאָטענע זעק מעל. וואו זיינען מיר? אין איין אָטעם דורכגעפלויגן דעם גרויסן שטאָט־גאַרטן. אָט, ערשט איז ער געשטאַנען, פול מיט בוימער, אויפן הויכן בארג, און מיט אַמאָל איז ער אַוועקגעפלויגן, ווי אַ שנייעלע אין דער לופטן. און וואו איז אונדזער גראָבער קלויסטער? וועך האָט אים ווען געקאָנט אַ ריר טאָן פון זיין אָרט? און דאָ, האָט ער זיך אַ גליטש געגעבן, זיך אַפּגעריסן פון דער ערד, פון זיינע ווייסע וועגט האָט אַ בלאָז געטאָן מיט שניי, זיין צלם — קוים געהאָט צייט אַ בליץ טאָן מיטן גאָלד, און זיך אַ שטאָך געטאָן אין הימל.

ס'פלאָמען, ס'בייסן מיר די באַקן. כ'צי אוים די הענט, ווייל פאַרכאַפּן אַ פּאָר הייזער, גאַסן. אָבער אַלץ אַנטלויפט פון מיר. פענצטער, לאָדנס, שילדן — אַלץ טראָגט אַוועק דער ווינט, שלינגט איין דער שניי.

שוין ווייט פון שטאָט ארויס, ווי אין דער לופט פאַרפאָרן. כ'זע גאָר נישט מער.

דער פראָסט בייסט. די אויגן פאַרקלעפּט מיט שניי. פּיקעט די ברעמען. ס'איז קאַלט אין קאָפּ. שניי פאַרקראָכן אין די האָר.

די האָר האָרט געווּאָרן, כּאָטש נעם און שנייד זיי מיט אַ מעסער. אין האָלדז איז נאָם. דער קאָלנער פול מיט שניי.

כ'טופּע מיט די פּיס. די פּעלצענע דעקע — שוין לאָנג זיך אויסגעווייקט אין שניי. פון איר איז נאָך קעלטער. די פּיס, ווי קלעצער האָלץ, נישט אויפצוהויבן. כ'וויל פאָנאַנדערשטופּן אַבראַשקען. וואָס איז מיט אים?

דער ווינט סוויסטשעט, איך הער נישט מער דעם ברודער. ערשט האָט ער דאָך געהירזשעט, ווי דאָס פערדל. פאַרוואָס גייט נישט מער ארויס קיין פּאַרע פון אַבראַשקעס מויל? מיין צורה ברענט. ווערן מיר פאַרפראָרן? מאַמע, מאַמע! וואו איז די מאַמע? שוין־זשע אויך אין הימל אַנטלאָפן? זי וועט דאָך אויף אונדז שרייען: וואו זייט איר? וואוהין זייט איר פאַרקראָכן אויפן עק וועלט?...

— טפֿרר... — דאָס שליטל גיט זיך מיט אַמאָל אַ שטעל אַפּ. שיער אונדז ניט איבערגעקוליעט.

— און וואו זיינען די צען קאָפּיקעס?

איוואָנס דיקער קול וועקט אונדז אויף. זיין פּעלצענע הענטשקע, אַ גראָבע, ווי אַ פּום פון אַ בער, קריכט אונדז אין די אויגן אַריין. ער שלעפּט ארויס די צען קאָפּיקעס פון אַבראַשקעס הענטשקע. די בייטש פּאַרשטעקט אונטערן גאַרטל, טוט איוואָן אַ שפּיי אין איין האַנט, אין דער אַנדערער, ווערפט צו די מטבע, ווי ער וואָלט זי אָפּוועגן, לייגט זי צו צו די ציין.

— עכט זילבער, שטאַרק ווי אייזן! — הודיעט ער מיט אַ געלעכטער.

— איוואָן, וואו זיינען מיר?

— אַהיים געקומען, מיידלע, אַהיים!

כ'גיב זיך אַ קער. טאַקע הינטערן רוקן שטייט, ווי אַלע מאָל, אַנטקעגן אונדז דער גראָבער קלויסטער. זיינע וועגט, דער דאָך, דער צלם — אַלץ צוריק פון הימל געקומען. און דער הימל

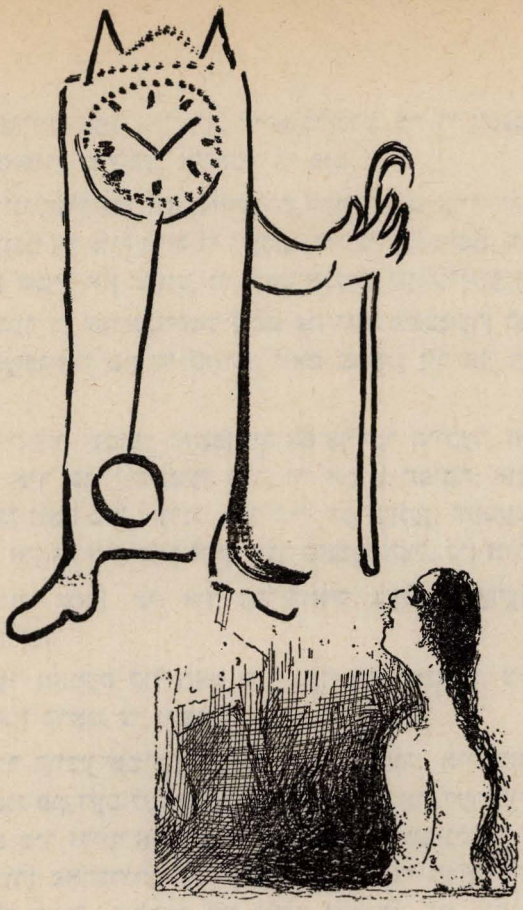
אליין האָט זיך צוגעמאכט, פּאַרטריבן די וואַלקנס. א פּאַר־
בלאָנדזשעט אייניציק שטערנדל לייכט פון אים ארויס.

אויפן בערגל — איבעראַנייס אויסגעוואַקסן דער גרויסער
גאָרטן. שטיבלעך, קראָמען, פּענצטער — אַלץ איז שוועק־
געשטעלט אויף די פּים.

מיר קריכן פון שליטל ארויס.

פון וואַנען זיינען מיר געקומען צו פּאַרן?

איוואַן האָט אונדז אַפּגעשטעלט אויף אונדזער בריידער,
גראָמער גאָס.

די קראָם

בּאָר אַן אַנדער וועלט עפּנט זיך פּאָר מיר אויף, ווי איך גיב נאָר אַ שטופּ די גרויסע טיר, וואָס צאַמט אָפּ די קראָם פון דער דירה.

אַ טיר, אין גאַנצן באַשלאָגן מיט בלעך. אָנשטאָט אַ הענטל — אַ גרויסער שליסל, וואָס בלייבט שטענדיק שטעקן אין דעם שלאָס. אין דער פּינצטערער הינטער־קראָם, וואו איך פּאַל צו־

ערשט אַריין, שאַר איך זיך, ווי אַ בלינדע, ביי די וועגט. גראָבע געלע פּאַפּירן שורשען אונטער די פּים.

אייגעוויקלטע וואַנטזייגערס רוען דאָרט אויף דר'ערד, ביז מען הענגט זיי אויף אויף די וועגט. זיי „גייען" נישט, די זייגערס. זיי ליגן שטיל און שטום, ווי באַגראָבענע לעבעדיקערהייט.

אָבער די פּאַרשטיקטע לופט פון דעם פּינצטערן קאַמער איז ווי אָנגעשוואָלן פון די קולות, וואָס טראָגן זיך פון דער קראָם אַרויס.

די קולות שטופּן, קלאַפּן זיך אַף אַן דער הויכער, הילצערנער וואַנט. איך שטיי הינטער איר, ווי אין אַ תפיסה, און הער זיך צו, וועגן וואָס מען רעדט. איך וויל דערקענען, וועמענס שטימע רעדט. און אַז איך כאַפּ אויף דער מאַמעס קול, בין איך צופריידן.

אָבער שאַ! איז איר קול רואיק, געלאַסן, אַדער, חלילה, בייזערדיק?

דער מאַמעס קול האָט מיר געדאַרפט אָנזאָגן, צי זאָל איך אַריין אין קראָם, צי נישט.

איר הויכע שטימע שטופּט מיך אונטער. איך טאָפּ אַן דעם פּאַרהאַנג פון דעם לעצטן טירל, וואָס פירט אין דער קראָם אַריין. עס גיט מיר גלייך אַ שווינדל אין קאָפּ פון שפּיגל און גלאָז. אין די אויערן פּאַרדרייען זיך אַלע זייגערס. די קראָם בלישטשעט פון אַלע זייטן. זילבער און גאָלד בלענדט, ווי פייער, שלאָגט זיך אָפּ אין די שפּיגלען, בלאָנדזשעט אין דעם גלאָז פון די שופּ־לאָדן. עס פּאַרבלענדט מיר די אויגן.

צוויי גרויסע גאָז־לאָמפּן ברענען הויך אין באַלקן, זשומען אַזוי שטאַרק, ווי זיי וואָלטן קרעכצן פון וויטיק. דאָס פייער שפּריצט פון זייערע געדיכטע נעץ־קעפּלעך, וואָס האַלטן קוים אויף די פונקען.

צוויי הויכע וועגט, אין גאַנצן אויסגעלייגט פון קאָפּ ביז די פים מיט גלעזערנע אַלמערס. די אַלמערס הויבן זיך ביזן באַלקן

און זיינען אזוי פעסט אין אים אינגעמויערט, ווי זיי זאלן וואקסן אין באלקן ארײן.

זייערע גלעזערנע טירן גליטשן זיך לייכט הין און צוריק. דורכן גלאז קאן מע גענוי זען אלע אויסגעשטעלטע זאכן, כמעט זיי אנטאפן מיט די הענט.

אויף די פאליצעס — בעכערס, קעלישקעס, צוקער-קעסטלעך, אונטערגלעזער, געפלאכטענע קערבלעך, מילך-און-וואסער קריגלעך, פושקעלעך פאר אתרוגים, פרוכט-וואזעס. אלץ שיינט און בלישטשעט, ווי ערשט אויסגעשייערט. גיב איך זיך נאר א ריר פון ארט, איז ווי א שפיגל זאל שטיין צווישן מיר און דעם אלמער; לויפן מיר אלע זאכן נאך. דאס פייער פון דעם לאמפ, דאס ליכט פון זילבער קרייצן זיך איבער. דא פאר-זינקט דאס זילבער אין א בליין פון דעם לאמפ, דא שווימט עס ווידער ארום מיט א נאך מער שרייענדיקן גלאנץ.

ביי דער אנדערער וואנט — נאך א גלעזערנער אלמער. הינטער זיינע שויבן ליגן און שטייען זאכן, שוין נישט פון זילבער, נאר פון וויים מעטאל; איז זייער גלאנץ פיל פשוטער און שטילער.

אין מיטן פון דער קראם, פון אלע דריי זייטן, וואקסן, ווי פון דער ערד ארויס, דריי אינעווייניקסטע וועגט, לאנגע טישן-שופלאדן. זיי צאמען אפ די קראם אין צווייען. אויסגעלייגט מיט גלאז, פול מיט גאלד-זאכן, בלישטשען זיי, ווי פארכישופטע ארונם.

שטיינדלעך פון אלערליי קאליר, איינגעפאסטע אין גאל-דענע רינגען, אוירינגלעך, בראשקעס, בראסלעטן — פלאקערן דארט, ווי אנגעצונדענע שוועבלעך.

אין דעם לופטיקן פייער האט מען אין גאנצן נישט געקאנט זען, אז דער דיל איז טונקל.

אפילו פון פארנט, צו די פים פון די קונים, לויכטן דורכן גלאז גאנצע זילבערנע גארניטורן.

פלעגן די שוואַרצע שיך פון די קונדן אויך אַנהויבן צו בלישטשען און שפּיגלען מיטן זילבער אינאיינעם. די דריטע וואַנט טונקלט זיך אַפילו בייטאָג. א באַוואַקסענע מיט לאַנג־הענגענדיקע וואַנטזייגערס, זעט זי אוים ווי א וואַלד פון פּינצטערע בוימער. וואַנטזייגערס פון פּאַרשוידענע פּאַרמאַטן. גרויסע, גראָבע קאַסטנס מיט דיקע אויסגעצויגענע קייטן, וואָס האַלטן אונטער צווישן שווערע קופּער־געוויכטן.

אַנדערע וואַנטזייגערס זיינען שמעלער, דינער אין גוף. זייערע קייטן — גרינגער, באַוועגלעכער, מיט קלענערע געוויכטן פון אונטן. פון זייערע אַלעמענס בייכער שטעקן, ווי שווערדן, ארוים שפּיציקע אומרוען. זיי האָבן טאַקע נישט קיין רו, דרייען זיך הין און קריק.

צווישן די גרויסע וואַנטזייגערס באַהאַלטן זיך קליינע און אַפילו גאָר פּיטשינקע, פון וועלכע מען זעט נאָר די ווייסע ציפּערלאַטן — זייערע רונדע לבנה־צורות. נישטאָ קיין הילצערנער בייכל און זייערע געקייטלטע פּיסלעך ציען זיך אין דער לופטן, פּאַר אַלעמען אין די אויגן, ארויף און אראָפּ. די גאַנצע וואַנט מיט זייגערס זיפּצט און אַטעמט שווער. פון יעדן קאַסטן רייסן זיך ארוים פּאַרשטיקטע קרעכצן, ווי מען וואַלט יעדע רגע וועמען עס איז קוילענען אויף דער פּינצטערער וואַנט.

מיט אַמאָל פּאַרטרייסל איך זיך. אייגער פון די שווערע זייגערס כאַפּט זיך אויף, און, ווי אַן אַלטער זקן, גיט ער אזא קרעכץ, אז איך גיב שנעל א קוק, צי האָט זיך נישט צעשאַטן זיין גוף.

שווער שלאָגט ער אוים זיינע שעהן. מיין האַרץ קלאַפּט זיך מיט זיינס צוזאַמען. און איך בין צופרידן, ווען דער מינוט־ווייזער רוקט זיך א ביסל אַפּ פון דעם שעהדיקן, אז מען זאָל קאַנען איבערכאַפּן דעם אַטעם, ביז דער אַלטער גיט ווייטער א קרעכץ.

אַן אַנדער זייגער שנייצט זיך ווי אוים די נאָז, אַדער, ווי א

הייזעריקער, צעריסט ער זיך זיין האלדז אין א געבראקלטן געלעכטער.

די קליינע זייגערס, פארקערט, האבן הויכע, דינע קולכעלעך. זיי שרייען, ווי קינדער, וואס כאפן זיך אויף פון שרעק אין מיטן נאכט.

זייגערס גייען, זיפצן, שאקלען זיך גאנצענע טעג און נעכט. ווען רוען זיי זיך אוים?

מיט אמאל שלאגן עטלעכע זייגערס צוזאמען אין איין צייט. טוען זיי עס מיר אויף צו־להכעיס, איך זאל נישט קאנען הערן ווי ווער עס שרייט?

איך דריי אוים מיין קאפ פון איין זייגער צום אנדערן. איך ווער צעטומלט. איך דערהער קולות, וואס טראגן זיך, דוכט זיך, גלייך פון דער ערד ארויס.

דאס כאפן זיך אויף, ליגנדיק אויפן דיל אין די קארטאנענע שאכטלעך, די קליינע וועקערס. זיי ווען אויף, די שרייענדיקע שקצים, די אלטע וואנטזייגערס.

איך לויף פארדרייען זיי די קעפלעך, זיי זאלן אויפהערן צו שרייען. אבער איך בלייב שטיין אין מיטן וועג. מיין הארץ צע־גייט זיך. אין דער לופטן הויבט זיך אויף א מילד געזאנג. איך וויים שוין, דאס זינגט א שפיל־קאסטן. איך עפן שנעל אויף זיין דעקל. דאס געזאנג איז ארויסגעפלויגן, ווי א פויגל פון זיין נעסט. אין דעם קאסטן שפרודלט א ים מיט דראטעלעך, שפרינג־לעך, רעדלעך. ווי כוואליעס הויבן זיי זיך אויף פיטשינקע מיל־שטיינער, שפרינגען זיי אריבער, לויפן גיך אראפ, שווימען אין געזאנג, ווי אין פליסנדיקע וואסערן.

יעדעם שפרינגל, יעדעם רעדל טונקט זיך איין אין א קלאנג. זיי ציען דעם ניגון, ביז זיי כאפט נאר אטעם.

איך שטעל זיך גאר נאענט צום שפיל־קאסטן, ווי אים צו פארזיכערן, אז עמעצער הערט זיך צו אים צו, נאר ער זאל נישט אויפהערן צו שפילן.

אבער מיט אמאל שטעלן זיך די רעדלעך אפ. איך מאך

נישט צו דאָס דעקל. איך וואַרט. אפשר וועט זיך זיי פאַרוועלן נאָך א מאָל א זינג טאָן.

אזא וואַרעמע וועלט האָט זיך אויפגעהויבן פון דער פינצטער און איז פאַרלאָפן איבער דער גאַנצער קראָם.

אפילו די וואַנטזייגערס האָבן אייגנגעהאַלטן זייער אָטעם.

* * *

יעדע נאַכט, פאַרן שלאָף, גייט א ברודער געוואויר ווערן די קראָם. די עלטערן שיקן אים א קוק טאָן, צי איז אלץ אין אָרדענונג, צי איז, חלילה, א גנב אהין נישט אריין. מיר ווילט זיך אויך א קוק טאָן, ווי שלאָפן דאָרט ביינאַכט די אלע אויס-געשטעלטע זאכן.

ווי עס גיט נאָר א קוויטש דער גרויסער שליסל פון דער בלעכענער טיר, ציטער איך אויף. איך האָב מורא אהין אריינ-צוגיין, אפילו מיט דעם ברודער.

און ווי, זאָ דאָרטן האָט זיך באַהאַלטן דער מלאך-המות מיט אלע זיינע שדים?

א ביסל ליכט האָבן זיי דאָך. א קליין טיש-לעמפל ברענט דאָרט איבער דער נאַכט. דער קנויט איז איינגעדרייט. דער רויך פון דעם פאַרשטאָפטן פייער פאַרשלעפט אונדזערע אייגענע שאָטנס, פאַרדרייט זיי פאַר מיינע אויגן.

א רויכיקער שלייער פאַרדעקט אויך די וואַנט מיט זילבער. נאָר פון דאָ, פון דאָרט, עפנט זיך אויף, ווי א פאַרשלאָפן אויג — אן אויסגעקריצטע בלום, גיט א פינקל, גיט זיך א שאָקל אן אויפ-געשוואומענער ארנאַמענט; מיט אמאָל קייקלט זיך אַרויס, ווי א לבנה פון די וואָלקנס, א פולער גלאַנץ פון זילבער-שיין.

צו דער וואַנט מיט די זייגערס האָב איך מורא צוגיין נענטער: אויפגעהאַנגענע אויף שוואַרצע טשוועקעס ווי אייביקע געקרייצטע, הענגען זייגערס. ס'דוכט זיך, פון דאָרטן זיפצן אָפענע קברים. קוים רוקן זיך די זייגערס. זייערע אומרוען

שלעפן זיך, ווי הינקענדיקע. די ווייסע ציפערבלאטן מיט די שוואַרצע פינטעלעך ווינקען מיט זייערע אויסגעקראַכענע אויגן, ווי מתים.

פון דערווייטנס הער איך זיך צו און העלפּ זיי זיפצן. מיר דוכט זיך, זיי רופן מיך, זיי שטופן זיך הינטער מיין רוקן. מיט אַ פּאַרקוועטשט האַרץ פּאַרלאָז איך זיי.

איך דערזע אין שטוב, אין אונדזער עס-צימער, העננט אויך אַ וואַנטזייגער, אָבער פּאַרמויערט אין אַ הויכן געשניצטן אַלמער.

מען הערט נישט קלאַפּן זיין האַרץ, מען זעט נישט זיינע אויסגעצויגענע פּנים. שטום, אָן טעם, קלינגען זיינע שעהן.

שלח־מנות

אַ וויסער שניי, אַ בלאָסע זון. מיטן פרימאָרגן איז אָנגעקומען פּורים. אַ דינער פראָסט האָט אויסגעקריצט אויף די שויבן וויסע פערד מיט העלדישע רייטער. אַ וויכטל האָט געבלאָזן: ס׳איז יום־טוב היינט!

איך און מיין ברודער אבראָשקע זיינען געלאָפן אים אָנטקעגן. מיר האָבן געקראָגן פּורים־געלט. די קופּערנע מטבעות האָבן געקלונגען אין אונדזערע הענט.

מיר זיינען אָנטלאָפן אין די יאָטקעס — אין מארק. דאָרט איז שוין געווען לעבעדיק, ווי אויף אַ יאָריד.

אויף די אלטע, צעבראָכענע טישלעך האָבן זיך צעלייגט, ווי אָן אָנגעבלאָזענער שניי, וויסע צעלעכערטע טישטעכער. טישן — אָנגעגרייטע ווי אויף אַ חתונה. וויבער, קינדער האָבן געטופּעט ארום די טישן, ווי אין שול אויף הקפות. די טישן האָבן געבלענדט, ווי פּארכישופּטע.

אַ גאַנצע וועלט פון פּארפּראָרענע צוקערנע נפשות האָבן זיך אויף זיי אויסגעשאָטן. פערדלעך, שעפּסלעך, פייגעלעך, ליאָלקעס אין וויגעלעך האָבן געוואונקען מיט זייערע רויט־געלע פּינטעלעך, ווי זיי זאָלן אונדז וועלן וויזן, אַז זיי אָטעמען נאָך, אַז זיי זיינען נאָך נישט אינגאַנצן געשטאָרבן. גאָלדענע פידעלעך זיינען ווי אָנטשלאָפן געוואָרן מיט זייער לעצטן ניגון. רייטן־דיקע מרדכים און אחשורושן האָבן זיך ווי געהויבן אויף זייערע זאָטלען.

די קאָלטע זון האָט געוואָרפן פון צייט צו צייט אירע שטראָלן אויף די אלע פּארחלומטע שלח־מנות און קוים געוואָרעמט זייער אייגנעגריבלטן צוקער.

איך און אבראָשקע האָבן זיך געדרייט נאָענט ארום די טישן, ווי מיר זאָלן וועלן מיט אונדזער אייגענעם אָטעם אָפּראָטעווען זיי, די פּארפּראָרענע צאָצקעס. מיר האָבן געוואָלט זיי אלע

נעמען מיט זיך. דאָ, אויף דער גאַס, וועלן זיי דאָך פאַרפאַלן ווערן.

— קינדער, זאָל שוין זיין וועך־עס־איז אַ סוף! קלייבט אייך אויס אייערע שלח־מנות און גייט זיך געזונטערהייט אַהיים!

— האָט די פאַרפאַלענע קרעמערקע איבערגעריסן אונדזערע חלומות. אַזוי גרינג איז עס אויסצוקלייבן! דאָס הארץ האָט אונדז געקלאַפט. מיר האָבן געקוקט אויף די שלח־מנות, אפשר וועלן זיי אַליין אונדז זאָגן, ווער פון זיי וויל גיין מיט אונדז און ווער וויל איבערבלייבן.

ווי קאָן מען זיי ערויסלאָזן פון די הענט? און וואָס נעמען? אַ גרעסערן, צי אַ קלענערן פערדל? מיין חברטע זלאָטקע וועט נאָך אַוודאי מיינען, אַז מיט דעם גרעסערן פערדל וויל איך זיך אַ בארים טאָן פאַר איר. און דאָך וועט זי פון אים מער הנאה האָבן, ווי פון דעם קלענערן.

איך האָב געטאַפט דאָס פערדעלע פון פאַרנט, פון רוקן.

— באַשקע, וואָס טוסטו? ס'איז דאָך אַ סכנת־נפשות אים אַנצורירן! — האָט מיך געריצט מיין ברודער.

איך האָב איבערגעלאָזט דאָס פערדעלע, ווי אין שרעק, עס זאָל מיך נישט אַ בים טאָן.

די ציין האָבן זיך געקלאַפט, צי פון קעלט, צי פון יצר־הרע, וואָס האָט אונטערגעזאָגט, אַז די אַלע פערדלעך און פידעלעך זיינען זיסער פון אַלע נאַשעריין און ס'וואָלט געווען גאָר גוט זיי צו צעקנאַקן אין מויל לעבעדיקערהייט.

— איר ווילט, וועל איך אייך אַוועקטראָגן אייערע שלח־מנות! — האָט זיך צו אונדז צוגערוקט אַ הויך, מאָגער אינגל.

— יאָ, אַוודאי, קום מיט אונדז!

זיינע קיילעכדיקע, אומעטיקע אויגן, אויגן פון אַן אַפּט־געשלאָגענעם הונט, האָבן אונדז געשלעפט נאָך זיך. און, ווי אַ הונט, איז ער אַוועקגעלאָפן פאַראויס.

— ווי הייסטו?

— פיניע.

— פיניע? עפעס א מאדנער נאמען, גאר ווי פון א פויגל.

— קענסט פייפן?

אין דער היים, האבן מיר פאנאנדערגעלייגט אונדזערע שלח־מנות אויף צוויי טעלערלעך, איין טעלערל פאר אברעש־קען, דאס צוויטע — פאר מיר.

די צוקערנע חיהלעך האבן ווי אפגעלעבט אין דער ווארע־מער לופט. זייערע בעקעלעך האבן אנגעהויבן בלישטשען. א דערשראקענע האב איך געבלאזן אויף זיי, זיי זאלן נישט צעגיין פון היץ. מער וועט אונדז ניט פעלן, אז די שלח־מנות זאלן זיך צעשמעלצן, צעברעקלען אויף פיצלעך. נישט איין מאל האבן מיר געביטן די טעלערלעך, געקליבן, סארטירט די שלח־מנות. באזונדערס האב איך נישט געקאנט ארויסלאזן פון דער האנט דאס זיסע פידעלע. עס האט זיך געטוליעט, געגלעט ארום מיינע פינגער, ווי ארום א שפיל־בויגן, גלייך ווי עס האט געוואלט צווישן מיינע פינגער אויסשפילן א ניגון.

— און ווען איך שיק דאס פידעלע אוועק צו מיין חברטע, וועט עס שוין אוודאי צו מיר צוריק ניט קומען, — גיט מיר א קוועטש דאס הארץ.

אבער פיניע, דאס אינגל, האט געשארט מיט די פים, גע־ווארט אויף אונדזערע שלח־מנות. טרייסלענדיקערהייט, האבן מיר אנגעקוקט צום לעצטן מאל אונדזערע טעלערלעך, זיי אויי־געוויקלט אין א באזונדערן נאזטיכל, צוזאמענגעקליבן זייערע עקלעך.

— פיניע, דו זעסט, אט זיינען אונדזער שלח־מנות. אבער דו דארפסט נישט לויפן, דו הערסט? גיין בעסער פאמעלעך! דו זאלסט זיך נאך, חלילה, נישט אויסגליטשן אויפן נאסן שניי מיט די טעלערלעך צוזאמען. און טאקע, קוק זיך ניט ארום! מען קאן דיך א שטופ טאן! וואס, דו שלאפסט? וואס קוקסטו

אונדז אָן, ווי אַ פֿאַרחלומטער? — האָבן מיר געטרייסלט דאָס אינגל פֿאַר די פֿלייצעס.

פּיניע האָט זיך אַ ריר געטאָן פֿון אָרט און זיך גלייך געלאָזט לויפֿן. די טעלערלעך האָבן זיך פֿאַרטרייסלט אין זיינע הענט.

— יאָג זיך נישט אָזוי, פּיניע! וואָס האָסטו נישט קיין צייט? וואָס שטופּסטו זיך? זע, האָלט שטאַרק אונטער די עקלעך פֿון די נאָזטיכלעך! — האָבן מיר אים נאָכגעשריען.

אוי, ער וועט אַוודאי אָנטאָן צרות, דאָס אינגל! ער האָט דאָך אַזעלכע לאַנגע פּיס! אונדזערע שלח־מנות וועלן נאָך פֿאַרויפּפֿאַלן אייַנע אויף די אָנדערע. און ווי, אַז אויפֿן וועג ברעקלט זיך אָפּ אָן אויערל ביי דעם פֿערדעלע, צי עס שפּרינגט אָפּ דאָס קעפּעלע ביי דעם אויסגעבויגענעם פּידעלע?

וואָס וועלן מיינען אונדזערע חברים? מיר האָבן זיי געשיקט צעברעקלטע שלח־מנות?

— וואו ביסטו, פּיניע?

נאָר פּיניע איז ווי פֿאַרפֿאַלן געוואָרן.

אָט איצט, האָב איך געטראַכט, האָט זיך פּיניע פֿאַרדריט אויף דעם געסל, וואו ס'האָט געווואוינט מיין חברטע זלאָטקע. עס האָט זיך אויפֿגעהויבן פֿון אינעווייניק די שוואַרצע קליאָמקע און הינטער דער טיר האָט זיך באַוויזן זלאָטקע, ווי זי וואָלט שוין געוואַרט אויף דעם אינגל.

— ביידע פֿאַר מיר? — האָט זלאָטקע אויסגעצויגן אירע ביידע הענט.

— ניין, אָט איז אייערע! — האָט מסתמא שוין פּיניע צעמישט אונדזערע טעלערלעך.

זלאָטקע האָט אַרויסגעכאַפּט דאָס טעלערל פֿון פּיניעם הענט און איז אָנטלאָפֿן צו זיך אין שלאָפֿצימער. פּיניע איז געבליבן שטיין.

אין קיך האָט זיך אַרומגעדרייט זלאָטקעס מאַמע. מיט אַ לאַנגן אייזערנעם גאַפּל האָט זי אויפֿגעהויבן אַ גרויסן שוואַרצן

טאָפּ און אים געשפּאַרט אין אויוון אַריין. ביי פּיניען האָט זיך אויסגעצויגן די צונג פון מויל. אים האָט זיך פּאַרוואָלט עסן. ס'האָט אַזוי גוט געשמעקט פון דעם געבראָטענעם פלייש מיט בולבעס.

— זלאָטקע, וואָס דויערט עס ביי דיר אַזוי לאַנג? וואָס ביסטו דאָרטן אַנטשלאָפן געוואָרן! אי, אין וואָס קינדער קאָכן זיך! ציגענע התּפּעלות!

— וואָס שטייסטו, נאָר? — האָט זלאָטקעס מאַמע זיך אומגעקערט מיט אַ געשריי צו פּיניען. — פּאָר די זעלביקע געלט קענסטו זיך דאָך אַוועקזעצן.

זלאָטקע איז אַ ביסל אַ דיקע, מיט קורצע פּיסלעך און מיט אַ לאַנגן, שווערן צאָפּ אויפן רוקן. און גיין גייט זי אַלע מאָל אַזוי לאַנגזאַם, אַז מיר דערעסט אויף איר צו קוקן. אפילו אירע גרויסע אויגן בלייבן שטיין, ווי אויסגעשטרעקטע אין מיטן צורה. ביז זי וועט ווערן פּאַרטיק מיט די שלח-מנות, קאָן אפילו משיח קומען. מסתּמא האָט זי דאָך אַרומגעקוקט מיין טעלערל פון אַלע זייטן, אַנגעטאָפּט דאָס פּערדעלע און דאָס גאַלדענע שעפּסעלע. זי האָט זיי צוגעלייגט צו איר נאָז, צו אירע אויערן.

איר לאַנגער צאָפּ האָט זיך געדרייט אויף איר רוקן, ווי ער וואָלט איר העלפן טראַכטן. זי האָט גאַרנישט געקאָנט אָפּשטעלן זיך אויף וואָס עס איז.

— און אפשר פּאַרווילט זיך זלאָטקען באַהאַלטן ביי זיך דאָס גאַנצע טעלערל?

— אַך, וואָס טראַכט איך אויס פּאָר אַ בלבול? — פּאַרשעמט איך זיך. מסתּמא איז זלאָטקע אַוועקגעלאָפן צום שופלאָד, וואו ס'זיינען באַהאַלטן אירע אייגענע שלח-מנות, פּאַנאַנדערגעלייגט אירע פּערדלעך, אירע שעפּסעלעך און אַנגעהויבן פּאַרגלייכן מיט מיינע.

— זי האָט אַרויסגענומען פון מיין טעלערל מיין זים פּידעלע! — גיט זיך מיר אַ קלאָפּ אין האָרצן.

— און וואָס וועט זי מיר אַוועקלייגן אויף זיין אָרט?

— אַך, וואָס קומט נישט דאָס אינגל צוריק? ער איז, ווי אויף אייביק, פֿאַרפֿאַלן געוואָרן! — האָב איך אָנגעהויבן זיך נאָכצופֿרעגן ביי אַבראַשקען.

— ווי מיינסטו, פֿיניע איז שוין געווען ביי דיין חבר?

אָבער מיין ברודער האָט זיך געריצט מיט מיר. ער האָט געמיינט, אז ער, אַן עלטערער פון מיר און נאָך אַ אינגל, קאָן ער לאָכן פון מיר. האָט ער אויסגעשפּריצט מיט אַ געלעכטער.

זאָל ער לאָכן, פֿאַזשאַלוסטע! איך האָב דאָך סיי־ווי געוואוסט, ער וואָרט אַליין אויף פֿיניען, ער חלשט אַ קוק טאָן, וואָס איז איבערגעבליבן אויף זיין טעלערל און וואָס פֿאַר אַ שלח־מנות האָט מען אים צוגעלייגט. פֿאַר וועמען בּאַרימט ער זיך? איך האָב דאָך געזען, ער קוקט אַלץ אין פֿענצטער, צי גייט ניט צוריק אונדזער פֿיניע.

— דו ווייסט, באַשקע, פֿיניע וועט מסתמא קומען צוריק נאָך אין אַ שה אָרום. דו ווייסט דאָך, מיין חבר מאָטקע וואוינט אויף יענער זייט טייך. און ביז דער פֿאַרחלומטער פֿיניע וועט אַריבערגיין די בריק, קאָנען מיר זיך אויסשלאָפֿן. ווי זאָל ער זיך נישט אָפּשטעלן אַ קוק טאָן, וואָס עס טוט זיך אויפֿן טייך? אפשר האָט זיך שוין צעפּלאַצט דער אייז!

— און ווי וועט זיין, אז אַבראַשקע איז געוואָרן? — פּלאַץ איך אַליין פון עגמת־נפש.

— אויף פֿיניען קאָן מען אַלץ גלויבן. מער דאַרף ער נישט, ווי נאָך אויסקוקן דעם גאַנצן טייך! וועט ער דאָך אָפּילו צו דער סעודה אויך נישט קומען צוריק!

— נאַרישער קאָפּ, אין אַלץ גלויבסטו! דאָס האָב איך דאָך אויסגעטראַכט! — האָט זיך דער ברודער שוין געקייקלט פון געלעכטער.

מיט אַמאָל האָט ער מיך אַ שטופּ געטאָן אָן אַ זייט און איז

אראָפגעשפּרונגען, ווי א קאַץ, אלע טרעפ וואָס האָבן געפירט אין קיך.

פּיניע האָט געקלאָפּט אין טיר.

— אך, ממזרים, וואָס ליאַרעמט איר אזוי? — האָט זיך אויף אונדז צעשריען די גראָבע קעכין. — פּוסטאָפּאָסניקעס, גאָנצענע טעג דרייען זיי זיך דאָ ארום, לאָזן גאָרנישט טאָן. ארויס פון קיך!

מיר האָבן פאַרשלאָפּט פּיניען אין די צימערן. א קוק געטאָן פּריער אין זיינע אויגן, דערנאָך אין טעלערל. מסתמא האָט ער שוין געזען, וואָס פּאַר א שלח-מנות מען האָט אונדז איבער-געביטן.

— נו, וואָדאי איז נישטאָ מיין פּידעלע! — זע איך אין פּיניעס אומעטיקע אויגן. כ'האָב פאָנאַנדערגעוואָרפן דאָס נאָז-טיכל פון מיין טעלערל.

— יאָ, זי האָט טאַקע צוגענומען דאָס שיינע פּידעלע! איך האָב נישט מער קיין אַנדער פּידעלע, און איך דאַרף גאָרנישט איר ליאַלקע, וואָס זי האָט מיר צוגעלייגט. איך האָב שוין צוויי אזעלכע. אַבראָשקע האָט מיר זיינע אַוועקגעגעבן. און אויף דערויף האָט זי זיך געפּאַרקעט א גאַנצע שעה! — פון כעס ביים איך זיך די ליפּן.

— וואָס, ער לאָכט שוין ווידער, אַבראָשקע, און אפילו דער נאָרישער פּיניע אויך. — כ'קאָן זיי ביידן נישט מער אַנזען.

אַבראָשקען איז גוט! ער קאָן זיין פּרייליך! מאָטקע האָט אים צוגעלייגט א גרויסן פערד. פון התּפּעלות האָט אַבראָשקע געהירזשעט, ווי אַן אמתער פערד.

א פּאַרווויינטע אַנטלויף איך אין קיך.

— וואָס האָסטו אראָפּגעלאָזן די נאָז? — וואַרפט מיר אריין די קעכין אין מיטן האַקן ציבעלע. — וואָס, דו האָסט געקראָגן א שלעכטע שלח-מנות? — קנאַקט זי אַלץ מיט איר לאַנגער

צונג, ווי זי זאָל מיט דער צונג האָקן ציבעלע, און באַשפּריצט מיך מיט נאַסע ברעקלעך.

— אויך אַ צרה! הלוואי זאָלסטו נישט האָבן קיין גרעסערע עגמת־נפש ביז דיינע הונדערט און צוואַנציק יאָר! נאָרעלע, דו וועסט עס פֿאַרגעסן נאָך פֿאַר דיין חתונה!

צי פון די ציבעלעס, צי פון אירע וועראָטער, האָבן זיך אויף אַן אמת צעווויינט מיינע אויגן.

— נאָ, נאָ דיר דיין קליינעם המן־טאַש, — האָט די קעכין מיר געשפּאָרט אין די הענט אַ צעפּלאַצטן פון היץ און פון אָנגעפּאָקטן מאָן, אַ דרייעקיקן המן־טאַש.

מיינע הענט זיינען גלייך געוואָרן נאַס און וואָרעם, ווי עמעצער וואָלט זיי אַ קוש געטאָן.

— זעסט, באַשוטקע, וואָס האָסטו געדאַרפט וויינען? — האָט מיך געמוטיקט מיט איר שמייכל סאַשע. — דו וויסט, וואָרט אַפּ אַ ווייליקע, איך וועל זיך ספּראַווען מיט מיין אַרבעט, וועל איך זיך אַרויסכאַפּן אויף אַ רגע און איבערבייטן דיין ליאַלקע אויף אַ פּידעלע.

— טייערע סאַשע!

כ'בין פּאַרקראָכן אין די פּאָלעס פון אירע קליידלעך, אָנגעפּאָקטע פון אונטן, ווי אַ גאַנצער קליידער־אַלמער, און געווישט די טרערן אַרום איר אַרבל.

— לאָז אָפּ, באַשוטקע, גיי אַוועק! לאָז מיך אַרבעטן! באַלד איז דאָך די סעודה! וואָס דרייסטו זיך אַרום מיר, „סומא־שעדשאיא"? — האָט זי מיך ווייך אָפּגעשטופּט.

* * *

אין דער פינצטערער הינטער־קראָם האָב איך זיך אָנגעשטויסן אָן אַ האַרטער זאַך.

— אָה, אַ געפּלאַכטן קערבל! אַוודאי זיינען עס דער מאַמעס שלח־מנות, אָנגענרייטע פּאַר אונדזערע פּעטערס און מומעס.

אן אַנגעפאַקט קערבל, פול מיט גוטע זאַכן! ווי שיקט עס זיי די מאַמע אַזוי גרינג אַוועק?

פלאַשן מיט רויטן און ווייסן ווין, בוטלען מיט זיסע משקאות, גרויסע בּאַרנעס, הילצערנע שאַכטלעך פול מיט ציגאַרן, אַנגעלייגט אייגע אויף די אַנדערע, ווי פאַרבּרענטע קלעצלער; קעסטלעך מיט שפּראַטן, מיט סאַרדינען, און צווישן דאָס אַלץ האָט זיך געוויטלט א נייער טישטוך מיט אויסגעפאַרבטע בלומען.

די מאַמע איז געווען פאַרנומען אין קראָם, ווי אַלע מאָל, און האָט מסתמא פאַרגעסן אויף אירע שלח-מנות.

— שוין זשע גיט זי גאַרנישט א טראַכט וועגן זיי? מען וועט דאָך באַלד אַוועקטראָגן דאָס קערבל! וואַרט זי גאַרנישט אויף די שלח-מנות, וואָס זי אַליין וועט קריגן?

איך האָב זיך פאַרגעשטעלט, ווי מיין גוטע מומע ראַכּע וועט זיך דערפרייען מיט דער מאַמעס מתנות.

— רבונו של עולם! אַזוי פיל גוטע זאַכן! און דאָס אַלץ פאַר מיר! אָך, אַלטע, דו וועסט דאָך מיר גאָר פאַרווייגען! — פאַרקוועטשט זיך פון פרייד דער מומעס שוואָך האַרץ. די מומע גיט א שמעק מיט דער נאָז, און ווי זי זאָל זיך גלייך פאַרשיכורן פון די אַלע גוטע געראָכן, פאַרמאַכט זי די אויגן.

— וואָס איז דאָס? — וועקט זי זיך אויף, ווי פון א חלום. אַנגעטאַפּט דעם טישטוך, אים אויפגעהויבן אין דער לופטן, א גלעט געטאָן, ווי זי וואָלט מאַכן א ברכה.

— א דאַנק דיר, אַלטינקע! זאָל גאָט פון הימל דיר שענקען פיל געזונטע און גליקלעכע יאָרן! ווי האָסטו עס אַזוי גוט געטראָפן? כ'האָב טאַקע געדאַרפט האָבן א נייעם טישטוך צו פּסח, צו דערלאַנגען כיבוד פאַר אורחים.

מיט אַמאָל דוכט זיך דער מומען, אַז א פינטעלע שטויב איז אַנגעלאָפן אויף דעם נייעם טישטוך. בלאָזט זי אָפּ דאָס פינטעלע און א דערשראָקענע, אַז דער טישטוך קאָן זיך נאָך

פארשמוצן ביז פסח, וויקלט זי פארזיכטיק איין דעם טישטוך אין זיינע אויסגעפרעסטע פאלדן.

וויפיל קערבלעך מיט שלח־מנות האבן זיך געטראגן איבער די גאסן פון איין הויז צום אנדערן! וואס איז אין זיי נישט געווען אנגעלייגט! די אויסגעדארטע טרעגערינס האבן זיי קוים אונטערגעהאלטן.

* * *

— איטשקע אין דערהיים? — האב איך מיט אמאל דערהערט א פרעמדן קול פון קיך. אין טיר איז געשטאנען אן איינגעוויקלטע אין א גרויסער פאטשיילע, א קליינינקע, אלטע אידענע. אין אירע הענט האט זי געהאלטן א גאל פארצוקערטן פערדעלע, ווי זי זאל האלטן אן עופהלע אין אירע ארעמס.

— באשינקע, גוט יום־טוב! — גיט זי מיר א שמייכל מיט אירע דינע ליפן.

— איטשקע איז דא? עס איז א שלח־מנות פאר אים! — גיט זי א הויב דאס פערדעלע. געוואלט מיר ווייזן, ווי גרויס און שיין איר שלח־מנות איז.

דאס פערדעלע האט טאקע אויסגעזען כמעט גרעסער און דיקער פון איר.

א מאדנע אידינע! גלייך זי וואלט ערשט ארויס פון א משוגעים־הויז. איז זי אמאל געווען מיין ברודער איטשקעס אן עם? איצט, א הויכער און א גרויסער, — ווי האט ער געקאנט האבן פאר אן עם די קליינע אידענע?

דער ברודער האט שוין יארן־לאנג געלעבט אין אויסלאנד, שטודירט אויף דאקטאר, אבער די אלטע אידענע פלעגט קומען יעדן פורים ברענגען אים שלח־מנות.

די אויסגעטריקנטע עם האט אלץ געטענהט — זי ווייל א קוק טאן אויף איר איטשקען.

די מאמע האט איר ארויסגעשפארט אין האנט א זילבערנע מטבע און שטילערהייט איר אנגעזאגט, גלייך זי וואלט מורא

געהאט זי איבערצושרעקן, אז איטשקע איז נישטא אין דער היים, און זי קאן אוועקטראגן מיט זיך איר פערדעלע, דאס שלח־מנות וועט צונוץ קומען איבער א יאר, אם־ירצה־השם.

און טאקע — דאס פערדעלע פלעגט מיט יעדן יאר ווערן אלץ גרעלער און עלטער.

איינמאל האט די אידענע דאך געטראפן איטשקען אין דער היים. אבער ווי זי האט דערזען אין טיר אן אויסגעוואקסענעם בחור, האט זי זיך אזוי דערשראקן, אז זי איז ארויסגעלאפן פון קיך, ווי עמעצער וואלט זיך נאכיאגן נאך איר. אפילו פארגעסן אים איבערגעבן דאס פערדעלע.

קיינער האט זי נישט פארהאלטן. און פון דעמאלט אן איז זי שוין מער נישט געקומען צו אונדז.

* * *

די מאמע האט צעטיילט שלח־מנות צו די אנגעשטעלטע פון שטוב, פון קראם. צווישן אירע פינגער האט עפעס א בלישטש געטאן. א פאר גאלדענע אויערינגלעך און א רינג האבן ארויס־געשטעקט פון זיידענעם פאפיר.

מתנות פאר די דינסטן. צו יעדן יום־טוב קריגן זיי גאלדענע זאכן. זיינען זיי גליקלעך, וואס זיי קלייבן אן צירונג, כאטש זיי האבן קיינמאל נישט חתונה געהאט.

איך האב א קוק געטאן אויף דעם בוכהאלטער. אלע מאל א שטילער, א שווייגנדיקער, האט ער זיך איצט צערעדט. זיינע וואנצעם האבן זיך געטרייסלט. זייע הענט האבן געגלעט א נייעם זילבערנעם זייגער.

דער אנגעשטעלטער חנא האט שטיל געוויקלט א וויים־זיידן טיכל, וואס די מאמע האט אים געשענקט פאר זיין יונגער פרוי.

די העלפערין ראזע האט, פארקערט, פארשריען די קראם מיט איר התפעלות, זיך געדרייט ארום דעם שפיגל, באריכט זיך פאר אלעמען מיט דעם שיינעם מעדאליאן, איר שלח־מנות. די

קאסירשע האָט געקראָגן געלט. כאָטש גאַנצע טעג האָט זי גע־
האָט צו טאָן מיט א פולער קאָסע געלט, האָט דאָס אייגענע
געלט איר אויסגעפעלט.

דער זייגערמאכער האָט באַקומען א פּאָר פלאָשן וויין.
זייגערס האָט ער דאָך געגוג געהאָט אין זיין טישקעסטל. אלע־
מענס פּנימער האָבן געשטראָלט, גלייך ס׳וואָלט זיך צעשפּילט
א חתונה אין מיטן קראָם.

— מאַכט צו די קראָם! מע דאַרף באַלד גיין צו דער
סעודה! — האָט זיך אַריינגעריסן דעם טאַטנס קול אין גאַנצן
טומל.

די מגילה

נאָך די גרויסע פרעסט גיט זיך דער ווינטער מיט אמאָל א רוק צוריק. דער שניי פאַלט איין. דאָס אייז פאַרלירט זיין גלאַנץ. ווינטן לויפן אַן מיט נייע וויטע ריחות און פאַרטרייבן די קעלט.

מיט די ווינטן שטופט זיך צו דער פורים. ער קלאַפט אונדז אַן אין טיר.

איין אַוונט קומט ערריין און שטעלט זיך אַוועק אויפן שוועל פון קיך, ווי אַן איינגעמאַטערטער, וויטער שליח, א הויכער דאַרער איד. זיין פנים — פאַרשאַטן מיט האָר. די שוואַרצע באָרד — פאַרפלאַנטערט. אירע געדיכטע קודלעס האָט, אַוודאי, קיין ווינט נישט געקאָנט דורכבלאָזן.

די פּאות, ווי צעפּלעך, ציען זיך פון אונטערן היטל, ביז זיי פאַלן אין באָרד ערריין. ברעמען געדיכטע, שטעכנדיקע, דעקן איבער, ווי מיט א שפּיציק דעכל, די טיף־איינגעפאַלענע קליינע אויגן.

א פאַרסאַפּעטער, בלייבט דער איד שטיין אין טיר.

זיין באָרד אַטעמט אַף מיט אים אינאיינעם. זיין גרויסע נאָז, אויסגעבויגן ווי א שופר, בלאָזט אויף די וואַנצעס, אויף דער באָרד, ווי זי וואַלט וועלן כאַטש א ביסל זיי אויסלופטערן.

— זע, רב לייב! — גיט זיך א קער צו אים די קעכין. — אוי, וויי איז מיר, און ביי מיר זיינען נאָך די המן־טאַשן אין אויוון! —

זי ווישט גיך אָפּ די הענט, רייסט פון זיך אַראָפּ דעם פעטן פּאַרטוך און טוט אויף זיך אָן אַ פרום, יום־טובדיק פּנים.

אין טיר איז געשטאַנען ניט קיין אַרעמאַן, וואָס קומט נאָך אַ נדבה — רב לייב אַליין, דער בעל־מגילה, איז אַריין אין קיך.

יעדן פּורים קומט ער אונדז לייענען די מגילה אין שטוב. דאָס הייסט, פּאַר דער מאַמען און פּאַר מיר מיט דער קעכין. די קראָם איז דאָך אָפן, האָט די מאַמע נישט קיין צייט גיין הערן די מגילה אין שול.

— וואָס שטייט איר אין טיר, רב לייב? —

חוה איז גליקלעך, וואָס זי קאָן איבערכאַפּן אַ וואָרט מיט אַ פרומען אידן און זיך ווייזן פּאַר אים, אַז זי איז אויך אַ פרומע.

— גייט אַריין! די באַלעבאָסטע וואָרט שוין טאַקע אויף אייך. נו, גאָט צו דאַנקען, דערלעבט פּורים! הלוואי, וואָלט דער אויבערשטער יעדן יאָר טאָן אַ נס, וואָלט ער אַזוי אונדז מציל זיין פון אַלע אונדזערע יסורים! — גיט זי פלוצים אַ כליפּ.

דער איד, אַ פּאַרשעמטער, פּינטלט מיט די אויגן.

אפשר האָט ער פּאַרשפּעטיקט?

חוה באַלעבט זיך נאָך מער. אויף איין רגע דוכט זיך איר אויס — דער איד איז געקומען צוליב איר, דערציילן איר אַ לאַנגע, גוטע מעשה.

— זעצט זיך צו, רב לייב! די גאַנצע צייט אויף די פּיס. מע איז דאָך נישט מער ווי אַ מענטש... — רוקט זי אים צו אַ בענקל.

אירע אייגענע פּיס זיינען שטענדיק אַנגעשוואָלן, טראָכט זי נאָר ווי זיך אַוועקצוזעצן.

דער איד בלייבט שטיין, ווי נישט אים האָט זי געמיינט. ער קוקט אַפילו נישט אויף איר.

די אויגן אַראָפּגעלאָזט, האָט ער פּאַרכאַפּט אין מויל אַ האַרעלע פון דער בארד און קייט עס.

זיינע לאַנגע דאַרע פּיס האָבן זיך אונטערגעבויגן. שטייט

דער איד, אַנגעשפּאַרט אויף זיי, ווי אויף אַ שטעקן. אַ גאַנץ יאָר זעט מען אים נישט. ערב־פּורים זעט ער אויס אַזוי אויסגע־מאַטערט, אַז ס'דוכט זיך, פון פּורים צו פּורים האַלט ער אין איין שפּאַנען איבער דער וועלט.

צי דערציילט ער אַלעמען דעם נס־פּורים, צי זוכט ער אויס נייע נסים כדי צו קאַנען אונדז דערציילן זיי מיט דער מגילה אינאיינעם?

דער איד גיט אַ נעם אַ שמעק טאַבאַק, פּאַרהוסט זיך, שלעפּט ארויס זיין גרויס רויט נאַזטיכל פון דער קעשענע, טוט אַ וויש דאָס מויל, און ווי ער וואַלט אים אַפּשליסן, נעמט ער אים ענדלעך פּאַנאַנדער.

— קיין עין־הרע, באַשענקע, — גיט ער צו מיר אַ וואונק, — פּאַר דעם יאָר ביסטו היפּש אויסגעוואַקסן! האַסט דיין קאַלע־קאַטקע? היי־יאָר וועסטו שוין האָבן כוח גאַנץ אליין פּארשרייען המנען, אַ? —

מיט יעדן וואָרט שפּרינגען אונטער זיינע וואַנצעס און לאַנגע גלעלע ציין שטעקן ארויס פון זיין מויל, ווי גלעלע ביינדלעך פון אַן אַלטן קלאַוויר.

איך לויף צו דער מאַמען אין קראָם אַריין.

— מאַמע, מאַמע, קום גיכער, דער איד איז געקומען אונדז לייענען די מגילה!

— טאַקע? ס'איז שוין אַזוי שפּעט?

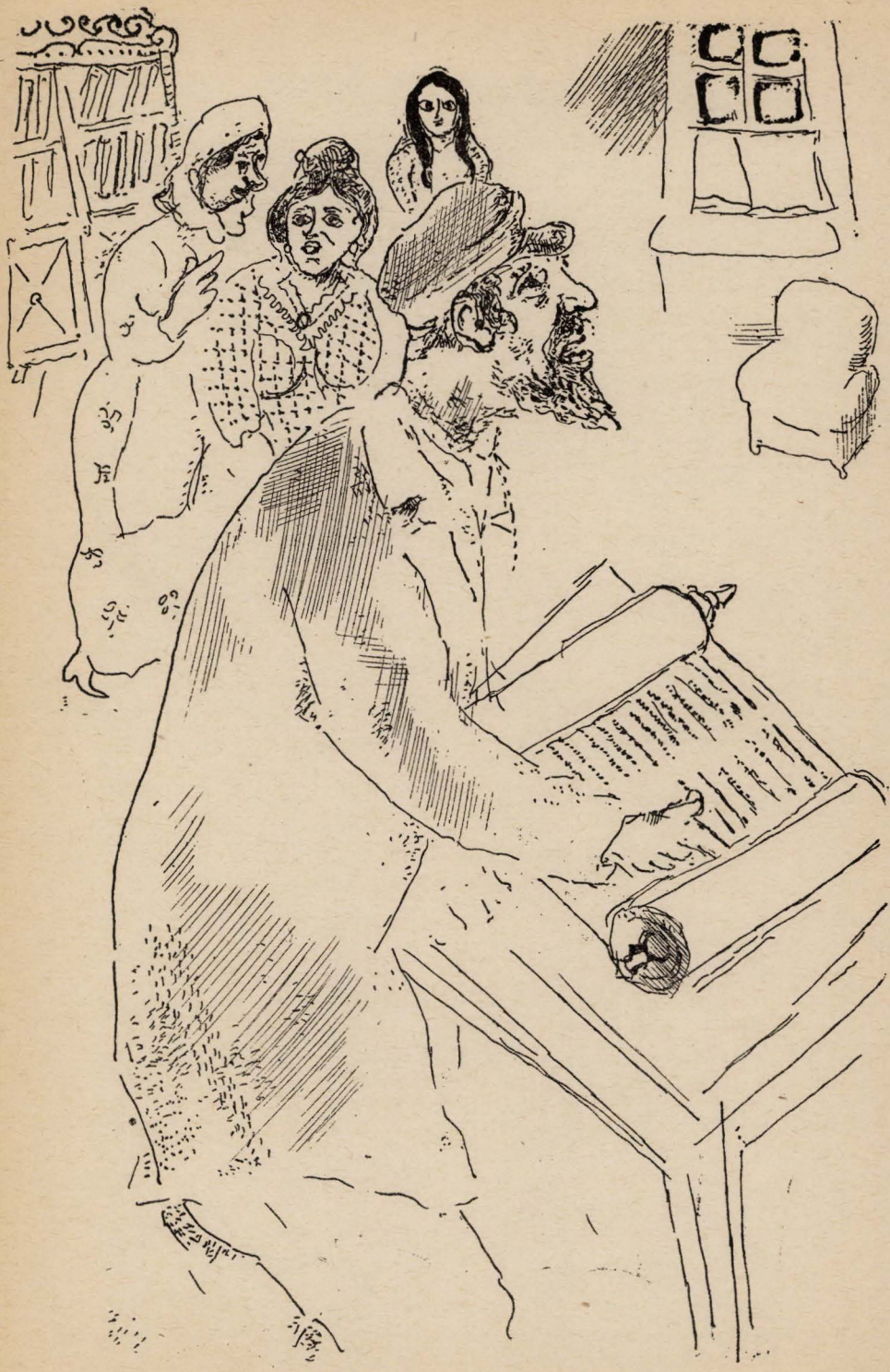
זי לאָזט תיכף איבער דעם גאַנצן האַק און פּאַק פון קראָם.

— קינדער, איר וועט דאָ אויפּפּאַסן אויף די פּאַנאַנדער־געווארפענע סחורה! כ'קום באַלד צוריק. חנא, זע, לאָז נישט ארויס קיין קונד פון קראָם, דו הערסט? — וואַרפט זי אין איילע־ניש צו די אַנגעשטעלטע און גייט גיך ארויס.

איך לויף איר נאָך.

— מאַמע, וויסט נישט, וואו איז די קאַלעקאַטקע? דער איד בעט זיי. כ'דארף פּארשרייען המנען!

— אי, לאז צורו! אלעמאל שטייסטו צו מיט קשיות.
ס'נישט האבן די קאלעקאטקע, וועסטו טופען מיט די פים.
דער איד, ווי ער דערזעט די מאמע, גיט זיך א רוק פון ארט.
— גוטן אווענט, גוטן אווענט, אלטע! — צעשאקלט זיך זיין קאפ.
— גוטן אווענט, גוטן אווענט, גייט ארויין, רב לייב! ס'איז דאך, אוודאי, שפעט? אין שול האט מען שוין אפגעלייענט, א?
אנשטאט אן ענטפער, גיט ער שמעוודיק א שמייכל אין באדד ארויין און גייט דורך פארבי אונדז מיט צעקרימטע פלייצעס, חס-ושלום אונדז נישט אנצורירן.
נאר דורכגעגאנגען, האט ער זיך א לאז געטאן מיט גרויסע טריט איבער דער שטוב, ווי איבער די גאסן.
— באשענקע, אט איז דיר דיין קאלעקאטקע! — סאפעט מיר חוה אין אויער און שפארט מיר אין האנט ארויין א הילצער-נעם המן-קלאפער.
— ס'איז דאך א פארזיריקער. עס טויג נישט. ער קלאפט נישט מער!
— זאלן אלע מיינע שונאים קריגן אזלעכע קלעפ, ווי דו קאנסט מיט אים פארשרייען המנען! שא, ס'ט זען, ר' לייב וועט דיר דאס זעלבע זאגן.
דער איד האט זיך אפגעשטעלט ביים ספרים-אלמער. ער עפנט ברייט פאנאנדער זיינע ביידע טירן און שטעקט אהין ארויין זיין האנט — לאנג, ווי א לאפעטע. נישט קוקנדיק, טאפט ער אן, ערגעץ-וואו אין א ווינקל, די מגילה וואס ער האט פארזיכערן דארט פארשטעקט.
דער שטילער ספרים-אלמער טוט זיך א שאקל. עטלעכע ספרים צעווארפן זיך אן א זייט. ווי פון כעס, הויבט זיך פון זיי אויף א ווינטל שטויב.
ר' לייב גיט א כאפ די מגילה און טראגט זי, ווי אן אוצר. דאס וויים זיידענע מגילה-מענטעלע, זיינע אויסגענייטע גילדענע

אותיות, זיינע קרוינען־קעפּלעך וואַרפן אָפּ אַ זונען־שיין אויף דעם אידנם שוואַרצן פּנים.

אָפילו זיין באָרד וועלט דורכזיכטיק.

אָן אויפּגעלעבטער, אַ פּרייליכער, גייט ער צום טיש. אויף אונדז גיט ער אָפילו נישט אַ קוק.

ער נעמט אַראָפּ זיין היטל. די שוואַרץ־סאָמעטענע יאַרמלקע גיט אים צו נאָך מער גלאַנץ. אויף זיינע פּליצעס לייגט זיך אוים, ווי אַ פּאָר וויסע פּליגלען, זיין קורצער טלית.

— שאַ! — גיט ער אַ קלאַפּ מיטן האַנט.

ער מיינט, אַוודאי, ער איז אַרויף אויף דער בינע פון אַן אָנגעפּאַקטער שול.

— שאַ! — נאָך אַמאָל אַ קלאַפּ געטאָן איבערן טיש, כאָטש מיר אַלע דריי שטייען שטיל.

ער קלייבט זיך אָן מיט כוחות. ער האָט זיך אַ בוק געטאָן צו דער מגילה. זי אַ קוש געגעבן, אַראָפּגענומען איר מענטעלע. און ווי שמשון־הגיבור, וואָס שטופּט פּאַנאַנדער די טויערן, שפּאַרט ער זיך אָן אין די הענטעלעך פון דער מגילה און וויקלט זי פּאַנאַנדער.

פון דעם געלן, בריט־אויסגעשפּרייטן פּאַרמעט גיט אַ בלאָז אָן אַלטער ריח.

אַ בערגל שוואַרצע שורות, אויסגעמאַסטענע אין גלייכע רייען ווי טרעפּ, גיט זיך אַ שטעל אויפּן טיש.

דער איד גיט אַ הויב דעם קאָפּ, ציט אוים אין דער הויך זיין געדזענעם האַלדז.

— הָא־הָא! אָה!־אָה! — גאָרגלט ער אָן לופּטערט דורך זיין קול.

דער הענגלאָמפּ האָט אים אַ לייכט געטאָן אין צורה. דער איד טוט אַ קוק אויפּן פייער, ווי ער וואָלט זיך אָנגענעמען מיטן ברען פון לאָמפּ, צעפּלאַמט זיך זיין פּנים. אַ שאָקל אין איין

זייט, אין דער אַנדערער, און מיט אַ ניגון הויך אויפן קול, זינגט ער אוים די ערשטע ברכות פון דער מגילה.

מיר אַלע, זאַלבעדריט, הזרן זיי איבער אויפן קול.

דער איד, איינמאָל אויפגעציטערט, שטעלט זיך שוין מער נישט אָפּ. צוגעשפּאַנט צום טיש, אַנגעשפּאַרט אַן דער מגילה, שאָקלט ער זיך, ווי אַן אונטערגעשטופּטער.

דער האַרטער פּאַרמעט שורשעט אין זיינע הענט.

עם ווערט אַ געוויש אַרום אים.

עם דוכט זיך מיר, דער גאַנצער באַרג מיט די מגילה-שורות האָט זיך אַ רוק געטאָן פון אָרט און זיי פּאַרדרייען זיך, ווי אין אַ ראָד.

אָט נידערט פון זיין שלאָם דער מלך אחשורוש. אַ גאַנצע מחנה זעלנער שטופּט זיך נאָך אים, רייטן אויף די שורות אַרויף, צעטרעטן די אותיות, ווי שטיינדלעך אונטער די פּים.

דער איד איילט זיך, לייענט גיך. מיט אין אָטעם פּאַר-כאַפּט ער אין זיין מויל אַ גאַנצע קופּע ווערטער, ווי עס וואַלטן זיך יאָגן נאָך אים אחשורוש מיט די זעלנער. אַ וואָרט—אַ טראָט.

דער איד קנייטשט די בויגנס, פּאַרשלעפּט די שורות און וואַרפּט זיי הויך אַרויף אויף זיין ציטערדיקן קול. יעדע שורה ציט זיך מיט דעם ניגון, ווי אויף אַ שנירל אַרויף. דאָ פּאַרשלעפּט דער איד אים אין דער הויך, דאָרטן גיט ער אים אַ טרייסל און אַן אויסגעקרייזלטן פּירט ער אים צוריק. גיט ווייטער אַ שלונג אַ פּאָר שורות און ווייטער דער זעלבער ניגון שלעפּט זיי אַרויף און אַראָפּ. פּאַרשלייערט ער די גאַנצע מגילה, ווי אין אַ ציטערנדיקן וואָלקן.

בלויז פון צייט צו צייט גיט דער איד אַ קוועטש זיין קול, ווי עם וואָלט אים געלינגען אַ שטופּ טאָן אחשורושן אַליין.

מיט אַ פּאַרכאַפּטן אָטעם הערן מיר זיך צו. איך סטאָרע זיך דערקענען, וואו פּאָרט פּאַרביי דער מלך און ווען קומט אַן מרדכי אויף זיין ווייסן פערד.

די מאמע האלט איר טייטש־חומש אין האנט, און ווי זי וואלט פארהערן דעם אידן, שאקלט זי אלץ צו מיטן קאפ. די קעכין, חוה, פאררוקט אין דער טיר, זיפצט און קנאקט אויס אירע פינגער.

— אלץ איז אמת, וואס דער איד זאגט, אלץ אמת! — שעפטשען אירע ליפן.

איך קוק דעם אידן אין מויל אריין. איך קאן זיך נישט נאכיאגן נאך זיין טרייסלענדיקער צונג, וואס קלאפט זיך אפ, ווי א העמערל, אן זיינע ציין. איך קאן נישט אנכאפן דאס ארט, וואו דער איד האלט.

אט איז ער אויף ד ע ר זייט בלאט, און אט — וויקלט זיך שוין דאס בלאט איין און דעם אידנס אויגן שפרינגען שוין אויף אן אנדער בלאט ארויף.

איך קאן זיך נישט דערווארטן, ווען קומט שוין אן המן! חלילה אים נישט פארפעלן! איך אליין דארף דאך אים פארשרייען!

די קאלעקאטקע שוויצט אין מיינע הענט. גאט ווייסט, צי זי וועט זיך נאך א טרייסל טאן.

איך שטעל זיך נעענטער צו דער מגילה. כ'טאפ אן אירע זילבערנע הענטעלעך. זיי צאמען אפ דעם גאלן פארמעט, ווי מיט צוויי גרויסע זיילן.

אט אזעלכע זיילן — טראכט איך — שטייען אוודאי ביי דעם אריינגאנג פון דעם מלכס שלאס. זיי וועלן אויפלויכטן דעם וועג אסתרן. אט, באלד וועט זי ארויסגיין אין איר לאנג קלייד און מיט אירע לאנגע גאלדענע האר. אט וועלן טאקע די שורות שיטערער. עס לויכט אויף א גראמער פלאץ. אט שטראלט אויף איר פנים...

מיט אמאל גיט מיך דער איד א שטופ.

אוודאי וויל ער מיך אפשטופן פונעם וועג פון דער מלכה. גיב איך אויף אים בייז א קוק.

אבער זיין האלדז איז פארריסן ביז דעם סאמע באלקן. ווי א דונער האט א טראסק געטאן זיין קול:

— המן, המן בן המדתא! —

די מאמע מיט חוהן טופען מיט די פים.

דווקא איצט האב איך זיך געדארפט פארחלומען מיט מיין אסתר! קוים געהאט צייט א טרייסל טאן דעם המן־קלאפער.

פון כעם גיב איך אים א קלאפ איבערן טיש.

דער איד כאפט איבער דעם אטעם און טוט זיך ווייטער א לאז איבער דער מגילה.

איך לאז אים נישט מער ארויס פון די אויגן.

— המן! המן! — ווינקט מיר דער איד צו מיטן קאפ, ווי ער וואלט וועלן מיר ווייזן, אז אט איז המן ארויסגעלאפן פון דער מגילה, איך זאל אים שלאגן, אים הרגענען אויפן ארט.

איך קלאפ מיטן המן־קלאפער איבערן טיש, איך טופע מיט די פים, איך שריי אונטער. אויב המן גנבעט זיך פון מיר ארויס, זאל אים כאפן די מאמע, צי חוה.

— המן! המן! — שרייט שוין דער איד אויף יעדע רגע, ווי נישט נאר איין המן, נאר טויזנט המנס זיינען ארויסגעקראכן פון דער מגילה. עס ווערט מוראדיק פון אונדזערע קולות.

דער איד וויקלט די מגילה מיט ליארעם. עס קרעכצט א בלאט נאך א בלאט.

שוין זשע, וועלן מיר אים נישט דערהרגענען, דעם המן! שוין זשע וועט ער אונדז דערשטעכן מיט זיין אויפגעהויבענער שווערד?

וואו ביסטו, אסתר? קום שוין צו גיין! באווייז דיין נס!

און טאקע, דער איד הערט אויף צו שרייען, הערט אויף צו שאקלען זיך, ווי עס וואלט אים א שיין געטאן אסתר אויף דעם ניי־אויסגעוויקלטן מגילה־בלאט.

ער שטילט איין זיין קול, רינגלט ארום דעם ניגון, ווי מיט

צארטע קווייטעלעך און בוקט, בוקט זיך, ווי ער וואלט געוואלט א גלעט טאן אסתרס ריינע קלייד.

— מאמע, גאט צו דאנקען, אסתר איז שוין דא! — פליסטער איך דער מאמען.

ביי אלעמען איז אפגעאנגען דאס הארץ. די מאמע גיט א זיפץ. ביי דער קעכין זיינען די אויגן אויפגעהויבן אין דער הויך, ווי זי זאל לויבן גאט, וואס ער האט געווויזן זיין חסד אין דער צייט.

און אונטער דעם אידנס ניגון גייט אסתר פון די שיטערע שורות, די טרעפ ארא. איר לאנגער שלעפ פינקלט, ציט זיך אוים אויף דעם ליידיקן ארט, וואו ס'איז נישטא קיין איינציק אות, נאר וויסע פאסן לויכטן, ווי עם וואלטן זיך שוין אנגעצונדן אויף דער מגילה וויסע ליכטעלעך צוליב דעם יום-טוב!

— אמן! אמן! — זינגען מיר אוים אינאיינעם מיט דעם אידן.

אויסגערונען דער ניגון, איז דער איד ווי שטום געוואָרן. זיינע הענט זיינען געבליבן ליגן אויף דער מגילה.

איך שטיי און ווארט, אפשר וועט נאך וואס ארויס פון זיין פארמאכטן מויל, פון זיין מיט אמאל פארשווארצטער באָרד. אבער עס איז שטיל געוואָרן, ווי עפעס וואלט אפגעשטארבן.

דער איד גיט שטיל א קוש די מגילה אין אירע ביידע זייטן, ווי אין באקן, און רוקט פעסט צונויף אירע הענטעלעך.

די מגילה ווערט אן אלטינקע, אן אויסגעדארטע.

דער איד טראגט זי צוועק צו דעם ספרים-אלמער.

מיר באגלייטן זי מיט די אויגן. מיר וועלן זי דאך נישט זען א גאנץ יאר.

צוריק פון דעם אלמער, שטעלט זיך דער איד מיט אמאל אפ און גיט אויף אונדז א קוק מיט גרויסע אויגן:

— שוין זשע נאָר מיר דריי האָבן אים געהערט?

אים האָט זיך געדוכט, ער האָט געלייענט פאָר דער גאַנצער וועלט.

פורים־שפילער

דעם גאנצן טאג פורים האט זיך געטומלט אין שטוב. ביז דער סאמע סעודה האט מען נישט אויפגעהערט צו פאקן און טראגן שלח־מנות.

דא לייגט מען אן א קערבל מיט גוטע זאכן; דא וויקלט מען אויס, וואס קרובים האבן צוגעשיקט.

די אלטע טרעגערקע גייט אויס פון אירע כוחות.

— איר וועט מיר גלויבן, עס האבן זיך שוין ביי מיר אפּ־געגומען העגט אן פים!

זי שטעלט אוועק מיט א טיפן זיפץ דאס מיטגעבראכטע קערבל אויפן טיש, גיט א קנאק די פינגער און זעצט זיך צו.

— דוואשע, דו וועסט זיך אויסרועון א גאנץ יאר, — זאגט די קעכין. — גיי, ס'איז דא נאך א קערבל אוועקצוטראגן, אבער גיכער, ס'איז דאך באלד די סעודה! — לאזט די קעכין נישט איבערכאפן דעם אטעם.

אין עס־צימער צינדט מען שוין אן דעם לאמפּ. מע טראגט אריין דעם סאמאוואר, וואס בלישטשעט און קאכט מער ווי אלע מאל.

צוגעמאכט די קראם, לויפט די מאמע אין שטוב אריין.

— וואו איז דוואשע? — דערמאנט זי זיך מיט אמאל. — ס'ט אלעמען אוועקגעטראגן די שלח־מנות? און דער מומע

ציפע? און מיין עלטערער שוועגערין אויך שוועקגעשיקט? געדענקסטו, וואָס פֿאַר א פּסק מיר האָבן געהאַט פון איר פֿאַראַיאָרן? דערמאָן זיך, ס'ט קיינעם נישט פֿאַרגעסן? —

די אַלטע טרעגערין, יעדן יאָר די זעלבע, האָט שוין געקאָנט אויף אויסנוויניק דער מאַמע קרובים.

— מיט גאָטס הילף, אַלטע, אַלעמען שוועקגעטראָגן. אַלע זיינען געווען זייער צופֿרידן מיט אייערע שלח־מנות און אָנגעווינטשט אייך נאָך מער, ווי זיי האָבן אָגעלייגט אין די קערבלעך!

— נו, גוט, דוואָשע! נא, אַט איז דיר דיין שלח־מנות. האָב א גוטן יום־טוב! — שפּאָרט איר די מאַמע עטלעכע מטבעות אין האָנט אַריין.

— א דאַנק, אַלטינקע! האָט אייך אַלע א גוטן און א פֿרייליכן יום־טוב. מיר זאָלן דערלעבן אין געזונט און הצלחה איבער א יאָר פֿורים, אם ירצה השם!

דער טאַטע זיצט ביים טיש אין זיין זיידענער קאַפֿאָטע. די בּאָרד אויסגעבּאָרשט. יעדעס האָרעלע צעבלאָזן. ס'פּנים לויכט אונטער דעם שפּריצנדיקן הענגלאָמפּ־פּייער.

פּונעם פּלאָם צעלויפֿן זיך איבער דעם טישטוך קייקעלעך ליכט. וואו נאָר זיי גיבן א שפּרונג, צינדט זיך אָן א שטיקל טיש.

אָן א זייט צעברענען זיך דער מאַמעס הויכע ליכט. דער יום־טובדיקער טיש גרייט זיך צו דער סעודה.

עס גייט אַריין אין שטוב דער שמש. ס'גייט אַריין דער גבאי פון שול, דער שכן פון הויף. זיי קומען זאָגן דעם טאַטן א גוט יום־טוב. דער טאַטע רופט זיי אַלעמען צום טיש:

— זעצט זיך צו, ר' אפרים! זעצט זיך צו, ר' דוד! ביז דער סעודה, נעמט דערווייל א גלעזל טיי!

זיצן זיי און טרינקען טיי, ווי זיי וואָלטן געטרונקען וויין. מיט יעדן גלאָז ווערן זיי לעבעדיקער און נאָך יעדן גלעזל צעגייען זיי זיך פון הינ און פֿאַרגעניגן.

אויפן טיש, לעבן דעם טאטן, ליגט צוגעגרייט א בערגל זילבערנע און קופערנע מטבעות. פאר יעדן ארעמאן, וואס גייט אין שטוב אריין, שארט דער טאטע אן א הויפטל קליינגעלט.

— א פרוילעכן יום־טוב אייך, ר' שמואל־נח! א גוטן יום־טוב, באלעבאסטע! — שאקלט איטלעכער באזונדער מיטן קאפ.

די טיר מאכט זיך נישט צו. ס'דוכט זיך, מיר זיצן אויפן גאס און פארביי אונדז גייען דורך מענטשן. די גאנצע שטאט מיט ארעמע לייט גייען דורך די שטוב.

אט שטעלט זיך אנידער לעבן טאטן א הויכער איד מיט א שוואַרצער באַרד. מיין איך, עס איז געקומען דער מלך אחשורוש אליין; באלד וועלן אלע אויפשטיין, אפילו דער טאטע, און אים לאזן דעם אויבן־אן.

אבער דער איד גייט זיך צוועק, גארנישט ווי א מלך, נאר מיט אן אראפגעלאזטן קאפ.

די קופקע געלט ווערט אלץ מאגערער. ווער דארף נאך קומען? אויף וועמען וואַרט דער טאטע?

פלוצים ציטערן אויף די גלעזער אויפן טיש. עס דערהערט זיך א גערויש פון קיך, ווי מען וואלט זיך דארטן שלאגן, ווי טעלער מיט גשיר וואלטן זיך דארטן צעפאלן אויפן דיל.

א שטופעריי, א גלעכטער. עס טופן פים. מע פייפט. מע לאכט.

דער טאטע מיט די אורחים קוקן זיך איבער.

— דאס זיינען אוודאי פורים־שפילער! — שעפטשעט דער שמש.

די טיר פראלט זיך מיט א ליארעם פאנאנדער און עס פאלט אריין א גאנצע חברה. הויכע, קליינע, דיקע, דארע. ס'האט זיך געדוכט, זיי שטופן זיך נישט נאר אין דער טיר, זיי קריכן פון די וועגט ארויס, פון יעדןווינקל, זיי האבן אויפגעריסן אלע טירן און פענצטער.

פון אומעטום שטעקן מענטשן ארויס. ביי איינעם א מורא־דיקע נאז, ביים אנדערן א פאר געשוואלענע באקן. א קאפ, ווי א בלוי צוקער־היטל... און פים זעט מען נישט...

וואו זיינען זייערע פים? זיי שטייען גאר נישט איין אויף איין ארט. איינער קריכט אויף דעם צווייטן ארויף. גיט אים א זיץ אן א זיים, שטעלט אים אונטער א פיסל, פאלט אליין אנידער, פארשלאפט מיט זיך דעם אנדערן, און ביידע קוליען זיך איבער. מע צעגייט פון געלעכטער.

— שא! — קריכט ארויס פון דעם הו־הא א הויכער איד מיט א רויטער קארטאנענער נאז, וואס ער האלט אין האנט און וויל זי צוקלעפן צו זיין צורה.

אוודאי, זיין אייגענע נאז איז נאך מיאוסער, וואס ער באהאלט זי!

— גוט יום־טוב, יהודים! גוט יום־טוב, באלעבאטים! אט גייט דער פרייליכער פורים, די רויטע נאז! — פייפט ער מיט אמאל אויס פון זיינע גרויסע נאזלעכער. דער טאטע מיט די אורחים שאקלען צו מיטן קאפ.

— גוט יום־טוב!... — חזרן איבער אלע פורים־שפילער מיט א ניגון אויפן קול. די רויטע נאז צעהיצט זיך.

— חברה קלעזמער! — קאמאנדעוועט ער. — וואס האט איר זיך אפגעשטעלט? לאמיר אלע הוליען, טאנצן! — און ער הויבט אן דער ערשטער זינגען, טופען מיט די פים, פליעסקען מיט די הענט. זיינע שטיוול קלאפן, ווי א האמער, אן דעם דיל.

זיי אלע דרייען זיך איבערן צימער. יעדערער ווערט ווי שיכור, פאלט פון די פים, קוליעט זיך איבער אויפן קאפ. יעדערער וויל זיך אויסצייכענען, באווייזן וואס מער קונץ.

— וואו ביסטו, מענדל בארבאן! — שרייט אלעמען איבער א הויך קול.

רוקט זיך ארויס א גראב־אנגעשטאפטער בארבאן. ווי אן

פים איז ער. הינטער אים שפרינגען אונטער נישט זיינע פים, א לאַנגע האַנט ציט זיך ארויס פון א זייט און גיט א קלאַפ דעם באַראַבאַן אין בויך; פון הינטער זיינע אויערן קריכן ארויס א פּאָר מעשענע טעצלעך און צעטראַסקען זיך איבער זיין קאָפּ, ווי זיי וואַלטן אים פּאַטשן אין די באַקן.

— דאָ — גיט א פּאָמפּ א טרובע, דאָ — בלאָזט אויס א שופר, דאָ — טוט א סוויסטש א פייפל, שיסט אין זיי אַלעמען אויס.

זיי דרייען זיך אַלע, ווי איבער מיין אייגענעם קאָפּ. איך ווייס שוין נישט אויף וועמען פריער צו קוקן.

מיר דוכט, זיי שרייען פון כעס אויף דעם אידן מיט דער רויטער נאָז. ער שטופּט אָפּ אַלעמען, לאָזט קיינעם נישט א שפּיל טאָן.

— שא! — טוט ער א געשריי, — אָט, גייט דער מלך אחשורוש! — און ער אליין גיט א טראַט פּאַרויס, קלעפּט אָפּ זיין רויטע נאָז און טוט זיך אָן אויפן קאָפּ א גילדענע קרוין.

אַלץ ער!

— שוין זשע וועט ער אויך שפּילן אסתר, מיט זיינע גרויסע שטיוואַלעס? — ברומען די אַנדערע.

איינער פון דער חברה פאַרלויפט אים דעם וועג. ער רייט ארויף אויף א ווייסן שטעקן.

— ער איז מרדכי! — שרייט ער, און דאָ גיט אָן אַנדערער שפּיציקער בלעכערנער קאָפּ א טרייסל מיט די גלעקעלעך, וואָס זיינען אַנגעטשעפּט אויף זיין היטל, און פּאַרקלינגען אַלעמען די קעפּ.

ס'דוכט זיך, עס זיינען אַנגעהאַנגען גלעקלעך נישט נאָר אויף זיין היטל, אויך אויף זיינע פים, אויף זיין גאַנצן גוף. דער טאַטע האַלט נישט אויס, פּאַרשטאָפּט די אויערן און אליין ווישט ער זיך אָפּ די אויגן פון געלעכטער.

— הא! הא! — לאכט דער גראבער גבאי און זיין בויך טרייסלט זיך אזש אונטער.

— א ביסל איז ער צו פרי ארויסגעטראטן, האט פארשריען דעם מלך, ניט המנען!

— געזונ, געזונ! — שטעלט זיי אלעמען אפ דער טאטע. — איר דארפט דאך, אוודאי, נאך ארומגיין די גאנצע שטאט! — זיין האנט שארט איבערן טיש.

גיט פלינק א שפרונג די רויטע נאז — דער מלך אחשורוש, און פארכאפט דאס גאנצע גלעזל, וואס פליט פון טיש ארא. די חברה צעקאכט זיך נאך מער. מע שלאגט זיך שוין אויף אן אמת. דעם טאטנס קול נעמט זיי פאנאנדער.

— אלטע, חיים געבן א ביסל משקה! — רופט ער אויס.

מע גיסט יעדערן אן א קעלישעק בראנפן.

אין איין אטעם ליידיקט אים איטלעכער אויס, כמעט מיטן קעלישעק צוזאמען.

ס'האט ווי א ברען געגעבן אויפן ארט, א הוליע, א טאנץ! אויגן פינקלען, דער בארבאן טראסקעט, די פייפלעך סווים-טשען, די טעצלעך פאטשן, די פים טופען, די גלעקעלעך קלינגען, קלינגען . . .

זיי רופן, זיי ציען, שלעפן אונדז אלעמען אוועק. דער קאפ טראגט דיך. כ'גיב זיך א לאז צו זיי . . . און מיט אמאל . . . וואס איז דאס?

די גלעקלעך הערן זיך אלץ ווייניקער, אלץ שטילער . . . אלץ ווייטער, ווי איך אליין וואלט זיין וויט פון זיי.

כ'טו זיך א קער — נישטא די פורים-שפילער. אלע אינ-איינעם זיך ארויסגעשטופט פון טיר. אלע קלאנגען לויפן זיי נאך. דא — איינער, דא — אן אנדערער. זיי רינען זיך אויס.

וואו זיינען די פורים-שפילער?

ווי פֿאַרפֿאַלן געוואָרן. ווי קיינמאָל ניט געווען.

אין שטוב איז שטיל, פיל שטילער ווי פֿריער.

בלויז דער העננלאָמפּ שפֿריצט מיט פֿייער, סטאַרעט זיך איינהאַלטן דעם יום־טוב.

מע שטעלט אַן משקה. מע גרייט דעם טיש. ס'קומען אַן נייע אורחים. איך קוק אויף דער טיר, צי קומען נישט ווייטער די פֿורים־שפּילער.

— טאַטע — פֿרעג איך — וואו זיינען די פֿורים־שפּילער? וואוהין זיינען זיי אַנטלאָפֿן? טאַנצן זיי וואו? שוין זשע גייען זיי איצט אַרום איבער די גאַסן, ווי אַלע מענטשן?

דער טאַטע גיט אַ קוק אַרום זיך, שמייכלט־צו, אינאיינעם מיט די אורחים.

— מע דאַרף שוין גיין צו דער סעודה, אַ? — רופט ער אויס.

אַלע הויבן זיך אויף. איך גיי זיי נאָך און אין די אויערן קלינגען נאָך אַלץ די גלעקעלעך.

וואַרמעס־צייט

— סאשע, חוה, וואָס זייט איר דאָרט אַנטשלאָפן געוואָרן אין קיך? — צעשרייט זיך ישראל פון עס־צימער. — איר הערט גאָרנישט, אז איך בין דאָ?

שטענדיק וואָרטשעט ער, דער ברודער ישראל. ער איז א פאַרביסענער. ער בייזערט זיך, אז מען פאַרפעלט אים, אז מען גיט אַן אַנדערן דעם בעסטן חלק. זעצט ער זיך צום טיש, גיט ער א פאַרקע מיטן גאַפל אין זיין טעלער און רוקט אים גלייך אַפ אַן א זייט.

— וואָס האָט איר מיר דאָ אַוועקגעלייגט פאַר א שטיקל פלייש? דאָס זיינען דאָך הוילע ביינער, נישטאָ וואָס צו עסן!

פון קיך דערהערט זיך א געברום, וואָס קומט אַן אלץ נעענטער, צוזאַמען מיט די שוועכע טריט פון חוהן. זי פאַלט אַן אויפן ברודער מיט א האַגל קולות:

— וואָס האָט איר זיך אלע אַנגעזעצט אויף מיר? וואָס האָט איר צו מיינע יאָרן? יעדער צאַפט פון מיר דאָס בלוט!

חנה טרייסלט זיך מיטן גאַנצן לייב. איר פנים — רויט ווי א בוריק.

פאַר די קינדער האָט זי נישט מורא. שרייט זי.

— ביסט נישט קיין בן־יחיד ביי מיר! א יחסן אַזא! בין איך שולדיק, וואָס דו קומסט שפעטער פון אלעמען? אלץ חוה! חוה, — מיר א קאַלב־שניצל! חוה, — מיר א זים־זויערע קייקעלע! חוה, — מיר געבראָטענע בולבע מיט פלוימען! דער וויל גאָר א פיינקוכן. דער — פליישיקס, דער — מילכיקס!...

חוה מאַכט נאָך יעדערן. ס׳פנים אויסגעקרימט, פון מויל שפריצט.

— אוך פרואוו זיי נישט געבן! זיי רייסן דאָך פון די הענט,

די ממזרים! קוים מיט צרות, קאן איך וואס באהאלטן פאר די באלעבאטים!

חוה כאפט זיך פארן הארץ. איר ברוסט הויבט זיך ארויף און אראפ.

מיט אמאל שטעלט זי זיך אפ, פארבייסט אירע פעטע ליפן און גיט א קרים איר פנים.

— און אפשר מיינט איר נאך, אז איך האב אויפגעגעסן דאס גאנצע פלייש? גאט איז מיין עדות!

חוה גיט זיך א כאפ פארן בויך. — וואס איך קאן שוין נעבעך עסן מיט מיין קראנקן מאגן... — זי קוועטשט אוים א טרער.

— א גאנצע געזינד זיך אנגעזעצט אויף מיר! האראוע, ווי א פערד! זאל כאטש ווער אויף מיר רחמנות האבן!

— גוט, גוט, שוין גענוג זיך אנגעהערט פון אייך!

דער ברודער ישראל ווערט נישט נתפעל פון אירע טרערן.

— גייט בעסער, גיט זיך א פארקע ביי אייך אין קיך און ברענגט מיר אן אנדער שטיקל פלייש. — ער שטופט זיין טעלער אין אירע הענט אריין. — און פארגעסט נישט, — שרייט ער איר נאך, — אויך איבערבייטן די הירזשענע קאשע מיט האניק, די איז שוין קאלט געווארן.

אין מיטן וואך עסט יעדערער באזונדער. פון זיצן אליין ביים טיש ווייסט מען נישט וואס אויסצוטראכטן. גאנצענע טעג דרייען זיך ארום די ברידער לוידיק. ווייל יעדערער באווייזן פאר די דינסטן, אז ער איז אויך א שטיק באלעבאס, אויך אזוי פארנומען ווי דער טאטע און די מאמע, און האט אויך נישט קיין צייט צו ווארטן ביז די דינסטן גיבן זיך א דריי.

די מאמע האט טאקע נישט קיין צייט צו עסן.

פון אין דער פרי ביז אין געשעפט, ווארט זי נאך אפ, ביז דער טאטע און אלע אנגעשטעלטע קומען צוריק פון ווארמעם,

און וועלן ס'ווערט א ביסל שטילער אין קראָם, כאָפּט זי זיך אויף א רגע אָרויס אין שטוב וואָס איבערצובייסן.

עס האָט געדאַרפט אויספאַלן א געבענטשטער טאָג, א טאָג אָן עגמת־נפש, אז די מאַמע זאָל זיך פאַרגינען אָפּעסן אין דער צייט. מייסטנס א פאַרזאָרגטע, א פאַרהאַרעוועטע, קומט זי שפּעט אין שטוב אַריין. דעמאָלט — בעסער צו איר ניט צושטיין.

שנעל לויפט זי דורך די הינטער־קראָם, וואו ס'זיצט דער בוכ־האַלטער. זי גיט אויף אים אָפּילו נישט א קוק, ווי זי וואָלט זיך שעמען, וואָס אין מיטן העלן טאָג גייט זי זיך זעצן צום טיש.

— סאַשע, ס'איז דאָ וואָס צו עסן? — שרייט זי נאָך פון ווייטן. — גיך, גיך, שטעל מיר אַלץ אַוועק אויפן טיש! אָבער גיך, כ'האָב קיין צייט נישט.

די צעטומלטע דינסט רייניקט שנעל אָפּ פּאָר דער מאַמען א שטיקל טיש, רוקט איר צו ברויט, זאַלץ, א לעפּל און גאָפּל.

ביזוואַנען די מאַמע וואַשט און טריקנט אָפּ אירע הענט, יאָגט זי נאָך אונטער די דינסט.

— גאָט מיינער, וואָס דויערט עס ביי אייך אַזוי לאַנג? סאַשע, וואו ביסטו פאַרפאַלן געוואָרן? אַלע קינדער שוין אָפּ־געגעסן? באַשקע האָט וואָס געגעסן? — דערמאָנט זי זיך מיט אמאָל אויף מיר.

וועגן די אינגלעך איז זי געווען זיכער, אז זיי וועלן זיך שוין נישט לאָזן אָפּנארן פון דער קעכין. אָבער איך, איך — שטענדיק א בלאָסע מיידעלע, און דערצו נאָך איר מיזינקע, — האָט זי געמיינט, מיך דאַרף מען אָנשטאָפּן מיט גוואַלד.

אַלץ שטייט שוין אויפן טיש און סאַשע רוקט צו דער מאַמען איר טעלער זופּ.

— א שאַד, באַרינקע, — עסט זיך אָפּ דאָס האַרץ סאַשע, —

דאָס פלייש וועט דאָך ווערן קאַלט, ביז וואַנען איר עסט אַפּ די זופּ!

די מאַמע זיצט אויפן ברעג שטול און הערט זיך צו צו די ווייטע קולות, וואָס טראָגן זיך פון דער קראָם.

— דורע מיר נישט אַ קאָפּ! מיין מוח פלאַצט אַן דיר. זיי שטיל אַ ווייַלע, כ׳הער עמעצער איז אין קראָם אַריין. — די מאַמע איז שוין גרייט צו אַנטלויפן און פאַרשלינגט שנעל דעם ביסן, וואָס זי האָט געהאַט אין מויל.

— באַלעבאָסטע, דער באַלעבאָס רופט אייך! — לויפט אַריין אַ פאַרסאָפּעטער דער קראָם־אינגל.

די מאַמע האָט זיך גלייך אַ ריס געטאָן פון אָרט. די דינסט קוקט זי אומעטיק אָן.

— זאָל איך אייך, באַרינקע, אַרייַנטראָגן דאָס עסן אין קראָם?

* * *

איך בין אַליין בייַם טיש. נישטאָ קיינער, ווער זאָל קאָנען מסרן דער מאַמען, אַז איך עס נישט. גיב איך אַ וואַרף דער דינסט, וואָס האַלט אין איין אָנשטעלן דעם טיש מיט איין מאכל נאָך אָן אַנדערן:

— סאַשע, מיר ווילט זיך מער נישט עסן!

— באַשוטקע, גאָט איז מיט דיר! וואָס רעדסטו? ס׳איז דאָך אַזוי געשמאַק! הערסט דעם ריח? פרואוו, וועסטו זען ווי ס׳וועט דיר צעגיין אין אַלע אברים! באַשענקע, וואָס איז מיט דיר? ביסט, חלילה, נישט קראַנק? אָט, וואַרט, איך וועל רופן חוהן.

זי וויים — פאַר חוהן האָב איך מער מורא, ווי פאַר איר.

טראָגט זיך אַריין די קעכין, פון וועלכער ס'שמעקט שטענדיק מיט ציבעלע.

— וואָס עפּעס ווילסטו נישט עסן? — פּאָלט זי גלייך אויף מיר אָן. — אָך, פּאָזשאָלוסטע, מאַך נישט קיין העוויות! וועסטו שוין זיין א מענטש און עסן, ווי אַלע מענטשן עסן? דו עסט נישט, ביסטו טאָקע דערפּאַר אַזא בלאַסע. און גיי, די מאַמע וועט נאָך וויטער בייַ מיר מאָנען, וואָס איך גיב דיר נישט גענוג עסן!

— אָבער גוט, גוט, כ'וועל שוין עסן, נאָר טשעפּעט זיך פון מיר אָפּ!

איך ביים אָפּ א שטיקל פּלייש, נאָר זי זאָל אַוועקגיין, די קעכין. איך קאָן נישט אַריבערטראָגן איר ריח פון ציבעלע און געוואַשענע געפּעס.

— אוי, רבונו של עולם! אַפילו א פּיצל קינד האָט אויך צו מיר טענות! — לאָזט אַראָפּ חוה די פּלייצעס, ווישט אויס מיטן פּעטן פּאַרטוך אירע שטענדיק־פּייכטע אויגן און לאָזט זיך צוריק אין קיך.

בלייב איך וויטער זיצן אַליין. גיב א שלונג א ביסן, קוק אויף דער טיר, זאָל כאָטש ווער אין שטוב אַריין... רעכן איך אויס וויפיל בלייבט נאָך ביזן שבת...

אָט, שבת, וועלן זיך די אַלע לוידיקע שטולן צורוקן צום טיש און אויף זיי וועלן זיך צעזעצן דער טאַטע, די מאַמע, די בריידער . . .

מיט אַמאָל עפּנט זיך פּאַנאַנדער די טיר און אַבראַשקע פּליט אַריין, ווי א ווינט.

— גלאָמפּ אייניע, וואָס זיצסטו דאָ, ווי א פּאַרשלאָפּענע עין־הרע? זע, אָט איז דאָך דער מאַראָזשניק! — שטופּט ער מיך צו צום פּענצטער.

מיר בלייבן ווי פּאַרשטיינערטע אויפן אָרט.

איבערן הויף גייט ארום, ווי א לעבעדיקער ווייסער בארג, א הויכער גוי. ער איז ווי פארשאטן מיט שניי. א ווייסע ברייטע העמדל. אויף זיין קאפ וויגט זיך, ווי נאך א קאפ, א הויכע קאדעשקע, איינגעוויקלט אין ווייסע טיכער. דעם גוים פנים זעט מען נישט. דוכט זיך, אז זיין אייגענער קאפ איז איינגעבונדן אין קאלטע טיכער, ווי ער וואלט אים ווי טאן.

דער גוי טרעט מיט זיינע לאנגע שטארקע פיס, טאפטשעט איין דעם שניי. ער מאכט א טראט. זיינע שוואך-גלאנצנדיקע שטיוול טאנצן אונטער מיט דער קאדעשקע אינאיינעם.

פלוצים זיך א שטעל געגעבן אנטקעגן אונדזער פענצטער, — מסתמא אונדז דערזען, — פארריסן דעם האלדז און א געקריי געטאן, ווי א האן פארן רעגן:

— סאכאר-מארא, סאכאר—מארא! — אזש די פענצטער אויפגעטרייסלט.

אבראשקע שפרינגט אף פונעם פענצטער צו דער טיר און צוריק, ווארפט זיך אן אויף מיר:

— וואס שטייסטו? גיי בעט דער מאמען די פינף קאפיקעס, דער גוי ווייל מער נישט געבן אויף בארג!

— די מאמע איז פארנומען, איך האב מורא.

— שלימזל, גיי דערקאזשע כאטש גלעזער...

און אליין לויפט ער אווענק אין קיך, פאלט אן פון הינטן אויף דער קעכין און שטופט זי צו צום פענצטער, זי זאל אליין זען, אז דער מארא זשניק איז דא.

— חוה, — הערט ער נישט אויף זי צו טרייסלען, — איר מוזט אונדז געבן פינף קאפיקעס. איר זעט, דער מארא זשניק איז געקומען.

— אוי, רבונו של עולם! ער הרגעט דאך מיך אווענק, דער גזלן! — שטופט זי אף דעם ברודער. — ביסט משוגע, צי חסר-דעה? קדחת וועל איך דיר געבן... סטייטש, עסן איצט מא-

ראָזשנע, טרייפניאָק דו איינער! ביסט דאָך ערשט נאָך וואַרמעם!

— א, וואָס איז דאָס פאַר א פליש געווען? לאַנג פאַר־געסן...

חוה, ווי א פליג זאָל זי א בים טאָן:

— וואָס נאָך? נעבעך, אָפּגעקומענע קינדער, ס'א צער־בעלי־חיים אויף אייך! איר שטאַרבט ביי מיר פון הונגער! זיך אָנגעשטאָפּט מיט דריי קאָטלעטן און . . .

— אוי, געגנוג צו טרובען א טערק! איר וועט זיך דאָך נישט אָפּשטעלן ביז מאָרגן! דער מאָראָזשניק וועט אַוועקגיין...

— א גרויסער שררה, דיין מאָראָזשניק! נישט געדאַכט זאָל ער ווערן! ברענגט אַראָפּ פון וועג אידישע קינדער... וואו איז דער רבי? דיין גליק, וואָס ער איז דאָ נישטאָ, ער וואָלט דיר שוין אַריינגעקלאָפּט א פאַר שמיץ, ס'גאַנצע טרייפענע אייז וואָלט זיך צעגיין...

— סאַכאַר—מאָראָז, סאַכאַר—מאָראָז! — שרייט דער גוי פון הויף. אָבראָשקע גיט זיך א דריי אויפן אָרט, ער ווייס נישט מער וואָס אויסצוטראַכטן:

— ביי דעם גוי איז דאָס מאָראָזשנע נישט מילכיק!

ער פּרואַווט נעמען חוהן מיט גוטן:

— חוה, איך וועל אייך העלפן מישן דעם טייג פון ברויט, איר וועט מיך נישט דאַרפן בעטן, איך וועל אייך אַריינטראָגן פון קעלער די אוגערקעס, די קרויט . . .

— כ'בין דיר מוחל! וואָס האָסטו זיך צוגעטשעפּעט צו מיר, ווי א קלעשטש? וואו זאָל איך דיר נעמען געלט?

אָבראָשקע פילט, חוהס קול איז ווייכער געוואָרן.

— וואָס, ביי אייך איז נישט איבערגעבליבן פינף קאָפּיקעס פון מארק? וואָס זשאַלעווט איר דער מאַמע געלט?

— וואָס, דער מאַמע געלט איז מיסט? מען דאַרף עס

אַרויסווּאַרפן אויף דעם גוי? און ווי וועל איך איר ביינאַכט אָפּ־
געבן דעם חשבון?

— סאַכאַר—מאַראָז, סאַכאַר—מאַראָז! — קריכט דעם מא־
ראָזשניקס קול דורכן פּענצטער אין קיך אַריין. חוה צעטומלט
זיך, ווי מען וואַלט זי טרייסלען פון אַלע זייטן.

— אי, וואָס איז דאָס פּאַר אַ משומד דער אינגל? ווי קאָן
מען פון אים פּטור ווערן? מען בלייבט דאָך פון אים אָן כּוחות!
נאָ, גנב . . . — בורטשעט זי און קריכט אונטער איר קליידל
אַרויסשלעפּן פון דאָרטן איר בייטל געלט.

— עסן חלב, הוילע חלב!

בודק חמץ

דער ערב־פסח קומט אלץ נעענטער. אין שטוב קאכט און זידט. די לופט אליין טראגט זיך מיט א ציטער.

— ס'ט אויסגעוואשן דא? און אין יענעםווינקל? זע, רייב אפ גוט די פאליצעס. נא דיר פסחדיקע האנטיכער!

חוה יאגט אונטער יעדערן, וועמען זי כאפט נאר אן.

— דו, סאשע, — שרייט זי צו דער קריסטלעכער דינסט, — גיי מיט דיין חמץ צו אלדי שוואַרצע יאר! טראג עס אוועק אין קעלער אריין, וועסט עסן דארטן מיט איוואנען!

חוה שלעפט די לעצטע חמצדיקע כלים, שטופט זיי אלע מיטאמאל אין א פינצטערן אלמער אריין. די אלע זאכן נוצט זי א גאנץ יאר, און איצט וויל זי זיי גאר נישט אנקוקן, שטופט זיי שיער ניט מיט די פים. אט שטעלט זי זיך אפ א פאר־ציטערטע. עס האט איר א שימער געטאן א שאטן מעל פון דער שוואַרצער בלעך, וואו זי האט געבאקן פלאדן און פלעצלעך.

— וואו איז דער טאטע? ער וואלט קומען, וואלט ער שוין אויך דעם שאטן מעל פארברענען... — זי שטופט אריין די בלעך אין אלמער, זי זאל איר מער ניט שטעכן די אויגן.

דא צעדראפעט זי זיך די הענט. זי גיט א קוק: פיצלעך געלע רעטעכלעך — קריכן נישט ארויס פון דעם ריבאייזן.

— אן אנשיקעניש מיט דעם חמץ! נישט ארויסקריכן פון אים! קינדער, דער רבי האט דאך אייך געהייסן אויסדרייען די קעשענעס. איז וואס וואַרט איר? אט קומט באלד דער טאטע פארברענען דעם חמץ.

חוה קריכט אליין אריין אין די קעשענעס.

— אוי, קיצלט מיך נישט! איר וועט מיר אפרייסן די גאנצע קעשענע מיט אייער בודק־חמץ!

ס'איז ניט גרינג אויסצוריניקן אין איין רגע זייערע קעשענעס. פארן גאנצן יאר האט מען געהאלטן אין איין פאר־שטעקן אהין, וואס נאר מען קען געפינען סיי אין שטוב, סיי

אויף דער גאס. קוקן צו איצט די ברידער — ביי וועמען האט זיך אנגעקליבן מער ברעקעלעך אין דיווינקלעך.

— שא, דער טאטע גייט! — די קעשענעס דרייען זיך גיך צוריק אריין.

דער טאטע קומט פארברענען דעם חמץ. ס'גייט אפ ביי חוהן דאם הארץ. דעם טאטנס פנים — ערנסט, ווי אין שטוב איז וואס פארלאזן געגאנגען און ער דארף עס אויפזוכן.

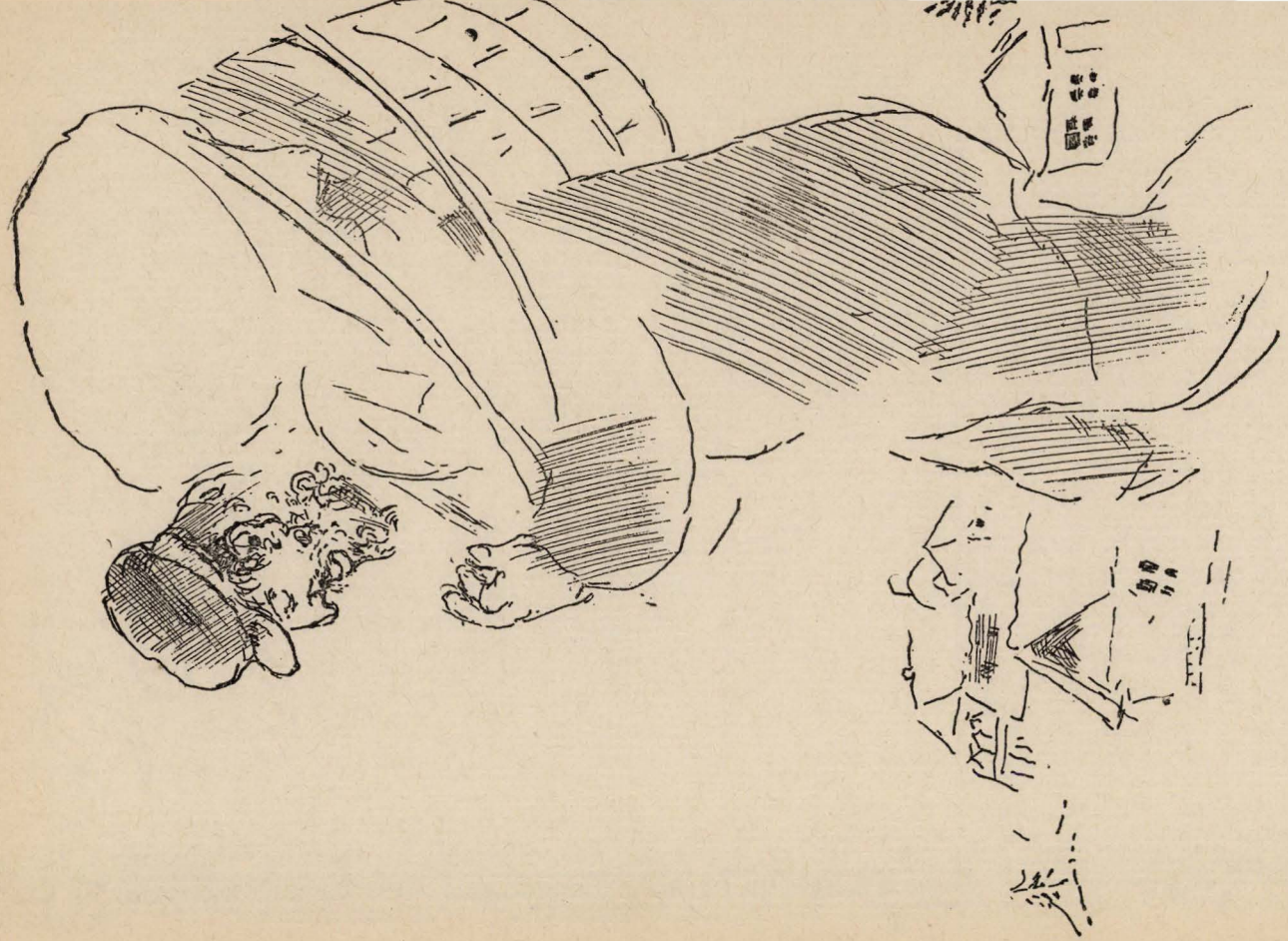
פון זיין שווארצן הוט פאלט אויף אים א שאטן. מען דערלאנגט אים אן אנגעצונדענע ליכט. דאס פייערל לויכט אויף זיין בלאסן פנים.

— איר האט א פלעדערווויש? — גיט ער שטיל א זאג.

אלע קינדער גייען אים נאך אן א ווארט. מע הערט יעדנס אטעם. דער טאטע מיט דעם ליכט און פעדער אין איין האנט, מיט א הילצערנעם לעפל אין דער אנדערער, שארט איבער אלע אונטערפענצטער, אלע ווינקלען, פאליצעם, כאטש זיי זיינען ערשט אויסגעוואשן. ער פארקריכט אין ספרים-אלמער, זוכט צווישן די גמרות, זוכט ווי מען וואלט פון אים וואס באהאלטן. מיטאמאל שטויסט ער זיך אן אויף א ברעקל חמץ, וואס נישט קוקנדיק אויף דער פוצעריי, האט זיך פארט ערגעץ פארשטעקט אין א ווינקל, צי חוה האט מיט א כיוון אונטערגעלייגט, דער טאטע זאל צופיל נישט זוכן.

גיבן א בליק זיינע אויגן. דאס ליכט צעברענט זיך מיט זיי אינאיינעם, ווי ער וואלט געפונען אן אוצר. דער טאטע פארכאפט די אלע געפונענע ברעקלעך, קלייבט זיי צונויף אין א קייקעלע פאפיר און טראגט זיי, ווי א קרבן, גלייך צום ברענעדיקן אוון. דאס פייער ווארפט זיך אן אויפן פעקעלע. זיינע אויגן פלאמען אויף מיט דעם פייער, וואס פרעסט די ברעקעלעך חמץ.

— גאט צו דאנקען! — גיט חוה א זיפץ. — מיר וועלן האבן א כשרן פסח!

ערב פסח

די ערשטע, וואס וועלט פארכאפט פון פסחדיקן טומל, איז חוה, אונדזער גראבע קעכין.

אויף מארגן נאך פורים, גייט זי ארום א צעמישטע. דער מיטנוואך שטארבט פאר איר אפ. איין געדאנק אין קאפ — א כשרער פסח.

א צעטראגענע פון אין דער פרי אן, לויפט זי צו אונדז אין עס-צימער אריין.

— קינדער, גענוג זיך צו פארן! עסט גיכער אפ אייער אנבייסן און ארוים פון דאנען! די פארבערס זיינען געקומען!

— שוין די פארבערס? איר וויסט וועז ס'איז פסח? ביז פסח קאן נאך משיח קומען! — בורטשען די ברידער.

— איז פאר משיחן דארף מען טאקע אויספארבן די שטוב!

— קרימט זי זיך איבער. — און אנשטאט צו באלבען, וואלט איר בעסער העלפן אפרוקן די אלמערס.

— די אלמערס? מער נישט ווי דאס? איין קליניקייט! כ'וויים, וואס זי קאן אויסטראכטן, די חוה! ווער קאן זיי א שטופ טאן פון ארט?

אלע אינאיינעם שפארן מיר זיך אויפן קלייד־אלמער. ער רירט זיך.

אין אלמער מישן זיך אוים די שווארצע בגדים מיט דעם טאטנס פוטער און מיט דער מאמעס פוקסענע ראטאנדע. די הויכע האר פון דעם פעלץ שטעכן און רייצן די אנדערע בגדים. מיר שטופן דעם אלמער, ער קוויטשעט און קרעכצט מיט יעדן רוק; די פיסלעך קריצן און לאזן איבער א וויסן פאס.

— אוי, גענוג, שטעלט זיך אפ! — שרייט אוים א ברודער.

— איר זעט, חוה, וואס איר האט אנגעטאן? איין פיסל האט זיך שוין אונטערגעבויגן. ווי וועלן מיר איצט אוועקשטעלן דעם אלמער?

— אוי, רבונו של עולם, וואָס ווילט איר פון מיר? מע מוז דאָך אויסקלעפן די וואַנט!

— אפשר, חוה, וועט איר פאָרן צום רבין פרעגן א שאלה, צי דארף מען נישט אָפרוקן דעם גאַנצן מויער? — טשעפען זיך די בריידער.

— אזא חכם, ווי דו, בין איך שוין לאַנג! זייט רואיק, כ'האָב מער שכל אין מיין פיאַטע, ווי איר אין אייערע אַלעמענם קעפ! — צינדט זיך אָן חוה. — אויסגעטראַכט פאָרן צום רבין! איך וואָלט טאַקע געדארפט ביי אים פרעגן, ווי קומען עס אזעלכע אָפיקורסים אין א אידיש הויז!

— פאַרטיק, חוה איז שוין ברוגז!... קומט! — שלעפן די בריידער איינם דעם אַנדערן פאָרן ארבל, — קומט, מיר וועלן בעסער גיין א קוק טאָן, ווי מע באַקט מצה אין שטאַט!

מיטאַמאָל גיט זיך חוה א קער צו דער אָפענער טיר און שרייט אויס:

— ר' יודל, ר' נחמן, קומט ארויין! איר וועט אַנהויבן פון דעם קליינעם חדרל, וואָס איז הינטער דעם עם־צימער.

עם גייען ארויס, ווי פון א נעפל, צוויי וויסע שאַטנם, ווי זיי וואָלטן נאָר געוואַרט אויף חוחם רוף. צוויי פאַרבערם אין וויסן פון קאָפ ביז די פים. זייערע שיך, האָר, באַקן און ברעמען — אַלץ פאַרשפריצט מיט וויסע פינטעלעך, ווי מיט שנייעלעך. ביי איינעם הענגט א לייטער אויפן פלייצע, אין האַנט — א פולער עמער פארב. דער אַנדערער האַלט קוים אונטער מיט ביידע הענט, ווי אייגעוויקלטע מגילות — א פאַק לאַנגע פאַפיר־ראָלן.

די פאַרבערם, ווי נאָר אריבער דעם שוועל, האָבן זיך א לאָז געטאָן איבער די צימערן.

מיר שטופן אָפ די טישן, שטולן, מאכן א וועג, ווי ס'וואָלט מיט זיי אַריינמארשירט א ראָטע סאָלדאָטן. באַלד פארכאָפן זיי די גאַנצע שטוב.

איינער קלעטערט אויפן לייטער, קראצט די קארניזן, דער אנדערער קריכט אויפן טיש, פוצט דעם באלקן מיט א גראב בערשטל. שטיקלעך קאלך פאלן אוף אים ארא־פ.

— מיידעלע, ווילסט פארזוכן א ביסל וואפנע? — שמייכלט צו מיר פון לייטער דער אינגערער פארבער.

זיין קורץ בערדל, איינגעטונקט אין וואפנע, איז ווי צו־געקלעפט צו זיינע ווייסע ליפן. ס'איז פרייליך מיט זיי. דא איינער, דא אן אנדערער, שיסט אוים אין א געלעכטער. זיי זינגען, פייפן, מישן די עמערס, טונקען די פינזלען, פארב פליוכעט, שפריצט.

פלוצים גיט איינער א שמיר דעם באלקן, אהין, אהער. דער צווייטער לויפט אונטער און ביידע טוקען זיי מיט די פינזלען איבערן באלקן, ווי פויגלען מיט זייערע שנאבלען.

די פארבערס נעמען זיך פאר די ווענט, ווילן ווי אפרייסן זיי פונעם מויער. ס'אלטע וואנט־פאפיר פאלט מיט גערויש ארונטער, שלעפט נאך זיך פארטריקנטע שטיקער וואפנע. די אפגעשיילטע ווענט בלייבן נאקעט, צעקראצט און מיאום. פארב ארום די פים. וואלגערן זיך די אפגעריסענע פאפירן, נעצן זיך זייערע אויסגעמאלטע בלימעלעך. די פארבערס שפרינגען זיי אריבער, שערן, שמירן אן נייע פאסן וואנט־פאפיר מיט נייע בלימעלעך.

ס'פאפיר גיט זיך א קנייטש, בלאזט זיך אן, ווייל זיך נישט צוקלעפן צו דער וואנט. גיבן די פארבערס א פאטש מיט א נאסער שמאטקע און דאס אנגעבלאזענע פאפיר לייגט זיך אוים אין דער גאנצער הויך.

דאס קליינע חדרל, פריש אויסגעפארבט, אויסגעקלעפט, שיינט ווי אן אויסגעפוצטע פאר א חתן־כלה.

פאר חוהן אבער איז עס נאך נישט גענוג כשר. זי פאר־הענגט די ווענט מיט ווייסע ליילעכער, ווי זי וואלט זיי פאר־האנגען מיט טליתים. אפילו אויפן דיל שפרייט זי אוים א

לייל̈ע. איצט, דוכט זיך איר, קאָן מען שוין אַהין אַריינטראָגן דעם אָרון־קודש אַליין.

ס'ערשטע וואָס מע טראָגט אַהין אַריין זיינען קערב מיט מצה, צוויי הויכע, ברייטע קערב, איינגעהילטע אין ליילעכער.

ס'דוכט זיך — יעדע מצה באַזונדער איז איינגעוויקלט אין א ליילעך. חוה, א צעטומלטע, לויפט פֿאַרויס, ווייזט דעם וועג.

— פֿאַמעלעך, דאָ שטעלט זיך אָפּ, דאָ זיינען א פּאָר טרעפּ־לעך. לאָזט שטיל אַראָפּ די קערב, פֿאַוואָלינקע, די מצות זאָלן זיך חלילה נישט צעברעכן.

זי לויפט אַרום די קערב, טאַפּט זיי אָן, שעפּטשעט, ווי זי וואָלט מאַכן א ברכה.

— נו, מיט די מצות איז דאָך שוין א שטיקל פּסח אין שטוב אַריין.

א דריטער איד, מיט א לאַנגער, שיינער באָרד, טראָגט אַריין פּאַרן טאַטן א קערבל שמורה־מצה. ער האָט דאָס מצה־קערבל אַרומגענומען מיט ביידע הענט, ווי ער וואָלט געטראָגן א ספר־תורה.

דער איד זאָגט קיין וואָרט ניט. ער קוקט זיך אַרום, דער־זעט אויפן באַלקן א הענגל פּאַר א לאָמפּ — הענגט ער אַרויף דאָס קערבל. קיינער זאָל נישט קאָנען אָן אָטעם טאָן אויף דער מצה־שמורה מיט א חמצדיקן מויל. דאָס קערבל איז אַזוי אייי־געוויקלט אין ווייסן, אַז פון קיין זייט זעט זיך נישט דאָס אוים־געפלאַכטענע שטרוי.

פון איצט אָן האָט קיינער נישט געטאָרט אַריינגיין אין דעם חדרל. נאָר חוה פלעגט זיך דאָרט אַרומשאָרן אין אירע וואָליקעניע שיך.

זי ווערט די הערשערין פונעם צימערל און אַלע שטוביקע גיבן זיך אונטער אָן א וואָרט.

וועז חוה, אַרומגעבונדן מיט א ווייסן פּאַרטוך, מיט א וויים טיכל אויפן קאָפּ, גייט דורך די שטוב, וויסט מען, זי גייט אין

דעם חדרל אַריין. איר פּנים אַנגעשטרענגט, ווי זי וואַלט זיך גרייטן דאַרטן איבערקערן וועלטן.

מיר גנבענען זיך אונטער. אָבער זי פּאַרשפּאַרט זיך פון אינעווייניק. פּאַר אונדזער נאָז גיט זיך די קליאַמקע אַ קלאַפּ־צו. מיר צעזעצן זיך אויף די פּאָר טרעפּלעך, וואָס פירן אין צימער אַריין, דערהערן אַ שטוים פון דער הילצערנער „סטופּקע".

— חוה! — בעטן מיר זיך ביי איר אינעם לעכל פון טירל.

— לאָזט אונדז אַריין! מיר וועלן אייך העלפן שטויסן מצה! — דער שטויסל קלאַפּט און קלאַפּט, ווי זי וואַלט וועלן אונדז קלאַפן איבערן קאָפּ.

— חוה, מיר שווערן אייך, אונדזערע הענט זיינען ריין. מיר האָבן זיי ערשט אויסגעוואַשן!

דער שטויסל קלאַפּט נאָך האַסטיקער. אפשר הערט זי אונדז נישט? קלאַפן מיר צו צו יעדן שטוים פון סטופּקע מיט דער קליאַמקע פון טיר.

— חוה, וואָס אַרט אייך, ווען מיר וועלן אויך איינמאָל אַ שטוים טאָן די סטופּקע?

פלוצים עפנט זיך די טיר פּאַנאַנדער. מיר שטופּן זיך אַפּ קריק, קייקלען זיך אַזש פון די טרעפּלעך אַרונטער. אויפן שוועל וואַקסט אויס, ווי אַן אַנגעלאַפּענער וואַלקן, די צעבייזערטע קעכין. מע קאָן זי נישט דערקענען. ווי ערשט פון מיל אַרויס, אַ פּאַרשאַטענע מיט מעל.

— וואָס זייט איר אַלע צו מיר צוגעשטאַנען? טשעפּעט זיך פון מיר אַפּ, גזלנים! וואָס ווילט איר, מיר פּאַרסמען דעם פּסח אויך, ממזרים איינע! — סאָפּעט זי מיט איר וויסן אָטעם. — אָט טאָקע לאָז איך אייך אַריין! נאָך וואָס, שטויסן מצה מיט חמצדיקע הענט? קראַנק זייט איר צו וואַרטן ביז יום־טוב? אַרויס פון דאָנען!... — גיט זי אויף אונדז אַ בלאָז מיטן מעל, וואָס שפּריצט פון די נאָזלעכער אַרויס. — עס זאָל אייך נישט איינפאַלן צוצוגיין צו די קערב!

זי האָט אויסגעבלאָזן איר כעס און ווייטער זיך אריינ־
געכאַפט אין צימערל. די קליאַמקע לאָזט זיך ארונטער מיט א
ליאַרעם. ווייטער קלעפּן מיר זיך צו צום טירל, לייגן צו די
אויערן צום סאַמע לאָך פון שלאָס.

עס הערט זיך איצט פון דאָרטן, ווי א פּליעסק פון א שטילן
וואַסערפאַל, וואָס שלעפּט נאָך זיך א בארג מיט זאַמד אראָפּ.

— חוה, גיט אונדז אויך א ביסל דורכזיפּן דאָס מצה־מעל,
חוה . . .

זי שטעקט איר קאָפּ ארויס, און ווי אַן אָנגעצונדענע גיט
זי זיך א ריס פון אָרט.

— איר וועט אויפהערן, ציניין? איר וועט אָפּלאָזן דאָס
טירל? — שרייט זי.

א גרויסע זיפּ, פול מיט ברעקלעך נישט־צעמאָלענע מצה,
וויגט זיך אויף איר בויך. ס'מעל שיט זיך פון דער זיפּ אין א
שיטער רעגנדל אראָפּ. דוכט זיך, עס שיט זיך מעל פון חוהם
בויך ארויס.

א ברודער קערט איבער די רעשטעך מיטן קאָפּ אראָפּ.

— אוי, משומד איינער! — צעפּלאַמט זיך חוה. — די הענט
זאָלן דיר אָפּדאָרן! טאַטערשע נשמה דיינע!

זי הויבט שוין איר האַנט. שטעלט זיך אָפּ, דערמאָנט זיך —
זי האָלט דאָך א פּסחדיקע זיפּ אין האַנט.

— אוי, א קלאָג צו מיינע יאָרן! — הויבט זי אָן צו כליפּען.
— רבונו של עולם, איך וויים אַזוי אויך ניט וואוהין אהינצוטאָן
זיך פון ארבעט! וואָס דרייט איר זיך דא ארום? וועד האָט אייך
געהופן?

— מיר ווילן דאָך אייך העלפן...

— מאָלע וואָס איר ווילט. כ'דארף אייך אויף כפרות! און
וואָס זייט איר מיטאַמאָל געווארן אַזוי אויסגעבונדן מיט מיר?
גאַנצע מחותנים! לאָמיר זען וועד פון אונדז וועט דא אויספירן?
זאָל נאָר עמעצער צוגיין צו דעם צימערל, כ'וועל אים . . .

א מאַדנע אידינע! רק זי שילט זיך. אז חוה גייט זיך פאַנאַנדער, איז בעסער זי גיט אַפּצושטעלן. מע קען פון איר קריגן א פּאָר זעלכע קלעפּ... זי קאָן נאָך אַנמסרן דעם רבין אויך...

זי ווייסט, סיי דער רבי, סיי טאַטע־מאַמע, אַלע וועלן איר צוגעבן, אַבי דער פּסח זאָל זיין כשר. לאָזן מיר חוהן צורו.

זי קילט זיך אַפּ און שלעפּט זיך קריק אין קיך אַריין. יעדער טראָט לאָזט איבער א ווייסן שפּור מעל, ווי פון א חיה אויף שניי...

באַלד הערן מיר ווי זי טרעט צוריק. איינגעבויגן שלעפּט זי אויף זיך א פול פעסל מיט בורעקעס.

דאָס פעסל וויגט זיך, דער ראָסל פּליוכעט, רויטע טראָפנס שפּריצן זיך אָן אויפן וועג.

חוה מאַטערט זיך. אירע גראָבע פּים אַנגעשוואָלן.

ווי קאָן מען איר העלפן? אַלע זיינען ביי איר טרפה. קיינער טאָר זיך צו גאָרניט צורירן.

— חוה, גיט כאַטש פּארזוכן א ביסל ראָסל! ס'וועט אייך זיין גרינגער צו טראָגן — לויפן מיר איר נאָך.

זי גיט א שאָקל מיטן קאָפּ. איר פּנים גייט אַריבער פון רויט אין שוואַרץ, אירע אויגן — זעקלעך פול ווי מיט א נאַסן אש. א קוועטש—און פּאַרטיקע טרערן וועלן אַרויסקאַפּן פון זיי.

— אוי! — האַלט חוה נישט אויס, גיט נישט־ווילנדיק א זיפּץ. — אוי, מיינע פּים, זיי הרגענען מיך אַוועק!...

נאָך נישט צוגעגאַנגען צום צימערל, לאָזט חוה פלוצים דאָס עמערל פון די הענט אַרויס.

זי שטייט ווי א פּאַרחלשטע, מאַכט מיט די הענט, מען זאָל נישט צוגיין צום פעסל.

— גיי, בעט זי איבער!

— ניין, גיי דו דער ערשטער, דו וועסט זי בעסער אייַנרעדן! — שטופּט אונטער איין ברודער דעם אַנדערן.

חוה ברעכט מיט די הענט.

— וועך וויסט אייך דאָרטן, וואָס פאָר א הענט איר האָט, אַוודאי פול מיט חמץ.

— וועך, וואָס? שוין לאַנג געהאַט וואָס אין מויל! — און א כאַפּ דעם עמערל פון דיל אַרויף. חוה כליפעט צו. וועך זי וואַלט קאָנען, וואַלט זי אונדז אויפן אָרט אויסכשרן אינגאַנצן.

— גאָט מיינער, די קינדער! נאָר א נאַש טאָן, נאָר א לעק טאָן!

* * *

וועלט דאָס פסחדיקע צימערל פול מיט פרוידיקע נאַשעריין — ס'רייצט און ס'ציט צו זיך.

הלמאי זאָל חוה אַליין פאַרזוכן דאָרטן פון די אַלע גוטע זאכן? מיר קאָנען עס איר נישט פאַרגינען. אָבער חוה, ווי א קאַץ, הערט זיך צו — צי מע גייט נישט אַהין אַריין. מורא איבערלאָזן דעם צימערל אַליין. אפשר שלאָפט זי דאָרטן ביינאַכט?

קלייבן מיר קינדער זיך צונויף אין א רעדל און שעפטשען זיך — וואָקסט גלייך לעבן אונדז אויס חוה.

— וואָס טוט איר דאָ? וואָס קלייבט איר זיך טאָן?

— גאָרנישט, מיר שטייען גלאַט אַזוי . . .

— וואָס שטייט מען עס אויף אַרט? איר גייט דאָך אַוודאי ערגעץ-וואו?

— ערגעץ נישט, וואוהין זאָלן מיר גיין?

זי גיט א בורטשע און גייט געוואָר ווערן וואָס ס'טוט זיך אין צימערל. יעדן טאָג טראָגט מען אַהין אַריין דאָ פסחדיקן צוקער, דאָ זאַלץ, נים, פלוימען, מאַנדלען.

אין אַלע ווינקלען שטייען לייוונטענע זעקלער.

ס'דוכט זיך, חוה האָט הנאה אַנצוקלייבן די אַלע גוטע זאכן, אונדז צו-להכעיס, אונדז צעריצן.

א מאַדנע אידענע! שוין דעם ערשטן טאָג פסח שטאָפט זי

אונדז אן, אז מיר האלטן זיך פאר די בייכער. און דאָ מאטערט זי אונדז אויס די נשמה. יעדן טאָג די זעלבע מעשה.

אבראשקע דרייט זיך ארום דעם טירל, לויפט צו, פליט אפ.

— באשקע, ס׳דוכט זיך, מע האט היינט אריינגעבראכט ראזשינקעס!

— ניין, ס׳שמעקט עפעס מיט פלוימען!

חוה כאפט אונדז אויפן ארט.

— וואָס שמעקט איר דאָ אויס?

— א שמעק טאָן טאָר מען אויך נישט?

— גייט, שנייצט זיך אויס די נעז, ערגער וואו אן א זייט. וואָס פאר א גוטס קאן שוין ארויס, וועז מען לאָזט אייך דאָ איבער! איר וועט שוין פארשפאָרן א טרחה, וואָס אויספרעגלען אויף יום־טוב!

זי נעמט זיך ערשט כשרן די כלים. יעדן טאָג פארשווינדט פון קיך איין קופערנע פאן נאָך א צווייטער. א גאנץ יאר שטייען די אלע קופערנע פאנען, פענדלעך, אויסגעשטעלט אויף דער אויבערשטער פאליצע ווי געוועלן אויף א פאראד — שיינען, גלאנצן און ווארפן אפ פייערדיקע בליקן פון זייער אויבן־אן.

צו פסח־צו שוין אפגעבליאקעוועט, שלעפט זיי חוה פאר אן עק — פאר זייערע שווארצע, אפגעברענטע הענטלעך, פון די פאליצעס אראפ. זי טראָגט זיי כשרן צום בלעכער. אפילו דער אלטער שבתדיקער ליאק און דער אויסגענוצטער סאמאווער, אין וועלכן מע פלעגט שוין נישט מער אנגיסן א טראפן וואסער, כשרט זי אויס אויף דעם זעלבן אופן, ווי דער וואָס האָט געזידט און געקאכט גאנצע מעת־לעתן נאכאנאנד.

אפשר שפריצט פון אים ארויס א פינטל חמץ?

די אויסגעכשרטע כלים ציען זיך איבער פון אינעווייניק מיט א נייער הויט. טראָגט חוה זיי אין חדרל אריין. און יעדע

באזונדער וויקלט זי אין א ליילעך אריין. די אלע ליילעכער בלאזן אן א ווינט פון ציטער אויף דער איבעריקער שטוב.

* * *

— באשענקע, דו ביסט דאך שוין א גרויס מיידעלע, נא דיר דעם שליסל, קוק איבער דעם גלעזער-אלמער.

— ס'דוכט זיך, פארציארן האט מען צעבראכן א פר כוסות, — קאמאנדעוועט חוה שוין אויסער דעם חדרל. א באזונדער פסחדיקער אלמער איז איינגעמויערט אין דער וואנט פון עס-צימער.

א גאנץ יאר איז דער אלמער פארשלאסן. פארגעסט מען, אז ס'איז א לעבעדיקער אלמער.

איך עפן זיינע טירן. ס'גיט א בלאז אן אלטער ריח. אויי-געשפארטע טעלער, בעכערס, גלעזער וועקן זיך אויף:

— וואס פעלט אויס, א קעלישעק, א כוס?

שטעל איך זיך אויף א שטול. קריך מיטן קאפ אין די אלע דריי פאליצעס אריין. איך צייל די כוסות. וועלן זיי קלעקן פאר אלעמען?

כ'לייג איבער אין קאפ, ווי איך זאל שוין זען זיצן ביים טיש, יעדן אויף זיין ארט.

דער גלעזער-אלמער פינקלט. פון אלע זייטן — גלאז, פארצעליי, גלאטע, מיט גאלד אויסגעקריצט. א פאליצע מיט כוסות. עס שווינדלט פון גלאז. גראבע, דינע, הויכע, קליינע, קוקן זיך אן איינע די אנדערע, ווי אין שפיגלען.

אן א זייט שטייען טיף פארטראכט, ווי פארשלייערט פון זייער אייגענעם הימל, רויטע, בלויע, בעמישט בעכערס. דער ריח פון פארציאריקן ווין האט זיך נישט אויסגעוועפט פון זיי.

העכער מיט א קאפ פון אלעמען האלט זיך ווי א קייסער אליהו הנביאם כוס. איך טאפ אים פאמעלעך אן.

יעדן פסח ציטער איך, ער זאל נישט פלאצן פונעם פולן ווין, וואס מע גיסט אין אים אריין. אפילו א לוידיקער שפריצט

ער מיט רויטע פונקען, ווי מיט טראָפנס וויין. מיר הויבט זיך אָן דוכטן: איך זיץ אויף אַ בוים, וואו רויטע, בלויע, נישט־היימישע פייגלען זינגען, פּיקן מיט זייערע שנאָבלען. די ברייטע, רויטע פלאַשן גיבן צו נאָך מער פלאַם. אין זייער רויטן גלאָז ווערט אָפּילו פּשוטע וואַסער ווערן רויט ווי בלוט.

וואָס ווערט זיין, ווען די אַלע פלאַשן און כוסות וועלן זיך אַרויפשטעלן אויפן סדר־טיש, פול מיט ווין?

עס ווערט זיך אָנצינדן דאָס וויסע טישטוך. ס'ווערט ברענען אַ שרפה.

מיינע אויסגעמאַטערטע אויגן קריכן אַריבער אויף אָן אַנדער פּאָליצע. דאָרט שטייט אַ ברייטע זופּן־שיסל, אויסגעמאָלט מיט רויטע בלומען. די שיסל איז שוואַר, נישט אויפצוהויבן זי. איצט פּאַרשטיי איך, פּאַרוואָס עס ברענען זיך חוהם הענט, ווען זי טראָגט אונטער דער מאַמען די שיסל פול מיט יויך און גראָבינקע קניידלעך, וואָס וויגן זיך דערין, ווי קינדערשע בייכלעך.

לעבן שיסל שטייען טעלער, אַ גאַנצע קראָם מיט טעלער! איך קוק אויס די גאָר קליינינקע, וואו מען דערלאַנגט כיבוד פּאַר די אורחים.

דערלאַנגען כיבוד איז מיין זאַך. איך דאַרף אויסרעכענען, וואו ווען איך אַנלייגן איינגעמאַכטס, וואו טייגלעך, וואו מאַנדלען. יעדעס טעלערל האָט אין זיין מיטן אָן אויסגעמאָלטן עפּל, אַ באָר. קריכן זיי אין די אויגן, פּאַרשמעקן ווי אמתע פרוכטן. זיי פּאַרדרייען מיר דעם חשבון.

מיטאַמאָל דערזע איך, עס שטייט שעמעודיק אָן אַ זייט אַ מילך־קריגל מיט אָן אָפּגעריסענעם נעזל.

כ'קוק זיך אַרום — נישטאָ קיין אַנדער קריגל.

ווען איך גיי אין קראָם אַריין און זאָג דער מאַמען, אַז מע דאַרף קויפן אַ ניי קריגל, ווערט זי אויף מיר אָנפּאָלן:

— וואָס דורעסטו מיר אַ מוח מיט דיין קריגל? דאָ האָרץ־

וועט מען ווי אַ פערד, ביז מען פֿאַרדינט אַ גראַשן, און אין שטוב האַלט מען אין איין גנבענען און ברעכן.

אפשר, בעסער נישט זאָגן וועגן דעם דער מאַמען? וואו וועל איך נאָך קריגן אזא בלויען קריגל, ער זאָל זיך צופּאַסן צו דער בלויער צוקער־פּושקע?

* * *

פּאַל איך אַריין אין פֿאַרצעליי־געשעפֿט, וויר איך דאָרטן פֿאַרפֿאַלן.

ס׳קלינגט פון דעם אויסגעשטעלטן גלאָז. איך זע זיך אָן אין אַלע גלעזער. אין איינעם אַ האַלבע צורה. דאָ — מיין נאָז — אויסגעצויגן, דאָרטן — צעפּלאַטשט. לעבן מיר דער באַלע־באַם, אַ הויכער, דיקער איד. דורך זיין שוואַרצן בגד זעט מען נישט קיין גלאָז. דרייט ער זיך גרינג אַרום די גלעזער, טאַפּט זיי אָן מיט זיינע אויגן. פון צייט צו צייט גיט ער אַ קנאַק מיטן פינגער אַ גלעזל. טוט ער עס — געוואָר צו ווערן צי זיין סחורה איז גאַנץ, אַדער צו באַוואונדערן, ווייזן מיר אַ קונץ?

דאָס אַנגעריטע גלעזל גיט אַ קלונג, ווי אַ געשריי אין דער לופֿטן. דער קלונג לויפֿט אַריבער איבער דער גאַנצער קראָם. אַלע אויסגעשטעלטע כלים ציטערן אויף.

נעמט אָפּ דער באַלעבאַם דעם פינגער. פֿאַרשטעקט זיך דער קלאַנג ערגעץ־וואו אין אַ ווינקל און ס׳וועט ווייטער שטיל. עס הערן זיך נאָר אונדזערע ביידנס טריט.

איך פֿאַרגעס וואָס איך דאַרף קויפֿן. חוה האָט וואָס געבעטן ברענגען פֿאַר דער קיך.

— קוק אָן! — פֿליסטערט מיר אין אויער דער באַלעבאַם פון קראָם. — זע די נייאינקע קעלישקעס! ערשט אַנגעקומען. אמת, שיינע? — וואַרפֿט ער מיר צופּעליק אַריין און מיין קאָפּ פֿאַרדרייט זיך נאָך מער.

די פיינע קעלישקעס ווינקען צו מיר, ווי צאַרטע בלימעלעך.

איין בלאָז פון אַ ווינט קאָן זיי אַראָפּגליטשן פון דער פּאָליצע. זיי רייצן מיט זייער שאַרפן גלאָז. עס ווילט זיך צוליגן זיי צו די באַקן, צו דעם מויל.

אין די אויערן זשומעט חוהם קול:

— ווייטער קעלישקעם? צוליב וואָס, צוליב וועמען? ס'איז דאָך אפילו נישטאָ וואו זיי אַוועקצושטעלן. אָט פּאָר מיר האָסטו פּאַרגעסן קויפן אַ פּאָר פּראָסטע טעלער. אויף וואָס טויג אזא גלעזל? — וועט חוה אויפהויבן דעם קעלישעק אויפן ליכט. — גיב אַ קוק, ער וועט זיך צעגיין אין וואַסער! וויפיל שוין אזעלכע קעלישקעס זיינען געבליבן אין האַנט צווישן די גראָבע האַנטיכער?

— אָבער זיי זיינען אזעלכע שיינע! איך האָב נישט געהאַט קיין האַרץ זיי איבערלאָזן אין קראָם.

זאָל מען אויף מיר שרייען!

וויניק איז דאָ אין שטוב איבעריקע זאכן?

דער סדר

פון דער פרי אן לערן איך מה נשתנה. איך בין די מיזינקע, דאַרף איך פרעגן ביים טאַטן די פיר קשיות.

— אי! יעדן יאָר זאָגסטו די זעלבע גרייזן, — בייזערט זיך אויף מיר א ברודער.

— און פאַרוואָס זיינען יעדן יאָר די זעלבע קשיות?

ס'איז אן אָפּקומעניש פאַר אים איבערחזרן מיט מיר מה נשתנה. ביי מיר אין מוח שטופּן זיך נישט פיר, נאָר פערציק קשיות. נאָר גיי פרעג ביים טאַטן קשיות!

— פרא אָדם, וואָס פרעגסטו אַלץ קשיות? — שרייט מען דאָך אויף מיר א גאַנצן יאָר.

אָבער דער טאַטע איז דאָ נישטאָ, קען איך דאָך ביי אים פרעגן:

— טאַטע, פאַרוואָס וועלסטו מיט אַמאָל צום סדר א קייסער? פאַרוואָס שוין אין ערשטן טאָג חול־המועד וועלסטו אויס מלך און אונדזער גאַנצע מלוכה איז אויס? טאַטע, פאַרוואָס זיצט נישט אליהו הנביא ביים סדר לעבן דיר? ער, אַוודאי, האָט דאָך געקאָנט זיין א קייסער. זיין כוס איז דאָך דער גרעסטער, דער שענסטער.

— פאַרוואָס, טאַטע, בלייבט שטיין זיין כוס נישט אָנגעריבט אין מיטן טיש? פאַרוואָס קומט ער נישט כאַטש אָפּגיסן די

מכות? פֿאַרוואָס עסט ער נישט מיט אונדז אינאיינעם און נאָר נאָך דער וועטשערע גייען מיר עפּענען די טיר, אים רופן?

— טאַטע, פֿאַרוואָס זאָגט ער אונדז צו: „לשנה הבאה בירושלים" יעדן יאָר דעם זעלבן צוזאָג און אַליין באַהאַלט ער זיך אין דער פּינצטער פון דער נאַכט? פֿאַרוואָס, פֿאַרוואָס?...

— וואָס טאָפּטשעסטו זיך אויף איין אָרט, פֿאַרשלאָפֿענע עין־הרע? — פֿאַלט אַן דער ברודער. — אַט איז דאָך דיין שורה. זאָג מיר נאָך.

נאָך אַ מאָל, פון אויבן ביזן סוף, חזר איך איבער די פּיר קשיות אויפן קול.

ס'טומלט זיך אין שטוב. איך גיי אַרום פֿאַמעלעך, ווי איך וואַלט טראָגן אויף מיין קאָפּ אַ פּולן קרוג מיט קשיות. איך שעפּטשע זיי שטילערהייט. האָב מורא, זיי זאָלן זיך נישט אויס־פֿלעשקען פון מיין זכרון.

דער טאָג פֿאַרגייט. ס'שמעקן פֿסחדיקע מאכלים. זיי טראָגן זיך אַרויס, אַריין.

חוה טראָגט זיך ווי אַ ווינט פון קיך אין עס־צימער און קריק. יעדע רגע שטעלט זי זיך אָפּ. האַלט אין ציילן אויף די פּינגער:

— חרוסת... — פֿאַרביגט זי איין פּינגער.

— העלדזלעך... — פֿאַרביגט זי נאָך אַ פּינגער.

— אייער אָפּגעקאָכט... וואָס נאָך? וואו איז סאָשע? — גיט זי מיט אָמאָל אַ געשריי. — אַט אַז מען דאַרף זי, איז זי נישטאָ. סדר, נישט סדר, אַלץ איינס פּאַר איר...

— באָשענקע, גיי רוף זי. אַוודאי איז זי אַראָפּ אין קעלער מיט איוואַנען. ביי זיי איז דאָך זייער וועטשערע שוין פֿאַרטיק, — גיט חוה אַ שפּיי אָן אַ זייט, ווי איר וואַלט געוואָרן שפּל פון זייער חמץ.

איך לויף אַרויס און דערקען נישט אונדזער קעלער. ער לויכט מיט זיינע שוואַרצע וועגט. סאָשע האָט אים אַזוי אויס־

געלידיקט, איז ער געווארן גרוים און גראָם. קיין בלאַטע. עס שמעקט ניט מער מיט נאַפּט, מיט שימל פון זויער־קרויט און אוגערקעס. פּעסלעך פּאַרשטעקט הינטער דעם האַלץ. אין מיטן קעלער אויסגעראַמט א שטיקל עס־צימער פּאַר דער פּסחדיקער וואָך. זיצט זיך דאָ סאַשע אויף א קלאַץ, זיצט ווי א באַלעבאַסטע און לעבן איר אויף אַן אַנדער קלאַץ — דער שומר איוואַן. איבער זייערע קעפּ לייכט א קליין בלעכן לעמפּל. עס שטייט א ביסל אַפּ פון דער וואַנט. די וואַנט — נאַם, נאָר דאָס גלעזל אַזוי אויס־געפּוצט, אַז דאָס פייערל איז פּריש און פּריילעך. גיט זיך א בייג אַן א זייט, וואַרפּט א בליק אויף סאַשעס ווייסן קלייד, וואָס האָט זיך אויסגעצויגן אויף דער הוילער ערד. איר טישל — פּול מיט עסן. זי שטאַפּט אַן די באַקן און הערט נישט אויף צו לאַכן. איוואַן, א שוואַרץ־בערדיקער, ווי א בער אין זיין שעפּסענעם טולופּ, ווישט אַלץ אַפּ זיינע נאַסע וואַנצעס.

— א, באַשוטקע, ווילסט א שטיקל חמץ? — לאַכט ער גראָב אונטער.

— סאַשע! — גיב איך זיך א קער צו אים מיטן רוקן. — חוה רופט דיך, אַלע זיינען שוין דאָ, באַלד איז דאָך דער סדר!

איך שלעפּ זי פּאַרן ארבל, זי זאָל נישט זיין דאָ אַליין אין קעלער מיט דעם שיכורן איוואַן. זי טוט א הייב אירע קלוידלעך, גיט א נעם זיי אין האַנט, שפּריצט אוים א לעצטן געלעכטער איוואַנען אין צורה אַריין און לויפט מיט מיר פון קעלער ארויס.

— טאַקע אמת, באַשוטקע, אַלע דאָ? אי, אי, אי... קום גיכער... — בויגן זיך די טרעפּ אונטער סאַשעס פּים.

אויבן אין עס־צימער בלאַזט דער יום־טוב מיט אַלע כחות. דער טיש אויסגעצויגן פון איין וואַנט ביז דער אַנדערער. א ווייסער סדר־טיש אין שטומער ליכט פון רויטע כוסות. א גלאַנציקער טישטוך שטעכט די אויגן. לייכטער שיינען. הויכע, ווייסע ליכט, נאָך נישט אַנגעצונדענע, ציטערן אין דער לופטן. אפילו דער באַלקן לויכט מיט די אויסגעשייערטע קייטן פונעם

הענגלאמפ. בערגלעך שמורה־מצה איינגעהילט אין סערוועטן, ווי אין א טלית־קטן. גרויסע וויסע קישנס קריכן שעמעוודיק ארויס, בלאזן אויף די מצות. די פייערלעכע טאוועלעך פון די הגדות פינקלען מיט זייערע גאלדענע אותיות.

די ערשטע גייט אריין די מאמע, אנגעטאן אין איר יום־טובדיקן קלייד. ס'פנים שיינט. די האר אויפגעבלאזן, זעט זי אוים העכער. ס'קלייד בריט, לאנג, אנגעפיקעוועט מיט שפיצן, קנעפלעך, בענדלעך, ציט זיך איבערן דיל, שורשעט, פילט אן מיט רויש דעם גאנצן חדר. זי גייט צו די ליכט צו, צינדט זיי אן, נעמט זיי בריט ארום מיט אירע בוידע הענט, ווי זי וואלט מיט די ליכט אינאיינעם בענטשן דעם גאנצן טיש.

ס'ווערט ווארעם און ליכטיק, ווי נישט נאר דער מאמעס זיבן ליכט האבן זיך אנגעצונדן — הונדערטער ליכט מיט אמאל. זיי נעמען ארום מיט זייער ווארעמען פייער דעם קאלטן גלאנץ פון טישטוך, ווי ערשט זיינען זיי אליין געווען ארומגענומען פון דער מאמעס ווארעמע הענט.

ביי די שכנים פון הויף האבן זיך אויך אנגעצונדן ליכט. עס צעקרייצט זיך דער פייער פון אלעמענס ליכט. ער שפריצט ווי מיט גליענדיקן גאלד, שיינט אפ אין די פענצטער, צעלויכט זיך איבערן טיש, שפילט זיך, ברענט אויף די אויסגעשטיקטע קווייטלעך פון דעם טישטוך, בלאזט אויף די פלאשן וויין, וואס שטייען און ווארטן, רויטלט די רויטע כוסות.

א פלעמל נאך א פלעמל לעקט דעם וויסן טיש. ער איז נאך נישט אין גאנצן פארטיק. מען גרייט אים. מע פרעגט זיך גאר נישט, צי וועט ער אויסהאלטן, דער טיש, די אלע אנגע־שטעלטע זאכן...

— חוה, האסט אפגעשיילט די אייער? וואו איז זאלץ־וואסער? — די מאמע דרייט זיך ארום דעם טיש. וויל ארום־נעמען מיט די אויגן זיין גאנצע לענג. צי פעלט נישט וואס, און וואס צולייגן.

— גיב אַהער נאָך אַ קישן. גאָר פאַרגעסן, ס'וועט זיין נאָך אַן אורח. צי איבער נייע ציכלעך.

בעטן זיך אוים נאָך אַ פּאָר וויסע קישנס. שטולן, וויטראַגעדיקע, קריכן מיט די בייכער אין דער הויך.

— מאַמע, וואַר וועט קומען? וויפיל וועלן מיר זיין צום סדר?

— אַה, — מאַכט זי מיט דער האַנט, — וואַר ציילט עס, נאָך אין אַ יום־טוב?

— שאַ, אַט גייט מען שוין פון שול.

מע הערט זשומען אַ פּרעמדן קול. ס'גייט אַריין אַן אורח.

— גוט יום־טוב!

— גוט יום־טוב! וואָס מאַכט איר?

— דאָס זיינען אייערע אינגלעך? שוין געווען בר־מצווה?

— קריגט יעדערער אַ קניפּ אין באַק.

דער ערשער אורח, דעם טאַטנס אַ וויטער קרוב, אַ העכערער אין אַרומיקע שטעטלעך. ער וויסט — ביים טאַטן אַ קרוב איז הייליק. האַט ער זיך אַליין אַנגערופן צום סדר. האַלט זיך ווי ביי זיך אין דער היים. ברומט אונטער אַ ניגון, גייט אַרום, שנייצט הויך אוים די נאָז, מוסרט, גיט עצות.

צו יעדן נייעם אורח, וואָס גייט אַריין, גיט ער דער ערשטער אַ בריטן שלום־עליכם.

ס'טומלט זיך פון עולם. אַלע וואַרטן אויפן טאַטן. מען דערציילט דערווייַלע מעשיות. מע וואַרפט זיך מיט גלייכ־ווערטלעך.

— וואָס לערנסטו איצט, באַשענקע? קאַנסט שוין גוט רוסיש?

— האַסט גוטע „אַטמעטקעס"? — שטייען פּלוצים צו די אַנגעפּאַרענע בריידער און שוועסטער.

איך קוק זיי אָן, ווי זיי אויך וואַלטן געווען פרעמדע געסט. אַ גאַנץ יאָר זעט מען זיי נישט. דער לערנט זיך אין אויסלאַנד...

די שוועסטער לעבט אין אן אנדער שטאט. היי־יאר קומט זי מיט אירע צוויי קינדערלעך. זיי קריכן אלעמען אויף די פים, באזונדער וועו ס'האט א לאנגע פוס, בעטן זיי זיך מע זאל זיי א וויג טאן.

אלע פרייען זיך. נאר ביי איין אלטן בחור זיינען די אויגן טרויעריק, פארטראכט. ער קוקט אויף די אינגלעך, וואס שפילן זיך. ער דערמאנט זיך, אז ער האט אויך אמאל געהאט א טאטע־מאמע, אן אייגענע היים. פארוקט ער זיך אין אווינקל, ווי א קליינער אינגל...

— גוט יום־טוב! — גייען אריין און שטעלן זיך שוועק אין איין ריי דריי סאלדאטיקעס, אויסגעפוצטע לכבוד פסח. דער רויש פון צימער שלעפט זיי אין מיטן אריין.

— שא, דער טאטע גייט!

דער טומל האקט זיך אפ.

נישט גלייך דערקענט דעם טאטן. א נייער טאטע! אין טיר שטעלט זיך אוים א ווייסער מלך, איינגעהילט אין ווייסן פון קאפ ביז די פים. פארלירט זיך אין זיין ברייטן ווייס־זיידענעם קיטל. דער ווייסער זייד שימערט, לויפט אן אין פאלדן. דער גראבער גארטל האלט זיי אונטער. די ארבל, ווי פליגלען הענגען אראפ, לאנג און ברייט, פארדעקן די הענט מיט די פינגער. א ווייס־זיידענע יארמלקע בלישטשעט אויף זיינע ווייסע האר. פון דער ווייסקייט זעט ער אוים נאך ברייטער און דיקער. ס'פנים שטראלט נאך מער. פון אים גייט ווי א ווייסער ריח. זאל דער טאטע נאר א פאכע טאן — וועלן די ארבל אים אויפהויבן, ווי אויף פליגלען. איך קוק אים אין פנים אריין. ער איז דאך היינט א קיסער.

— גוט יום־טוב!

— גוט יום־טוב!

דער סדר הויבט זיך אן.

* * *

דער טאטע פארנעמט דעם גאנצן אויבן־אן. לעבן זיינע צוויי אנגעבלאזענע קישנס זיצט ער טאקע ווי א קייסער אויפן טראן־שטול. נאך אים גיט זיך א שאר צום טיש דער גאנצער עולם. מען שטופט זיך, מען רוקט די שטולן, מען קוועטשט זיך אין טיש אריין. אנדערע אויף ארומיקע קישנס זיצן ווי אויפגעהויבן אין דער הויך. דער טאטע, דער ערשטער, לייגט אפ די סערוועט פון זיין סדר, גיט אויף איר א וואנדף א שארפן בליק.. דער מאמע אויגן שטעלן זיך אפ: — שוין זשע וואס פארגעסן? — פון זיינע געלע „שמורות" שטעקן ארויס ווי שטיקער מאך פון אן אלטן דאך — צוויבלעך געווירצן, א קופקע מרור, א גע־בראטענע העלדזל, א הארטע איי. ס'עפענען זיך די אנדערע סדרים, אויך אנגעלייגטע ווי ביים טאטן.

— ארקע! דו וועסט מיר אוועקגעבן דיין גאנצן מרור, א?

— גיט פלוצים א געשריי אבראשקע איבערן טיש צו דעם עלטערן ברודער.

— אך, גראבער יונג דו איינער! ביסט נאר פארקאכט אין איין זאך! יום־טוב, נישט יום־טוב, נאר די אכילה ליגט דיר אין זינען.

— און דו, וואס בילסטו יום־טוב ווי א הונט? איך בעט דאך מרור!...

— ביסט גרייט זיך איבערעסן אפילו מיט ביטערן כריין! וואס, מען קען דיך נישט? כא, כא...

— שא! — שטעלט זיי אפ דער טאטע. — וואס איז דארטן ביי אייך פאר א יאריד?

— גיסט אן די כוסות! דערלאנגט וויין די אורחים!

בוטלען וויין גייען איבער פון איין האנט אין דער אנדערער. מען רייסט זיי פון די הענט. דער וויין בולקעט, באשפריצט דעם טישטוך.

— טאקע גוטער וויין! נישט אמת? — האט עמעצער

שוין אריינגעכאפט א טראפן. — כ'זאל האבן אזא גליק, ווי ער איז זיס!

— אה, אה! אליהו הנביאם כום!

דער טאטע שאקלט מיטן קאפ. די מאמע ווארפט צו:

— נעמט אט פון דער פלאש וויין, ס'איז א בעסערער! — גיט זיך א בויג א בוטל איבערן טיש. דער הויכער, רויטער אליהו הנביאם כום, וואס איז ערשט געשטאנען א שטילער, א פארטראכטער, גיסט זיך אן ביזן סאמע ברעג.

דער וויין הויבט אן שוימען. ס'שווינדלט אין קאפ פונעם שטארקן וויין־ריח, וואס טראגט זיך פון די כוסות. מיט אמאל, ווי א וויגט וואלט א בלאז געטאן, פון די אויפגעפנטע הגדות, פון די אויפגעמישטע בלעטלעך. אלעמענם קעפ אריבערגעבויגן. ס'שרייען זיך אוים די ערשטע ברכות.

איך זיץ פארקוועטשט אין מיין ווינקל ווי אלע מאל צווישן טאטן און מאמען. פון דעם טאטנס קישנס איז מיין ווינקל נאך ענגער. פון זיי בלאזט א היץ. עס שטיקט מיר אין האלדז. דער קאפ — שווער פון וויין. די קישנס ציען צו זיך — אנלייגן דעם קאפ אויף זייערע וויכע פעדערן. אבער איך וויים — באלד, נאך א פאר ברכות און צו מיר וועט זיך א בייג טאן דער טאטע, ווי נישט איך ביי אים, נאר ער ביי מיר, וועט פרעגן די פיר קשיות.

אט טוט ער שוין א וואונק אין מיין זייט...

— נו, נו... מה־נשתנה!...

ווערט מיט אמאל שטיל. אלע קוקן אויף מיר. איך פאר־שטעק מיין קאפ אין דער הגדה. דער קאפ קוליעט זיך איבער מיט די אותיות אינאיינעם. כ'פיר מיטן פינגער, ווייל אויסגלייכן די שורות. טו א שלונג דעם אטעם, ציטער אויף פון מיין אייגן קול:

— מה נשתנה . . .

דער טאטע זאגט שטיל אונטער. מיר דוכט זיך: אויף דעם אנדער עק טיש שטיקט מען זיך פון געלעכטער. פארפלאנטער

איך זיך נאָך מער. איך קריך פון איין שורה אויף דער אַנדערער. צעמיש מיינע קשיות... איך האָב זיי דאָך אַלע אַזוי גוט געקענט אויף אויסנווייניק. געהאַט אַזוי פיל וואָס צו פרעגן... קוים דערזאָגט דאָס לעצטע וואָרט — ברעכט אוים אַ געשריי... אויס־געלייזטע האָבן זיך אַלע אַ לאַז געטאָן צו דער הגדה.

דער לאַנגער טיש — ווי אויף רעדער אַוועקגעפאָרן. יעדערער זאָגט פאָר זיך. וויל אַריבעריאָגן דעם אַנדערן. איינער אויילט זיך נאָכן צווייטן, פאַררופט אים, שטופט אונטער מיט זיין קול.

די קולות הילכן אַפּ אין די פענצטער, דראַפּען זיך אויף די וועגט, וועקן אויף דאָס בילד פונעם אַלטן רבי שניאורסאָן, וואָס הענגט ביי אונדז יאָרן־לאַנג. מיט זיינע גרינע אויגן קוקט ער אַרויס און הערט זיך צו צו יעדן קול, ווי ער וואַלט וועלן יעדערן פאַרהערן. אויף דער אַנדער וואַנט קאָן אויך מער נישט רואיק העגגען דער אַלטיטשקער רבי מענדעלע. אַ פאַרטראַכטער, אייניגעהילט אין זיין ווייסן קיטל, אין זיין לאַנגער, ווייסער באָרד — גייט ער אַראָפּ פון בילד, ווי מע וואַלט אים אַרויסרופן פון דער הגדה. די הוילע וועגט האָבן אַנגעשטעלט זייערע אויערן. דער באַלקן אַראָפּגענידערט, הערט זיך צו צו דער הגדה, גלייך ער וואַלט דאַרפן יעדעם וואָרט פאַרטראָגן אין דער הויך.

אַ בלעטל נאָך אַ בלעטל. וווּרטער שיטן זיך ווי זאָמד פון מדבר. כ׳בין מיד פון קוקן אַליין אויף אַלעמען.

— וואו האַלט מען?

די ברידער, ווי איינגעשפּאַנט, לויפן פאַראויס.

— באַנדער דו איינער, וואו ביסטו פאַרקראָכן? — דער־הערט זיך מיט אַמאָל נישט אַ לשון־קודשדיק וואָרט. — דו האָסט דאָך איבערגעהיפּט אַ פּאָר זייטלעך! — דאָס שרייט מענדל אויף אַבראַשקען.

— וועמען וועט ער אויסנאַרן, און וואוהין לויפט מען עס? בערגלעך אותיות, שורות הויבן זיך, לויפן ווי אויף טרעפ

ארויף, אראָפּ. איך פּארבלאָנדזשע אין מיין הגדה. כ׳טאָפּ אירע געלע זייטלעך. וואו א פּליאָמע פון וויין, וואו פּארשטעקט א שטיקל פּאַראַיאַריקע מצה. מיט אַמאָל בלעטל איך אויף אַן אַנ־געמאָלט בילדל: א סדר־טיש מיט אויסגעדאַרטע פּנימער.

עס טוט א קוועטש אין האַרצן. אָט זיינען זיי, אונדזערע זיידעס, באָבעס טייערינקע. ווי אויסגעמאָטערט, ווי אויסגע־טריקנט זיי זיינען! איך גלעט, בלעטער ווייטער, מיש א זייטל נאָך א זייטל. איך זוך זיי אומעטום. דאָס שטיקל מצה צע־ברעקלט זיך, צעשיט זיך איבער דער הגדה. ווי דאָס זאָמד פון מצרים וואָלט א שאָרך געטאָן אונטער די פּיס.

איך מורמל: — „קנעכט זיינען מיר געווען" . . .

די פּולע זייטלעך הייבן אַן שטיקן. אין די אויערן בלאָזט דער מדבר־ווינט. די בלאָסע שאָטנס פונעם אויסגעמאָלטן בילד קומען אַן נעענטער. זיי אָטעמען אין מויל אַריין. נאָר אָנגעריט זיי מיט א וואָרט — לייגן זיי שוין אוים זייער האַרץ, זייערע ליידן, ווי זיי האָבן געשפּאַנט פון גלות איבערן מדבר, זיך אָפּ־געשטעלט און וויטער געשפּאַנט. טעג, נעכט, יאָרן אַן וואָסער, אַן ברויט. עס נעמט אַרום די נשמה ווי מיט א שפּין־ראָד. איך הער זייערע טריט. זיי שוויצן, טאָפּטשען. רוקנס איינגעבויגענע.

מיינע אייגענע פּלייצעס לייגן זיך אויף מיר אַן, ווי איך אַליין וואָלט זיך געשלאָפּט איבערן טיפּן זאָמד. ס׳וועט טרוקן אין מויל. שווער אויסרעדן די ווערטער. ווי מיט שטיקער ליים פּאַרקלעפּן זיי די ליפּן. איך שעפּטשע, בויג זיך איבער. וויל אַריינקריכן אין דער הגדה, אַרויסגיין אויפן לאַנגן וועג. גיין מיט אַלעמען אינאיינעם, זאָגן זיי א וואָרט, העלפּן וואָס טראָגן . . .

פּלוצים טוט א קלאָפּ אין קאָפּ: שוין זשע זיינען מיט זיי אויך געגאַנגען קינדער? זיי האָבן דאָך געווייגט, געפּישטשעט...

— וואו האָלט מען?

מיר דוכט זיך, אַלע האָבן זיך פּארבלאָנדזשעט. איך וועל זיי קיין מאָל ניט דעריאָגן.

— וואו האלט דער טאטע? בעסער צוהערן זיך צו אים. זיין קול איז געלאסן. יעדעס וואָרט ווי א טראָט נאָך א טראָט, קלאפט זיך אָפּ אין דעם טיש. ער גייט ווי אויף אן אויסגעגלייכטן וועג. איך וואלט וועלן גיין מיט אים פום צו פום. גאָט צו דאנקען, ער האָט זיך אָפּגעשטעלט א ווייל, איבערגעכאפט דעם אָטעם.

— נו, מכות . . . — ווייזט ער מיט דער האנט, מע זאָל וואָס דערלאנגען וואו אָפּצוגיסן די מכות.

— דם . . . צפרדע . . .

עס קלינגט ביים טאטן ווי א גלאָק. יעדע מכה שטופט זיך אָפּ, פארגיסט זיך מיט א לאנגן טראָפן וויין. ווי דער טאטע וואלט וועלן יעדע בייזע אנשיקעניש וואָס ווייטער אָפּשטופן פון זיך. אויסגעגאָסן זיין גאנצן כוס.

נעמט די מאמע איבער דאָס טעפּעלע און גיסט אָפּ פאמעלעך אירע מכות. שעמט זיך צו הויך אָנרופן זיי, מורא צו פאר-שפריצן דעם טישטוך. יעדער האלט זיין כוס אין האנט, ווי ער וואלט זיך גרייטן געבן קלעפ. כאפט איבער דאָס טעפּעלע צו זיך, גיסט אָפּ, ווי ער וואלט פארשפייען דעם שונא זיין פנים. יעדער צילט זיך טרעפן אינעם מיטן פונעם טעפּעלע, ארויג-ווארפן די קללות גלייך אין האָרץ אריין. פאלן זיי, ווי אוים-געשאָסענע קוילן, אויפן גרונט טעפּעלע אנידער.

איך קריג דאָס טעפּעלע די לעצטע. אין אים בולקען שוין אזויפיל מכות, ווי שפייעכץ זיינען זיי דאָרט געדיכט געוואָרן.

דם . . . . צפרדע . . . כינים . . . ערוב . . . נאָ דיר . . . נאָ דיר . . . — איך וואָרף זיך ווי מיט שטיינער. איך גים אוים, איך גים איבער.

איך קאָן נישט איינהאלטן די האנט. דאָס ליימענע טעפּעלע וואקסט אוים אין א ליימענעם קאָפּ פונעם בייזן פרעה. איך וואלט וועלן אויף אים אויסגיסן אלע מכות מיט אמאל, צעברעכן אָן אים דעם כוס, פארבלוטיקן אים מיט רויטן וויין...

— ארבה . . . חושך . . . אָט איז דיר פאר מיינע פאר-

פֿיניקטע זיידעם, באָבעם . . . מכות בכורים . . . אָט איז דיר פֿאַר די פּאַרמוטשעטע עופהלעך . . .

איך דערשרעק זיך אַליין פון די קללות, פון די רויטע פֿליאַמעס אויף דעם טישטוך. איך גיס גיכער אויס מיין גאַנצן וויין.

אליהו הנביא

אויסגעמאטערטע פון עסן, פון הגדה זאגן, קייען מיר דעם שטיקל האַרטן אפיקומן.

נאָר דער טאַטע האַלט זיך, ווי עס פאַסט פאַר א קיסער. זיך אַנגעלייגט אַן זיינע קישנס, קייט ער דעם אפיקומן מיט פאַרמאַכטע אויגן, ווי ער וואַלט טראַכטן: וואוהין דאַרף ער אונדז ווייטער פירן?

מיטאַמאָל עפנט ער אויף די אויגן, טוט א קוק אויף דער מאַמען. זי רוקט זיך אַפּ פון אָרט, מישט אויף די הגדה, כאַפּט ארויס פון א לייכטער א האַלב־אַפּגעברענטע ליכט און גיט זיך א קער צו מיר.

— קום, באַשענקע, נעם מיט זיך דיין הגדה.

איך גיב זיך א רים ווי אַן אונטערגעצונדענע. ס׳פארכאפט מיר דאָס האַרץ — אי מוראדיק, אי אויפגעהויבן, וואָס נאָר איך מיט דער מאַמען גייען אַנטקעגן אליהו הנביא, אים עפענען די טיר.

די אַפּענע הגדה אין איין האַנט, דאָס ברענענדיקע ליכטל אין דער אַנדערער — גייען מיר שטיל פון עס־צימער ארויס. דער טיש מיט מאַנצבילן בלייבט זיצן. קיינער גיט זיך ניט א רוק. יעדערער קוקט אויף אונדז. באַגלייט אונדז מיט די אויגן, ווי זיי וואַלטן אונדז בענטשן, ווי שליחים.

גיך גייען מיר דורך דעם פינצטערן זאל. חלילה נישט פאַר־שפּעטיקן. מער פעלט נישט — אליהו הנביא זאָל דורכלויפן אונדזער שטוב און געפינען די טיר פאַרמאַכט. דאָס פייערל, ווי פארשוויצט פון אונדזער איילענייש, באַלייכט קוים אונדז דעם וועג. דאָס ליכטל קאַפּעט מיט טרערן, ווי עס וואַלט זיך אליין שרעקן פאַר דער ארומיקער פינצטערקייט. מיר קומען אריין אינעם קליינעם פאַרנט־צימער. ס׳האַרץ קלאַפּט נאָך מער, קריכט

פון אינעווייניק ארויס, פארלויפט אין די הימלען און פאלט פון שרעק אויפן פינצטערן דיל אראפ.

— זע, האלט צו דאס ליכטל! — גיט מיר די מאמע אין אייליגיש א זאג און שטופט אפ די טיר פון גאס. די שווארצע נאכט גיט א שפאר אין טיר אריין. אנגעלאפן ווי א ווינט, א בלאז געטאן אין צורה, אין די קליידלעך, שיער נישט פארלאשן דאס ליכטל, אונדז א שאקל געטאן.

— אט, — טראכט איך, — אליהו הנביא איז גאר נאענט. אט קומט ער מסתמא אן. דאס פלאטערט די לופט פון זיין פליענדיקן וואגן, דאס פאכעט ער מיט זיינע פליגלען. זיינע לוסטיקע פערד יאגן אן א וואלקן.

איך האב מורא ארויסצוקוקן פון טיר, פארטשעפען וואס. פון אונטער די פים פארלויפן שאטנס. איך זע נאר א שטיקל הימל. ער בלישטשעט ווי שווארצער סאמעט. פון אים איז שווארץ די גאס. אויפן שווארצן הימל פלעשטשעט ווי א פיש אין וואסער און שפריצט מיט ליכט א קליין שטערנדל. ער קוקט מיט אמאל אין טיר אריין. זיך אפגעשטעלט גלייך איבער אונדזערע קעפ.

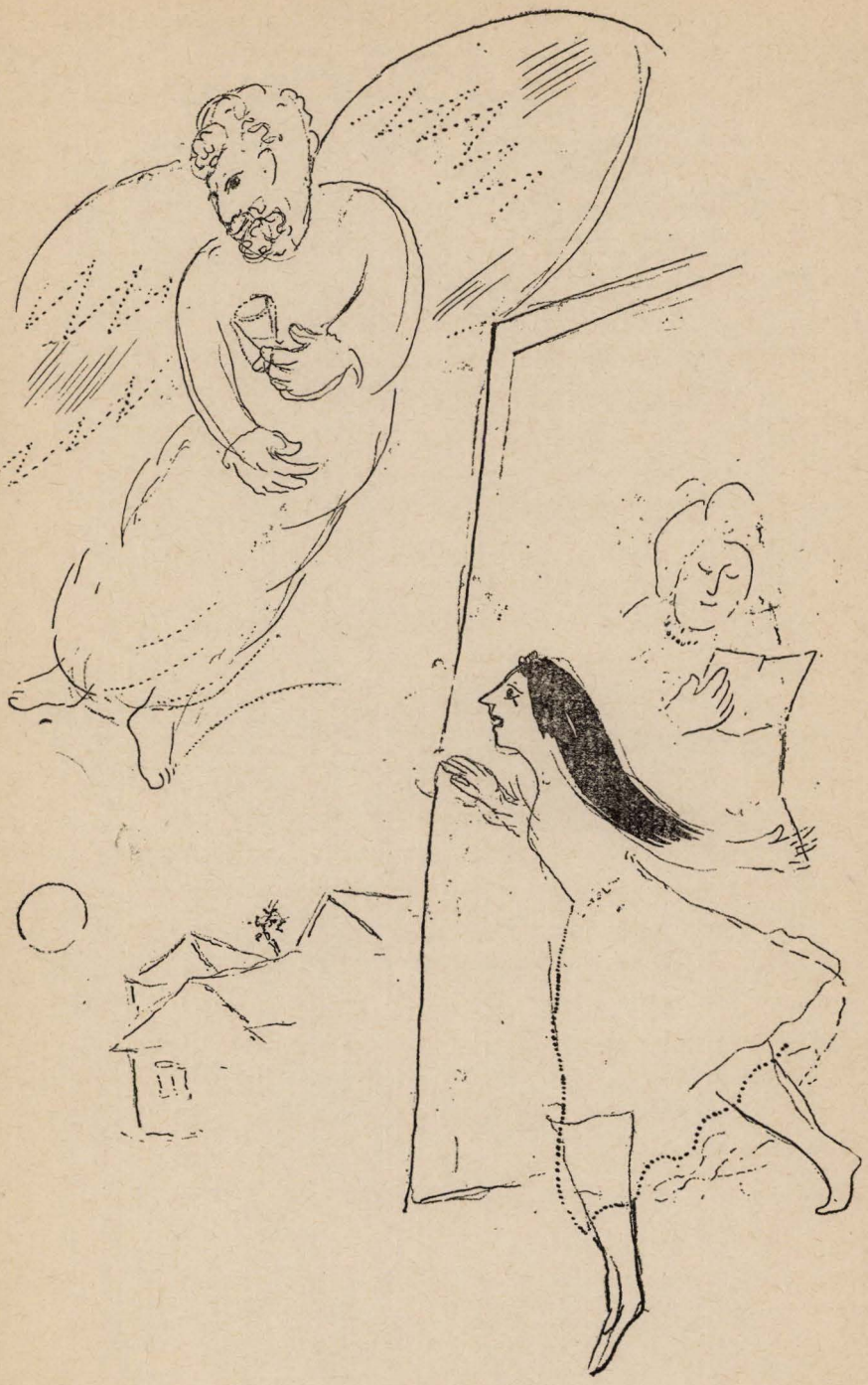
דער מאמעס אויגן אראפגעלאזן. זי זעט גאר נישט. און ווי אז דאס שטערנדל פליט אין טיר אריין און מיט איין שפרונג שטעלט זיך אנידער הינטער אונדז אליהו, צי משיח אליין?

כ'ציטער אויף, הער זיך צו. אומעטום שטיל. א שטילקייט הענגט פון הימל אראפ, הענגט איבער דער גאס, איבער די חייזער. מע הערט נישט קיין טריט. אין די לאמטערנעס — אן אויסגעדארטער פייערל.

אין הויז אנטקעגן, דורך די פענצטער, בלאנדזשעט א שיין פון א ברענענדיקער ליכט.

איז אין יעדער הויז איצט אפן א טיר?

שטייט אין יעדער טיר א מאמע מיט א מיידעלע מיט א ליכטל אין דער האנט?

מיט אמאל — א ליארעם הינטער אונדזערע פלייצעס, שטולן רוקן זיך פון ארט. אפשר איז דער גאנצער טיש זיך צעפאלן... דאס האבן די מאנצבילן דערהערט אונדז עפענען די טיר, האבן זיי זיך אלע אויפגעהויבן און לייענען די הגדה אויפן קול אזוי הויך, ווי זיי וואלטן געוואלט אויפוועקן די נאכט אליין.

מיר שטייען ווי פארוואַרפענע פון זייערע קולות. איך שטעל זיך גאר נאענט צו דער מאמען. וויל זיך ווי צוקלעפן צו איר קליידל. אז וועז די שווארצע נאכט שלעפט אונדז אוועק, זאל איך כאטש זיין מיט איר אינאיינעם.

ס'ליכטל, אן אויפגעציטערטס, בויגט זיך, שאקלט זיך אין אלע זייטן. איך נעם עס ארום מיט ביידע הענט, פארשטעל עס פונעם ווינט, ס'זאל זיך נישט אויסלעשן. מיר זאלן נישט חלילה פארבלייבן אין דער פינצטער אנטקעגן דעם אפענעם שווארצן לאך פון דער טיר.

שטיל זאגט די מאמע די הגדה, ווי זי זאל מיינען, אז די שטילע נאכט וועט זיך בעסער צוהערן צו אירע שטילע תפילות. אירע ליפן באווענגן זיך קוים, ס'פנים צעקנייטשט, אירע שפאקולן גליטשן זיך פון נאז ארא. ס'ליכטל גייט אוים...

מיר דוכט זיך — מיר שטייען דא פארגעסענע.

איך שטעל אונטער מיין קאפ אונטער דער הגדה, אונטער דער מאמעס הענט — זאלן אויף מיר פאלן אירע הייסע ברכות — וועל איך מער נישט מורא האבן.

— אליהו הנביא, — בעט איך, — האב רחמנות! קום גיכער ארא! ס'איז קאלט און פינצטער. קום אין שטוב ארײן. אלע ווארטן אויף דיר. דיר וועט אויך זיין ווארעמער. הערסט ווי דער טאטע בעט? ער שרייט דאך קיינמאל נישט, און היינט בעט ער אזוי הויך. קום־זשע, אליהו הנביא, קום!

א פאם פון א שיין גייט אריבער די טיר, שניידט דורך די לופט.

כ'וויל אויפהויבן דעם קאפ, א קוק טאן וואם טוט די מאמע, וואם טוט זיך אויפן הימל? די אויגן אנגעזאפט מיט פינצטער־

קייט, נישט צו עפענען זיי. ווי איך וואלט נישט געקאנט ארויבערטראגן דאס ליכט, וואס האט פארזשמורעט מיר די אויגן.

— לשנה הבאה בירושלים! — רייסט זיך ארויס א לעצטער געשריי פון עם-צימער.

האבן זיך די שטולן ווייטער צוגעדרוקט צום טיש און עס איז שטיל געווארן.

— מאמע, ס'איז שוין אריין אליהו הנביא אין שטוב?

— לשנה הבאה בירושלים! — ווארפט זי אריין ווי אן ענטפער אין דער אפענער טיר.

איך קוק ארויס אויפן גאס. דערווינט האט זיך איינגע-שטילט. דער הימל אנגעפיקעוועט מיט שטערן, גרויסע, קליינע אנגעלאפן פון אלע עקן וועלט. הענגען זיי ווי אנגעצונדענע ליכטעלעך מיטן קאפ אראפ. איינס צעקרייצט זיך, שטעכט דעם אנדערן און אלע וויגן זיך אין א חופה, ווי א באלדאכין אונטער וועלכן ס'וועט זיך באלד אונטערשטעלן די ווייסע לבנה, ווי א כלה אין איר גאנצער שיין.

די הגדה צוגעמאכט — מאכט די מאמע מיט די הענט, ווי זי וואלט וועלן א גלעזל טאן די לופט, וואס אראפברענגען פון הימל.

אפשר . . . אפשר . . . זי וויל נישט אוועקגיין פון דער אפענער טיר. גיט א לעצטן גלעזל, ווי א קוש, און מאכט זי צו.

שטיל קערן מיר זיך צוריק. די קילע נאכט בלאזט אונדז אין רוקן, ווי זי וואלט אונדז אננעמען פאר די פלייצעם מיט אירע לופטיקע הענט.

אין עם-צימער — ליכטיק און ווארעם. אלע זיצן מיט אראפ-געלאזענע אויגן, זשומען די הגדה. קיינער גיט אויף אונדז אפילו נישט א קוק. די מאמע זעצט זיך שטיל אניידער. די זשומענדיקע לופט וויקלט מיך אין, נעמט מיך ארום מיט די אלטע הגדה-זייטלעך.

איך דריי דעם קאפ אהין—אהער — געווען אליהו הנביא? עס לעשט זיך אוים מיין אויפגעווענקט הארץ.

דער אַפּיקומן

— סאשע! — רופט די מאמע די קריסטלעכע דינסט. — נא, דו וועסט איבערגעבן דאָס טעפּעלע איוואנען.

— „ספּאסיבאָ", — הערט מען פון ווייטן דעם דיקן קול פון אונדזער שומר, וואָס דאַרף אונדז אַפּהיטן פון גנבים און גזלנים.

— שוין־זשע טרינקט אויס איוואן דאָס גאנצע טעפּעלע ווײַן, און נאָך מיט די מכות צוזאמען? — טראכט איך מורא־דיקערהייט.

— גיסט אַן די כוסות, — רופט אויס דער טאטע.

מען הויבט ווייטער אַן זאָגן די הגדה. א שטימע הויבט זיך אויף און לעשט זיך אויס, ווי ארויסגעפאלן אין א ברונעם. איינער זשומעט שטילערהייט אונטערן נאָז. דער און יענער איילט זיך, ווײַל אַוודאי עסן.

דער טאטע שטייט אויף דער ערשטער. גייט וואשן די הענט. די קינדער צעמישן אַלע הגדות. מען שטופּט זיך צום וואַש־טיש. מען רייסט פון די הענט די קוואַרט, דעם נאַסן האַנטוך. מען וואַרפט זיך ווייטער אַן אויפן טיש. מען כאַפּט שטיקלעך שמורה, וואָס דער טאטע צעטיילט אויף המוציא. די האַרטע שטיקלעך שפּרינגען איבערן טיש, ביז עמעצער שטעלט זיי נישט אַפּ און פּארכאַפּט אין זיינע הענט.

— נא, באַשקע, דו האָסט דאָך האַלט מרור? — גיט מיר דער טאטע שוין צום צוויייטן מאָל.

איך לייג עס אַן געדיכט צווישן צוויי שטיקלעך מצה און קיי ווי ביטערע נאשעריי. אייער־געלכלעך צעקריכן זיך אונטער דער מאמעס נאַפּל און מאכן גענל דאָס זאַלץ־וואסער.

מיט א פּארקרימטער נאָז זופּט יעדערער אויס זיין לעפּל.

כ׳פֿאַרגעס דערווײַלע צוקוקן זיך: וואו באַהאַלט דער טאַטע דעם אַפּיקומן. זיין קישן — פול מיט פּעדערן ווי אַן אַנ־גענטאַפּטער בויך. גיי זוך אים! מען דערלאַנגט שוין די פּיש. דער מאַמע האַנט ציט זיך איבערן טיש. יעדערער האַלט אין דער לופּטן זיין טעלער.

ס׳קומען קניידלעך; שלינגען זיך לייכט אַראָפּ מיט גענלער יויך צוזאַמען.

— ווער האָט אַן איבעריקן קניידל? גיב מיר, גיב מיר! — בעטן זיך קינדער אײַנער ביי די אַנדערע.

— מאָך דאָס א ביסל גיכער מיטן עסן. עס וועט דאָך זיין שפּעט מיט דעם אַפּיקומן! — איילט זיך דער טאַטע, וואָס רוט זיך שוין אָפּ פון זיין עסן. זאָט און מיד — חלשן מיר שלאָפֿן. קוקן אויף דעם טאַטן. ער דרייט זיך עפּעס אויף זיין אָרט. דרייט איבער זיינע קישנס, זוכט דעם אַפּיקומן.

— אָך, שקצים, פֿאַרט אַרויסגענגבעט! — שמייכלט ער. כ׳בלייב זיצן ווי אַן אָפּגענאַרטע. נישט איך האָב געזעגן, וואו ער האָט אים באַהאַלטן, און נישט ווער ס׳האָט אים געגנבעט. מיט פֿאַרדרום קוק איך אויף דעם, אויף יענעם.

— אַהא! איך האָב פֿאַרט אַרויסגענגבעט! — שרייט אוים אַבראַשקע. האַלט הויך אין האַנט דעם אַפּיקומן. זיינע אויגן בלישטשען.

— נו גוט, גוט, זאָל מען הערן א וואָרט, וואָס ווילסטו פֿאַר אים? — פֿרעגט דער טאַטע.

— א, איך גיב אים ניט אַוועק ביז, ביז . . .

דא הויבט אַבראַשקע אָן פון גרויסע התּפּעלות אויסטראַכטן עפּעס גאָר א גרויסע מתּנה. איך קוק אים אָן א דערשראָקענע. כמעט צופֿרידן, וואָס נישט איך האָב געגנבעט. סיי־ווי־סיי וואָלט איך אויסגעבעטן א נאַרישקייט. אזא חוצפּה... אין מיטן יאָר עפּנט זיך ביי קיינעם נישט דאָס מויל צו בעטן אַפּילו א

קלייניקייט. אָבער דער טאַטע, ווי אַן אמתער קיסער, טראַכט נישט פון דינגען זיך.

— נו, מילא! דו ביסט טאַקע נישט קיין נאַר. וועסט שוין קריגן. אָבער גיב גיכער אַפּ דעם אַפּיקומן. עס איז שוין שפּעט.

אַלע צעלויכטן זיך. דער טאַטע — דער ערשטער. ער דאַרף נאָך אַ שטיקל אַפּיקומן באַהאַלטן אין זיין שופלאָד. דאַרטן ליגן פון יאָרן-לאַנג אויסגעטריקנטע שטיקלעך שמורה, וואָס קלייבן זיך אַן צוזאַמען מיט דעם רבינס בריוועלעך.

פרייליכע פּאַרבייסן מיר דעם שטיקל האַרטן אַפּיקומן...

תשעה־באב

איך בין כמעט אַ גאַנצן זומער אין דאַרף. מחנות פליגן זשומען. דורך גרינע צווייגן קריכט די זון אין קליינע ליכטיקע רעדעלעך. מען קאָן זיי גאַרנישט אָנכאַפּן, די קליינע לבנהלעך. זיי רייסן זיך אַרויס פון די הענט, פון אונטער די פים, לאָזן זיך נישט צעטרעטן. דאָ אין דאַרף פּאַרגעס איך די שטאָט. ס׳דאַכט זיך מיר — כ׳בין אַליין אַ גראָז, אַ פלאַנץ.

איך גיי אַרום באַרוועס. פון מיר הייבט אָן שמעקן מיט ערד, מיט רעגנוואַסער. איך וואַלגער זיך ווי אַ רויטע יאָגעדע אויפן ברעג פעלד. בלויע בלימעלעך, ווי בלויע היטעלעך, ציען מיך צו זיך, ווינקען צווישן די אָנגעפילטע קעפּלעך קאָרן.

איך פּאַרקריך אין וואַלד, קריך איבער די צעפלאַכטענע וואָרצלען פון די אָפּגעהאַקטע ביימער. איך זוך שוואַרצע

יאָגעדעם. איך קלייב זיי אין אַ קערבעלע. איך קוק אויף מיינע נאַקעטע פיס. זיי ווערן לענגער, דיקער. איך זופֿ זיך אַן מיט זון און לופט. כ׳זע נישט ווי ס׳פֿאַרלויפֿן טעג און נעכט, ווי די זון פֿאַרלויפֿט ערגעץ וואו אַלץ וויטער און טיפער און לאַזט אַראָפּ מיט יעדן אַוונט אַ לענגערן שאָטן אויף דער ערד.

* * *

— באַשקע, קום צוריק, מאָרגן איז תשעה־באב, — זאָגט מיר אַן די מאַמע פון שטאָט.

איך פריי זיך. שוין לאַנג ניט געווען אין דער היים.

— אוי, ווי דו ביסט אויסגעוואַקסן! — וועט סאַשע אַ געשריי טאָן.

די מאַמע, מיט באַהאַלטענער פרייד, וועט נאָר אַ קוק טאָן אויף מיר — חלילה נישט קיין עין־הרע געבן...

אַ פרייַלעכע גיי איך אַריין אין שטוב און בלייב שטיין אין מיטן טיר.

איז ווער געשטאָרבן? פֿאַרוואָס וויינט מען? פֿאַרוואָס האָט די מאַמע מיך געפֿונען אַהיים? איך בין אַראָפּגעפֿאַלן פון אַ ליכטיקן הימל אין אַ פינצטערן גרוב.

איך שטיי און קוק אויף דער מאַמען, וואָס זיצט און לייענט אַ תחינה מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ. זי וויינט שטיל, גיט אויף מיר נישט קיין קוק. דאָס וויסע לאַנגע טישטוך אויסגעצויגן ווי אַ מת איבער דעם לוידיקן טיש. אין די לייכטער שמעלצן זיך אָפּגעברענטע ליכט. אַ פּאָר ספֿרים וואַלגערן זיך לעבן זיי.

דער טאַטע שטייט אַן אַ זייט. ס׳וואַרפֿן זיך אין די אויגן זיינע וויסע זאָקן. ס׳האַרץ טוט ווי.

גאָט מיינער, פֿאַרוואָס איז אַלץ אַזוי גרוי און שוואַרץ? דרויסן איז דאָך זומער. די זון שיינט. קריסטלעכע דערוואַקסענע און קינדער לויפֿן, לאַכן. און דאָ?

אויף נידעריקע בענקלעך, ווי אויף שטיינער, זיצן „שבעה" דער טאטע, די מאמע. — — —

ווי שטיינער זיינען זיי פארשטיינערט. מיט זאמד און שטויב איז באדעקט דער דיל. נאר טרערן גיסן זיך פון זייערע אויגן, ווי זיי זאלן וועלן וויך מאכן דעם שטיין אליין.

וואם פאר א זינד האבן די עלטערן געזינדיקט, אז זיי דארפן אזוי בעטן גאט? וואם פאר א צרה באקלאגן זיי?

מיין ברודער מענדל זאגט צו מיר טרויעריק:

— מיר האבן פארלארן אונדזער בית־המקדש. ער איז פאר־ברענט געוואָרן. ס'לאנד איז חרוב געוואָרן. ס'איז תשעה־באב.

* * *

מיר וועלט אומעטיק.

אין מיינע אויגן בליען נאך די רויטע בלויע בלימעלעך. מיט איין אטעם האט זיך צעבלאזן מיין וואַרעמער זומער.

אברשקע לויפט ארויין און שלעפט מיך פארן ארבל.

— וואם שטייסטו דא? קום אויפן הויף, מיר וועלן זיך וואַרפן מיט שישקעס. — מיר איז אלץ איינס. איך לאז זיך שלעפן. אברשקע האט שוין אנגעריסן א בארג שישקעס.

אויב די אלע שישקעס שטעכן זיך ארויין אין מיר — וועל איך דאך זיין צעבלוטיקט. איך מאך צו די אויגן מיט מיינע הענט. אברשקע שיסט שוין שישקעס, ווי פון א ביקס. זיי פארקריכן אין מיינע האר, קלעפן זיך איין אין מיין קליידל. מיר איז שווער זיך א ריר צו טאן.

— אברשקע, גענוג! לאז מיך אויך א ביסל וואַרפן! — ווייַן איך כמעט.

איך פארכאפ א הויפן שישקעס.

— נא, נא דיר! אט וועסטו אויך קריגן!

איך ריים אפ פון זיך די שטעכעדיקע שישקעס און וואַרף

זיי אויף אַבראַשקען. איך וואַרף, איך וואַרף. איך זע גאָרנישט וואָס דער ברודער טוט.

און ער? ער קלייבט זיי גאָר רואיק צונויף און קלעפּט זיי אַרויף ווי קנעפּלעך אויף זיך. ער שטעקט אַריין אַ שישקע ווי אַ קנעפּל אין זיין היטל. זיין גאַנצע ברוסט איז אויסגעלייגט מיט שישקעס...

פון די אַפּענע פענצטער טראָגט זיך אַ פּאַרשטיקט געוויין:

— איכה ישבה — — — וועט קיין מאָל נישט אויפלעבן אַ פרייד פּאַר אונדז? — — —

אַ חתונה

פֿאַרנאַכט. אין שטוב איז שטענדיק אומעטיק. אַלע זיינען אין קראַם ביז שפּעט ביינאַכט. אַלע האָבן שוין לאַנג אָפּגעטרונקען טיי. דער אָפּגעקילטער סאַמאָווער שטייט ווי מיט אַן אויס־געלאָשענער נשמה. דער ענגלאַמפּ זשוזשעט. פון אים ציען זיך איבערן טיש לאַנגע שאָטנס. דעם גאַנצן טאָג איז דער עס־ציימער פול געווען מיט טומל. איצט איז ער ווי אַ פינצטערער תהום, וואוהין איך האָב מורא אַריינצופאַלן.

מיר דאַכט זיך: בלייב איך אַזוי זיצן — וועט דער ענג־לאַמפּ פון כעס מיך פֿאַרשלעפּן צו זיך. און אַז איך וועל אַ געשריי טאָן, ווער וועט מיך הערן? אָפּילו די איבערגעבליבענע גלעזער וועלן זיך נישט אַ ריר טאָן פון אָרט.

האָב איך שוין מורא פֿאַר דעם לאָמפּ און פֿאַר דעם קאַלטן סאַמאָווער. איך האָב מורא אַ קוק צו טאָן אין זיין מעשענעם בויך. אין אים דרייט זיך אַרום מיין בלייך פּנים.

— זאָל כאַטש עמעצער אַריינגיין! וואו זיינען די ברידער?

וואוהין לויפֿן זיי אַרום יעדן פֿאַרנאַכט?

אויף דער גאַס — אַ ווינט, אַ פֿראָסט. אָבער זיי קומען אַהיים פֿריילעכע, מיט פֿעק פֿריש־אָנגעקליבענע מעשיות.

— אַבראַשקע, וואו ביסטו געווען? — וואָלט איך אַ פֿרעג טאָן.

— אין ערגעץ נישט, — גיט ער זיך אַ וואַרף.

— וואָס האָסטו געטאָן, אַבראַשקע?

— גאָר נישט, — לאַכט ער זיך אויס.

איך זעץ זיך צום טיש, לייג מיין קאָפּ אויף די אויסגעשפּרייטע הענט און קוק אין די אָפּענע מיילער:

— כאַ, כאַ, כאַ! — רייסט איבער איין ברודער דעם אַנדערן.

— וואָס דערציילסטו מיר פֿאַר אַ נייעס, פּערדישער קאָפּ?

— איך האָב עס דאָך געזאָגט מיט מיינע אייגענע אויגן!

— פֿרא אדם, דו מיינסט, אַז דו האָסט וואָס געזאָגן, איז דאָס אָן אמת? איך קען דעם אידן בעסער פֿאַר דיר, איך — —

— —

עס איז פּריילעך. מיט די ברידער האָב איך קיינמאָל נישט מורא. איך פֿאַרגין זיי: זיי קאָנען אַרויסגיין וואוהין זיי ווילן. די מאַמע וועט אויף זיי נישט שרייען. אָבער איך? וואוהין זאָל איך זיך איצט אַהינטאָן? גיין אין קיך? מיר איז שוין דערעסן די קיך. פֿאַר אַ גאַנצן טאָג זאָפּט זי זיך אָן מיט אַלערליי מאכלים. אַוודאי איז דאָרטן פּינצטער פון דעם קלייניעם לעמפּל.

— גיין, איך וועל נישט גיין אין קיך.

— גיין אין קראָם? דאָרטן איז אַוודאי ליכטיק און פּריי־

לעך. אָבער וִוי איך שטעק אַרויס מיין קאָפּ פון הינטער דעם פאָרהאַנג, — וועט מען אויף מיר אַ געשריי טאָן:

— וואָס ווילסטו? גיי אַהיים! מען האָט דאָ אַן דיר וואָס צו טאָן.

שטענדיק שטער איך. דאָס — דאַרף איך נישט טשעפּען, אַהין — נישט קריכן. לאָז איך אָפּ דעם פאָרהאַנג און שלעפּ זיך צוריק. איך פּאַל אַריין אין דעם פּאָדערצימער. איך זע: אויף דער האַלב-פינצטערער וואַנט הענגט מיין מאַנטל. פון זיין אַרבל שטעקט אַרויס דער ווייסער באַשליק.

אפשר אַרויסגיין אויף דער גאַס? —

אַ האַלב-אָנגעטאָנענע — לויף איך אַראָפּ די פּאָר טרעפּלעך, וואָס פירן צום גאַניק. הינטער מיין רוקן איז אויסגעצויגן, ווי אַ שוואַרצע שלאַנג, אַ הויכע פינצטערע טרעפּ.

איך שטופּ שנעל אָפּ די גרויסע טיר. אַ ווייסער שנייאיקער וועג עפנט זיך ווי אַ הימל פאַר מיינע אויגן. די קעלט גיט אַ קיצל אין נאָז. אַ שיטערער שניי שיט אַראָפּ פרישע, לייכטע פּערעלעך. איך זופ זיך אָן מיט דער פרישער לופט ווי מיט וואַסער. עס איז שטיל אויף דער גאַס, ווי דער שניי וואָלט פאַר-שאָטן אַלעמענס קולות.

אין די ווייסע פּאַרשאָטענע לאָמטערנעס ברענען פאַר-פראָרענע פייערלעך. די פורמאַנעס שטייען אָן אַ זייט ווי שנייאיקע בערגלעך. זייערע פערדעלעך, אונטער די נאַסע זעק, אָטעמען, דאַכט זיך, נישט. ווי נישט-לעבעדיקע זענען זיי אויס. נאָר אייניצלנע מענטשן גייען דורך די גאַס. דער ווייסער שניי סקריפּעט אונטער זייערע פּיס. איך לאָז זיך לויפן מיט זיי צוזאַמען.

איך לויף דורך די בריטע גאַס. איך זע פון ווייטן אַ גרויסן ליכטיקן הויף. אין מיטן הויף — אַ צוויי-שטאָקיק הויז. דורך זיינע פענצטער זעט מען לאַנגע, אויסגעצויגענע זאַלן — חתונה-זאַלן.

יעדן אונט שפילט זיך דאָ אָפּ וועמענס עס איז חתונה. דאָס הויז אליין פון דרויסן זעט אוים ווי אַ הויכער זאָל. צוויי גרויסע קאַנדעליאַברעס הענגען, ווי צוויי לייבן, אויפגעהויבענע אין דער הויך; זיי האַלטן־צו דעם גאַניק.

היינט איז דאָ אַוודאי אויך אַ חתונה. וועמענס?

דער שניי צעשיט זיך ארום מיר אלץ געדיכטער. אמאָל פאַלט אַראָפּ פון דער קאַנדעליאַברע אַ קייקל שניי, וואָס צע־שפריצט זיך — ווי אַ טרער אונטער מיינע פיס.

איך הער טריט. ווער גייט? איך קוק זיך צו. פון אַ טויער קומען אָן מענטשן. מען שלעפּט אַ גרויסן קופּערנעם סאַמאָן, וואָס האָט זיך אויסגעלייגט ווי אַ געקוילעטע חיה אויף די פלייצעס פון אַ פּאַר אידן. זיי קומען נעענטער צו. עס גיט מיר אַ שפּריץ אין פּנים אריין אַ שנירל זעלצער־וואַסער. איך שפּרינג אונטער. זאָל איך לאַכן, צי ווייגן?

— איך טשעפּע דאָך אייך נישט, וואָס האָט איר צו מיר?

— גיב איך זיי אַ נאָס אין צורה.

— כאַ, כאַ, כאַ! אַ מאַדנע מיידל, האָט ליב חתונות און וואַשט זיך מיט זעלצער! — הירזשען זיי.

סאַרוועכ קומען אָן אייַנער נאָכן אַנדערן. זיי טראָגן וואָס. ווער — אָן אויסגעבאַקטן ווייכן טאָרט, וואָס בלאָזט נאָך זיין וואַרעמקייט, ווער — אַ סלאָי מיט זויערע אוגערקעס, וואָס בולבלט אין די הענט, און — בעקנם מיט גרויסע לעקעכער.

מען שלעפּט טישן. בריטע ברעטער ווינגן זיך אין דער לופטן צווישן עטלעכע פּאָר פּיס.

— וואָס טראָגט איר? — ווייל איך אויף אלץ אַ קוק טאָן.

— כ'וויים — אַלערליי מאכלים: חלות, געפילטע פיש, וואָס דו ווילסט נאָר, מיידעלע — „שאמשען" מיט די פּאַר־טריקנטע ליפּן די פּריילעכע סאַרוועכ.

איך רוק זיך אָפּ אָן אַ זייט. איך לאָז זיי דורכגיין. טירן פּראַלן זיך פּאָר זיי פּאַנאַנדער. די אריינגעשטופּטע טישן האָבן

צעבלאזן די קאלטע לופט. שטולן שטייען צעווארפענע ביי די וועגט. א ווינקל איז אפגעצאמט מיט פאלמעס, ווי א קליינער גארטן. אונטער זייערע גרינע שאטנס שטייט א הויכע שטול. זי הויבט זיך ווי א טראן־שטול. ס׳ליגט א רויטער טעפיך. די הויכע שטול ווארט — וואס פאר א כלה וועט זיך היינט זעצן אויף איר?

איך קוק אויף דער שטול, — א זקן מיט איינגעפאלענע אויגן... פון איר איינגעדארט זיין־קישעלע הענגען מאגערע פראנזן.

וויפיל כלות זיינען שוין געזעסן אויפן קישעלע? יעדע כלה האט איבערגעלאזט אינעם קישעלע איר מורא און איר ציטער.

אלע אנדערע שטולן קאנען זיך צערוקן, אבער די הויכע טראן־שטול מיט איר איינגעזונקען קישעלע שטייט אויף איין ארט און ווארט. אויף וואס ווארט זי? זי ווארט, ווי אויף א ליכט אין דער פינצטערניש — אויף דער וויסער כלה.

בלויז וועז די כלה וועט קומען, וועט אפּלעבן די שטול. זי וועט אן אטעם טאן, אנפילן זיך מיט לופט און מיט וויסקייט.

די אויסגעטאקטע קעפלעך פון דעם אנלען־וועגטל וועלן זיך א בייג טאן צו איר. און אז די כלה וועט א זיפץ טאן, — וועט די שטול א קרעכץ טאן. פארגייט זיך די כלה אין א געוויין, נעמט די שטול זי ארום מיט אירע אויפגעהויבענע הענט, וויל ווי שוין, צי מיאוס די כלה זאל נישט זיין, צעווויינט זי זיך אין אירע ארעמס און גיסט לייכט אוים איר הארץ.

די שטול איז גרייט. ווי די כלה טראגט־צו ס׳טיכל צו די אויגן, זאפט די שטול אין זיך ארײן דער כלהס ווארעמע טרערן און באהאלט זיי אינעם אלטן האלץ.

א לייכטער קנייטש — א קליין גריבעלע קריצט זיך נאר אוים אויף דער שטול. די כלה, וואס וועט דא זיצן מארגן, וועט גאר נישט וויסן פון די טרערן פון דער היינטיקער כלה. זי זעט דאך גארנישט. זי גייט דאך צום שטול, ווי א בלינדע מיט אראפ־

געלאָזענע אויגן. זעצט זי זיך אַוועק, צעשפּרייט מען איבערן שטול איר ווייסן שלייער. און ווי אַן אויפגעהויבענע אויף צוויי פליגלען, האַלט זי זיך אין דער לופטן — גרייט צו אַנטלויפן אין אַן אַנדער וועלט.

פילט די כלה נישט די טרערן פון דער נעכטיקער שוועסטער. זי באַווייגט דעם אַלטן שטול און לאָזט איבער איר שטיקל אויס־געווויינט האַרץ.

אָבער וואו איז זי, די כלה? די הויכע שטול שטייט נאָך אַלץ אַ ליידיקע. זי שעמט זיך. אַלע האָבן פּאַר איר אַ ביסל מורא. מען גייט זי אַרום. ווייבער, ווי פּאַרבלאָנדזשעטע, שטופּן זיך אין די זאַלן.

— זאָל שוין זיין מיט מזל די חופּה! היינט ציט זיך עפּעס ווי פון פּעך.

— וואָס וועט איר זאָגן? אַ וואויליקע כלה, אַ? זי איז טאַקע ווערט, אַז גאָט זאָל זי בענטשן!

— אָמן, הלוואי! זאָל זיין מיט גליק! — שעפּטשען די ווייבער און אָטעמען שווער אין זייערע איינגעפּרעסטע קליידער.

— אָבער פּאַרוואָס קומט זי נישט? —

אַוודאי איז זי נאָך אין דער היים. מען טוט זי אַן אין ווייסן. מען האָט שוין אויסגעאַרשט אירע שוואַרצע האָר. זיי פּאַר־דרייט אין אַ „קופּקע". יונגע, ווייסע העמדלעך, עלטערע העמדלעך, צעדרייטע מיט אָדערן, פּאַרען זיך אַרום אירע האָר.

— גיט אַ שפּילקע! איר האָט שפּילקע?

— נאָ, מאַניטשקע, דו ביסט דאָך אַ געבילדעטע, וועסטו בעסער אָנטשעפּען דעם שלייער אויף די האָר.

ווי זעט זי אויס, די כלה? אַ כלה איז דאָך בלויז אַ ווייס, לאַנג קלייד, וואָס ציט זיך, ווי דאָס לעבן איבער דער ערד, און נאָך איר — אַ לופּטיקער שלייער. דורך אים, ווי דורך אַ גלאָז, זעט אויס די כלה אַ ווייטע, ווייטע.

אפשר פּאַרט זי איצט איבער די פּינצטערע גאַסן? איר

שלייער פאלט אראפ פון דעם שמאלן שליטל און גיסט זיך צונויף מיטן בלויען שניי.

איר אלטע מאמע פארט מיט איר צוזאמען. האלט זי שטארק אונטער, ווי זי וואלט נישט וועלן ארויסלאזן פון אירע הענט איר אייגנס.

איז זי נישט אויך אמאל געווען א כלה אזא ווייסע, אזא יונגע?...

דער שליטל גליטשט זיך.

— איז דיר נישט קאלט, מיין קינד? זע, פארקיל זיך נישט!

מיר איז דא אויך קאלט געווארן. איך זע: דורך די פענצטער האט מיט אמאל א בלאז געטאן, ווי עס וואלט זיך דורכגעטראגן א זיידן קלייד. שוין־זשע האב איך פארפעלט די כלה?

איך קוק זיך אום. סארווערס שפריצטן בריצטע, ווייסע טיש־טעכער. מיט א גערויש פאלן זיי אראפ אויף די לאנגע טישן. זיי לייגן זיך אויס אין שפאלטן, באהאלטן אונטער זיך דעם שווארצן דיל. די סארווערס לאכן, לויפן, שטופן זיך. ס'קלימפערן אויף די טישן טעלער־מעסער־גאפלס.

— לאזט דורכגיין די געפילטע פיש! — זינגט אויס א דארער איד און דרייט זיך אויס ווי א פיש. פון זיין פאלומיסעק האט א בליץ געטאן א גלאנצנדיקער עק.

— און מיין געהאקטער לעבער!

— א טעלער מיט „פעטשא", רוקט זיך אף א ביסל, רוקט זיך אף! — שטופן זיך די משרתים.

ארום מיר דרייען זיך די געסט. זיי קומען אן. די טרעפ קרעכצן פון זייערע טריט. יעדעס ווייבל וואס קומט אריין, פילט אן די לופט מיט איר פארסאפעטן אטעם. איך קוועטש זיך צווישן זיי. איך לויף אראפ אויפן גאנצן. איך וועל בעסער ווארטן דא אויף דער כלה. איך וועל זען, ווי זי וועט אראפשפרינגען פון דער לופטן און צווקשטעלן איר פוס אויף דער ערד. איך

באהאלט זיך אין א ווינקל. פרעמדע פוטערס טרייסלען אויף מיר אפ זייערע קאלנערס פול מיט שניי. ווייסע בערד ווערן שוואַרץ. פון נאסע, וואלענע טיכלער שטעקן ארויס ווייבערשע אנגעבלאזענע שיטלעך, ווייבלעך אנגעפיקעוועט מיט בלימעלעך, פערעלעך. אייגצלנע שנייעלעך, ווי בריליאנטעלעך, בלייבן בלישטשען ביי זיי אין די האר.

שניי צעגייט אונטער מיינע פים. עס ווערט מיר נאס און קאלט. א שליטל גליטשט זיך צו צום גאניק.

— איז דאס נישט די כלה?

עס קייקלען זיך פון דארטן ארויס א פאר אנגעפאקטע זעק,

— קליינע מיידלעך מיט רויטע פנימלעך.

— אוף! — בלאזן זיי אין די הענטשקעס. זייערע פארפלאנטערטע פאטשוילעס ווייקלען זיך פאנאנדער. עס באווייזן זיך הוילע פלייצעס, נאקעטע הענט. ראז-בלויע קליידלעך בלענדן.

דאס זיינען אוודאי דער כלהס שוועסטער? זיי דרייען זיך אין אלע זייטן. זיי קוויטשען:

— ראזע, זע, ווי שיין איז דא! אוי, אזוי פיל ליכט! איך זע גאר נישט!

—רבקה, קום גיכער ארויף א קוק טאן, וואס טוט זיך אויבן?

— טאקע, קינדער, גייט ארויף אין זאל. איר וועט זיך דא, חלילה, פארקילן, — שטופן זיי אפ די עלטערע פרויען.

די פרויען דארפן טאקע האבן פלאץ פאר זיך. זייערע פוקסענע ראטאנדעס פאלן ארא פון זייערע פלייצעס ווי בריט-פאנאנדערגעוואַרפענע טויערן. דער פעלץ גיט זיך א דריי, גיט א שמיץ מיט זיינע וואַרעמע עקלעך.

אויף מיר קוקט קיינער נישט. איך וויים, עס שטייט עפעס א קליין מיידעלע, איינגעוויקלט אין א באשליק, שטייט ווי א פרעמדע און קוקט.

איך פארשעם זיך, — איך קוק אויף מיין וואכעדיק קליידל.

א שאד וואס איך האב נישט איבערגעטאן אן אנדערס. איך קוק אונטער די טרעפ, ווי פון די אויפגעהויבענע קליידלעך שטעקן ארויס ווייסע לאנגע זאקן ביז די הינטנס.

— זאלן זיי זיך פרייען, די קורצע מיידלעך, זאלן זיי שפרינגן מיט זייערע ווייסע פים! — האלט איך נישט איין מיינע טרערן.

מיך פאדריסט, וואס איך בין ניט אן אייגענע אויף דער חתונה. מיר וואלט מען אויך אנגעטאן מיין זיידן ראזע קליידל. סאשע וואלט מיר אויסגעבארשט מיינע לאנגע צעפ און נאך ארויסגעשטעקט אין זיי א געבלימלטן באנד.

מיין קליידל וואלט זיך לייכט אויפגעהויבן, ווי נאר איך זאל זיך שטעלן אויף די שפיץ פון מיינע שווארצע לאקירטע שיכלעך. וועז די מוזיק וואלט א שפיל געטאן, וואלט איך שוין שטיין אין מיטן זאל און שארן מיט די פים ווי א ציגעלע אין גראז.

אז איך פלעג זיין אמאל צוזאמען מיט מיין ברודער אבראש-קע — פלעגט מען אונדז פארבעטן אויסטאנצן א „פא-דעקאטר".

— זייט אזוי גוט, רוקט זיך אף א ביסל! לאזט די קינדער טאנצן! אזא מחיה צו קוקן אויף זיי! — פלעגן זיך אלע צעזעצן אין א רעדל ארום דעם זאל און פארשליסן אים מיט זייערע אויס-געשטרעקטע קליידלעך. איך בויג אונטער א פוס. מיין פלייצע בויגט זיך אויך אונטער, ווי איך וואלט אנידערפאלן. גיב איך א קוק אויף אבראשקען און הויב זיך גלייך אויף אויף די שפיץ פים און קוק אין אן אנדער זייט. אבראשקע האלט מיך שטארק צו. א פאר מאל בויגן מיר זיך אונטער און הויבן זיך אויף. דאס פידעלע שפילט. מיט אמאל צעפויקט זיך א באראבאן. ס'צע-פיערן זיך די לאמפן. איך זע נישט קיין פנימער. בלויז די ווייבערשע בייכער שאקלען זיך צו. זיי שמייכלען אונטער, ווילן צוהעלפן טאנצן. מיר זיינען שוין ווי פארטראגענע אין דער

לופטן. איך וואַרף־אַפּ מיינע צעוואַרפענע האָר ווי אַ שאָטן, וואָס קריכט מיר אין די אויגן.

ווערט די מוזיק שיכור און קלאַפּט אוים אַ „מאַזורקע". נישט איינהאַלטן די פּים. אַבראַשקע טאַפּעט און שלייַדערט מיך אַרום אין אַלע זייטן. מיר דאַכט זיך: מיר האָבן אַריבערגעשפּרונגען דעם זאָל. מיר טאַנצן אַנדערש־וואו. די מאַזורקע האָקט זיך אַפּ מיט אַמאָל אַזוי פּלוצלינג ווי זי האָט זיך אָנגעהויבן. מיר בלייבן שטיין.

הענט שלעפּן אונדז צו זיך.

— ווי אַלט ביסטו, מיידעלע? אַ, דאָס איז דאָך אַלטע־אייגע־ברוכם מיזינקע! — גלעט מען אונדז איבער די פּלייצעס.

— אָן עין־הרע, גוטינקע קינדער! אַז אַ אינגל זאָל קאָנען אַזוי גוט טאַנצן! — קנייפּט מען אונדז די באַקן.

די מוזיק האָט זיך אָפּגעשטעלט ווי אויף אייביק. מיר איז געוואָרן קאַלט. די לופּט קילט זיך ביסלעכווייז אַפּ. אַ קאַלטער ווינט האָט אַ בלאָז געטאָן אין צורה. איך שטיי נאָך אַלץ ביי דער אָפּענער טיר... זי האָט זיך פּאַנאַנדערגעעפּנט. דורך איר קריכט אַ באַרג מיט שניי. דער באַרג גלייכט זיך אוים און פון אים צעשיט זיך שניי ווי אַ רעגן. פון דעם ווייסן באַרג וואַקסט אוים אַ הויכער איד.

— זע, באַשקע, וואָס טוסטו דאָ? די כלה איז נאָך נישטאָ? קום, מיר וועלן אַרויפגיין אויבן. וואָס שטייסטו דאָ אין אזא קעלט, אוה! — בלאָזט ער אויף זיינע פּאַרפראָרענע הענט.

— וואָס, באַשענקע, דו דערקענסט מיך נישט? — וואַרט, איך וועל דיך נאָך באַלד אויך פּירן צו דער חופּה!... — צעגייט ער זיך אין אַ געלעכטער.

אַלץ טרייסלט זיך אויף אים. איך קוק אויף זיין גאַרגל, וואָס שפּרינגט אונטער.

אַוודאי, איך קען דאָך אים — דאָס איז דאָך דער מאַרשעליק.

איך שטיי און וואַרט אויף דער כלה, און ער איז געקומען צו דער חתונה.

ער שלעפּט מיך אויף די טרעפּ. מיט זיין לאַנגער נאָז ציט ער אַריין די חתונה-לופט. זיינע אויערן טאַנצן אונטער. ער גיט אַ טרייסל דעם קאָפּ. זיין האַלדז איז אַנגעצויגן, ווי אַ פידעלע צום שפּילן.

פּאַרוואָס-זשע צעווייגען זיך אַלע ווען ער, אַזאַ פּריילעכער, רופט אויס „בענטשן די כלה"?

מיט זיין קול קריכט ער אַריין אין דער נשמה. ער קען אַלעמענס משפּחות. ער קען יעדע מומע, יעדעם שוועסטערקינד. ער ווייסט, צי די כלה האָט אַ טאַטן, האָט אַ מאַמע. ער ווייסט וואָס יעדער טוט אין לעבן, וואָס טוט זיך ביי אים אויפן הארצן. ווי מיט אַ שטריקעלע ציט ער יעדערן אַרויס אין מיטן זאַל און שפּילט אויף אים ווי מיט סטרונעם. איינצלווייז רופט ער אויס אַ נאָמען וואָס דאַרף בענטשן די כלה. דער נאָמען קלינגט אַפּ לאַנג, — ביז די אויסגערופענע מומע גייט שווער אַריבער דעם זאַל. זי איז נאָך אין מיטן וועג. זי וואַקלט זיך אַ ביסל, ווי זי זאַל זיין איבערגעפּולט מיט ברכות.

גיט דער בדחן אַ קוועטש זיין קול, — צעקוועטשן זיך אַלעמענס הערצער. זיין קול פּאַרציטערט זיך נאָך מער. אַלע דערשרעקן זיך, ווי די מומע זאַל צוגיין צו אַ מת.

די אַנגעצונדענע ליכט, וואָס מען האַלט אַרום דער כלה, ציטערן אין די הענט. די כלה זיצט ווי אַ דערשראָקענער ווייסער פויגל. די מומע גייט נעענטער צו, הויבט אויף די הענט, ווי אויף שבתדיקע ליכט. די כלה לאָזט אַראָפּ נאָך נידעריקער איר קאָפּ. ווי אַ בלינדע טאַפּט זי אַן איר נאָזטיכל. אָט וועט זיך צעבלאָזן איר נשמה און וועט אַ פליין טאָן מיט ביטערע טרערן.

די מומע האָט רחמנות אויף איר. זי רירט זי נישט אָן. זי בענטשט זי פון ווייטן, ווי אַ שטערן. דער מאַרשעליק קוקט אַלע-

מען אן, רופט אויס גיכער אַנדערע נעמען. מען כאַפט איבער דעם אַטעם. מען שנייצט אויס די נעז.

אַלע טרייסטן די כלה. זיי קילן זי אַפּ מיט די פּעכערס. מען גלייכט אויס איר שלייער, וואָס האָט זיך אַליין אַ דריי געטאָן אויפן קאָפּ. מען בלאָזט אויף אירע הערעלעך, וואָס האָבן זיך פון שוויים צוגעקלעפּט צום שטערן.

קוועטשנדיק מיין האַנט, שלעפּט מיך דער מאַרשעליק דורך די טרעפּ.

— וואָס מאַכט איר? וואָס מאַכט איר? — קוואָקעט ער, ווי נאָר ער באַווייזט זיך אין טיר פון זאַל.

רעדלעך ווייבער צעטראָגן זיך. איך שאַר זיך ביי די וועגט.

— וואָס איז דאָס?

איך וואַרף זיך צו דער טיר צו. אַ וויסער וואַלקן הויבט זיך אויף די טרעפּ. אַ לייכט ווינטל צעבלאָזט זיך. אַ פידעלע צעשניידט די וויסע לופט און פּאַרקריזלט זיך אין אַ זיסן ניגון.

די טעצלעך, דער באַראַבאַן זיינען פּאַרסאָפּעטע אַריינגעקראָכן.

— אָט איז זי געקומען, די וויסע כלה, ווי אַנגעפילט מיט לופט. מיט איר יעדן טראָט הויבט זיך איר האַרץ. די קלעזמער שפּילן פון אויבן, פון אונטן, פון די זייטן. זיי קושן אויס איר וועג. אויף דער לעצטער טרעפּ — שטעלט זי זיך אָפּ. גיין וויטער? אַלע האָבן זיך אַ רוק געטאָן צו די וועגט. זי קאָן אָפּילו זיין אַ בלינדע און צוגיין צו איר טראָן-שטול. זי קוקט אויף אירע וויסע שיכעלעך, וואָס גליטשן זיך ווי שיפּעלעך איבערן דיל.

איך שטיי אַ צוגעקלעפּטע צו אַנדערע רוקנס. מיר שטופּן אייגע די אַנדערע, ווי מיר זאָלן וועלן צושטופּן די כלה צו איר הויכן ברעג.

פון וויטן ציט זיך אויס אַ ריי מאַנסבילן, געקליידט אין שוואַרצן. פון פאַרנט, מיט ציטערנדיקע טריט, וויגט זיך אַ יונ-

גער בחור. זיין הויכער קאפעליושׁ וויגט זיך אויך אונטער אויף זיין קאפ. ער רוקט זיך צו דער כלהס וויסקייט. די כלה, דאכט זיך, האט מורא פאר אים און ער — פאר דער כלה.

מיר האלטן אין די הענט קאלירטע אויסגעשניטענע פאפיר־לעך. דער מארשעליק זינגט. די מאנסבילן מיט דעם חתן קומען אן נעענטער. דער רויטער טעפיך איז שוין אינגאנצן אויס־געשטעלט מיט שווארצע שיך. די כלה גלייכט זיך אויס און וואשט. מיר האלטן־צו איר רוקן. דער חתן דרייט נאר אום זיינע הענט און וואשפט ווי אויף זיך אליין ארויף איר וויסן שלייער, ווי ער וואלט וועלן אויפהענגען זיך מיט זיין כלה צוזאמען.

מיר פארשיטן אים מיט די קאלירטע פאפירעלעך, ווי מיט שטערנדלעך פון הימל.

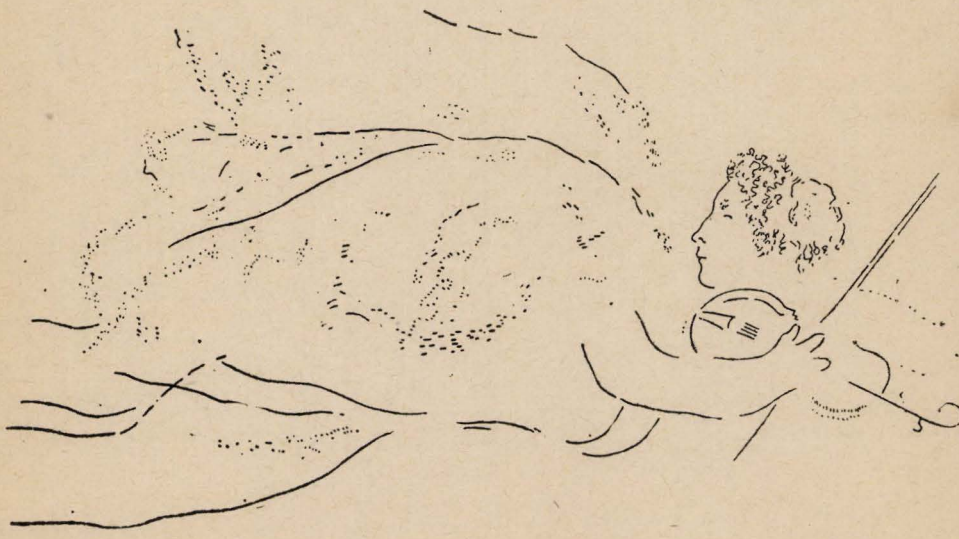
מיר פארשיטן זיך אליין.

ווי אן איבערגעדעקטער וואלקן אויפן שוואַרצן דיל, — בלייבט די כלה אליין.

מיר וואשפן זיך צו איר צו. מען זעט נישט מער איר פנים. מען האלט זי אונטער פאר די פליצעס, פאר די זייטן.

א קליינער, רויטער הימל האט זיך אויסגעשפרייט אין מיטן זאל. מען האלט אים צו מיט גרויסע שטעקנס.

מען פירט די כלה ווי א געחלשטע צו דער חופה...

אינהאַלט

זייט

ירושה (צייכענונג: ז. 6) — 7
דער הויף — 9
די באָד (צייכענונגען: ז. 20, ז. 25) — 20
שבת (צייכענונגען: ז. 43, ז. 49) — 35
דער מלמד (צייכענונג: ז. 57) — 57
ראש השנה (צייכענונגען: ז. 65, ז. 69) — 65
יום כיפור (צייכענונגען: ז. 75, ז. 83) — 75
סוכות (צייכענונגען: ז. 89, ז. 91) — 89
שמחת תורה (צייכענונג: ז. 105) — 99
דער ערשטער שניי (צייכענונג: ז. 109) — 109
אַ חנוכה־לאָמפּ — 116
דאָס פינפטע ליכטל (צייכענונגען: ז. 118, ז. 125) — 118
חנוכה־געלט — 129
די קראָם (צייכענונג: ז. 145) — 145
שלח מנות (צייכענונג: ז. 155) — 153
די מגילה (צייכענונג: ז. 171) — 167
פורים־שפּילער — 179
וואַרמעס־צייט — 187
בודק חמץ (צייכענונג: ז. 197) — 195
ערב פסח — 199
דער סדר (צייכענונג: ז. 219) — 213
אליהו הנביא (צייכענונג: ז. 229) — 226
דער אפיקומן — 233
תשעה באב (צייכענונג: ז. 237) — 237
אַ חתונה (צייכענונגען: ז. 241, ז. 253) — 241